

วารสาร ภาษาปริทัศน์

ฉบับที่ 26 ปีพุทธศักราช 2554

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กุลพร หิรัญบุรณะ

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.อังฉรา วงศ์โสธร
ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.กาญจนา ปราบพาล
ศาสตราจารย์ ดร.อุดม ไวโรตม์สิขิตต์
รองศาสตราจารย์ ดร.วัฒนา พัดเกตุ
รองศาสตราจารย์อัญญทิการ์ โรงสะอาด
รองศาสตราจารย์ประกายแก้ว โอภาณนทอมตะ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิรดา วุฒธยากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรอนงค์ ชาศคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปรางทิพย์ นพรัมภา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิมพ์ฤดี นาควิโรจน์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สาวิตรี วุฒิมะโร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์องค์อร ธนานาถ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์อมตา เวชพฤติ
อาจารย์อิ่งทิพย์ รัตตะรังสี
อาจารย์กรรณา นาผล
อาจารย์ภัทรอร ภัทรนคร

ฝ่ายจัดพิมพ์และประสานงาน

นางธนพรรณ ปานทอง
นางสาวชัชฎา ทวีชาติวิทยากุล

ฝ่ายจัดการและเผยแพร่

นางสุรชวดี วิริยะยังศิริ

ฝ่ายศิลปกรรมและภาพ

นายมนตรี พุกเจริญ

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
<http://www.cuprint.chula.ac.th>

โทร. 0-2215-3612, 0-2218-3563, 0-2218-3557
E-mail : cuprint@hotmail.com

ISSN 0857-7285

วารสารภาษาปริทัศน์ เป็นวารสารวิชาการของสถาบันภาษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. เผยแพร่ความรู้ภาษาอังกฤษ ตลอดจนความก้าวหน้าทางวิชาการเกี่ยวกับการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ
2. เผยแพร่ความเคลื่อนไหวภายในแวดวงการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ ตลอดจนเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์ในการเรียนการสอนภาษาอังกฤษระหว่างครู อาจารย์ภาษาอังกฤษในสถาบันต่าง ๆ
3. ส่งเสริมให้อาจารย์และผู้ทรงคุณวุฒิเสนอผลงานทางวิชาการ และมีส่วนร่วมในด้านการเผยแพร่วิชาการ และให้บริการแก่สังคม กำหนดออกปีละ 1 ฉบับ

ส่งข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ :

บรรณาธิการวารสารภาษาปริทัศน์
สถาบันภาษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
อาคารเปรมบุรฉัตร
ถนนพญาไท ปทุมวัน
กรุงเทพฯ 10330

- บทความทุกเรื่องที่ตีพิมพ์ในวารสารผ่านการกลั่นกรองจากคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ
- ทศนะและข้อคิดเห็นใด ๆ ในวารสารภาษาปริทัศน์เป็นทศนะของผู้เขียน กองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยกับทศนะเหล่านั้น และไม่ถือว่าเป็นความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ
- ลิขสิทธิ์บทความของผู้เขียนและสถาบันภาษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้รับการสงวนสิทธิ์ตามกฎหมาย การตีพิมพ์ซ้ำต้องได้รับอนุญาตโดยตรงจากผู้เขียนและสถาบันภาษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นลายลักษณ์อักษร

บรรณาธิการแกลล

ในโอกาสที่องค์การยูเนสโกประกาศยกย่องหม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ เป็นบุคคลที่มีผลงานดีเด่นด้านการศึกษา วัฒนธรรมและวรรณคดีในฐานะที่เป็นครู และเป็นนักการศึกษา เป็นลำดับที่ 86 ของรายชื่อจำนวน 98 รายชื่อ และเพื่อร่วมเฉลิมฉลอง 100 ปี ชาตกาลหม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ กองบรรณาธิการวารสารภาษาปริทัศน์จึงได้จัดพิมพ์วารสารภาษาปริทัศน์ในหัวข้อเรื่อง 100 ปี ชาตกาลหม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ โดยเสนอประวัติและรวบรวมผลงานของท่าน อาทิเช่น คำนำเอกสารประกอบการประชุมวิชาการของกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง ปัญหาการสอนภาษาต่างประเทศแก่เด็กไทย จะเริ่มสอนภาษาอังกฤษชั้นไหน การฝึกหัดสอน-วิธีสอนวิชาภาษาอังกฤษ อุปกรณ์ใหม่ ๆ ในการสอนภาษาอังกฤษ หลักการแปลภาษาต่างประเทศเป็นภาษาของตนเอง ภาษาฝรั่งมีอิทธิพลต่อภาษาไทย การปรับปรุงภาษาในเอเชียให้ทันกาล จุดประสงค์ของการศึกษาในมหาวิทยาลัย วัฒนธรรมกับการวางแผนการศึกษา และบทความภาษาอังกฤษอีก 1 บทความคือ A Brief Report on the Seminar on New Developments in the Theories and Practice of Language Teaching and Learning: 9-14 June 1969 ที่หม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ ได้เขียนในฐานะเป็นหัวหน้าผู้แทนประเทศไทย ไปร่วมการประชุมสัมมนาคณะกรรมการอำนวยการของศูนย์ภาษาซีมีโอ (The Regional English Language Centre (RELC) South East Asian Ministers of Education Organization) ณ ประเทศสิงคโปร์ เนื่องจากเป็นบทความที่ให้ความรู้และสะท้อนแนวคิดของท่านเกี่ยวกับการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทยและในภูมิภาคนี้ ซึ่งยังคงมีความทันสมัยและสามารถนำมาพิจารณาประยุกต์กับสถานการณ์การเรียนการสอน

ภาษาอังกฤษของประเทศไทยในปัจจุบันได้อย่างดี

นอกจากบทความของหม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ แล้ววารสารภาษาปริทัศน์ยังได้เสนอบทความของอาจารย์มยุรี สุขวิวัฒน์ ซึ่งเป็นท่านหนึ่งที่ได้ร่วมงานอย่างใกล้ชิดกับหม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ ที่สถาบันศูนย์ภาษาอังกฤษ (Central Institute of English Language/CIEL) ที่หม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ เป็นที่ปรึกษา โดยมีอาจารย์มยุรี สุขวิวัฒน์ เป็นผู้อำนวยการศูนย์ฯ บทความของอาจารย์มยุรี สุขวิวัฒน์ ได้แก่แนวคิดในการปฏิรูประบบการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในมหาวิทยาลัยและความจริงกับความฝันเกี่ยวกับการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทย

และที่ขาดเสียมิได้คือบทความของบุคคลที่อยู่ในแวดวงการเรียนการสอนภาษาอังกฤษร่วมสมัยกับหม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ อาทิเช่น ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.อัจฉรา วงศ์โสธร ศาสตราจารย์ ดร.พงษ์ศรี เลขาวัฒนะ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุดาพร ลักษณะินาวัน แสดงความประทับใจและความทรงจำของท่านเกี่ยวกับหม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ

กองบรรณาธิการวารสารภาษาปริทัศน์หวังว่าผู้อ่านจะได้สาระความคิดและมุมมองที่น่าสนใจเกี่ยวกับการเรียนการสอนภาษาอังกฤษและสะท้อนแนวคิดเหล่านี้ในบริบทของการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในปัจจุบันซึ่งภาษาอังกฤษมีบทบาทสำคัญในการดำรงชีวิตของคนไทยและประชาคมอาเซียนเป็นอันมาก

กุลพร ทิรัญบุรณะ

สารบัญ

	หน้า
บ.ก.แถลง	
ประวัติและผลงานของศาสตราจารย์พิเศษ หม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ..... <i>ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กุลพร หิรัญบุรณะ</i>	1
บทสัมภาษณ์ ศาสตราจารย์กิตติคุณ เต็มศักดิ์ กลุขณามระ..... <i>อาจารย์กรุณา นามล</i>	5
ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ <i>ศาสตราจารย์ ดร.พงษ์ศรี เลขาวัฒนะ</i>	8
ศาสตราจารย์หม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ: บรมครู..... ปราชญ์แห่งแผ่นดิน และบุคคลสำคัญของโลก <i>ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.อัจฉรา วงศ์โสธร</i>	12
ศาสตราจารย์ ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ กับ แนวคิดในการเรียนการสอนภาษา..... <i>ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุดาพร ลักษณีนานาวิน</i>	16
รวบรวมบทความเกี่ยวกับการเรียนการสอนภาษาของ ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ	22
แนวคิดในการปฏิรูประบบการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในมหาวิทยาลัย	65
<i>อาจารย์มยุรี สุขวิวัฒน์</i>	
ความจริงกับความฝันเกี่ยวกับการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทย..... <i>อาจารย์มยุรี สุขวิวัฒน์</i>	71

ประวัติและผลงานของ ศาสตราจารย์พิเศษ หม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ



ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กุลพร หิรัญบุรณะ

ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ ถือกำเนิดในราชสกุลกุญชรฯ เป็นบุตรคนสุดท้ายและเป็นธิดาลำดับที่ 32 ของเจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ (ม.ร.ว.หลาน กุญชรฯ) กับหม่อมมณฑล เกิดเมื่อวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2454 ที่บ้านย่านคลองเตย ถนนสุนทรโกษา ซึ่งเป็นบ้านพักนอกเมืองของบิดา ส่วนบ้านเดิมของตระกูลคือ บ้านเลขที่ 128 ถนนอัษฎางค์ ริมคลองเมืองเดิม เขตพระนคร หรือที่เรียกว่าวังบ้านหม้อ ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ เป็นน้องสาวร่วมบิดากับ ม.ล.บุปผา นิมนานเหมินท์ นักเขียนชาวไทย ที่มีนามปากกาว่า ดอกไม้สด

ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาที่โรงเรียนเซนต์โยเซฟคอนเวนต์ และระดับมัธยมศึกษาที่โรงเรียนคอนเวนต์ในปิ่น และ พ.ศ. 2465 ได้รับประกาศนียบัตรระดับมัธยมศึกษาของมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ประเทศอังกฤษ ในปี พ.ศ. 2471 เมื่อกลับประเทศไทยแล้ว ได้เข้าเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 8 ที่โรงเรียนเซนต์แมรีส์ หรือ S.P.G. ซึ่งเป็นค่ายอมาจาก Society for the Propagation of the Gospel และเมื่อได้รับประกาศนียบัตรของกระทรวงธรรมการแล้ว จึงไปสอบคัดเลือกเข้าคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ. 2476 และได้รับปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต (อ.บ.) ในปี พ.ศ. 2479 และ พ.ศ. 2480 ได้รับประกาศนียบัตรครุมัธยม ระหว่าง พ.ศ. 2491-2493 ศึกษาที่มหาวิทยาลัยมินิโซตา (University of Minnesota) ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้รับปริญญาโททางการศึกษา M.A. (Ed.)

เมื่อสอบคัดเลือกเข้าศึกษาในคณะอักษรศาสตร์ได้แล้ว ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ มีปัญหาเรื่องที่พัก เนื่องจากพี่ชายคือ พระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ (ม.ล.วรา กุญชรฯ) ซึ่งเป็นผู้ปกครอง และพี่สาวอีก 3 คนได้ย้ายไปอยู่ที่จังหวัดเพชรบุรี

จะพักที่วังบ้านหม้อไม่สะดวกเนื่องจากไม่มีผู้ใหญ่อยู่เป็นเพื่อน จึงขอยู่ประจำที่โรงเรียนเซนต์แมรีส์ต่อไป ซึ่งทางโรงเรียนได้ขอร้องให้ช่วยสอนวิชาพฤกษศาสตร์เนื่องจากขาดครู และในเวลาต่อมาได้สอนไวยากรณ์อังกฤษอีกวิชาหนึ่ง เมื่อศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 4 คณะอักษรศาสตร์ ก็ออกจากหอพักกลับไปอยู่บ้าน เนื่องจากผู้ปกครองกลับจากต่างจังหวัดแล้ว และเข้าสอนภาษาอังกฤษที่โรงเรียนราชนิ เมื่อจบการศึกษาในปี พ.ศ. 2481 จึงเข้ารับราชการที่โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แต่ไปช่วยสอนภาษาอังกฤษที่คณะอักษรศาสตร์ด้วย

พ.ศ. 2488 ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณลาออกจากราชการ แต่ยังเป็นอาจารย์พิเศษสอนวิชาภาษาอังกฤษที่คณะอักษรศาสตร์ และโรงเรียนมาแตร์เดอีได้ติดต่อให้ไปสอนภาษาไทย ซึ่ง ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ พอใจมากเนื่องจากเป็นครั้งแรกที่ได้สอนภาษาไทยในโรงเรียนอย่างเป็นทางการเป็นลำเป็นสัน โดยเฉพาะวิชาการวรรณคดีไทยและเรียงความ ซึ่งมีทฤษฎีใคร่จะทดลองมานานแล้ว

ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ ได้กลับเข้ารับราชการอีกครั้งหนึ่งที่แผนกครุศาสตร์ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ. 2490 หลังจากสำเร็จปริญญาโททางการศึกษาจากมหาวิทยาลัยมินิโซตา (University of Minnesota) ประเทศสหรัฐอเมริกา ตั้งแต่ พ.ศ. 2495 ได้ย้ายไปดำรงตำแหน่งสำคัญๆ ทางการศึกษาตามลำดับ คือ ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา หัวหน้าหน่วยศึกษานิตเทศก์ กรมวิสามัญศึกษา รักษาการในตำแหน่งรองอธิการบดีวิชาการศึกษา บางแสน ช่วยราชการกองเผยแพร่ สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ตำแหน่งหลังสุด คือ คณบดี

คณะอักษรศาสตร์ วิทยาเขตทับแก้ว มหาวิทยาลัยศิลปากร ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ ลาออกจากราชการ เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2513 แต่ยังคงเป็นอาจารย์พิเศษที่คณะอักษรศาสตร์ วิทยาเขตทับแก้ว และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยอื่นอีกหลายแห่ง

ด้านชีวิตครอบครัว ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ สมรสกับนายแพทย์ขม เทพยสุวรรณ ไม่มีบุตรและธิดา ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ 7 มิถุนายน 2524

ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ เห็นว่าภาษาไทยเป็นวิชาที่มีความสำคัญ และต้องการสอนมากที่สุดตั้งแต่เริ่มเป็นครู เพราะภาษาเป็นชีวิตและศูนย์รวมความคิดของชาติ เป็นวิถีทางที่จะนำไปสู่การพัฒนาบุคลิกภาพและการดำเนินชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมาประเทศไทยมีโอกาสที่จะทำให้นักเรียนมีความคิดก้าวหน้าได้มาก ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ เป็นครูที่รอบรู้ทั้งภาษา วรรณคดี และวิธีสอน โดยได้คลุกคลีกับวรรณคดีไทยจากสิ่งแวดล้อมในครอบครัวมาตั้งแต่เยาว์วัย และเมื่อเรียนหนังสือได้ศึกษาวรรณคดีไทยและต่างประเทศ โดยเฉพาะวรรณคดีอังกฤษอย่างกว้างขวาง ทำให้มีความรู้แตกฉานในวรรณคดีไทย สามารถวิเคราะห์และเปรียบเทียบกับวรรณคดีต่างประเทศได้อย่างชัดเจน และได้เป็นผู้นำภาษาศาสตร์มาเผยแพร่ในประเทศไทย เมื่อ พ.ศ. 2490 โดยเน้นในเรื่องการใช้ภาษาศาสตร์ช่วยในการเรียนการสอนสำหรับวิธีสอนนั้น ได้ศึกษาโดยตรงในระดับปริญญา และมีประสบการณ์จากการอบรม ประชุมและสัมมนาจนมีความเชี่ยวชาญ ซึ่ง ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ มีความเห็นว่าการขาดความเอาใจใส่และความพยายามในอันที่จะค้นคว้าวิธีสอนที่ได้ผลและการผลิตวัสดุอุปกรณ์ก็ไม่ก้าวหน้า

ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ ได้เข้าร่วมการอบรมประชุมและสัมมนา ทางการสอนและการศึกษาทั้งในและต่างประเทศหลายครั้ง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. ศึกษาอบรมเรื่องโรงเรียนมัธยมและวิทยาลัยอาชีวศึกษา ณ ประเทศอังกฤษ เป็นเวลา 3 เดือน พ.ศ. 2493
2. ศึกษาและดูงานด้านการจัดโรงเรียนมัธยมที่เมืองเจนีวาและโลซานน์ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ พ.ศ. 2499
3. ศึกษาและดูงานด้านการจัดโรงเรียนและร่วมประชุมกับนักการศึกษาจากกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

4. ร่วมสัมมนาเรื่องนักเรียนในภูมิภาคเอเชียใต้ ในฐานะที่ปรึกษาทางการศึกษา จัดสัมมนาโดย Society of Friends (Quakers) ณ กรุงเพช ปอร์ต ดิคสัน ประเทศมาเลเซีย (Port Dickson, Malaysia) และจังหวัดเชียงใหม่ ระหว่างปี พ.ศ. 2502-2509

เนื่องจากเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถสูง ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ จึงได้รับเชิญให้ร่วมงานการศึกษาและสาธารณประโยชน์อยู่เสมอ อาทิเช่น

1. เป็นผู้ร่างหลักสูตรวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และช่วยสอนอยู่ 1 ปี
2. เป็นผู้ร่วมปรับปรุงหลักสูตรและแบบเรียนภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน
3. เป็นกรรมการประสานงานวิทยุและโทรทัศน์เพื่อการศึกษา
4. นายกสมาคมสตรีอุดมศึกษา
5. กรรมการสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ
6. ประธานกรรมการประสานงานการสอนภาษาอังกฤษระดับชาติ
7. กรรมการองค์การภาษาอังกฤษซีมีโอ (Southeast Asia Minister Organization)

ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ ได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ และประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่แต่ละโครงการได้วางไว้ ด้วยมีหลักในการทำงานว่า เมื่อได้รับมอบหมายให้ทำอะไรก็ตาม ต้องพยายามทำให้เต็มความสามารถ และทำให้ชอบให้สนุกกับสิ่งที่ต้องทำ ท่านได้รับพระราชทานปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์หลายสาขา คือ

1. ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. 2517
2. ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2520
3. ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2524
4. ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2524

นอกจากนั้น ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ ยังมีบทบาทสำคัญเป็นผู้ก่อตั้งสถาบันศูนย์ภาษาอังกฤษ หบวงมหาวิทยาลัย

และเป็นผู้หนึ่งทีริเริ่มและมีส่วนผลักดันในการก่อตั้งสถาบัน
ภาษาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผลงานนิพนธ์

ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ มีผลงานนิพนธ์เป็นจำนวนมาก
อาจแยกประเภทได้ดังนี้ คือ

ภาษาไทย

1. ไชยาศรัยศัพท์บัญญัติบางคำ
2. ความรู้เบื้องต้นเรื่องวัฒนธรรมของชนชาติที่พูด
ภาษาไทย
3. แนะนำการศึกษาวิชาวรรณคดี
4. ภาษาไทยวิชาที่ถูกลืม
5. ตัวอย่างการวิจารณ์นวนิยาย
6. วิเคราะห์วรรณคดีไทย
7. วรรณคดี
8. หนังสือเรียนภาษาไทยเพื่อกิจธุระ ท. 331 ชั้นมัธยมศึกษา
ตอนต้น
9. สนทนาเรื่องพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธ
เลิศหล้านภาลัย
10. การอภิปรายเรื่อง “นวนิยายของดอกไม้สด” เนื่องใน
วันดอกไม้สดรำลึก

ภาษาอังกฤษ

1. ภาษาอังกฤษ (คู่มือครูประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น
วิชาภาษาอังกฤษ)
2. ภาษาอังกฤษ
3. รวมบทความเกี่ยวกับการเรียนการสอนภาษา
4. วัฒนธรรมของชนชาติที่พูดภาษาอังกฤษ
5. รวบรวมเรื่องสั้นจากสหรัฐอเมริกา

เรื่องเกี่ยวกับชีวิต

1. ความสุขของสัตว์
2. ความสำเร็จและความล้มเหลว

นวนิยาย

1. คนถูกคนผิด
2. ฉากหนึ่งในชีวิต
3. ดร. ลุกทุ่ง

4. ตกหลุมตกร่องแล้วโตโตก็ตี
5. ทูติยะวิเศษ
6. ศิลาอาถรรพณ์
7. สะใภ้แห่ม
8. สุรรัตนารี

บทความจากวารสาร

1. การใช้ศัพท์วิชาการศึกษา. วารสารครุศาสตร์ 3 (5):
21-28 สิงหาคม-กันยายน 2516.
2. การที่ครูจะเจริญรอยบรรพชาพระศาสนา. วารสาร
วิทยุศึกษา 4 (8): 32-36 สิงหาคม 2500.
3. การปลูกฝังค่านิยมโรงเรียน. วารสารคหเศรษฐศาสตร์
ฉบับพิเศษ 18: 161-166 ธันวาคม 2517.
4. การสอนภาษาไทยกับค่านิยมปัจจุบัน. วิทยาสาร 25 (37):
18-20 10 ธันวาคม 2517.
5. การอบรมศึกษากับค่านิยมที่พึงประสงค์ เอกลักษณ์ไทย
1 (1): 31-50 มกราคม 2520.
6. แก่นและกระพี้ของวัฒนธรรมไทย. วารสารครุศาสตร์
1 (1): 32-48 ธันวาคม 2513.
7. ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการประชุมสหพันธ์องค์การอาชีพ
ครูแห่งโลก ณ ศาลาสันติธรรม ศูนย์ศึกษา 11 (2): 61-66
กุมภาพันธ์ 2507.
8. ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาในปัจจุบัน. วารสารสภา
การศึกษาแห่งชาติ 7 (4): 41-52 กันยายน 2515.
9. ข้อสังเกตเกี่ยวกับความเป็นมาของละครไทยและ
การปรับปรุง. วารสารธรรมศาสตร์ 2 (ฉบับพิเศษ นาฏศิลป์
และดนตรีไทย): 160-189 2516.
10. ข้อสังเกตเรื่องวรรณคดีไทย. วารสารห้องสมุด 11 (4):
214-215 กรกฎาคม-สิงหาคม 2510.
11. ความผิดหวังในการศึกษา. จันทรเกษม 97: 25
พฤศจิกายน-ธันวาคม 2513.
12. แนะนำทางสอนอ่านนวนิยาย. วารสารวิสามัญศึกษา
4 (1): 7-11 พฤษภาคม, 4 (2): 5-17 มิถุนายน 2510.
13. ประเพณีไทยขัดขวางหรือสนับสนุนการพัฒนาประเทศ.
อาจารย์สาร 3 (9): 29 มกราคม-มีนาคม 2517.
14. เปลี่ยนแล้วจะเกิดอะไร. วิทยาสาร 24 (1): 6-11
1 มีนาคม 2516.
15. พันธกิจของแผนกวิชาภาษาไทยในมหาวิทยาลัย.
วารสารธรรมศาสตร์ 2 (2): 60-71 มิถุนายน-ตุลาคม 2516.

16. ภาษาฝรั่งเศสมีอิทธิพลต่อภาษาไทย. สังคมศาสตร์ปริทัศน์ 5 (1): 60-69 มิถุนายน-สิงหาคม 2510.
17. วรรณกรรมการเมือง. ภาษาและหนังสือ 7 (4): 106-109 เมษายน 2514.
18. วรรณคดีกับการวิจัย. วารสารมนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ 2 (2): ประจำภาคเรียนที่สอง 2523.
19. วิชาการวรรณกรรมศึกษา : สิ่งการสอนและวิธีสอน. สังคม-ศาสตร์ปริทัศน์ 7 (11): 21-27.
20. สาสนศึกษา. วารสารวิทยุศึกษา กุมภาพันธ์-มีนาคม 2517. 29-34.
21. หัวอกครู. จันทรเกษม (106): 4-18 พฤษภาคม-มิถุนายน 2515.
22. หัวอกครู. วารสารวิทยุศึกษา 20 (1): 9-12 1 มกราคม 2516.

ชีวิตและงานของ ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ ได้มีนักศึกษาและนักแปลชาวอเมริกัน ชื่อซูซาน เคพเนอร์ นำไปศึกษาอย่างลึกซึ้ง และนำเสนอเป็นวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกที่มหาวิทยาลัยแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนีย ณ เมืองเบิร์กลีย์ สหรัฐอเมริกา ในสาขาวัฒนธรรม และมานุษยวิทยา

ในวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2554 ที่ประชุมใหญ่องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก) ได้ประกาศยกย่องหม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ เป็นบุคคลสำคัญของโลก เนื่องในโอกาสวันครบรอบ 100 ปีชาตกาล ในวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2555 ในฐานะที่เป็นผู้ที่มีผลงานดีเด่นด้านการศึกษา วัฒนธรรม ภาษาและวรรณคดี การส่งเสริมสถานภาพสตรี และการส่งเสริมสันติภาพ พร้อมกับบุคคลและเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ของโลกอีก 97 รายการ

เอกสารอ้างอิง

- นิทรรศการชีวิตและงาน ศาสตราจารย์พิเศษ ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ ณ หอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม 13-17 ธันวาคม 2525.
- ทองต่อ กล้วยไม้. (2526) “ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ” ประวัติครู: 16 มกราคม 2526. 99-228
- ประวัติหม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ. (2554) http://www.art.su.ac.th/boonlue/biography_th.html ค้นเมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2554.
- วิกิพีเดีย. หม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ. (2554) [www.Wikipedia.org/wiki/หม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ](http://www.Wikipedia.org/wiki/หม่อมหลวงบุญเหลือ_เทพยสุวรรณ) ค้นเมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2554.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กุลพร ศิริบุญรอด:

เป็นอาจารย์ประจำสถาบันภาษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีความชำนาญด้านการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในบริบทธุรกิจ การวัดและประเมินผล การวิเคราะห์ภาษาอังกฤษและวัฒนธรรมข้ามชาติ

บทสัมภาษณ์ ศาสตราจารย์กิตติคุณ เต็มศักดิ์ กฤษณามร: เกี่ยวกับหม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ

อาจารย์กรุณา นาผล

1. ท่านอาจารย์เต็มศักดิ์ได้รู้จักหรือได้ร่วมงานกับหม่อมหลวงบุญเหลือในด้านใดบ้าง และมีความประทับใจในตัวหม่อมหลวงบุญเหลืออย่างไรบ้างคะ

ผมไม่ใช่ นักภาษาศาสตร์ รู้จักท่านอาจารย์หม่อมหลวงบุญเหลือไม่มากเท่าไรนัก แต่เมื่อสมัยเป็นเด็กเวลาว่างชอบอ่านหนังสือต่างๆ และในบรรดาหนังสือต่าง ๆ เหล่านี้ นอกจาก สามก๊ก แล้วก็ยังมีเรื่องของ ‘ดอกไม้สด’ ที่ชอบมาก ต่อมาจึงได้ทราบว่าดอกไม้สดเป็นนามปากกาของหม่อมหลวงบุปผา กฤษณมรฯ และหม่อมหลวงบุญเหลือ กฤษณมรฯ เป็นน้องสาวของหม่อมหลวงบุปผา นอกจากนี้น้องสาวของผมเรียนหนังสือรุ่นเดียวกับคุณอรสา กฤษณมรฯ และตัวผมเองมีเพื่อนที่โรงเรียนชิราวุธชื่อคุณสุกรี กฤษณมรฯ จึงรู้สึกว่าได้รู้จักคนที่มาจากตระกูลวังบ้านหม้อมากสักหน่อยเพียงเท่านั้น

ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2486 ผมเข้าโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา เรียนบัญชี อาจารย์ที่สอนจึงเป็นอาจารย์ด้านคณิตศาสตร์เป็นส่วนใหญ่ มีครั้งหนึ่งในชั่วโมงภาษาอังกฤษ อาจารย์ประจำชั้นเชิญอาจารย์หม่อมหลวงบุญเหลือมาสอน ท่านสอนเรียงความเรื่อง “มะขาม” ผมนึกในใจว่าจะมีอะไรให้กล่าวถึงมะขามมากมายนัก แต่ท่านอาจารย์กลับสามารถเล่าเรื่องเกี่ยวกับมะขามได้จนหมดคาบ เวลาที่ดูจะไม่พอ อาจารย์เล่าถึงประโยชน์มากมาย ทั้งบรรยายรูปร่างลักษณะของมะขามเป็นภาษาอังกฤษ ผมประทับใจมาก และยังจำได้จนบัดนี้ว่าตนเองเคยเป็นลูกศิษย์หม่อมหลวงบุญเหลือหนึ่งชั่วโมงในวิชาภาษาอังกฤษ เรียนห้อง 229 ที่โรงเรียนเตรียมฯ

จนกระทั่งเมื่อผมก่อตั้งสถาบันภาษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรพรรณนิ สาคกริก ซึ่งรู้จักคุ้นเคยกับหม่อมหลวงบุญเหลือเป็นอย่างดี ได้แนะนำผมให้เชิญ

หม่อมหลวงบุญเหลือเป็นกรรมการประจำ ผมไปกราบเรียนเชิญท่าน ท่านก็รับด้วยความยินดี จึงมีโอกาสได้พบท่านอีกครั้ง ส่วนนายแพทย์ชม เทพยสุวรรณ สามีมของหม่อมหลวงบุญเหลือ ผมรู้จักท่านเมื่อสมัยเรียนที่อังกฤษประมาณปี พ.ศ. 2495-2497 จึงได้คุ้นเคยกันมากกว่าหม่อมหลวงบุญเหลือเสียอีก โดยสรุปคือ ผมได้รู้จักท่านในฐานะที่เป็นครูของผม และได้มาร่วมงานกันอีกครั้งที่สถาบันภาษา

สิ่งที่ผมประทับใจในตัวท่านอาจารย์ คือ กิริยามารยาทและการใช้วาจา ท่านอาจารย์เกิดมาในตระกูลสูง และบำเพ็ญตนตามแบบฉบับของผู้ดี ใช้กิริยามารยาทและถ้อยคำที่ไม่หยาบคาย ประการที่สอง คือ อาจารย์เป็นผู้ที่รู้จักจริง เท่าที่ผมได้สัมผัสคือด้านภาษาอังกฤษ ดังที่กล่าวถึงความประทับใจไปแล้วข้างต้น นอกจากนี้ ท่านยังอุทิศตนให้กับงาน เมื่อตอนที่ท่านมาช่วยงานที่สถาบันภาษานั้น หลังท่านไม่ค่อยดีแล้ว เวลามาทำงานต้องมีอุปกรณ์ มีหมอนมาหนุน แต่ท่านก็ไม่ได้บ่นวាយอยู่กับอุปกรณ์เลย อาจเรียกได้ว่าท่านทำงานโดยไม่หวังสุขภาพของตนก็เป็นได้ ในการทำงาน ท่านไม่หยุดยั้งที่จะให้ความเห็นในสิ่งที่ควรจะเป็น อยู่ตลอดเวลา และสิ่งที่ท่านพูดก็สนับสนุนแนวคิดของผมในการบริหาร เราจึงร่วมงานกันได้เป็นอย่างดี อีกประการหนึ่งที่สำคัญ คือ อาจารย์ท่านเป็นคนที่สร้างความเชื่อมั่นให้กับลูกศิษย์มาก จึงมีคณะลูกศิษย์และบริวารมากมายที่ยังเคารพนับถือ และติดตามงานของท่านอยู่ จึงได้มีการจัดตั้งกองทุนหม่อมหลวงบุญเหลือขึ้นมาตั้งในปัจจุบัน เงินตั้งต้นมีเพียงไม่กี่บาท แต่ลูกศิษย์และบริวารต่างช่วยกันอุปถัมภ์จนตอนนี้กองทุนมีเงินมากกว่า 2 ล้านบาทแล้ว

2. ท่านอาจารย์เต็มศักดิ์มีมองบทบาทของภาษาไทยในประชาคมอาเซียนอย่างไรคะ และท่านมีความเห็นว่าเราควร

มีการเตรียมความพร้อมเด็กไทยในยุคนี้อย่างไรในด้านการเรียนภาษาอังกฤษที่จะมีอิทธิพลอย่างมากในอนาคต

ภาษาเป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสารกัน คนไทยเรามีบุญที่พ่อขุนรามคำแหงทรงประดิษฐ์อักษรไทยขึ้น เราจึงมีอักษรเป็นของตนเอง ทั้ง ๆ ที่เพื่อนบ้านเราต้องยืมตัวอักษรจากภาษาอื่นมาทั้งสิ้น เช่น ภาษา Bahasa Indonesian ใช้ตัวอักษรภาษาอังกฤษเป็นต้น แต่ในโลกปัจจุบัน ภาษาอังกฤษได้กลายเป็นภาษาสื่อกลางที่ใช้กันทั่วไป ซึ่งได้รับอิทธิพลมาตั้งแต่สมัยที่อังกฤษชนะสงครามโลก ภาษาอื่น ๆ ที่เคยมีความสำคัญระดับนานาชาติ เช่น ภาษาฝรั่งเศส ภาษารัสเซีย ก็ลดความสำคัญลงเป็นลำดับ สำหรับประเทศไทยเรา รายได้ 70% มาจากการส่งออก เราจึงต้องมีการติดต่อกับต่างประเทศเป็นอย่างมาก ภาษาอังกฤษสำหรับคนไทยจึงถือว่าเป็น first foreign language เลยทีเดียว คนไทยควรต้องพยายามเข้าใจภาษาอังกฤษให้ดียิ่งขึ้น ทั้งด้านธุรกิจและวัฒนธรรม ผมมักจะบอกลูกศิษย์อยู่เสมอว่า ต้องขยัน การติดต่อสื่อสารแบบมีล่ามแปลนั้นเรายังมีเวลาคิดก่อนตอบได้ แต่หากต้องคุยด้วยตนเองเราก็ต้องสามารถสื่อสารได้อย่างทันท่วงที ต้องเตรียมตัวให้พร้อมอยู่เสมอ

3. กองทุนหม่อมหลวงบุญเหลือมีจุดมุ่งหมายอย่างไรบ้างที่ผ่านมามีกิจกรรมการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์อย่างไร และในความเห็นของท่านอาจารย์ ควรมีการปรับปรุงรูปแบบหรือบทบาทของกองทุนให้เข้ากับยุคสมัย หรือไม่ อย่างไร

กองทุนหม่อมหลวงบุญเหลือนั้นเริ่มก่อตั้งโดยกลุ่มลูกศิษย์ของท่าน โดยมีเงินทุนตั้งต้นจากท่านนายแพทย์ชม เทพยสุวรรณ ให้มาส่วนหนึ่ง และบรรดาลูกศิษย์ช่วยกันหาเพิ่ม โดยมีวัตถุประสงค์ในการพยายามสืบสานความตั้งใจหรือปณิธานของหม่อมหลวงบุญเหลือ ทั้งในด้านวัฒนธรรมไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาไทย สิ่งที่เราทำเป็นประจำคือ ช่วยอุดหนุนวิทยาลัยนาฏศิลป์ที่ปัจจุบันเป็นหน่วยงานของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ให้ทุนการศึกษาแก่นักศึกษาศิลปากรที่เรียนดี สอบวิชาภาษาไทยได้เป็นอันดับหนึ่ง ทั้งนี้เพราะท่านอาจารย์เป็นผู้ก่อตั้งคณะอักษรศาสตร์ที่นั่น นอกจากนี้ อาจารย์ยังเป็นผู้มี critical thinking กองทุนนี้จึงให้รางวัลประจำปีแก่บทวิจารณ์วรรณกรรมในหนังสือพิมพ์ แต่ปัจจุบันมีน้อยจึงสลับเป็นบทวิจารณ์หนังสือและเนื่องจากอยากให้รางวัลนี้เป็นมาตรฐานที่สามารถยกระดับนักเขียนได้ จึงต้องพิจารณากันอย่างละเอียดสักหน่อย ดังเช่นปีนี้ที่ไม่มีผู้ใดได้รางวัลเพราะคุณภาพงานยังไม่ถึงเกณฑ์ที่กำหนด

นอกจากนี้ สมาชิกในกองทุนจะมีการพบปะสังสรรค์กันทุกปีในช่วงเดือนมกราคม เนื่องจากหม่อมหลวงบุญเหลือชอบจัดงาน garden party เราจึงยังจัดต่อมาจนถึงปัจจุบัน เป็นงานเลี้ยงน้ำชาในสวน จัดการแสดงโขน ละคร โดยสถานที่จัดคือ เรือนไทยของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนี้เอง ข้อดีคือ ได้บรรยากาศสวน แต่ต้องดูเวลาจัดงานดี ๆ เพราะถ้าจัดเร็วเกินไปก็ร้อน จัดช้าเกินไปก็มืด มียุ่งมาก ต่อมาจึงเปลี่ยนเป็นจัดงานในร่ม สาเหตุที่จัดเดือนมกราคม เนื่องจากหม่อมหลวงบุญเหลือ หรือคนสมัยก่อนโดยทั่วไป จะไม่ฉลองวันเกิดตนเองในเดือนที่มีวันเกิดของเจ้านายชั้นสูง จริง ๆ แล้วหม่อมหลวงบุญเหลือเกิดเดือนธันวาคม แต่ท่านคิดวางแผนเฉลิมฉลองของในหลวงต้องดำเนินไปตลอดทั้งเดือน ท่านจึงไม่ฉลองในเดือนธันวาคม เลื่อนเป็นเดือนมกราคมแทน และด้วยสาเหตุนี้ ทำให้เราทำเรื่องฉลองวาระชาติกาลของหม่อมหลวงบุญเหลือในปีนี้ ซึ่งถ้านับตามเดือนเกิดของท่านจริง ๆ จะครบเมื่อปีที่แล้ว แต่ด้วยวิสัยนี้จึงเป็นปีนี้ และผลจากน้ำท่วมเราจึงจำเป็นต้องเลื่อนไปเป็นวันที่ 11 มีนาคม 2555 และจะมีวิทยากรที่เป็นศิษย์ทางวรรณคดีวิจารณ์ของท่าน อาทิ ศาสตราจารย์ ดร.เจตนา นาควัชระมาร่วมงานด้วย

การจัด Garden party ไม่ใช่เป็นการหาทุนแต่เป็นเพียงการพบปะสังสรรค์กันระหว่างสมาชิก แต่ตามปกติเวลาจัดงานก็มีคนบริจาคเงินให้อยู่แล้ว จึงมีรายรับพอดีกับรายจ่าย หากมีการให้เงินรางวัลก็ขอทุนเพิ่มเป็นครั้งคราวไป เคยจัดงานหาทุนเหมือนกัน ถึงแม้จะได้เงินมาก แต่เหนื่อยและไม่รู้จะเอาเงินไปทำอะไร จึงเลิกไป

ด้านการเปลี่ยนแปลงของกองทุน จะเปลี่ยนแปลงอย่างไรก็สุดแล้วแต่คณะกรรมการ แต่โดยส่วนตัว ไม่รู้จะปรับอย่างไร เพราะคิดว่าเราก็ดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ดีแล้ว ปณิธานก็ยังไม่เหมือนเดิม สิ่งทีถกถามกรรมการอยู่เสมอมีเพียงอย่างเดียวคือ เราจะมียุทธวิธีอย่างไรที่จะทำให้คนรู้จักหม่อมหลวงบุญเหลือมากขึ้น ก็มีโอกาสเผยแพร่ ให้ความรู้ในงานต่าง ๆ บ้าง เช่น จากงานเสนาหลักของแผ่นดิน มีการจัดกิจกรรมศึกษาศิลปะ วัฒนธรรม พาไปชมสถานที่ วังเก่า ๆ มีการเกณฑ์นักเรียนและนิสิต นักศึกษา เพื่อที่จะได้รู้จักหม่อมหลวงบุญเหลือมากขึ้นด้วย

ในปีเฉลิมฉลอง 100 ปีชาติกาลนี้ มีหลายสถาบันร่วมจัดกิจกรรมด้วย เช่น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีการทำวารสารฉบับพิเศษ การแข่งขันทางวิชาการ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมี

มหาวิทยาลัยศิลปากร สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ที่จะจัดละคร ทั้งสมาคมภาษาและหนังสือก็มาร่วมด้วย จึงนับได้ว่าการจัด เฉลิมฉลองวาระครบรอบ 100 ปีชาตกาลหม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ เป็นโอกาสที่คนรุ่นหลังจะได้เรียนรู้เรื่องราวของท่าน

ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความสำคัญในด้านการศึกษาทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษตลอดจนด้านศิลปวัฒนธรรมของไทย เพื่อเป็น ประโยชน์ต่ออนุชนในยุคสมัยที่ประเทศไทยจะได้มีการแลกเปลี่ยน เป็นประชาคมอาเซียนต่อไป

อาจารย์กรุณา นาวล

เป็นอาจารย์ประจำสถาบันภาษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในกลุ่มการสอนภาษาอังกฤษสำหรับวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี จบการศึกษาระดับปริญญาตรีจากคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และ ปริญญาโทด้าน Teaching English as a Foreign Language (TEFL) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สนใจงานวิจัย ด้าน action research การสอนทักษะการฟังและการพูด และ Corpus Linguistics

ม.ล.บุญเหลือ เกษยสุวรรณ

ศาสตราจารย์ ดร.พงษ์ศรี เลขาวัฒนะ

ผู้เขียนเป็นลูกศิษย์รุ่นแรก ๆ ของอาจารย์ ม.ล.บุญเหลือ สมัยหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ก่อนอื่นขอพูดเรื่องสงคราม ลักเล็กน้อย เพราะเป็นจุดที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชีวิต ของนักเรียนโดยไม่คาดคิด คนสมัยนี้รู้เรื่องสงครามครั้งนั้น จากคำบอกเล่าหรือจากหนังสือเป็นส่วนใหญ่ ผู้ที่มีประสบการณ์ ตรงในช่วงนั้นปัจจุบันคงมีไม่มากนัก ผู้เขียนเองขณะนั้นกำลัง เรียนอยู่ชั้นมัธยม ไม่ค่อยรู้ถึงความยากลำบากของชีวิตในช่วง สงครามเท่าใดนัก เพราะผู้คนส่วนใหญ่มีความเป็นอยู่อย่าง เรียบง่าย ไม่มีอะไรที่ฟุ่มเฟือย แม้จะขาดแคลนสิ่งของบางอย่าง ก็ไม่ได้กระทบกระเทือนมากนัก ในระยะต้น ๆ ของสงคราม การเรียนการสอนในกรุงเทพฯ ยังคงดำเนินไปตามปกติ มีการทิ้งระเบิดอาคารสถานที่สำคัญ ๆ บ้าง บางคนก็หลบภัย ไปยังชานเมือง เด็ก ๆ ย้ายไปเข้าเรียนในโรงเรียนที่อยู่ใกล้บ้าน เมื่อสงครามดำเนินไปได้ระยะหนึ่ง การทิ้งระเบิดทำลายและ ระเบิดเพลิงก็เริ่มถี่ขึ้น ผู้คนอพยพออกจากกรุงเทพฯ ไปอยู่ ต่างจังหวัด โรงเรียนบางแห่งหยุดการสอน และบางแห่งก็ อพยพไปต่างจังหวัดเช่นกัน

เมื่อสงครามสิ้นสุดลง การศึกษาเล่าเรียนที่เป็นไปอย่าง กระทบกระเทือนระหว่างสงคราม ก็เริ่มกลับเข้าสู่ภาวะปกติ ทั้งยังมีการอนุญาตให้โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาที่มีความพร้อม เปิดสอนระดับเตรียมอุดมศึกษาต่อจากระดับมัธยมอีก 2 ปี ก่อนหน้านั้นหากนักเรียนที่เรียนจบการศึกษาชั้นมัธยม 6 ต้องการเรียนต่อระดับมหาวิทยาลัยจะไปสอบเข้าโรงเรียน เตรียมอุดมศึกษา เรียนที่โรงเรียนเตรียมฯ 2 ปี แล้วก็เข้าเรียน ต่อตามคณะต่าง ๆ ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แต่เมื่อมีการ เปิดสอนระดับเตรียมอุดมศึกษาตามโรงเรียนทั่วไปแล้ว นักเรียนจะจบการศึกษาระดับนี้ก็ต้องผ่านการสอบที่จัดโดย กระทรวงศึกษา ผู้ที่ประสงค์จะศึกษาต่อระดับมหาวิทยาลัย จะต้องสอบผ่านข้อสอบของกระทรวงที่ได้คะแนนรวมไม่ต่ำ

กว่าร้อยละ 50 และเลือกสมัครสอบเข้าคณะใดคณะหนึ่งที่ มหาวิทยาลัย แต่ละคณะก็กำหนดวิชาที่ผู้สมัครต้องสอบ แตกต่างกันไป เป็นต้นว่าผู้ที่ประสงค์จะเข้าเรียนที่คณะบัญชี ความรู้ทางคณิตศาสตร์จะต้องเท่ากับผู้ที่จบเตรียมวิทยาศาสตร์ และมีความรู้ภาษาอังกฤษเท่าผู้ที่จบเตรียมอักษรศาสตร์ ผู้ที่รู้ตัว ว่าขาดความรู้ในบางวิชา เช่นนักเรียนที่จบเตรียมอักษรศาสตร์ ต้องการจะเรียนในคณะบัญชีก็จะชวนชวหาหาความรู้เพิ่มเติม ด้านคณิตศาสตร์

นอกจากกำหนดระดับความรู้ในวิชาที่จะต้องสอบแล้ว มหาวิทยาลัยยังกำหนดอายุของผู้สมัครสอบเข้ามหาวิทยาลัยด้วย ทำให้นักเรียนจำนวนหนึ่งไม่สามารถสมัครสอบเข้าศึกษา ในมหาวิทยาลัยได้ เพราะอายุต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ บางคน ก็รอสมัครในปีการศึกษาต่อไป แต่ก็ยังมีที่เคັงคว้างไม่มีแผน รอมรับว่าจะทำอะไรระหว่างที่รอเลยกลายเป็นวัยรุ่นที่มีปัญหา หมุดโอกาสศึกษาต่อ เมื่อย้อนกลับไปคิดถึงกาเปลี่ยนแปลง ระบบการศึกษาในตอนนั้น ก็รู้สึกว่าการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในตอนนั้น ก็รู้สึกว่าการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในขณะนั้น ทำให้ การหาเวลาว่างแผนมากนัก หลังจากนั้นมาก็มีการ เปลี่ยนแปลงหลักสูตรและกำหนดช่วงการเรียนระดับประถม และมัธยมอีกหลายครั้ง

ผู้เขียนเป็นนักเรียนรุ่นแรกที่เรียนชั้นเตรียมอุดมศึกษา ที่โรงเรียน และสมัครสอบเข้าเรียนต่อที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในสมัยนั้น ได้เรียนวิชาภาษาไทยกับ อาจารย์ ม.ล.บุญเหลือ จำได้ว่าอาจารย์สอนสนุก มีเกร็ดเล็กเกร็ดน้อยมาเสริมทำให้ เรื่องที่สอนมีชีวิตชีวาขึ้นอย่างมาก ที่สำคัญที่สุดคืออาจารย์ จัดกิจกรรมให้นักเรียนทุกคนในชั้นมีส่วนร่วมและรับผิดชอบ อาจารย์เขียนบทละครอิงประวัติศาสตร์ให้นักเรียนเล่น เป็นเรื่อง การแย่งราชสมบัติสมัยอยุธยาตอนต้นระหว่างเจ้าวชิราภัยกับเจ้าวชิร นอกจากจะมีบทพูดซึ่งจำได้เลา ๆ ว่าเป็นประเภทกลอนเปล่า ยังมีฉากระบำรำฟ้อนในราชสำนัก เป็นการแสดงละครพูด

ที่ทางโรงเรียนไม่เคยจัดมาก่อน ทั้งยังเป็นบทละครที่แต่งขึ้นมา โดยเฉพาะ ไม่ได้เลือกมาจากบทละครที่มีอยู่แล้ว นักเรียนทุกคนตื่นตื่นกันมาก ทำงานร่วมกันอย่างเต็มที่ ตั้งแต่การคัดเลือกตัวแสดง จัดกลุ่มรับผิดชอบเรื่องสถานที่ จัดหาข้าวของเครื่องใช้ในการแสดง และการฝึกซ้อม

ประโยชน์ที่ได้จากการจัดละครเรื่องนั้นนอกเหนือจากการทำงานรับผิดชอบร่วมกันแล้ว นักเรียนยังได้มีโอกาสที่ดียิ่งในการฝึกออกเสียง และแสดงอารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ ขณะทีพูด ส่วนนวนิยายของบรรดาหัวหน้าที่ต้องเกลี้ยกล่อมลูกน้องให้เข้ามาเป็นพรรคพวกเพื่อต่อสู้กับฝ่ายตรงข้ามทำให้นักเรียนได้เห็นถึงการใช้อำนาจเพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ อันเป็นพื้นฐานให้เข้าใจศักยภาพของภาษาที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งสามารถใช้ โน้มน้าวผู้คนให้คล้อยตามความคิดเห็นของตน นอกจากนี้ก็ยังได้เห็นความโลภและมัวเมาในอำนาจของขุนนางบางคนที่ทำให้พี่น้องผิวดินจนถึงกับฆ่าฟันกันเอง การได้อ่านและวิเคราะห์บทละครอิงประวัติศาสตร์เป็นประสบการณ์ที่มีคุณค่ายิ่ง นอกจากจะได้อ่านบทเรียนทางประวัติศาสตร์เรื่องหน้าที่ความรับผิดชอบ การตัดสินใจทำสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสมแล้ว ยังทำให้รู้จักวิธีอ่านหนังสือให้เข้าใจ ติดตามภาษาที่ใช้ ไม่เสริมแต่งหรือเดาโดยไม่มีเหตุผล หากมีศัพท์ที่ไม่คุ้นหรือไม่รู้ก็จะต้องขวนขวายหาความหมายที่ต้องเข้ากับเรื่องราวที่อ่าน สมัยนั้นหนังสือที่จะค้นคว้าหาความรู้มีไม่มากนัก อย่างไรก็ตามความรู้ความเข้าใจที่ได้จากการเรียนภาษาไทยกับอาจารย์ ม.ล.บุญเหลือเป็นพื้นฐานในการอ่านหนังสือในสาขาวิชาอื่น ๆ ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ

ผู้เขียนตระหนักถึงความสำคัญของพื้นฐานความรู้ภาษาไทย ในฐานะที่เป็นภาษาแม่ การฝึกฝนใช้ภาษาตามระดับและความเหมาะสม การได้อ่านงานเขียนที่ดีนั้นเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการศึกษาภาษาในโอกาสต่อมา อาจารย์ ม.ล.บุญเหลือเป็นแบบอย่างของอาจารย์ที่ดี ช่วยให้นักศิษย์รู้จักคิดรู้จักทำสิ่งที่ตนเป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม ผู้เขียนนับว่าโชคดีอย่างมากที่ได้มีโอกาสเรียนกับอาจารย์ผู้มีความรู้และความคิดกว้างขวาง ทั้งยังหาวิธีการที่ทำให้นักเรียนสนใจการเรียน และให้ความมั่นใจว่านักเรียนจะประสบความสำเร็จในสิ่งที่ตนเองถนัด ถ้าเป็นสมัยนี้ก็คงเรียกว่าแนวการสอนของอาจารย์เป็นแนวที่ยึดผู้เรียนเป็นหลัก

เมื่อนึกย้อนไปถึงการเรียนการสอนในสมัยนั้น นักเรียนไม่มากเท่าสมัยนี้ ครูที่สอนระดับประถมต้องการให้ลูกศิษย์

อ่านออกเขียนได้ บวกลบคูณหารเป็น ฝึกอ่านออกเสียง คัดไทย และเขียนไทย ท่องสูตรคูณ ทำเลขในใจ ทำการบ้านเลข ซึ่งโจทย์จะยากขึ้นตามลำดับชั้น สำหรับชั้นประถมเครื่องใช้ในการเรียนก็คือสมุด ดินสอ ยางลบ และไม่บรรทัด เมื่อขึ้นชั้นมัธยม นอกจากเครื่องแบบจะเปลี่ยนแล้ว อุปกรณ์ที่ใช้ยังแสดงว่าเป็นผู้ใหญ่ขึ้น คือได้ใช้ปากกาจุ่มหมึกเขียนแทนดินสอ นักเรียนที่เพิ่งขึ้นชั้นมัธยมมือจะเปื้อนหมึกและเสื้อเอวหมึกเป็นจุดเล็กบ้างโตบ้างแล้วแต่ว่าใครจะระมัดระวังมากน้อยกว่ากัน ส่วนโจทย์เลขก็ยากขึ้น ต้องเรียนเรขาคณิตและพีชคณิตที่อาศัยความเข้าใจและใช้ทฤษฎีในการหาคำตอบ ในระดับนี้บางโรงเรียนใช้ตำราภาษาอังกฤษ สอนวิชาคณิตศาสตร์ นักเรียนที่ขยันก็จะดูเฉลยท้ายเล่มว่าได้คำตอบที่ถูกต้องหรือไม่ ถ้าไม่ถูกก็ทบทวนหาที่ผิดแล้วแก้ไข นักเรียนพวกนี้จะเห็นความสำคัญของภาษาอังกฤษโดยปริยายเพราะต้องใช้ความรู้ภาษาอังกฤษเท่าที่มี อ่านและตีความโจทย์ภาษาอังกฤษให้ได้ หากอ่านโจทย์ไม่รู้เรื่องก็ทำไม่ได้

แม้ครูสมัยนั้นส่วนใหญ่จะไม่ได้เรียนมาทางการสอนโดยตรง แต่การที่ใจรักจะเป็นครูก็ทำให้ขวนขวายหาวิธีกระตุ้นให้นักเรียนสนใจวิชาที่เรียน และที่สำคัญนักเรียนสมัยก่อนได้อ่านวรรณคดีเป็นตอน ๆ ตั้งแต่อยู่ชั้นประถม เช่น หนังสืออ่านชั้นประถมปีที่ 4 คือ รามเกียรติ์ตอนท้าวมาลีวราชว่าความ ส่วนตอนศึกกุมภกรรณนั้นเรียนในชั้นมัธยม การเลือกตอนไหนให้ชั้นไหนเรียนคงขึ้นกับความยากง่ายหรือซับซ้อนของเนื้อหา อีกประการหนึ่งการได้อ่านวรรณคดีเป็นตอน ๆ ซึ่งยาวพอสมควร จะกระตุ้นนักเรียนให้อยากรู้เรื่องราวของตอนก่อนและตอนหลังของเรื่องที่กำลังเรียนอยู่ ผู้ใหญ่ที่บ้านอาจเล่าเรื่องให้ฟังหรือหาหนังสือฉบับเต็มมาให้เด็กอ่านให้ฟัง ซึ่งเป็นการฝึกอ่านออกเสียงไปในตัว

เมื่อเทียบชีวิตความเป็นอยู่ของนักเรียนสมัยก่อนกับสมัยนี้ จะเห็นว่าแตกต่างกันมาก สมัยก่อนนักเรียนเมื่อกลับบ้านโรงเรียนก็ทำการบ้าน เสร็จแล้วก็เล่นกัน เด็กโตบางคนจะเล่นเป็นครูสอนหนังสือน้อง ๆ บางคนก็ช่วยทำงานบ้านหรืออ่านหนังสือให้ผู้ใหญ่ฟัง เข้านอนแต่หัวค่ำไม่เปิดไฟและใช้น้ำพุ้มเพื่อย่อย่างในสมัยนี้ ยิ่งสมัยสงครามต้องประหยัดไฟฟ้าและน้ำประปาเพราะขาดแคลน แม้จะเป็นเด็กก็รู้ว่าของทุกอย่างมีอยู่จำกัดต้องใช้ประโยชน์ให้มากที่สุดและนานที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพราะฉะนั้นการนำของใช้แล้วมาดัดแปลงเพื่อประโยชน์อย่างอื่นเป็นเรื่องธรรมดาของผู้คนสมัยนั้น การขาดสิ่งอำนวยความสะดวก

ความแตกต่าง ๆ ก็ไม่รู้ว่าจะขาด เพราะไม่เคยรู้เคยเห็น ไม่เหมือนสมัยนี้ที่มีการโฆษณาให้ผู้คนรู้สึกว่าคุณขาดของที่จำเป็นในชีวิตอยู่ตลอดเวลา

อันที่จริงศักยภาพของนักเรียนสมัยนี้กับสมัยก่อนหรือจะเป็นสมัยไหนก็ตามคงไม่แตกต่างกันนัก แต่ละรุ่นจะมีบางคนที่กระตือรือร้นศึกษาหาความรู้ แม้จะไม่มีครูหรือผู้ปกครองจ้ำจี้จ้ำไชก็สามารถเรียนด้วยตัวเองได้ บางคนไม่ชอบวิทยาศาสตร์ แต่มีความถนัดด้านภาษา และบางคนชอบงานช่าง เป็นต้น ส่วนพ่อแม่โดยทั่วไปก็ไม่ค่อยได้เล่าเรียนมากนัก อยากให้ลูกเรียนรู้หนังสือมาก ๆ ตามคำของสุนทรภู่ที่ว่า “รู้อะไรก็ไม่สู้รู้วิชา” จะได้มีงานดี ๆ ทำ และมีชีวิตที่สะดวกสบาย อันที่จริงความสุขและความสำเร็จในชีวิตขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง ดังจะเห็นได้จากชีวิตของผู้มีชื่อเสียงและผู้ที่ยากไร้สร้างตัวจนเป็นมหาเศรษฐีเป็นที่รู้จักกันทั่วโลก ทุกคนมีความคิดริเริ่มและบากบั่นทำสิ่งที่ตนมีใจรัก นำเสียตายเป็นสมัยนี้แม้เราจะทุ่มเทงบประมาณด้านการศึกษามากกว่าสมัยก่อนมาก ผลที่ได้ก็ยังไม่เป็นที่น่าพอใจ อาจจะเป็นเพราะขาดการวางแผนที่ดีและหวังผลเลิศโดยไม่คำนึงถึงข้อจำกัดและสภาพของสังคมโดยรวม

ต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านการเรียนการสอนและการทดสอบให้ทันสมัยทัดเทียมกับต่างประเทศ พ่อแม่ผู้ปกครองต่างก็หวังใ้จะทดสอบความรู้ความสามารถของนักเรียนได้จริงหรือ สมัยที่เริ่มมีการใช้ข้อสอบแบบปรนัย ผู้คนเกรงว่านักเรียนจะถนัดในการเดาคำตอบ แต่ไม่ได้หมายความว่ามีความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่เรียน ทั้งยังไม่สามารถหาคำตอบและเขียนคำตอบเองได้ หลังจากนั้นมาไม่นานก็เริ่มมีการบ่นว่านักเรียนเขียนหนังสือไม่เป็น จับใจความไม่ได้ ส่วนวิชาภาษาต่างประเทศซึ่งเรียนอยู่นานหลายปี ก็ยังนำมาใช้ประโยชน์ไม่ได้ ที่น่าเป็นห่วงก็คือแม้จะทุ่มเทงบประมาณให้กับการศึกษาเพิ่มขึ้นเรื่อย ในช่วงหลัง ๆ นี้ปรากฏว่าผลการทดสอบความรู้ของนักเรียนในวิชาหลัก เช่น ภาษาไทย คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ ก็ยังต่ำกว่าเกณฑ์ และไม่มีทีท่าว่าจะกระตือรือร้นขึ้นทั้ง ๆ ที่ใช้งบประมาณมหาศาลในการพัฒนาผู้สอน ตำรา และอุปกรณ์การเรียนการสอนให้ทันสมัย ทำให้คิดไปถึงสมัยที่รัสเซียประกาศผลสำเร็จในการส่งดาวเทียมชื่อสปุตนิกออกไปโคจรในอวกาศเป็นครั้งแรกของโลก ทำให้สหรัฐอเมริกาตระหนักว่าเป็นรองรัสเซียในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เมื่อยอมรับว่ามีปัญหาในการพัฒนาความรู้ความสามารถของนักเรียน ก็ได้เร่งแก้ไขปรับปรุงการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับเริ่มต้น โดยเน้น

ความรู้และทักษะในวิชาพื้นฐาน เพื่อที่จะพัฒนานักค้นคว้าวิจัยผู้เชี่ยวชาญ นักคิดนักประดิษฐ์ รวมทั้งผู้ปฏิบัติงานระดับสูงในสาขาต่าง ๆ ซึ่งก็ประสบความสำเร็จอย่างงดงาม

ปัญหาด้านการศึกษาของประเทศไทยก็คือ พยายามที่จะเปลี่ยนแปลงตามความนิยมอยู่เสมอ การเน้นที่วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัยโดยไม่คำนึงถึงความจำเป็นและความเหมาะสม ทำให้สิ้นเปลืองโดยใช่เหตุ ทั้งยังไม่ได้ยึดหลักที่ว่า การแก้ปัญหาที่ได้ผลคือที่ต้นเหตุ การแก้ไขปัญหาระดับประเทศจึงเป็นการลองผิดลองถูกไม่ได้เป็นการแก้ปัญหาที่แท้จริง ความอ่อนด้อยทางวิชาการ และความเสื่อมทางศีลธรรมจรรยาของผู้คนส่วนหนึ่งในสังคมเกิดจากสาเหตุใด ทั้ง ๆ ที่ดูเหมือนว่าจะมีความก้าวหน้าทันสมัยไม่แพ้สังคมใดในโลก ผู้คนรุ่นนี้จะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีกว่าคนรุ่นก่อนและมีความสุขมากกว่าคนรุ่นก่อน แต่ในความเป็นจริงแล้วสังคมไทยที่ผู้คนมีชีวิตเรียบง่ายอยู่ในศีลในธรรม ได้กลายเป็นสังคมที่มีปัญหารุมเร้าแก่งแย่งเอาเปรียบกันไม่แพ้สังคมตะวันตกที่เจริญก้าวหน้าไปไกลในด้านวัตถุ

นำเสียตายเป็นสมาชิกส่วนใหญ่ของสังคมผู้เรียกตนเองว่าชาวพุทธมิได้นำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้ามาปฏิบัติในการดำรงชีวิตและแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง ปัญหาในปัจจุบันไม่ใช่ปัญหาใหม่ เคยเกิดขึ้นมาแล้วมากบ้างน้อยบ้างในทุกยุคทุกสมัย หากผู้คนในสังคมอยู่ในศีลในธรรมก็จะช่วยกันแก้ปัญหาและอยู่กันอย่างมีความสุขได้ ความเจริญและความเสื่อมของอาณาจักรที่ยิ่งใหญ่ในอดีตน่าจะเป็นบทเรียนที่ดีสำหรับผู้คนในสมัยนี้ว่าสิ่งที่จะช่วยให้นุชนมีชีวิตรุ่งเรืองได้ก็คือหลักธรรมคำสอนของศาสนา คนไทยส่วนใหญ่เคยมีชีวิตรอบคอบสุข รอดพ้นจากวิกฤติต่าง ๆ มาได้ก็เพราะเป็นคนดี อยู่ในศีลในธรรมไม่ประมาท และรู้เท่าทันปัญหา สามารถนำความรู้และความชำนาญที่ตกทอดต่อ ๆ กันมาฝ่าฟันอุปสรรคต่าง ๆ ไปได้

การแก้ปัญหาสังคมในระยะยาว จะต้องสร้างเด็กในวันนี้ให้เป็นผู้ใหญ่ที่ดีในวันหน้า และผู้ที่เกี่ยวข้องในการธำรงรักษาสิ่งนี้ก็คือผู้ที่ใกล้ชิด ได้แก่พ่อแม่ผู้ปกครองและครูอาจารย์ ผู้บริหารและผู้ที่วางนโยบายการศึกษาซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงก็ต้องมีความมุ่งมั่นและจริงจัง เอาผลประโยชน์ของประเทศชาติเป็นที่ตั้ง ร่วมกันระดมความคิดเห็น และไม่ละเลยสิ่งที่ตั้งตามและได้ผลมาแล้วในอดีต วางโครงการอย่างรอบคอบ เตรียมความพร้อมของบุคลากร คำนึงถึงความหลากหลายและความต้องการของผู้เรียน และของสังคมโดยรวม กำหนดเป้าหมาย

ให้ชัดเจนพร้อมทั้งระบุขั้นตอนในทางปฏิบัติที่จะบรรลุเป้าหมายนั้น ๆ การปฏิรูปการศึกษาจึงจะประสบผลสำเร็จ

สิ่งหนึ่งที่ผู้สูงอายุสมัยนี้มักจะขบขันก็คือ หนังสือเรียนสมัยก่อนซึ่งนอกจากจะใช้ฝึกทักษะการอ่านของเด็กแล้วยังปลูกฝังค่านิยมที่ตึงามและหลักธรรมพื้นฐานที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก เช่นนิทานสุภาพศต ยังอ่านกันบ้างหรือไม่ จริงอยู่ นักเรียนควรได้รับรู้สิ่งใหม่ ๆ แต่หนังสือที่เวลาได้พิสูจน์แล้วว่า มีคุณค่า ควรได้รับการส่งเสริมเพื่อให้เด็กรุ่นใหม่มีโอกาสได้สัมผัสความรู้สึกนึกคิด คุณธรรมและจริยธรรมของคนรุ่นก่อน เด็กเล็กก็อาจรู้จักคิดและออกความคิดเห็นในชั้นเรียนเรื่อง ความถูกต้องและคุณงามความดีโดยใช้นิทานที่อ่านเป็นหลัก การคัดเลือกหนังสือให้เด็กอ่านนั้นไม่ใช่การปิดกั้นการรับรู้

ของเด็ก แต่เป็นการคัดกรองสิ่งที่จะมีส่วนในการหล่อหลอมและพัฒนาเด็กให้มีระเบียบวินัย มีคุณธรรมและจริยธรรมพื้นฐานตามความเหมาะสม เพื่อที่จะได้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีหลักยึด มีความเชื่อมั่น และกล้าเผชิญปัญหาต่าง ๆ ของสังคมในยุคปัจจุบัน

ครูอาจารย์สมัยก่อนส่วนใหญ่แล้วได้ทำหน้าที่ของท่านอย่างน่าชื่นชมสมควรถือเป็นแบบอย่าง ที่โดดเด่น และเป็นที่เคารพนับถือในวงการศึกษาก็คืออาจารย์ ม.ล.บุญเหลือ หากผู้ที่วางนโยบายด้านการศึกษาของชาติจะมีความมุ่งมั่นและมองการณ์ไกลเช่นอาจารย์ ม.ล.บุญเหลือ การศึกษาของไทยคงพอมีหวังว่าจะก้าวหน้าทัดเทียมประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคนี้ได้บ้าง

ศาสตราจารย์ ดร.พงษ์ศรี เลขาวัฒน:

ศาสตราจารย์ ดร.พงษ์ศรี เลขาวัฒนะ จบการศึกษาระดับปริญญาตรีจากมหาวิทยาลัยแมนเชสเตอร์ ประเทศอังกฤษ และระดับปริญญาเอกจากมหาวิทยาลัยมิชิแกน ประเทศสหรัฐอเมริกา รัับราชการในแผนกวิชาภาษาอังกฤษ คณะอักษรศาสตร์ เกษียณอายุราชการเมื่อ พ.ศ. 2533 ปัจจุบันเป็นกรรมการในคณะกรรมการปรับปรุงเกณฑ์การทับศัพท์ของราชบัณฑิตยสถาน

ศาสตราจารย์หม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ: บรมครู ประชาชนแห่งแผ่นดิน และบุคคลสำคัญของโลก

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.อัจฉรา วงศ์โสธร

เพื่อรำลึกถึงคุณูปการของท่านอาจารย์ “หม่อมหลวงบุญเหลือ” และผลงานที่ไพเราะกินใจและเข้าถึงศิลปวัฒนธรรมและความเป็นมนุษย์จนเหลือล้นที่จะพรรณนาได้ ข้าพเจ้าขออนุญาตอ้างอิงโดยนำข้อความจาก “เกียรติภูมิของชาวอักษร” ใน “อักษรสัมพันธ์” สารของสมาคมนิสิตเก่าอักษรศาสตร์ ฉบับเผยแพร่ทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ปีที่ 24 ฉบับที่ 23 ธันวาคม 2554 คอลัมน์ “จากเพื่อนถึงเพื่อนสมาชิก” ในเรื่อง “บุคคลสำคัญของโลก” ที่กล่าวไว้ดังนี้

“เมื่อวันที่ 9 พ.ย. 2554 หม่อมหลวงบุญเหลือ (บุญชูฯ) เทพยสุวรรณ (อ.บ.รุ่น 2—นักเขียนนักวิชาการผู้มีคุณูปการต่อวงวรรณกรรม วิจารณ์วรรณคดี และการศึกษาของประเทศมากมาย) ได้รับการประกาศยกย่องเป็นบุคคลสำคัญของโลก จากองค์การยูเนสโก (UNESCO) ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส ในฐานะผู้มีผลงานดีเด่นด้านการศึกษาวัฒนธรรม ภาษาและวรรณคดี การส่งเสริมสถานภาพสตรี และการส่งเสริมสันติภาพพร้อมกับสมเด็จพระศรีสวรินทิรา บรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า เนื่องในโอกาสวันพระราชสมภพครบ 150 ปี 10 ก.ย. 2555 ทรงเป็นบุคคลสำคัญของโลกในฐานะที่ทรงมีผลงานดีเด่นด้านการศึกษา วิทยาศาสตร์สุขภาพและการอนุรักษ์พัฒนาวัฒนธรรม”

ด้วยเคารพท่านอาจารย์ “หม่อมหลวงบุญเหลือ” ผู้ทรงคุณวุฒิ คุณธรรม จริยธรรม และเมตตาธรรม ข้าพเจ้าขอเฝ้าประสพการณ์ชีวิตที่ทรงคุณค่ายิ่งนักเพราะข้าพเจ้าได้มีโอกาสได้พบ รู้จัก และได้มีประสบการณ์ทางวิชาการที่ได้จากท่านอาจารย์ “หม่อมหลวงบุญเหลือ”

ข้าพเจ้าได้อ่านงานของท่านอาจารย์ “หม่อมหลวงบุญเหลือ” และชื่นชมความคิดที่ล้ำลึกของท่านเสมอมา ท่านให้แนวทางชีวิต

ที่ดียิ่งใน “ความสำเร็จและความล้มเหลว” และแนวคิดของชีวิตที่ติงามในครรลองของศีลธรรมใน “หุติยะวิเศษ” ที่เหมือนกระแสมเย็นพัดผ่านทางอักษรผู้ผู้อ่าน ให้ได้สัมผัสแง่มุมลึกซึ้งของความคิด อารมณ์ ความรู้สึก และความคิดนำสมัยในเรื่องสถานภาพ บทบาททางการเมือง ชีวิตครอบครัว และการศึกษาของสตรีไทย ด้วยถ้อยคำที่ชัดเจนและสละสลวยทุกตัวอักษร เช่นในเรื่อง **หุติยะวิเศษ** ที่ในการพิมพ์ครั้งที่ 2 โดยสำนักพิมพ์เคล็ดไทยได้นำข้อความขึ้นปกหน้าพร้อมชื่อเรื่องดังนี้

“ความเป็นผู้หญิงนี่ก็คือการเป็นเมีย เป็นพี่ เป็นแม่ผู้ชาย ไม่ใช่ไร แล้วในเมื่อผู้ชายยุ่งเกี่ยวกับการเมือง จะไม่ให้ผู้หญิงยุ่งเกี่ยวอย่างไร” และในหน้า 2-3 บรรยายความคิดเกี่ยวกับรูปลักษณ์สตรีไว้อย่างงดงามยิ่งดังนี้

“จะอ่อนนอยาคิดอะไรอีกหลายเรื่องอยู่ที่หน้ากระจกนั้น แต่ไม่มีเวลา “ท่าน” หรือ ท่านรอง คือสามีของหล่อนคอยอยู่ข้างล่างแล้ว หล่อนมองดูตนเองอีกเล็กน้อย ผ่านงอกทองสีชมพู และเสื้อแขนจรดข้อศอกสีเดียวกัน ซึ่งเป็นแบบที่หล่อนชอบด้วยใจจริงของหล่อนเอง ถึงแม้จะไม่ใช่แบบนำสมัย ขับผิวของหล่อนให้ดูชมพูเรื่อย ๆ เข่ากับสีของเสื้อผ้า หล่อนหยิบแหวนทับทิมสวมนิ้วกลางข้างขวา และมองดูแหวนเพชรเม็ดเดียวที่สวมเป็นประจำที่สวมอยู่ที่นิ้วนางข้างซ้าย มองดูนาฬิกาประดับเพชรที่ข้อมือซ้าย ขยับมือดูว่าแหวนและนาฬิกาอยู่กับที่ที่เหมาะสมแล้วมีคนเข้ามาหยิบกระเป๋าสีชมพู ปักลูกบิดทองและแก้วมีแสงระยิบระยับ และผ้าห่มยกทองสีเดียวกันไปถือไว้ เตรียมพร้อมที่จะตามหล่อนลงไปข้างล่าง แต่จะอ่อนนอยยังไม่อยากไปจากกระจกนั้น หล่อนยังเหลือบดูรองเท้าสีชมพูซึ่งแนบเท้าขนาดเล็กของหล่อนอีกหน่อย การนุ่งผ้ากรอมเท้าตามสมัยนิยมในขณะนั้น

ทำให้หลอนมองดูสูงขึ้น แต่ไม่มีโอกาสอดขาอันเรียวยาวได้ส่วน...”

นี่คือภาพที่สะท้อนจากวรรณกรรมถึงจารีตประเพณี วัฒนธรรมการแต่งกายและความคิดอิสระของสตรีที่อยู่ใน กรอบสังคม แต่มีเสรีภาพส่วนตัว โดยเฉพาะในเรื่องแนวคิด ประชาธิปไตย

ข้าพเจ้ารู้สึกว่าคุณเองโชคดียิ่งที่ได้มีบุญพบ สันทนา เรียนรู้จากท่าน ตั้งแต่เมื่อศึกษาจบปริญญาเอกด้านการวิจัย และการศึกษาภาษาต่างประเทศจากมหาวิทยาลัยมินเนโซตา สหรัฐอเมริกาเมื่อสิงหาคม พ.ศ. 2518 และมาทำงานเป็น นักวิชาการศึกษาและหัวหน้าโครงการทดสอบ วัดผลและ ประเมินผลภาษาอังกฤษ ซึ่งมี Dr.Lyle F. Bachman ผู้เชี่ยวชาญ มูลนิธิฟอร์ดกำกับดูแลด้านการวิจัยการเรียนการสอนภาษาอังกฤษของนักศึกษาไทยอยู่ ท่านอาจารย์ “หม่อมหลวงบุญเหลือ” ก็จบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยมินเนโซตานั้นเช่นกันแต่ก่อนหน้า ข้าพเจ้าร่วมทศวรรษ ข้าพเจ้าได้พบตัวจริงของท่านเมื่อท่าน มาที่สถาบันศูนย์ภาษาอังกฤษ (Central Institute of English Language/CIEL) ที่ท่านเป็นที่ปรึกษา โดยมีท่านอาจารย์มยุรี สุขวิวัฒน์ ผู้อำนวยการศูนย์เป็นผู้แนะนำ และข้าพเจ้าจำได้ว่า ท่านอาจารย์ได้พาข้าพเจ้าไปรับประทานอาหารกลางวันห้องคิงการ ซีโต้ (SEATO) ซึ่งตั้งอยู่ใกล้กับศูนย์ ที่ตั้งอยู่ในมหาวิทยาลัย มหิดล ถนนพระรามหก ข้าพเจ้ารู้สึกเป็นบุญอย่างยิ่งที่ได้มี โอกาสสนทนา เรียนรู้และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับท่าน ในเรื่องภาษา และหลังจากนั้นข้าพเจ้าก็ได้มีโอกาสเข้าร่วม อภิปรายกับท่านในเรื่องนี้ การเรียนการสอน การทดสอบ ประเมินผลทางภาษา จัดโดยศูนย์ CIEL บ้าง และโดย กระทรวงศึกษาธิการบ้าง

ข้าพเจ้าได้ร่วมในคณะผู้แทนจากประเทศไทยไปเข้าร่วม ประชุม ณ ศูนย์ภาษาซีไอโอ กับท่านอาจารย์ ได้นั่งรถของศูนย์ เข้าเมืองพร้อมกับท่าน สองข้างทางมีต้นทรงบาดาลออกดอก เหลืองงามสะพรั่ง ได้สนทนากับท่านเรื่องต้นไม้ ดอกไม้ที่เกิดขึ้น ทั้งในเมืองไทยและสิงคโปร์ ทำให้ได้ทราบว่าท่านมีความรู้ เกี่ยวกับพืชพันธุ์ไม้ และตอนเดินทางกลับประเทศไทย บริเวณ รอบนอกสนามบินชางฮีมีเฟื่องฟ้าสีม่วงอ่อนเป็นพุ่มประดับ รายทาง เป็นพันธุ์ที่ข้าพเจ้าไม่เคยเห็นมาก่อน และท่านได้ บอกว่าดอกเฟื่องฟ้าเป็นพันธุ์ไม้จากอเมริกาใต้ สีนี้อย่างไม่มี พันธุ์นี้ ยังไม่มีที่บ้านเรา แต่อีกไม่นานคงมี ซึ่งก็เป็นจริงดังที่ท่านบอกไว้ เพราะไม่นานก็มีเฟื่องฟ้าสีม่วงอ่อนมาประดับถนนหนทางและ ในสวนของคนไทยจริง ๆ นอกจากนี้ท่านได้กล่าวถึงต้นบุหงา

สำหรับหรือที่พื้นเมืองเรียกว่าบุหงาบาหลิวว่ามีต้นกำเนิดจากแถบ อเมริกาใต้เช่นกัน เมื่อได้ค้นคว้าเพิ่มเติมได้ข้อมูลว่ามาจาก หมู่เกาะบาเบโดส เป็นดอกไม้ที่มีกลิ่นหอมเป็นที่พิสมัยของมด และแมลงกินน้ำหวาน ต่างจากเฟื่องฟ้าซึ่งมีหลากหลายแต่ไม่มีกลิ่น

เนื่องจากท่านเป็นนักภาษา และนักแปลที่มีความเข้าใจ ศัพท์ สำนวนอังกฤษและไทยเป็นอย่างดี ท่านได้บัญญัติศัพท์ ไว้มาก และที่ข้าพเจ้าได้ใช้บ่อยครั้ง แต่ละครึ่งที่ใช้คำเหล่านี้ ก็จะคารวะท่านผู้บัญญัติทุกครั้ง เพราะในการสอน การเขียน ทางวิชาการ และการบรรยาย คำที่ข้าพเจ้าได้ใช้เป็นแนวทาง ในการปฏิบัติงานวิชาการต่าง ๆ มีดังนี้

“กลยุทธ์ (Strategy)” หมายถึงวิธีต่าง ๆ ที่ทำให้งานสำเร็จ ล่วงตามที่คาดหมาย เช่นกลยุทธ์ในการเจรจาต่อรอง กลยุทธ์ การสอนการออกเสียงให้ชัด เป็นต้น

“สัมมนา” (Seminar) ที่ท่านอาจารย์ “หม่อมหลวง บุญเหลือ” บัญญัติจากคำว่า Seminar ว่า seminar มาจาก ภาษาลาตินว่า “seminarium” แปลว่า แปลงเพาะเมล็ดพันธุ์ ส่วนคำ “สัมมนา” มาจากคำภาษาบาลีสมาสนัน คือ ส (รวม) + มนา (ใจ) = การรวมใจ ซึ่งสถาบันการศึกษาต่าง ๆ นำมาใช้ เป็นวิธีการเรียนการสอน และในการฝึกอบรมที่มีการสัมมนา ที่มีบุคคลจำนวนมากมาร่วมประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และมีการปฏิบัติการเพื่อให้มีประสบการณ์ “สัมมนา” จึงเป็น ทั้งการให้ความรู้ การแบ่งปันความรู้ ประสบการณ์ และการนำ ประสบการณ์มาปฏิบัติเพื่อความรู้เป็นรูปธรรม สามารถนำมา ใช้ได้

“ทักษะสัมพันธ์/ทักษะสัมพันธ์” ที่ท่านอาจารย์ “หม่อมหลวง บุญเหลือ” บัญญัติขึ้นเพื่อหมายถึง ทักษะทางภาษาสัมพันธ์ ทักษะกันในการใช้ภาษา เช่น การพูดสัมพันธ์กับการฟัง การอ่าน สัมพันธ์กับการเขียน การพูดสัมพันธ์กับการอ่าน ฯลฯ การสัมพันธ์ ของทักษะอาจสัมพันธ์ระหว่าง 2 ทักษะหรือมากกว่า เช่น การฟัง การอ่าน และการเขียนสัมพันธ์กัน หรือ การฟัง การพูด และการเขียนสัมพันธ์กัน เป็นต้น

“ทำเนียบภาษา” (Language Register) หมายถึงระดับ ของภาษา ว่าเป็นภาษาในวงการแพทย์ พยาบาล วิศวกร สถาปนิก นักการศึกษา นักวิทยาศาสตร์ หรือว่าเป็นภาษาของชนชั้นใด เช่น ชนชั้นกรรมาชีพ ชนชั้นกลาง เป็นภาษาราชการ ศัพท์ ภาษาสงฆ์ การจัดหมวดหมู่ภาษาตามการใช้ มีความหมายอยู่ สองนัยด้วยกัน **นัยแรก** เป็นการจัดทำเนียบภาษาตามแนวตั้ง

คือการจัดตามระดับฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคมของผู้ใช้ภาษา ได้แก่ ภาษาของสมณเพศ เช่น พราหมณ์ และสงฆ์ ภาษาของราชสำนัก เช่น ราชาศัพท์ ภาษาของชนชั้นสูง ภาษาของชนชั้นกลาง และภาษาของชนชั้นกรรมาชีพ นอกจากนี้ยังหมายถึง ภาษาของผู้สูงวัย ภาษาของวัยรุ่น และภาษาของเด็กเล็ก เป็นต้น **นัยที่สอง** เป็นการจัดทำเนียบโดยแนวนอน คือการจัดตามกลุ่มบุคคลที่ใช้ภาษา เช่น ภาษาทางการแพทย์ ภาษาทางการบิน ภาษาทางการธุรกิจ ภาษาทางการทูต ภาษาทางคอมพิวเตอร์ ซึ่งการจัดทำเนียบนี้มักเป็นไปตามอาชีพ

“ลีลาภาษา” (Language Style) ว่าเป็นรูปแบบใด เป็น (ก) แบบตายตัว เช่นภาษาที่พราหมณ์ใช้ ภาษาสวดในการอาราธนาศีล ภาษาในพระบรมราชโองการ (ข) แบบทางการ เช่นภาษาติดต่อกิจธุระ ภาษาในจดหมายราชการ ภาษาการบรรยาย การรายงาน (ค) แบบปรึกษาหารือ เช่น ภาษาที่มีการใช้บุรุษสรรพนามที่ 1 และที่ 2 คือ I และ You มาก เพื่อตึงให้ผู้ฟังมีส่วนร่วมมากขึ้น การใช้ Question tags เช่น Isn't it? ข้อความเช่น “You know?” และคำถามเช่น “Don't you think so?” (ง) แบบสนทนา เป็นภาษาที่ใช้ในหมู่คนคุ้นเคย รู้จักกันโดยใกล้ชิด และ (จ) ภาษาสแลงซึ่งเป็นสำนวนและเสียงเช่นภาษาเฉพาะกลุ่ม เช่นภาษาในหมู่วัยรุ่น (ที่มา

Joos, M. (1967). “The five clocks.” In Abramson, R. D. & Troike, R. C. (Eds.) (1972). *Language and Cultural Diversity in American Education*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.)

ศาสตราจารย์หม่อมหลวงบุญเหลือ เป็นกุลสตรี นักคิด นักเขียน องค์กรปาฐก นักแปลที่มีคุณธรรม ธรรมะในดวงใจของท่านปรากฏในคำพูดและข้อเขียนของท่าน เป็นธรรมะที่วิญญูชนมี และเป็นวิถีพุทธวิถีธรรมของสามัญชน ที่ครองตนอย่างมีสติ ในการดำรงชีวิต ดังข้อคิดข้อเขียนในเรื่อง “ความสำเร็จและความล้มเหลว” (การพิมพ์ครั้งที่หนึ่ง พ.ศ. 2527 หน้า 238-239 โดยอมรินทร์การพิมพ์) ที่เรียบเรียงจากประสบการณ์ชีวิตเป็นชีวประวัติการทำงานของท่านที่ท่านอาจารย์เองรจนาไว้ว่า

“ข้าพเจ้าขอเขียนในตอนท้ายสุดว่า มีพระพุทธานุภาพอยู่ บทหนึ่งซึ่งเราควรสังวรไว้คือ อดีตนั้นล่วงเลยไปแล้ว อนาคตอย่าไปมัวกังวล ปัจจุบันเป็นสิ่งสำคัญจงทำประโยชน์ให้เกิดทุกขณะ” ท่านอาจารย์หม่อมหลวงบุญเหลือเป็นผู้อยู่กับปัจจุบัน ท่านมีความร่วมสมัยที่ยืนยงมั่นคงเป็นอมตะ

ขอกราบคารวะบูรพาจารย์ท่านนี้มา ณ ที่นี้อีกครั้ง จากศิษย์

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.อัจฉรา วงศ์โสธร

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.อัจฉรา วงศ์โสธร

วุฒิ อ.บ. (ภาษาอังกฤษ) เกียรตินิยมอันดับ 2 จุฬาฯ
M.A. (English) มหาวิทยาลัยมิซซูรี สหรัฐอเมริกา
Ph.D. (Foreign Language Research and Education)
มหาวิทยาลัยมินเนโซตา สหรัฐอเมริกา

- ตำแหน่ง**
- ผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการบริหารสถาบันภาษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสถาบันภาษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 - กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิสภาวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี วิทยาลัยเซนต์หลุยส์
 - กรรมการพิจารณาตำแหน่งทางวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี วิทยาลัยนานาชาติเซนต์เทเรซา
 - ที่ปรึกษากองบรรณาธิการวารสารวิชาการของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุรนารี มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
 - ประธาน คณะอนุกรรมการ อ.ก.ค.ศ. สามัญเฉพาะกิจ เกี่ยวกับการประเมินผลปฏิบัติงานฯ
 - ที่ปรึกษาด้านวิจัย สถาบันภาษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศาสตราจารย์ ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ กับ แนวคิดในการเรียนการสอนภาษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุดาพร ลักษณ์นิยนาวิน

ในปี พ.ศ. 2555 เป็นปีครบรอบ 100 ปีชาตกาลของ ศาสตราจารย์ ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ อาจารย์ของเรา หลายคนที่ได้เขียนถึงท่านด้วยความรักและระลึกถึงร่วมกัน ในหนังสือเล่มนี้ได้รับยกย่องจากองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือ ยูเนสโก ให้เป็นบุคคลสำคัญของโลก ด้านการศึกษา วัฒนธรรม ภาษาและวรรณคดี รวมถึงการส่งเสริมสถานภาพสตรี และส่งเสริมสันติภาพ

ผู้เขียนมิได้มีโอกาสเป็นศิษย์ของอาจารย์อย่างเป็นทางการ แบบที่มีการเรียนการสอนในชั้นเรียน แต่ในช่วงเวลาหนึ่งของชีวิต ได้มีโอกาสเป็นเพื่อนร่วมงานรุ่นเด็กของท่านในขณะที่ผู้เขียน เป็นอาจารย์สอนอยู่ในศูนย์ภาษาอังกฤษ (English Language Center) ซึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นสถาบันศูนย์ภาษาอังกฤษ (Central Institute of English Language - CIEL) ภายใต้ โครงการพัฒนามหาวิทยาลัย ทบวงมหาวิทยาลัย เมื่อนึกย้อนกลับไปถึงการทำงานในฐานะรุ่นเยาว์ในตอนนั้น ก็จำไม่ได้ ว่าอาจารย์มีตำแหน่งอะไรที่สถาบันฯ จากประวัติของอาจารย์ ท่านลาออกจากราชการในปี 2513 ขณะที่ท่านอายุ 59 ปี และ อยู่ในตำแหน่งคณบดีคณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ตั้งนั้นช่วงที่ผู้เขียนได้พบและรู้จักท่านที่สถาบันฯ ในช่วงปี 2516 เป็นต้นมานั้น ก็คงเป็นช่วงที่ท่านลาออกจากราชการแล้ว เท่าที่จำได้ท่านจะทำงานใกล้ชิดกับ อาจารย์มยุรี สุขวิวัฒน์ ผู้อำนวยการสถาบันฯ และ อาจารย์ ดร.อังกาบ ผลการกุล อาจารย์ไม่ได้เป็นอาจารย์สอนวิชาต่าง ๆ เพราะวิชาต่าง ๆ ที่ จัดสอนที่สถาบันฯ ส่วนใหญ่จะสอนโดยอาจารย์ฝรั่งชาวอเมริกัน เป็นส่วนใหญ่ ร่วมกับอาจารย์ชาวอังกฤษส่วนหนึ่ง การเรียน การสอนอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของ Dr. Richard B. Noss ซึ่งพวกเราเรียกกันว่า “ครูใหญ่” ถ้าเป็นโครงการอบรมอาจารย์

ผู้สอนภาษาอังกฤษ ก็จะเรียนภาษาศาสตร์ภาษาอังกฤษอย่าง เข้มข้น Dr.Richard B. Noss ซึ่งเปรียบเสมือนอาจารย์ใหญ่ สอนวิชาไวยากรณ์โครงสร้าง Mr.Jimmy G. Harris สอนวิชา สัทศาสตร์ Dr.Lyle Bachman และ Mr.Paul Aiken สอนวิชาไวยากรณ์สมัยใหม่และอรรถศาสตร์ นอกจากจะเรียน ภาษาศาสตร์ภาษาอังกฤษแล้ว ยังต้องเรียนภาษาอังกฤษอย่าง เข้มข้น ทั้งด้านการฟัง-พูด การอ่าน และการเขียน อีกด้วย ผู้เขียนซึ่งในขณะนั้นเป็นอาจารย์สอนภาษาอังกฤษที่วิทยาลัยครู ธนบุรี ก็เป็นคนหนึ่งที่เป็นผลผลิตของหลักสูตรนี้ และความที่ ค้นพบตัวเองเจอและเรียนได้ดี จึงได้รับทาบทามให้มาเป็น อาจารย์ผู้ช่วยสอนวิชาสัทศาสตร์ และเปลี่ยนทิศทางชีวิตมาเป็น นักภาษาศาสตร์จนทุกวันนี้

เมื่อนึกย้อนไปจึงได้คิดว่าอาจารย์บุญเหลือ คงจะเป็นบุคคล ที่มีความสำคัญต่อการจัดวางหลักสูตร และจัดทำโครงการ อบรมอาจารย์เป็นอย่างยิ่ง ร่วมกับ อาจารย์มยุรี สุขวิวัฒน์ และ อาจารย์ ดร.อังกาบ ผลการกุล เพราะท่านทั้งสาม ไม่มี งานสอนแต่จะทำงานบริหาร และถ้าถามว่างานบริหารของ สถาบันฯ ซึ่งเป็นเพียงหน่วยงานเล็ก ๆ นี้ คืออะไร ก็คงจะ ต้องตอบว่า คือ การจัดฝึกอบรมบุคลากรทางการศึกษาเพื่อ **การศึกษาโดยเฉพาะการศึกษาภาษาอังกฤษที่มีคุณภาพ** จากการได้สัมผัสกับ อาจารย์บุญเหลือ ในฐานะเพื่อนร่วมงาน รุ่นเยาว์ ยังจำได้ดีว่าอาจารย์มีความคิดในเรื่องคุณภาพการศึกษา เป็นอย่างยิ่งมาโดยตลอด อาจารย์ที่ได้รับการอบรมจากสถาบันฯ ในช่วงนั้น คงจะช่วยยืนยันได้ดี การอบรมแบบเข้มข้นทั้งวัน ตั้งแต่ แปดโมงเช้า ถึง สี่โมงเย็น เป็นเวลาสามเดือนเต็ม มีความ สำเร็จอย่างสูง ผู้เรียนเรียนด้วยความสุขสนุกสนาน การอบรม มีการทดสอบ และผลการเรียนมีการรายงานผลโดยละเอียด

แต่ละวิชากลับมายังผู้บังคับบัญชา ในการรายงานผลนอกจากจะมีคะแนนของแต่ละวิชาเทียบกับคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มรวมทั้งคะแนนสูงสุดและต่ำสุดของกลุ่มแล้ว ยังมีความเห็นของผู้สอนแต่ละวิชาต่อการเรียนของผู้เรียนด้วย การอบรมจึงมิใช่แค่มาเรียนครบแล้วรับใบรับรองกลับไปตั้งที่ทำงานในปัจจุบัน ความหวังและความฝันของท่านอาจารย์ทั้งสามเกี่ยวกับสถาบันศูนย์ภาษาอังกฤษ (Central Institute of English Language CIEL) เป็นความสำเร็จที่เบ่งบานสดใสอยู่ในช่วงเวลาหนึ่งเท่านั้น ความฝันที่จะจัดการอบรมแบบเข้มข้นที่ผู้เรียนจะมีโอกาสเรียนแบบเข้มข้น (Intensive English Camp) ไม่ได้สำเร็จสมบูรณ์ตามแผนที่วางไว้ แม้กระทั่งตัวสถาบันศูนย์ภาษาอังกฤษเองก็ต้องสลายตัวไปในที่สุด ในขณะที่นั้นผู้เขียนยังเรียนปริญญาเอกอยู่ที่มหาวิทยาลัยเอเดินเบอเร่ ไม่มีความเข้าใจว่าเกิดอะไรขึ้น มีแต่ข่าวลือต่าง ๆ จำได้เพียงว่างานของสถาบันไปซ้ำซ้อนกับหน่วยงานอื่นที่รัฐบาลให้ความสำคัญมากกว่า

หลังจากการสลายตัวของสถาบันศูนย์ภาษาอังกฤษเมื่อ 35 ปีที่แล้ว มาจนถึงวันนี้มันเป็นช่วงวิกฤตกับการจัดการศึกษาภาษาอังกฤษเพื่อเตรียมการการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community - AEC) ในปี 2558 ผู้เขียนซึ่งได้รับมอบหมายให้เข้าไปพัฒนาการศึกษาภาษาอังกฤษในระดับพื้นฐาน (Basic Education) ในด้านการจัดทำหลักสูตร มาตั้งแต่หลักสูตรภาษาอังกฤษ พ.ศ. 2539 จนถึงการจัดทำมาตรฐานสาระการเรียนรู้ พ.ศ. 2542 จนถึงการจัดทำหลักสูตรแกนกลางภาษาต่างประเทศในการศึกษาระดับพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ซึ่งเป็นหลักสูตรฉบับล่าสุดที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ก็ยังไม่เห็นความจริงจังของกระทรวงศึกษาธิการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาภาษาอังกฤษ ซึ่งจะเกิดจากการพัฒนาคุณภาพครูและคุณภาพบุคลากรในภาคต่าง ๆ ของรัฐอย่างเข้มข้นและมีคุณภาพ ดังที่เคยจัดทำโดยสถาบันศูนย์ภาษาอังกฤษแต่อย่างใด การจัดทำหลักสูตรหรือมาตรฐานสาระการเรียนรู้ที่ผู้เขียนได้ใช้ความรู้ความสามารถรวมทั้งประสบการณ์ที่ได้จากท่านอาจารย์มาใช้นั้น เมื่อตรึงตรองดูแล้วก็เปรียบเสมือนการจัดทำพิมพ์เขียวในการก่อสร้าง การที่จะได้งานที่สมบูรณ์แบบตามพิมพ์เขียวคงเป็นไปได้ยากหากขาดช่างที่ดีที่เป็นผู้ปฏิบัติการที่จะอ่านพิมพ์เขียวออกและมีความสามารถทำตามพิมพ์เขียวได้ ผู้เขียนยังหวังว่าวันหนึ่งจะได้มีโอกาสเป็นช่างที่จะทำงานพัฒนาการศึกษาภาษาอังกฤษตามพิมพ์เขียวที่ตัวเองได้พัฒนาไว้ อย่างจริงจัง ดังที่เคยได้ทำในสมัยที่อยู่ที่สถาบันฯ กับท่านอาจารย์

อีกสักครั้งหนึ่ง ในทุกวันนี้จะมีการเรียนการสอนภาษาอังกฤษที่ใดบ้างในประเทศไทยที่จะมีการอ่านพิมพ์เขียวอย่างจริงจัง ส่วนใหญ่ก็คงจะใช้การสอนตามหนังสือเรียนแต่ละบทที่เลือกมาใช้เท่านั้น

เมื่อสถาบันฯ สลายตัวไป ผู้เขียนและเพื่อนร่วมงานที่เป็นข้าราชการจะต้องเลือกว่าจะไปอยู่ที่ไหนคิดแล้วก็ยังจำความเศร้าใจในครั้งนั้นได้ดี ความล้มเหลวในครั้งนั้นเป็นความล้มเหลวที่อาจเปรียบได้กับความล้มเหลวของครอบครัว รู้สึกเศร้าเสียใจกับอาจารย์มยุรีเป็นอย่างมาก แม้ท่านจะจากไปดีโดยไปทำงานที่ East West Center มหาวิทยาลัยฮาวาย แต่งานการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาอังกฤษและการพัฒนาบุคลากรภาครัฐด้านภาษาอังกฤษ ที่ท่านได้ร่วมคิดร่วมทำกับอาจารย์บุญเหลือและ อาจารย์อังกาบ ซึ่งประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีในเชิงคุณภาพกลับต้องสลายไป ผู้เขียนและเพื่อนร่วมงานรุ่นเด็กอีกสองคนในขณะนั้น คือ ดร.ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ และ ดร. มรว.กัลยา ดิงศภัทย์ ได้ตัดสินใจเช่นเดียวกับ อาจารย์ ดร.อังกาบ ผลการกุล ที่จะมาเป็นอาจารย์ที่ ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ หนึ่งปีหลังจากการก่อตั้งภาควิชาในปี พ.ศ. 2521 ช่วงที่อาจารย์อังกาบทำงานที่ภาควิชาภาษาศาสตร์ ท่านสอนวิชาภาษาศาสตร์ประยุกต์ และในช่วงนั้นเองผู้เขียนก็ได้พบกับ ท่านอาจารย์บุญเหลือ อย่างใกล้ชิด ในช่วงนี้อาจจะเรียกได้ว่าได้ใกล้ชิดกับท่านมากกว่าเมื่ออยู่ที่สถาบันศูนย์ภาษาอังกฤษ เพราะห้องของภาควิชาภาษาศาสตร์ในปีกด้านขวาของตึก 3 คณะอักษรศาสตร์ เป็นห้องขนาดใหญ่ อาจารย์แต่ละคนจะมีพื้นที่ที่เป็นบริเวณทำงานของตนรายเรียงอยู่รอบริมห้องกลางห้องจะจัดให้เป็นพื้นที่ส่วนกลาง ประกอบด้วยโต๊ะประชุมและชุดรับแขก อาจารย์ ดร.อังกาบ ได้เชิญ ท่านอาจารย์บุญเหลือมาเป็นอาจารย์พิเศษ ในวิชาภาษาศาสตร์ประยุกต์ ภาพที่จำได้ติดตา คืออาจารย์จะมีหมอนเล็ก ๆ ติดมือมา และในช่วงของการให้คำปรึกษาท่านจะลงนอนบนโซฟา โดยมีนิลิตนั่งอยู่ใกล้ ๆ อาจารย์ที่นั่งอยู่ในห้องรวมทั้งผู้เขียนซึ่งสนใจวิชาภาษาศาสตร์ประยุกต์ ก็ได้มีโอกาสเรียนรู้และสนทนาไปกับนิลิตด้วย สำหรับผู้เขียน อาจารย์บุญเหลือเป็นตัวอย่างของความเป็นเลิศในการเป็นครู อาจารย์เก่งมากแต่ไม่อวดเก่ง อ่านหนังสือมากแต่ไม่มีลักษณะคั่งตำรา (bookishness) เวลาที่ฟังอาจารย์สอนจึงเหมือนไม่ได้สอน แต่เป็นการให้คำแนะนำ ท้วงติง ชี้แนะแหล่งความรู้ รวมทั้งการให้แรงบันดาลใจในแนวคิดใหม่ ๆ ซึ่งผู้เขียนคิดว่าการมีคุณลักษณะดังกล่าวนี้คงไม่ได้เกิด

จากการอ่านตำรา แต่เป็นบุคคลิกภาพและจิตวิญญาณที่มีการพัฒนาคน เป็นศูนย์กลาง และอาจรวมทั้งประสบการณ์จากการสัมผัสโดยตรงกับครูที่ดีด้วย การคัดเลือกคนตลอดจนการให้การศึกษากับคนที่จะมาเป็นครูอาจารย์ควรเน้นด้านทัศนคติหรือ “ใจ” เป็นสำคัญด้วย ดังที่ทราบดีในหลักการพัฒนาครูสอนภาษาที่ดีว่าต้องมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ นอกจากจะมีความรู้และทักษะในภาษาที่จะสอนอย่างแตกฉานแล้ว ครูจะต้องมีความสามารถในการเรียนการสอน รวมทั้งต้องมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพในการพัฒนาคนด้วย

ในด้านการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ ผู้เขียนได้มีโอกาสทำงานร่วมกับอาจารย์บุญเหลือในช่วงสั้น ๆ ในการจัดงานประชุมระดมสมองด้านนโยบายการสอนภาษาอังกฤษสำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในปี 2519 โดยสถาบันศูนย์ภาษาอังกฤษเป็นเจ้าภาพในการจัดประชุม ซึ่งนอกจากอาจารย์ ม.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ อาจารย์มยุรี สุขวิวัฒน์ อาจารย์ ดร.อังกาบ ผลากรกุล ที่ได้เคยกล่าวถึงข้างต้นแล้ว ยังมี อาจารย์ ดร.พรณิณี สาคริก เป็นผู้จัดการประชุมในครั้งนั้น การจัดประชุมเกิดขึ้นหลังจากที่รัฐบาล โดยคณะรัฐมนตรี มีมติ เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2518 ว่า “การศึกษาในระดับต้นจนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ให้มีการสอนภาษาไทยแต่เพียงภาษาเดียว และตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ขึ้นไปให้มีการสอนภาษาต่างประเทศโดยถือเป็นวิชาเลือกได้ โดยให้ถือว่าภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง ส่วนภาษาต่างประเทศอื่น ๆ ถือเป็นภาษาที่สามโดยเท่าเทียมกัน” (กระทรวงศึกษาธิการ 2521)

การจัดประชุมของสถาบันศูนย์ภาษาอังกฤษในปี 2519 คราวนั้น เกิดจากความขัดแย้งด้านความคิดของผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งพ่อแม่ผู้ปกครอง โรงเรียน ครูอาจารย์ และสื่อ กับมติของคณะรัฐมนตรีกับการให้สอนภาษาไทยแต่เพียงภาษาเดียว ดังกล่าว อันมีรายละเอียดในเอกสารประกอบการวิจัยเป็นจำนวนมากของ อารีรัตน์ น้ำเพชร (2530) ซึ่งแสดงให้เห็นความขัดแย้งเกี่ยวกับนโยบายการเปลี่ยนแปลงในครั้งนั้น โดยสรุปได้ว่า มีกลุ่มที่มีความเห็นแตกต่างกันจัดได้เป็น 3 กลุ่ม คือ

1) กลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับการเลิกสอนภาษาอังกฤษในระดับประถมศึกษา (ทิว ภูพวง 2520, ยุพศิริ (นามแฝง) 2520, ภัสสร สิงคาลวาณิช 2521, และชนะ รุ่งแสง 2520, อาจิณ มารีประสิทธิ์ 2520 อ้างถึงใน อารีรัตน์ น้ำเพชร 2530) โดยมีเหตุผลว่า การเลิกสอนจะทำให้เกิดช่องว่างระหว่างการเรียน

ของกลุ่มคนรวยและคนจนโดยเด็กยากจนซึ่งส่วนใหญ่เรียนในโรงเรียนของรัฐจะไม่มีโอกาสได้เรียนภาษาอังกฤษตั้งแต่เล็ก ซึ่งเป็นช่วงวัยที่จะเรียนภาษาต่างประเทศได้ดี กลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะเห็นความสำคัญของภาษาอังกฤษที่จะใช้ในการศึกษาค้นคว้าความรู้ได้กว้างขวาง นอกจากนี้กลุ่มยังมีความเป็นห่วงว่าการเลิกสอนภาษาอังกฤษในระดับประถมศึกษาจะทำให้เกิดผลเสียทางเศรษฐกิจ คือ เด็กที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีจะไปเรียนในต่างประเทศมากขึ้น โดยเฉพาะในประเทศเพื่อนบ้านที่ใช้ภาษาต่างประเทศเป็นภาษากลาง

2) กลุ่มที่เห็นด้วยกับการเลิกสอนภาษาอังกฤษในระดับประถมศึกษา นำโดย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาในขณะนั้น คือ นายบุญโญ สาธร (การสัมภาษณ์ในปี 2539 หลังการดำเนินการตามมติในฐานระองเลขธิการนายกรัฐมนตร) จรรยา สุวรรณทัต (2513) นายก่อ สวัสดิ์พานิชย์ อธิบดีกรมวิสามัญ ในขณะนั้น รวมทั้งผู้ใช้นามแฝงจำนวนมาก (รายละเอียดใน อารีรัตน์ น้ำเพชร 2530) โดยมีเหตุผลโดยสรุปว่า การเรียนการสอนภาษาอังกฤษโดยเฉพาะในระดับประถมศึกษาที่ผ่านมา นั้นส่วนใหญ่ไม่มีคุณภาพ โรงเรียนส่วนใหญ่ยังไม่มีความพร้อมและนักเรียนส่วนใหญ่ก็ไม่ได้ประโยชน์จากการเรียนเพราะไม่ได้นำไปใช้ในวิชาชีพ มีเพียงกลุ่มที่จะไปศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัยเท่านั้นที่ต้องใช้ภาษาอังกฤษ อีกทั้งการทำงานในวงการของรัฐก็ไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษยกเว้นตำแหน่งหัวหน้าระดับสูงที่ต้องติดต่อกับชาวต่างประเทศเท่านั้น นอกจากนี้ยังมีผู้ที่แสดงความคิดเห็นว่าการใช้ภาษาอังกฤษเพราะเห็นประโยชน์ก็สามารถชวนชวนหาเรียนได้ด้วยตนเอง

3) กลุ่มผู้มีความเห็นให้เน้นเรื่องคุณภาพ (สุนง อมรวิวัฒน์ 2519, คึกฤทธิ์ ปราโมช 2520) ความเห็นโดยสรุปของกลุ่มนี้มิได้คัดค้านการให้เลิกสอนภาษาอังกฤษในระดับประถมศึกษา แต่มีความเห็นว่าไม่ว่าจะเริ่มสอนในระดับชั้นใดก็ตาม ควรจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพทั้งในแง่ครูผู้สอน กระบวนการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งการจัดสภาพแวดล้อม กิจกรรม และ สื่อการเรียนการสอน

ในการประชุมของสถาบันฯ ในปี 2519 ต่อนโยบายของรัฐในเรื่องนี้ สอดคล้องกับความคิดเห็นของกลุ่มที่ 3 คือต้องการให้รัฐให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษที่มีคุณภาพ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้เข้าประชุมส่วนใหญ่เป็นนักวิชาการซึ่งหมายรวมทั้งผู้เขียนและคณาจารย์จากสถาบันศูนย์ภาษา

อังกฤษในครั้งนั้นด้วย ที่ผู้เขียนจำได้ไม่ลืม คือ ความเห็นเรื่องคุณภาพครูที่ท่านอาจารย์บุญเหลือ พูดในที่ประชุม และพูดกับพวกเราที่อยู่ในวงการนี้มาโดยตลอด คือ ครูผู้สอนภาษาอังกฤษควรมีความรู้เกี่ยวกับภาษาศาสตร์ภาษาอังกฤษเพื่อใช้ในการพัฒนาความสามารถของตนเองและใช้ในการค้นพบข้อผิดพลาดของผู้เรียนรวมทั้งช่วยผู้เรียนให้เข้าใจในข้อผิดพลาดของตนเองและแก้ไขข้อผิดพลาดนั้นได้ นอกจากนี้อาจารย์ยังให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนภาษาในลักษณะที่เป็นองค์รวม (Holistic) ระหว่างรูปภาษาและความหมาย รวมทั้งความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรม ชีวิตความเป็นอยู่ ตลอดจนความคิดและการให้คุณค่ากับเรื่องต่าง ๆ ซึ่งในประการหลังนี้การเรียนรู้อาจเกิดจากการเรียนวรรณคดีทั้งประเภทร่วมสมัยหรือต่างสมัย การเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม ชีวิตความเป็นอยู่ ตลอดจนความคิดและการให้คุณค่ากับเรื่องต่าง ๆ ของเจ้าของภาษาที่เรียนนั้น นอกจากนี้จะทำให้เกิดความเข้าใจภาษาและวัฒนธรรมนั้น ๆ อย่างลึกซึ้งแล้ว ยังทำให้เราเกิดความรู้ความเข้าใจภาษาและวัฒนธรรมของตนเองได้อย่างลึกซึ้งด้วย โดยอาศัยการเปรียบเทียบกับความเป็นอื่นในภาษาและวัฒนธรรมของภาษาต่างประเทศที่เรียน ความหวาดกลัวว่าการเรียนภาษาและวัฒนธรรมต่างประเทศจะทำให้ผู้เรียนสูญเสียเอกลักษณ์ของภาษาและวัฒนธรรมของตนเองนั้น เป็นความเข้าใจที่ผิด และเป็นเรื่องที่ต้องแก้ความเข้าใจและทัศนคติที่ผิด ๆ อย่างเร่งด่วน

จากการจัดประชุมโดยสถาบันศูนย์ภาษาอังกฤษในครั้งนั้น ได้ข้อสรุปว่า รัฐควรจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษที่มีคุณภาพและเตรียมความพร้อมด้านต่าง ๆ สำหรับการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะการพัฒนาครูสอนภาษาอังกฤษสำหรับประเทศไทย ข้อสรุปที่นำเสนอรัฐบาลในขณะนั้นไม่ได้รับการตอบสนองแต่อย่างใดด้วยการกระทำได้แต่เพียงรับข้อเสนอไว้ หลังจากการเปลี่ยนแปลงครั้งนั้นเป็นเวลาเกือบ 20 ปี คือ ในช่วงปี 2537 ผู้เขียนได้รับเชิญจากกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ให้เข้าร่วมประชุมระดมสมองเกี่ยวกับนโยบายใหม่ของรัฐที่จะกำหนดให้เริ่มสอนภาษาอังกฤษตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ทั้งนี้เพราะรัฐบาลในขณะนั้นเริ่มตระหนักถึงความต้องการบุคลากรของประเทศที่มีความสามารถด้านภาษาอังกฤษสำหรับการเปลี่ยนแปลงของโลกเข้าสู่สภาพโลกาภิวัตน์ (Globalization) ผู้เขียนได้กล่าวในที่ประชุมปี 2537 ถึงความล้มเหลวของการเลิกสอนภาษาอังกฤษในระดับประถมศึกษาตามมติคณะรัฐมนตรีในปี 2518 และได้ท้วงถาม

ถึงข้อเสนอแนะของสถาบันศูนย์ภาษาอังกฤษในการพัฒนาคุณภาพครูและเตรียมความพร้อมให้กับครูประจำการในโรงเรียนในการสอนภาษาอังกฤษให้มีคุณภาพ โรงเรียนใดที่มีคุณภาพอยู่แล้วก็ให้ดำเนินการไป แต่โรงเรียนที่ยังไม่พร้อมก็น่าจะได้รับความสนับสนุนจากรัฐในด้านการพัฒนาครูและเตรียมความพร้อมที่จะจัดสอนมิใช่ล้มเลิกการสอนทั้งหมด ความล้มเหลวของนโยบายของรัฐในปี พ.ศ. 2518 นั้นเกิดจากการที่โรงเรียนรัฐบาลทั้งหมดเลิกสอนภาษาอังกฤษทั้ง ๆ ที่บางโรงเรียนอาจทำได้ดีพอสมควร แต่โรงเรียนเอกชนกลับสอนภาษาอังกฤษตั้งแต่ระดับอนุบาลตามความต้องการของผู้ปกครอง โดยสามารถทำได้โดยอาศัยข้อยกเว้นที่กำหนดว่าโรงเรียนที่มีความพร้อมสามารถจัดสอนภาษาอังกฤษในระดับประถมศึกษาได้ เมื่อเปรียบเทียบนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่มาจากโรงเรียนประถมศึกษาของรัฐกับที่มาจากโรงเรียนเอกชน จะพบความแตกต่างของระดับความสามารถด้านภาษาอังกฤษอย่างมาก เพราะนักเรียนที่มาจากโรงเรียนเอกชนเรียนมาเป็นเวลานานหกปี จนสามารถอ่านออก เขียนได้ พูดได้ ฟังเข้าใจ แต่นักเรียนจากโรงเรียนของรัฐเป็นการเริ่มจากศูนย์ ช่องว่างระหว่างระดับภาษาของผู้เรียน ก่อให้เกิดปัญหาในด้านการบริหารจัดการรวมทั้งทัศนคติของผู้เรียนต่อการเรียนของตนเองรวมทั้งทัศนคติของครูต่อนักเรียนทั้งสองกลุ่มนี้ด้วย อีกทั้งของการพัฒนาครูหรือการเตรียมความพร้อมที่เคยเสนอไว้ รัฐก็มิได้มีแผนงานที่กำหนดเวลาในการดำเนินการที่ชัดเจนใด ๆ ตามข้อเสนอ เมื่อรัฐมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายใหม่ในปี 2537 ผู้เขียนจึงได้เสนอว่าควรมีการจัดทำหลักสูตรภาษาอังกฤษแบบต่อเนื่องตลอดแนวโดยมีการกำหนดระดับภาษาของผู้เรียนในแต่ละระดับอย่างชัดเจน และที่สำคัญควรมีการพัฒนาครูและจัดทำวัสดุการสอนเพื่อช่วยพัฒนาการเรียนการสอนภาษาอังกฤษอย่างจริงจังด้วย

หลังจากการประชุมระดมสมองในปี 2537 ผู้เขียนได้รับเชิญให้เป็นประธานคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรภาษาอังกฤษซึ่งประกาศใช้ในปี 2539 ผู้เขียนได้ใช้ความรู้ด้านภาษาศาสตร์ประยุกต์ รวมทั้งแนวคิดของท่านอาจารย์บุญเหลือที่มองภาษาเป็นองค์รวมมาใช้ในการออกแบบหลักสูตรภาษาอังกฤษ พ.ศ. 2539 ซึ่งต่อมาได้นำมาเป็นแนวทางในการจัดทำมาตรฐานการเรียนรู้อิงมาตรฐาน (Standards and Benchmarks) ของการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ พ.ศ. 2542 และการจัดทำหลักสูตรแกนกลางภาษาต่างประเทศในการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พ.ศ. 2551 ซึ่งผู้เขียนได้รับเชิญให้เป็นประธานคณะกรรมการพัฒนาโดยตลอด หากท่านอาจารย์บุญเหลือจะสามารถรับทราบด้วยญาณใด ๆ ก็ตาม ผู้เขียนก็อยากจะกราบเรียนท่านว่า แนวคิดของอาจารย์ได้ให้หลักการที่มีประโยชน์เป็นอย่างมากแก่ผู้เขียนในการพัฒนาหลักสูตรและมาตรฐานการเรียนรู้ภาษาอังกฤษส่วนนี้ของรัฐ อาจนับเป็นความสำเร็จเล็ก ๆ ด้านหนึ่งตามแนวคิดของอาจารย์ แต่ประเด็นด้านการพัฒนาคุณภาพครูสอนภาษาอังกฤษของรัฐเพื่อให้ได้ครูที่มีคุณภาพอย่างที่ท่านอาจารย์และคณะได้เคยร่วมกันคิดและ

ดำเนินการที่สถาบันศูนย์ภาษาอังกฤษนั้น ยังกล่าวได้ว่ามีแต่ความล้มเหลวเพราะขาดการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ผู้เขียนยังมีความหวังว่ารัฐบาลจะมีความตั้งใจในการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาอังกฤษที่มีคุณภาพ โดยมีการดำเนินการพัฒนาครู ทั้งในด้านความรู้ความสามารถด้านภาษา ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน การเลือกใช้สื่อและวัสดุการสอนต่าง ๆ ที่หลากหลาย อย่างจริงจังจึงเสียที อย่าปล่อยให้คุณภาพการศึกษาภาษาอังกฤษของประเทศไทยร่วงโรยในกลุ่มประเทศอาเซียนเลย

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2521) *หนังสือราชการที่ ศธ. 0205/10306 เรื่อง นโยบายเกี่ยวกับการสอนภาษาต่างประเทศ*. 8 พฤษภาคม 2521.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2539) *หลักสูตรภาษาอังกฤษฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2539*. กรมวิชาการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542) *มาตรฐานสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศในการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรมวิชาการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551) *หลักสูตรแกนกลางภาษาต่างประเทศในการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- คึกฤทธิ์ ปราโมช, มรว. (2520) *คลื่นใต้น้ำ*. สยามรัฐ. 2 กันยายน 2520: 7.
- จรรยา สุวรรณทัต. (2513) *ปัญหาการสอนภาษาต่างประเทศแก่เด็กไทย*. มิตรครู 12. มิถุนายน 2513: 6-7, 50.
- ภัสสร สิงคาลวานิช. (2521) *ข้อควรคำนึงในการสอนภาษาต่างประเทศแก่เด็กเล็ก*. ครูปริทรรศน์ 3. สิงหาคม 2521: 46-56.
- ภิญโญ สาร. (2529) *การสัมภาษณ์ในฐานะรองเลขาธิการนายกรัฐมนตรี้*. 14 มีนาคม 2529.
- ทิว ภูพวง. (2520) *การศึกษาถอยหลังตกเหว*. สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 4 กันยายน 2520: 8.
- ยุพศิริ (นามแฝง). (2520) *ภาษาอังกฤษต้องห้ามสำหรับเด็กเล็ก*. นิสิตนักศึกษา. 7 กันยายน 2520: 4.
- สุนน อมรวิวัฒน์. (2519) *โฉมหน้าของหลักสูตรประถมศึกษาฉบับใหม่*. ประชาศึกษา 27. กุมภาพันธ์ 2519: 11-15.
- อารีรัตน์ น้ำเพชร. (2530) *การศึกษาพัฒนาการของหลักสูตรภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษาตั้งแต่พุทธศักราช 2435-2528*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้เชี่ยวชาญศาสตราจารย์ ดร.สุเทพฯ ลักษณะนิยนาวิน

สุเทพฯ ลักษณะนิยนาวิน ได้รับการศึกษาระดับปริญญาตรี (2508) และโท (2512) จาก คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หลังระดับปริญญาโทได้ทุนการศึกษาด้าน Phonetics (1974) ที่ University of Leeds และระดับปริญญาเอก ด้าน Linguistics (1983) ที่ University of Edinburgh สหราชอาณาจักร ด้วยทุนมูลนิธิฟอร์ด ได้ทำงานพัฒนาการศึกษาภาษาอังกฤษในระดับชาติ โดยเป็นประธานคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรภาษาอังกฤษ พ.ศ. 2539 รวมทั้ง หลักสูตรแกนกลางภาษาต่างประเทศในการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ปัจจุบันเป็นอาจารย์อาวุโส ประจำหลักสูตรสหสาขาวิชานานาชาติ English as an International Language บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นอกจากนี้ยังดำรงตำแหน่งอุปนายกสมาคมเครือข่ายพัฒนานาวิชาชีพอาจารย์และองค์กรอุดมศึกษา Thailand POD สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

รวบรวมบทความเกี่ยวกับการเรียนการสอนภาษา

มล.บุญเหลือ เกษยสุวรรณ

คำนำ

เอกสารนี้เป็นเอกสารรวบรวมข้อความรู้และข้อคิดเห็นเฉพาะที่เป็นแก่นสำคัญของการสอนภาษาต่างประเทศ ในเมื่อการประชุมนี้เป็นการประชุมทางวิชาการ จึงมีเรื่องชี้แจงไปในทางวิชาการมากกว่าปัญหาทางปฏิบัติ ด้วยความหวังว่ากระทรวงศึกษาธิการจะจัดการประชุมขึ้นอีก ในเรื่องการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในประเทศไทย ซึ่งจะมีการพิจารณาในด้านปฏิบัติให้กว้างขวางพอ เพราะปัญหาทางวิชาการนั้นควบคู่กันไปกับความสามารถที่จะนำหลักวิชาไปปฏิบัติได้หรือไม่ ในเอกสารนี้ ได้กล่าวถึงปัญหาภาคปฏิบัติไว้แต่เพียงเล็กน้อย

ช่วงที่หนึ่ง ว่าด้วยหลักการสอนภาษาต่างประเทศและสภาพการณ์ในประเทศไทย

1. หลักวิชาของระเบียบวิธีการสอนภาษาต่างประเทศ ซึ่งเป็นที่รับรองแก่ครูภาษาต่างประเทศโดยทั่วไปในโลก กล่าวโดยสรุปมีดังต่อไปนี้
 - 1.1 วิเคราะห์ธรรมชาติของการเรียนภาษา
 - 1.2 วิเคราะห์ภาษาต่างประเทศที่จะสอน หรือเรียน
 - 1.3 วิเคราะห์ภาษาของผู้เรียน คือภาษาที่ใช้อยู่เป็นปกติธรรมดาในชีวิตประจำวัน อาจเป็นภาษาของบิดามารดา หรืออาจไม่ใช่ภาษาของบิดามารดา เช่นคนอเมริกันบางคนรู้ภาษาอังกฤษดี แต่บิดามารดาไม่ใช้ภาษาอังกฤษที่บ้าน ภาษาที่ผู้เรียนใช้ได้โดยสะดวกเป็นประจำนั้น ต่อไปจะเรียกว่า ภาษาของตนเองบ้าง หรือภาษาของผู้เรียนบ้าง
 - 1.4 เปรียบเทียบภาษาทั้งสอง ในเรื่องระบบเสียง ระบบลักษณะศัพท์ (หรือคำ) ระบบไวยากรณ์หรือแบบสร้าง (phonology, morphology and structure)
 - 1.5 เลือกเฟ้นและจัดอันดับศัพท์และแบบสร้างที่จะสอนก่อนหลัง (selection and grading)

1.6 เลือกใช้วิธีการสอนที่ให้ผู้เรียนได้ประสบ และใช้ศัพท์และกระสวนที่ถูกต้อง

1.7 เลือกใช้หลักการ “ซ้ำ” ให้ผู้เรียนได้รับกระสวนเข้าไปในระบบการเรียนของผู้เรียน นี่คือ ศิลปะ ของการสอน

1.8 พิกัดให้ผู้เรียนใช้การเทียบแทน (analogy) ภายในขอบเขตของภาษา

1.9 ในการฝึก ให้พยายามให้มี หรือใช้ สถานการณ์ (situation) ให้ใกล้เคียงกับที่ผู้เรียนจะมีโอกาสใช้หรือประสบในชีวิตของผู้เรียนจริง ๆ หรือให้ใกล้เคียงให้มากที่สุด

2. กลวิธีการสอนที่รับรองกันโดยมาก ที่ควรยกมากล่าวบ้างก็มีคือ

2.1 เลือกศัพท์ หรือกระสวนที่ผู้เรียนเข้าใจความหมายมาสอนก่อน ความหมายขึ้นอยู่กับ “วัฒนธรรม” หรือแบบการครองชีวิต ของผู้เรียน ทั้งนี้เพราะในภาษาต่างประเทศที่จะสอนหรือเรียน ย่อมมีศัพท์และกระสวนที่เหมาะสมแก่วัฒนธรรมของเจ้าของภาษา ซึ่งห่างไกลจากประสบการณ์ของผู้เรียน เช่น นักเรียนไทยจะเข้าใจความหมายของศัพท์ และกระสวนที่เกี่ยวกับฤดูหนาวได้ยาก ควรให้เรียนศัพท์และกระสวนที่มีโอกาสใช้ในประเทศไทยหรือประเทศใกล้เคียงเสียก่อน

2.2 ในการสอน ใช้กลวิธีให้ผู้เรียนเข้าใจความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมของเจ้าของภาษาและของผู้เรียนหรือกล่าวอีกทำนองหนึ่ง ให้ผู้สอนคำนึงถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมไว้เสมอ

2.3 การสอนต้องเป็นไปอย่างประหยัด โดยเฉพาะประหยัดเวลา ทั้งนี้เพราะภาษาต่างประเทศเป็นวิชาที่ยากโดยธรรมชาติ แต่มักได้รับเวลาการสอนน้อยในสถาบันการศึกษาทั่ว ๆ ไป

2.4 ใช้กลวิธีที่ผู้เรียนจะหาความรู้ให้ตนเองเพิ่มเติมได้ง่าย ภายในขอบเขตของภาษาที่สอน

2.5 ให้ผู้เรียน “ประสบ” กับภาษาที่เรียนให้มากที่สุด ที่โอกาสจะอำนวย ควรใช้ภาษาของผู้เรียนเองแต่เฉพาะในคราวจำเป็น เช่นอธิบายกฎไวยากรณ์ หรือวัฒนธรรม อันนี้ เพื่อให้ประสานกับความประหยัด

2.6 ในการสอนศัพท์ใหม่ ควรสอนภายในกระสวนหรือแบบสร้างที่ผู้เรียนรู้อยู่แล้ว ในการสอนแบบสร้างใหม่ ควรใช้ศัพท์เก่าที่ผู้เรียนรู้อยู่แล้ว เช่นกัน

2.7 ให้อ่าน ๆ ขยายวงศัพท์และกระสวนของผู้เรียน ให้เหมาะสมแก่ผู้เรียน จะช้าหรือเร็วแล้วแต่สมรรถภาพ ขยายจากวงแคบไปยังวงกว้าง จนกระทั่งได้เข้าใจ และได้ใช้ภาษาใกล้เคียงกับเจ้าของภาษา

2.8 ตามปกติ อันดับของทักษะที่สอน น่าจะเป็น ฟังเสียง ให้ได้ยิน (oral perception) ฟังให้เข้าใจ อ่านให้เข้าใจ แล้วจึงเขียน เรื่องการอ่านนั้นเป็นเรื่องซับซ้อนมาก ไม่สามารถอธิบายได้ในเอกสารนี้

3. หลักที่เหมือนกับการสอนวิชาทั่วไปที่ควรยกมากล่าวไว้บ้าง ก็มีคือ

3.1 ควรกำหนดความมุ่งหมายให้แจ่มชัดที่สุดที่จะทำได้ เช่น เรียนเพื่อการสังคม เรียนเพื่อธุรกิจ เรียนเพื่อให้เข้าถึงวรรณคดี เรียนเพื่อหาความรู้ทางวิชาการ เรียนเพื่อค้นคว้าเชิงภาษาศาสตร์ ฯลฯ

3.2 ควรใช้อุปกรณ์การสอนที่เหมาะสม และโดยคำนึงถึงความประหยัด

3.3 ควรมีการวัดและประเมินผลการเรียนที่ตรงตามความมุ่งหมาย และให้เป็นที่ยอมรับได้ และเช่นเดียวกับการเรียนทั้งหลาย การจูงใจ (motivation) มีความสำคัญเป็นอันดับหนึ่ง ซึ่งถ้าจะเปรียบกับพุทธศาสนาท่านใช้คำว่า ฉันทะ และจิตตะ

4. ประวัติระเบียบวิธีสอนภาษาต่างประเทศโดยสังเขป

ระเบียบวิธีสอนภาษาต่างประเทศที่ใช้กันในปัจจุบันนี้อาจกล่าวได้ว่า เริ่มมาตั้งแต่ ค.ศ. 1899 เมื่อเฮนรี สวิต เขียนและพิมพ์โฆษณาหนังสือว่าด้วยการสอนภาษาปัจจุบัน 2 เล่ม ในหนังสือเล่มนั้น เฮนรี สวิต ทักท้วงวิธีสอนภาษาปัจจุบันว่าใช้

วิธีสอนเหมือนต้นติภาษา เช่น ภาษาลาติน และชี้ให้เห็นว่า ไวยากรณ์ของภาษาปัจจุบันก็ไม่เหมือนภาษาลาตินดังที่เข้าใจกัน อยู่ในสมัยนั้น เฮนรี สวิต ได้เขียนหนังสือแนะนำว่า ภาษาพูดมีความสำคัญไม่น้อยกว่าภาษาเขียน นับแต่นั้นมา ครูสอนภาษาต่างประเทศในยุโรปก็เริ่มให้ความสนใจแก่การสอนภาษาปัจจุบันและพยายามดัดแปลงปรับปรุงวิธีการ ต่อมาเมื่อออตโต เจสเปอร์สัน ชาวเดนมาร์ก ได้วิเคราะห์ภาษาอังกฤษ เป็นการเริ่มต้นระเบียบวิธีของภาษาศาสตร์ในปัจจุบัน ความเข้าใจว่า ไวยากรณ์ภาษาปัจจุบันไม่เหมือนกับภาษาลาตินก็ค่อย ๆ แพร่หลายออกไปทุกที ครั้นถึงระยะ ค.ศ. 1920-30 คือหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่งจึงเกิดความนิยมระเบียบวิธีสอนที่เรียกว่า direct method นิยมใช้ภาษาต่างประเทศที่กำลังสอนหรือเรียนเป็นสื่อการสอน และพยายามจะไม่ให้ใช้ภาษาของผู้เรียนเลย ในทางไวยากรณ์ เอช.อี. ปาลเมอร์ ซึ่งเป็นอาจารย์สอนภาษาอังกฤษในญี่ปุ่น ได้เขียนหนังสืออธิบายไวยากรณ์ของภาษาพูด แล้วพิมพ์โฆษณาไวยากรณ์เกี่ยวกับการใช้คำที่ต้องใช้มาก ๆ ในภาษาอังกฤษ ชื่อ A Grammar of English Words ซึ่งยังนิยมใช้กันอยู่ในปัจจุบันในหมู่ครูสอนภาษาอังกฤษแก่นักเรียนต่างชาติ ต่อมา ไมเคิล เวสต์ ทำหนังสือชุดที่เรียกว่า New Method ออกให้นักเรียนในแคว้นเบงกอลใช้สำหรับสอนการอ่านให้เข้าใจ ไม่ได้ตั้งใจใช้สำหรับทักษะพูดหรือเขียน สภาพการณ์เป็นดังกล่าวนี้อยู่ยาวนานพอสมควร มีครูสอนภาษาต่างประเทศจำนวนมากใช้ระเบียบวิธีสอนที่เรียกว่า direct method นี้ได้อย่างได้ผล ที่ควรกล่าวก็มีอาจารย์โคสเลอร์ แห่งโรงเรียนบพิตรภิมุขในพระนครของเรา สามารถสอนภาษาเยอรมันได้ผลจริง ๆ มีศิษย์ของท่านหลายรุ่นที่ใช้ภาษาเยอรมันได้พอควรทีเดียว ในประเทศญี่ปุ่นก็ได้ใช้ระเบียบวิธีนี้กันได้ดีพอใช้ โดยเฉพาะในการสอนภาษาญี่ปุ่นแก่นักเรียนต่างชาติ ต่อมาถึงสงครามโลกครั้งที่สอง รัฐบาลอเมริกันต้องการคนจำนวนมากไปทำการรบแนวหลังในประเทศหลายประเทศ มีผู้นึกถึงนักภาษาศาสตร์ขึ้นได้ ว่ามีคนที่ทำกรค้นคว้าเรื่องภาษายูมาก แต่ไม่ได้นำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการสอนภาษา รัฐบาลอเมริกันได้ขอความช่วยเหลือจากนักวิทยาศาสตร์แขนงนี้ ให้คิดระเบียบวิธีสอนภาษาต่างประเทศให้ได้ผลเร็วทันกาล นักภาษาศาสตร์จึงได้อาวิธีการของตนมาประยุกต์ให้แก่พวกที่จะต้องไปทำการรบแนวหลัง ได้ผลเป็นที่พอใจมาก เราได้เห็นผลของการสอนนี้เมื่อเลิกสงครามมหาเอเชียบูรพา มีทหารอเมริกันออกมาจากป่า พุดไทยได้คล้องแควส์สื่อสารได้โดยสะดวก

ต่อมา ครูสอนภาษาต่างประเทศทั้งหลายก็ให้ความสนใจแก่ภาษาศาสตร์มากขึ้น แต่มาพบว่าวิธีการที่นักภาษาศาสตร์ใช้ระหว่างสงครามนั้น ไม่เข้ากับสภาพการณ์ในโรงเรียนธรรมดาทั่ว ๆ ไป ซึ่งไม่มีเวลาและเนื้อที่จะอธิบายในเอกสารนี้ ก็ได้พัฒนาวิธีการกันขึ้นมา จนกระทั่งมีหลักดังที่กล่าวในข้อ 1

เป็นที่น่าเสียใจว่า ระเบียบวิธีสอนสมัยปัจจุบันดังกล่าวนั้น ถึงแม้จะมีความเข้าใจกันแพร่หลายในวงการสอนภาษานานาชาติ และวิทยาลัยหรือสถาบันการฝึกหัดครูก็รู้จักกันทั่ว ๆ ไป แต่ภายในประเทศหนึ่ง ๆ หรือภายในสถาบันเดียวกัน เช่นภายในมหาวิทยาลัยหนึ่ง ความเข้าใจในระเบียบวิธีสอนหาแพร่หลายหรือรู้กันสม่ำเสมอทั่วกันไม่ ในประเทศหนึ่ง ๆ มีความเข้าใจไขว้เขวสับสนเกี่ยวกับการสอนภาษาต่างประเทศมาก ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

5. ความเข้าใจไขว้เขวและสับสนเกี่ยวกับการสอนภาษาต่างประเทศ

ความเข้าใจไขว้เขวและสับสน เกิดมาจากไม่ได้ฟังเรื่องให้ตลอดเป็นส่วนใหญ่ ในประเทศอื่นทั่ว ๆ ไป รวมทั้งประเทศไทย ยังมีความไขว้เขวดังต่อไปนี้

5.1 เข้าใจว่าในระดับสูง ระเบียบวิธีสอนไม่สำคัญ ใช้คนมีความรู้สอนก็ได้ ความเข้าใจเช่นนี้เกิดมาจากในระบบการศึกษาบางประเทศ การมัธยมศึกษา ในสายที่เตรียมนักเรียนชั้นมหาวิทยาลัย ได้กระทำกันได้ดีมานาน อีกทั้งการคัดเลือกนักเรียนเข้ามหาวิทยาลัย หรือสถาบันระดับอุดมศึกษา ก็ทำกันอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นอาจารย์ที่สอนในสถาบันเหล่านี้ถึงจะหย่อนทางระเบียบวิธีสอน แต่เมื่อมีความรู้พอที่จะทำให้นักเรียนสนใจได้ ก็สอนได้ดีพอสมควร แต่ปัจจุบันนี้ในบางประเทศก็เริ่มเห็นกันบ้างแล้วว่า แม้ในระดับสูง การสอนภาษาต่างประเทศต้องอาศัยระเบียบวิธีที่ดี จึงจะได้ผลเป็นที่พอใจโดยประหยัดเวลาและแรงงาน

5.2 สับสนในเรื่องความแตกต่างระหว่างศัพท์ทางวิชาการต่อไปนี้เป็น ระเบียบวิธี กลวิธี วิธีทางเข้า และเพื่อประโยชน์อันสำคัญมาก ขออธิบายอย่างสั้น ๆ ว่า

ระเบียบวิธี หมายถึงการตั้งแนวคิด การวางหลักของวิธีการที่จะสอน การเลือกทฤษฎี การใช้กลวิธีการสอน การเลือกและใช้วัสดุและอุปกรณ์การสอน ทั้งหมดนี้รวมกัน

กลวิธี นั้นเป็นศิลปะขึ้นอยู่กับภาวะเทศะ และบุคคลส่วนวิธีทางเข้า หมายถึงการเริ่มในการทำกิจหนึ่งใด ในเรื่อง

การสอนภาษาต่างประเทศ มีผู้ใช้คำแสดงความสับสนของความเข้าใจ เช่น ระเบียบวิธีภาษาศาสตร์ ระเบียบวิธีไพบดิกส์ ระเบียบวิธีมิชแกน ระเบียบวิธีอังกฤษ ระเบียบวิธีอเมริกัน ซึ่งไม่มีทั้งนั้น มีแต่วิธีต่าง ๆ เช่นวิธีทางพูด (oral approach) วิธีทางภาษาศาสตร์ (linguistic approach) วิธีทางวัฒนธรรม (cultural approach) เป็นต้น ระเบียบวิธีสอนปัจจุบันนี้เข้าค้ำกันทั่วโลกในหมู่อาจารย์ที่ศึกษาทางนี้ ไม่มีระเบียบวิธีอังกฤษวิธีอเมริกัน อาจมีระเบียบวิธีเก่า (traditional method) ที่ยังอยู่ในมหาวิทยาลัยบางแห่ง ซึ่งมีกาคัย วิธีต้นตอภาษา (classical approach)

5.3 สับสนหน้าที่ของนักภาษาศาสตร์ นักภาษาศาสตร์ประยุกต์ กับครูสอนภาษาต่างประเทศ แท้ที่จริงนักภาษาศาสตร์บางคนไม่สนใจกับการสอนเลย นักภาษาศาสตร์ประยุกต์บางคนสนใจในเรื่องการสอนภาษาต่างประเทศ บางคนสนใจในเรื่องการสอนภาษาตนเอง (ของผู้เรียน) บางคนสนใจวิธีการประยุกต์เรื่องอื่น

5.4 สับสนในเรื่องการสอนภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สองกับการสอนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ เหตุเกิดมาจาก 2 แหล่ง คือในสหรัฐอเมริกา รังเกียจคำว่า foreign และเหตุเกิดมาจากในบางประเทศภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สองจริง ๆ คือใช้ในกิจการทั่วไป มีคนรู้ภาษานี้ทั่วไป มีหนังสือจำนวนมาก มีคนระดับกลางเช่นคนพิมพ์ดีดสามารถพิมพ์ดีดภาษาอังกฤษทั่วไป ประเทศเหล่านี้ได้แก่ประเทศที่เคยเป็นอาณานิคมของชนชาติที่พูดภาษาอังกฤษ สำหรับภาษาอื่น ๆ เช่นภาษาฝรั่งเศส ภาษาเยอรมัน ก็เป็นภาษาที่สองในประเทศที่คนมีภาษาของตนเองพูดหลายภาษา มีผลเมืองปะปนกันเช่นในประเทศสวิสเซอร์แลนด์ มีคนพูดภาษาเยอรมันเป็นภาษาของตนเอง และพูดภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาที่สองอยู่เป็นอันมาก และกลับกันในประเทศแคนาดา ประเทศเบลเยียม และอีกหลายประเทศ มีสภาพการณ์ดังกล่าวมา

5.5 สับสนเรื่องไวยากรณ์ คนใช้คำนี้ในความหมายหลายความหมาย เช่น เราจะได้ยินคนพูดว่า ภาษาไทยไม่มีไวยากรณ์ เป็นต้น แล้วสับสนไปว่า ในระเบียบวิธีสอนแบบปัจจุบันห้ามไม่ให้สอนหลักไวยากรณ์ ซึ่งเป็นความเข้าใจผิดอย่างมาก ถ้าตีความไวยากรณ์ คือแบบสร้างของภาษา ในระเบียบวิธีปัจจุบัน การสอนภาษาต่างประเทศทุกภาษาต้องอาศัยไวยากรณ์ แต่อาจแตกต่างกันในเรื่อง วิธีทางเข้าหรือกลวิธี

5.6 สับสนในเรื่องการใช้ภาษาของผู้เรียน มีครูเข้าใจกันมากกว่า ในการสอนภาษาต่างประเทศ ไม่ควรใช้ภาษาของผู้เรียนเลย แต่ที่จริงหาใช่เช่นนั้น การสอนต้องใช้กลวิธีที่ประหยัด ถ้าการใช้ภาษาของผู้เรียนจำเป็นก็ต้องใช้ แต่ควรใช้เวลาให้ผู้เรียนได้มีโอกาส ฟัง พูด อ่าน เขียน ภาษาต่างประเทศที่ตนกำลังเรียนมากที่สุด

5.7 สับสนเรื่องการแปลในฐานะเป็นศิลปะชนิดหนึ่งกับการแปลศัพท์ในการสอนภาษาต่างประเทศ ซึ่งถ้าจะอธิบายก็จะทำให้เอกสารนี้ยาวเกินไป

5.8 สับสนเรื่องการอ่านให้ออก การอ่านเอาความ การอ่านให้ผู้อื่นฟัง หรือจะกล่าวไปอีกทำนองหนึ่งอาจว่าสับสนในเรื่องการอ่านอักษรออกมาเป็นเสียงอย่างเจ้าของภาษาออก สับสนในเรื่องการอ่านในใจเพื่อเข้าใจแก่ตน กับการอ่านออกเสียง ซึ่งเป็นศิลปะชนิดหนึ่ง

5.9 สับสนเรื่องการวัดผลการเรียนรู้ นักวัดผลที่ไม่ได้เรียนเรื่องธรรมชาติการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ พาให้ไขว้เขวโดยพูดกว้าง ๆ ทัว ๆ ไป ทำให้ครูฟังแล้วคิดว่า **การวัดผลการเรียนภาษาต่างประเทศใช้กลวิธีเดียวกันกับวิชาอื่นซึ่งไม่น่าไขว้เขว เพราะในเมื่อการสอนไม่เหมือนกัน การวัดผลก็ย่อมแตกต่างกันเป็นธรรมดา**

5.10 ไขว้เขวในเรื่องการสอนทักษะรับ เช่น ฟัง อ่าน กับทักษะแสดงออก เช่น พูด เขียน กลวิธีในการสอนทักษะสองประเภทนี้ไม่เหมือนกัน การวัดผลการเรียนก็ไม่เหมือนกัน

ยังมีความเข้าใจไขว้เขวสับสนในเรื่องอื่น แต่เท่าที่กล่าวมานี้ ก็พอเห็นแล้วว่า ความยุ่งเหยิงมีที่มาอย่างไร

6. ความเข้าใจไขว้เขวที่มีเฉพาะในประเทศไทย

เฉพาะในประเทศไทย มีความเข้าใจไขว้เขวเนื่องมาจากแต่ความไม่รู้ หรือรู้ไม่พออีกสองสามข้อ นอกเหนือไปจากที่กล่าวมาแล้ว อาทิ

6.1 ความเข้าใจผิดเรื่องภาษาอังกฤษถิ่นอเมริกา และภาษาอังกฤษที่เรียกกันว่าแบบบริติช คนไทยถือเอาภาษาของตนเป็นเกณฑ์ คือเอาใจใส่กับเสียงสระ เมื่อได้ยินเสียงสระของอเมริกันและของบริติชในบางคำไม่เหมือนกัน ก็ทึกทักเอาว่าความแตกต่างที่สำคัญของภาษาถิ่นทั้งสองนั้น อยู่ที่เสียงสระแท้ที่จริงภาษาอังกฤษทุกถิ่นอาศัยพยัญชนะ และการเน้นหนัก

พยางค์หนึ่งพยางค์ใด เป็นสัญญาณให้ความหมายหรือสัญญาณการสื่อสาร (communication) สัญญาณสองอย่างดังกล่าวมา มีความสำคัญอันดับหนึ่ง และมีสัญญาณชั้นรองคือการเน้นคำ บางคำหนักเบาต่างกัน และทำเสียงสูงต่ำภายในประโยคไม่เหมือนกัน (intonation) ซึ่งคนไทยเราโดยมากฟังเกือบไม่ได้ยินเลย เรียกว่าขาดทักษะในการฟังให้ได้ยิน (oral perception) ในการสอนเราเอาใจใส่กับเสียงสระเป็นอันดี แต่ไม่เอาใจใส่กับสัญญาณที่สำคัญของภาษาอังกฤษ นอกจากนั้นเราใช้ครูที่เป็นเจ้าของภาษาหลายชาติในสถาบันเดียวกัน เราอาจมีคนอังกฤษ คนอเมริกัน คนแคนาดา หรือนิวซีแลนด์ ฯลฯ สอนภาษาอังกฤษ **ถ้าคนเหล่านี้เป็นคนที่ไม่ได้รับการฝึกหัดทางภาษาศาสตร์ก็เข้าใจผิดกันต่อไปอีกทอดหนึ่ง** ซึ่งคนที่เข้าใจ มีความรู้ทางภาษาศาสตร์จะไม่สับสน นี่เป็นเรื่องเฉพาะของประเทศไทยในเรื่องที่เกี่ยวกับภาษาอังกฤษ

6.2 ครูอาจารย์ที่สอนภาษาต่างประเทศที่ไม่ใช่ภาษาอังกฤษที่ไม่ได้รับการฝึกหัดทางการสอนภาษาต่างประเทศมักเข้าใจว่าภาษาหนึ่ง ๆ มีวิธีสอนต่างกัน และมักสับสน คำ ระเบียบวิธี กลวิธี ดังกล่าวมาแล้ว ที่จริงนั้น ในเรื่องหลักการของระเบียบวิธีสอนในปัจจุบันก็ใช้เหมือนกัน หากกลวิธีย่อมแตกต่างกันเป็นธรรมดา กลวิธีนั้นควรแตกต่างกันไปทุกกลุ่มผู้เรียน และควรแตกต่างกันสำหรับผู้เรียนแต่ละคน ถ้ากระทำได้ เพราะผู้เรียนคนหนึ่ง ๆ และกลุ่มหนึ่ง ๆ ย่อมแตกต่างกัน หากสองคนเหมือนกันทีเดียวไม่ได้และสองกลุ่มเหมือนกันทีเดียวก็ย่อมไม่มี

6.3 ในประเทศไทย มีความเข้าใจไขว้เขวในเรื่องระดับการเรียนการสอนมาก แต่เรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่ จึงจะยกไปกล่าวเป็นเรื่องหนึ่งต่างหาก

7. ปัญหาภาคปฏิบัติที่สำคัญ ๆ ของประเทศไทย

7.1 ปัญหาแรกได้แก่ปัญหาความมุ่งหมาย ในขณะนี้ประเทศไทยตั้งความมุ่งหมายในการสอนภาษาต่างประเทศไว้กว้าง ๆ ไม่กำหนดลงไปให้แน่นอนว่า ระดับประถมจะมุ่งอะไร เน้นทักษะไหนก่อน วางมาตรฐานแค่ไหน ระดับมัธยมมุ่งอะไร ฯลฯ เมื่อความมุ่งหมายไม่มีจุดสำคัญ การสอนในโรงเรียนระดับต่าง ๆ ก็เป็นไปอย่างเลื่อนราว คือไม่มีผู้ใดแน่ใจว่าจะปฏิบัติอย่างไรจึงจะถูกต้อง เรื่องนี้ไม่ใช่เรื่องทางวิชาการฝ่ายเดียว มีปัญหาทางอื่นเข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งในภาษาอังกฤษเรียกว่า extraneous questions ปัญหานอกทางของวิชาการ มีที่มาจากความเข้าใจของผู้ปกครอง หรือประชาชน ความเข้าใจของ

ผู้บริหารการศึกษา ปัญหาการเงิน ปัญหาของนักวิชาการว่าจะรวมใจกันต่อสู้ให้เกิดความเข้าใจหรือไม่ (คำ ต่อสู้ บางคนไม่ชอบใช้ อาจใช้คำว่า บากบั่น แทนก็ได้) และยังมีที่มานอื่นๆ

7.2 ปัญหาที่สองคือปัญหาการฝึกอบรมครูสำหรับสอนภาษาต่างประเทศเพื่อความสะดวก ขอกว่าเฉพาะเรื่องการสอนภาษาอังกฤษเท่านั้นก่อน ปัญหาการฝึกอบรมครูของประเทศไทยไม่ใช่มีแต่ในเรื่องการสอนภาษาอังกฤษเท่านั้น แต่มีในเรื่องวิชาอื่นๆ ด้วย แต่เห็นชัดที่สุดในวิชาภาษาอังกฤษ อาจแยกกล่าวเป็นข้อย่อยต่อไปนี้

ก. ในเมื่อความมุ่งหมายของการสอนแต่ละระดับไม่แน่นอน การฝึกหัดครูสำหรับการสอนแต่ละระดับย่อมไม่แน่นอนไปด้วย เช่นครู ป.กศ.นั้น ตามแผนว่า จะให้สอนชั้น ป. 1-4 ถ้ากระนั้นแล้ว ก็ไม่ควรฝึกอบรมครูระดับนี้ในระเบียบวิธีสอนภาษาอังกฤษเลย แต่ตามโรงเรียนฝึกหัดครูก็มีหลักสูตรวิชานี้ทุกแห่ง ครูระดับ ป.กศ. สูงตามแผนว่าจะให้สอนชั้นประถม 5-7 แต่เราสามารถให้นักเรียนครูระดับนี้ ครอบงำไปหมดทุกวิชาการนั้นหรือ เราหวังให้นักเรียนระดับนี้มีความสามารถสูงกว่านักศึกษาระดับมหาวิทยาลัย เพราะในระดับนั้น เราอนุญาตให้เลือกวิชาตามความสมัครใจ หรือความถนัดของนักศึกษาแต่ละคน นี่เป็นความไขว่เขวที่ควรเอาใจใส่อย่างยิ่ง

ข. เราฝึกอบรมระเบียบวิธีสอนโดยนักเรียนครูมีความรู้ทางเนื้อหาไม่เพียงพอ เช่นครูอังกฤษรู้ภาษาอังกฤษไม่พอ ภาวะเช่นนี้มีอยู่ทุกระดับในระบบการศึกษาของไทย และมีความไขว่เขวอีกต่อไปคือ เมื่อเรามีคนมีความรู้ทางภาษาอังกฤษดี เราปล่อยให้เสียหาได้เอามาฝึกอบรมระเบียบวิธีสอนไม่ตกลงเรามีครูพวกหนึ่งรู้ภาษาอังกฤษแต่สอนไม่เป็นและมีครูพวกหนึ่งควรจะสอนเป็น แต่ไม่มีอะไรสอน

ค. ครูที่ทำการสอนภาษาอังกฤษ มักมาจากผู้ที่ใฝ่ใจด้านอักษรศาสตร์มากกว่าด้านวิทยาศาสตร์ แต่เมื่อเข้าประจำการทำหน้าที่ครูอาจารย์สอนภาษาอังกฤษ โดยเฉพาะในระดับสูง ผู้เรียนเป็นผู้ที่ต้องใช้ภาษาอังกฤษในด้านวิชาการหลายด้าน โดยมากจะเป็นด้านวิทยาศาสตร์ ครูอาจารย์ของผู้เรียนเหล่านั้นควรศึกษาภาษาอังกฤษที่ผู้เรียนจะต้องใช้ แต่เท่าที่เป็นมาในประเทศไทยของเรานี้ ครูอาจารย์ที่สอนภาษาอังกฤษโดยมากเกือบไม่ให้ความสนใจในเรื่องที่กล่าวมาเลย

ง. การฝึกครูประจำการก็ดี การนิเทศก็ดี ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนได้รับความสนใจจริงๆ น้อยมาก โดยมาก

ก็ให้การอบรมครูประจำการภายในระยะสั้นไม่เพียงพอที่ครูจะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์จริงๆ และไม่ได้ให้ความช่วยเหลือในด้านวัสดุการสอนก็มากนัก ซึ่งจะกล่าวในข้อต่อไป

8. วัสดุการสอน

8.1 ในเรื่องนี้ ความเข้าใจไขว่เขวก็มีมากพอใช้ โดยมากขาดความเข้าใจเรื่องแบบเรียน เนื้อหาของภาษา (เสียงแบบสร้าง และ ศัพท์) แบบฝึกทักษะการอ่านในใจเพื่อเอาความแบบฝึกทักษะพูด เขียน ไวยากรณ์และแบบทดสอบทุกทักษะแบบเรียนที่กำหนดให้เรียนในโรงเรียนมัธยมนั้น ครูมักไม่เข้าใจว่าเป็นแบบเรียนด้านไหนแน่ ส่วนแบบทดสอบ (test) นั้นมักคิดกันว่าครูในโรงเรียนต่างๆ ควรทำได้เอง แท้ที่จริงแบบทดสอบทำยากมาก ไม่ควรปล่อยให้ครูทำเอง ต้องใช้ครูที่ชำนาญในด้านนี้โดยเฉพาะ และควรมีแบบทดสอบประจำวันคู่ควบไปกับแบบฝึก และให้ครูเข้าใจว่า เวลาใดตนกำลังทำการสอน เวลาใดตนกำลังทำการทดสอบ แบบทดสอบและแบบฝึกอาจอยู่ในหนังสือเล่มเดียวกันก็ได้ แต่ผู้ใช้ต้องเข้าใจถ่องแท้ว่าจะใช้อย่างไร

8.2 วัสดุการสอนในระดับสูง เช่นหนังสืออ่านสำหรับให้เข้าใจตำราวิทยาศาสตร์ เกือบไม่มีเลยก็ว่าได้ ยิ่งหนังสืออ่านสำหรับนักเรียนในโรงเรียนอาชีวศึกษายิ่งหายาก และครูอาจารย์ที่สอนก็ไม่ค่อยเข้าใจวิธีใช้หนังสือเท่าที่มี

8.3 วัสดุการสอนสำหรับฝึกหัดครู ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษมีน้อยมาก ไม่เพียงพอสำหรับการฝึกอบรมครู

9. อุปกรณ์การสอน

อุปกรณ์แปลว่า สิ่งช่วยเหลือ (aid) ซึ่งมีหลายชนิดหลายแบบ ไม่สามารถกล่าวในเอกสารนี้ได้ ได้แต่รวมกล่าวว่า ในด้านการสอนวิชาภาษาอังกฤษ มีน้อยมาก ครูก็เข้าใจใช้น้อยมาก ในการฝึกอบรมครู มีการฝึกให้ใช้อุปกรณ์ก็จริง แต่เมื่อครูไปสอนในโรงเรียนและวิทยาลัย และมหาวิทยาลัย เกือบไม่ได้ใช้เลย โดยมากติดพันกับอุปกรณ์ราคาแพงและใช้ยาก เช่นห้องปฏิบัติการฝึกเสียง (language laboratory) ซึ่งถ้าพิจารณาให้ถี่ถ้วน จะเห็นว่าไม่ค่อยคุ้มกันกับเงินที่เสียไป

อุปกรณ์การสอนง่ายๆ มีอยู่ทั่วไป แต่สถาบันการฝึกหัดครูไม่มีเวลาพอจะฝึกนักเรียนครูในด้านนี้ ศึกษานิตเทศก์หรือผู้มีหน้าที่ในทางอบรมครูประจำการ ก็ไม่ค่อยมีเวลาจะให้แก่เรื่องนี้

เพียงพอ จำนวนศึกษานิเทศก์นั้นไม่ได้สัดส่วนแก่ความต้องการของครูและระบบโรงเรียนเลย

10. การนิเทศ

การนิเทศทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนมีความจำเป็นมาก ไม่มีสถาบันการฝึกหัดครูใดจะฝึกอบรมนักศึกษาวิชาครูมาให้มีสมรรถภาพเพียงพอทุกด้านของการสอนภาษาต่างประเทศ แต่ในประเทศไทย มีความเข้าใจในเรื่องนี้น้อยมาก ศึกษานิเทศก์จะต้องมีความรู้และมีความชำนาญมากกว่าหรืออย่างน้อยก็เท่ากันกับอาจารย์ในสถาบันการฝึกหัดครู แต่ทางราชการเกือบไม่ได้รับหลักการอันนี้ จะเห็นได้ว่าศึกษานิเทศก์บางคนต้องกลับเข้าไปสอนในสถาบันการฝึกหัดครูก่อนประจำการเพื่อได้อันดับได้ขั้นที่สูงขึ้นไปกว่าในขณะทำงานในหน้าที่ศึกษานิเทศก์

ช่วงที่สอง ว่าด้วยหนทางที่อาจแก้ไขปรับปรุงสภาพการณ์

เราจะทำอย่างไรกันต่อไป

1. กิจการใหญ่ทุกอัน ในเมื่อเราจะทำให้แลเห็นผลได้มาตรฐาน มิให้เป็นการที่ให้ผลที่ทุกคนไม่สบายใจ ต้องมีแผนงานโดยอาศัยนโยบาย และการปฏิบัติงานตามนโยบาย ให้มีประสิทธิภาพ ในการวางแผนนโยบาย มีทางอยู่สองทาง คือหนึ่งลงทุนลงแรงอย่างมากให้ใกล้เคียงกับอุดมคติหรือความใฝ่ฝันของเรา สอง วางนโยบายให้งานแคบ ลงทุนลงแรงเท่าที่เรามี

2. เรื่องการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทย เราได้เห็นจากประสบการณ์ว่า เท่าที่ทำมาไม่เป็นที่พอใจ เราควรพิจารณาว่าในเวลาที่ผ่านมา เราวางนโยบาย หรือตั้งเป้าหมายเกินกำลังเราไปหรือเปล่า ถ้าเป้าหมายไกลเกินกำลัง เราก็ต้องขยับเป้าหมายให้ใกล้กำลังของเราเข้ามา หรือหาทางลงทุนลงแรงเพื่อให้บรรลุเป้าหมายอันสูงที่เราปรารถนา

3. ตั้งได้กล่าวมาแล้วในตอนต้น เราเริ่มด้วยไม่แน่ใจว่าเราปรารถนาอะไร นึกกล่าวถึงฝ่ายผู้รับผิดชอบกิจการของชาติ ผู้ที่เริ่มแรกทีเดียวคงจะรู้ แต่คงจะไม่ได้เขียนไว้หรือบอกไว้ที่ไหนให้รู้ทั่วกัน ต่อ ๆ มาเราจึงวางความมุ่งหมายที่ปรากฏในหลักสูตรอย่างกว้าง ๆ และเลื่อนราง ทุกครั้งที่มีการจัดทำหลักสูตร ปัญหาการสอนภาษาอังกฤษก็เกิดขึ้น มีผู้ถามว่าเราสอนภาษาอังกฤษเพื่อวัตถุประสงค์อะไรแน่ แต่เราก็อ้อมข้อมกันตามวัฒนธรรมอันดีงามของไทย ว่าเราควรให้โอกาสแก่นักเรียนทั่ว ๆ ไป ให้เขาเลือกทางเอาเองว่าเขาจะ

เลือกไปทางไหน ในระดับต้น ๆ ในชั้นประถมและมัธยม เราวางความมุ่งหมายไว้กว้าง ๆ “ให้ ฟัง พูด อ่าน เขียน ได้ตามสมควรแก่ชั้น” ถ้าเราแน่ใจว่าความมุ่งหมายอันนั้นถูกต้องดีแล้ว ไม่มีทางทำอย่างอื่น เราก็ควรพอใจเพราะปรากฏผลว่า คนไทยซึ่งมีโอกาสใช้ภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวันน้อยที่สุด ได้ไปศึกษาในประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อการสอน และได้กลับมาด้วยปริญญาาม ๆ เป็นจำนวนมาก คนไทยที่อยู่ในประเทศก็สามารถประกอบอาชีพ ติดต่อกับคนต่างชาติโดยอาศัยภาษาอังกฤษอย่างกว้างขวางพอใช้

4. บัดนี้ปรากฏว่ามีความคิดเกิดขึ้นจากคนบางคน ว่าการสอนภาษาอังกฤษของเราได้ผลไม่คุ้มค่างบเงินทอง แรงงาน และแรงใจ และยังทำให้เสียประโยชน์แก่การสอนบางวิชาด้วยอีก ผู้เขียนเอกสารนี้เป็นผู้หนึ่งที่เห็นด้วยกับความคิดอันนี้ ผู้เขียนเห็นว่า เรามีเป้าหมายสูงเกินไป และเราไม่กำหนดเป้าหมายของแต่ละระดับให้ถูกต้องตามหลักวิชาด้วย ส่วนการลงทุนนั้นเราลงทุนมากสำหรับด้านที่ไม่เกิดผลมากนัก แต่ครั้นถึงเวลาที่ต้องยอมเสีย เราซังก เช่นเราให้นักเรียนทั้งประเทศเริ่มเรียนภาษาอังกฤษตั้งแต่ชั้นประถมปีที่ 5 แต่เราลงทุนในด้านการฝึกหัดครูสอนภาษาและในด้านการนิเทศน้อย (หมายรวมถึงการทำวัสดุการสอน และการแนะนำการใช้อุปกรณ์) ไม่ได้สัดส่วนกับเป้าหมายหรือการกระทำ ถ้าจะให้เกิดผลที่คุ้มกันกว่านี้ เราต้องตัดสินใจทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ปรับปรุงการสอนกันอย่างจริงจัง หรือลดเป้าหมายลงมา

5. จะลดเป้าหมายอย่างไร ก่อนจะเสนอแนะความคิดเห็นอย่างใด ขอกล่าวเสียก่อนว่า ผู้เขียนเอกสารนี้ไม่ค่อยมีหวังนักว่ากระทรวงศึกษาธิการจะเปลี่ยนแปลงนโยบายใหม่เกี่ยวกับการสอนภาษาอังกฤษได้อย่างจริงจัง หรืออาจลดเป้าหมายได้อย่างที่จะเสนอแนะ ทั้งนี้เพราะเหตุนอกเหนือวิชาการ มีความรู้สึกของผู้ปกครองนักเรียนและประชาชนทั่วไปเป็นเบื้องต้น ผู้ไม่มีโอกาสจะทราบเหตุการณ์ภายในระบบการศึกษาโดยตลอด แม้ภายในวงราชการ ก็ยังมีความเข้าใจไม่ตรงกันอยู่อีกมากนัก แต่เพื่อประโยชน์ในอนาคต อันอาจเกิดได้ จึงจะลองกล่าวถึงหนทางที่มีอยู่บ้าง คือ

ก. ขณะนี้เราให้โอกาสสอนทั้งประเทศเรียนภาษาอังกฤษ โดยเริ่มในโรงเรียนประถมปลายของรัฐ เราอาจลดเป้าหมายโดยเลิกการสอนภาษาอังกฤษในระดับนี้ แต่ต้องแน่ใจว่าเราสามารถปรับปรุงการสอนวิชาอื่น ๆ มีภูมิศาสตร์และภาษาไทย

เป็นเบื้องต้น ซึ่งงานนี้แหละผู้เขียนเข้าใจว่าจะยังทำให้เป็นผลไม่ได้อีกนานโดยเฉพาะภาษาไทย อาจกล่าวได้เต็มปากว่าระเบียบวิธีที่ใช้ในโรงเรียนทั่ว ๆ ไปนั้นยังล้าหลัง หรือเรียกว่าไม่ทันกาลอยู่มาก เราเกือบไม่เข้าใจเลย (นอกจากในสถาบันฝึกหัดครูบางแห่ง และในหมู่ศึกษานิเทศก์) ว่าการสอนภาษาของตนเอง เป็นศิลปะซับซ้อนอย่างไร ต้องมีการวิจัยค้นคว้าอะไรบ้าง ฝึกอบรมตั้งแต่อาจารย์ชั้นสูงมาจนถึงครูชั้นต้นอย่างไรบ้าง

ข. ถ้าเลิกการสอนภาษาอังกฤษระดับประถม ต้องไปเริ่มต้นอย่างดีที่ระดับมัธยมต้น การสอนเริ่มต้นนี้ต้องสอนอย่างเข้มข้น (intensive) เพราะเป็นที่ทราบกันทั่วไปว่าการสอนภาษาต่างประเทศวันละชั่วโมงอย่างที่เรากำลังทำกันมานี้ ไม่มีโอกาสให้เกิดความเป็นปึกแผ่นของทักษะ (consolidation) เรียนแล้วก็ลืม แล้วก็ต้องย้อนสอนใหม่และเรียนโดยฟังไม่ถนัด (ขาดทักษะฟังให้ได้ยิน) และสอนโดยอธิบายไม่จบ ไม่แจ่มชัด เราจะเห็นได้จากผลการเรียนการสอนของทหารอเมริกันระหว่างสงคราม และผลการสอนอาสาสมัครอเมริกันในปัจจุบันนี้ ว่าเคล็ดของความสำเร็จอยู่ที่ได้เรียนอย่างเข้มข้น คือภายในสัปดาห์หนึ่ง ๆ ได้เรียนมากชั่วโมงจนเกิดความเป็นปึกแผ่นดังกล่าวมาแล้ว **และต้องไม่ให้เริ่มภาษาต่างประเทศอีกภาษาหนึ่ง ก่อนจะมีทักษะในภาษาแรกอย่างมีประสิทธิภาพเป็นอันขาด** เพราะนักเรียนยังจำสับสน และลำบากกับครูมากขึ้นไปอีก

ค. จะปรับปรุงการสอนภาษาอังกฤษ หรือภาษาต่างประเทศอื่นสักเพียงใดก็ตาม **ถ้าไม่ปรับปรุงการสอนภาษาไทยให้เป็นฐานรองรับความคิดนึกให้ได้แล้ว จะได้ผลน้อยแก่การศึกษาอย่างเป็นที่น่าเสียใจ** ในปัจจุบันนี้ผู้เขียนเอกสารนี้มีผู้เข้าใจว่าสนใจกับการสอนภาษาอังกฤษมาก แต่แท้ที่จริงความห่วงใยในเรื่องการศึกษาหาได้อยู่ที่เราไม่สามารถสอนภาษาอังกฤษให้ได้ผลคุ้มค่าไม่ แต่อยู่ที่การสอนภาษาไทยของเราไม่มีการกระตือรือร้นให้เหมาะแก่ความต้องการของชีวิตในสังคมปัจจุบันเลย นี่เป็นเรื่องใหญ่จริง ๆ เกี่ยวเนื่องไปถึงการเรียนภาษาต่างประเทศและการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบันและความเจริญในด้านต่าง ๆ ของบุคลิกภาพของนักเรียนซึ่งเป็นคนไทยของประเทศไทย

ง. การสอนภาษาต่างประเทศ นอกจากภาษาอังกฤษ (เช่น ฝรั่งเศส เยอรมัน ฯลฯ) ในโรงเรียนมัธยม ได้กล่าวไว้แล้ว แต่ขอย้ำว่า **ไม่ควรเริ่มจนกว่าการสอนภาษาอังกฤษซึ่งเป็นวิชา**

บังคับได้รับผลเป็นปึกแผ่นแล้ว ทั้งนี้มิได้หมายความว่า เราควรยึดเอาภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศภาษาแรกของเราเสมอไป เราอาจเปลี่ยนเป็นภาษาอื่น เช่น ญี่ปุ่น จีน เยอรมัน ฝรั่งเศสก็ได้ แต่เป็นเรื่องใหญ่มากอีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งเราไม่มีเวลาพิจารณาในการประชุมครั้งนี้ จึงควรถือว่า เราจะให้ตำแหน่งภาษาต่างประเทศภาษาแรกแก่ภาษาอังกฤษไปก่อน เพราะไม่ขัดกับความเป็นไปในสังคมปัจจุบัน คนทั่วไปในโลกให้ความสำคัญแก่ภาษาอังกฤษมากขึ้นอยู่เรื่อย ๆ

จ. การเปลี่ยนแปลงอะไรต้องเปลี่ยนแปลงทั้งระบบ แต่เมื่อเชื่อว่า เราคงเปลี่ยนไม่ได้อีกนานเราควรทำอย่างไร จะขอกกล่าวต่อไปในข้อหลัง

6. ถาลดเป้าหมายไม่ได้ ควรทำอย่างไร

ก. ถาลดเป้าหมายดังกล่าวในข้อ 5 ไม่ได้ คือเลิกเรียนสอนภาษาอังกฤษในระดับประถมไม่ได้ก็ต้องปรับปรุงไปด้านอื่น ถ้าจะปรับปรุงแต่เพียงให้เสียผลน้อยลงไปกว่านี้สักหน่อย ก็น่าจะเริ่มปรับปรุงการฝึกอบรมครู ถ้าจะมีการสอนภาษาอังกฤษในระดับประถม ก็ควรมีการฝึกอบรมครูที่จะสอนภาษาอังกฤษในระดับประถม ด้วยความเข้าใจหลักการสอนภาษาต่างประเทศให้ดีกว่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้ ในเมื่อจะต้องเสียเงินเวลาไปแล้ว ก็ควรให้เสียแรงใจให้น้อยที่สุด ถ้าครูได้รับการฝึกอบรมให้รู้ระเบียบวิธีการสอนพอสมควร ครูก็จะรู้สึกว่าคุณค่ามากกว่านี้ ไม่ใช่ทำงานดีหรือไม่ดีมีค่าเท่ากัน การฝึกหัดครูเพื่อสอนระดับประถมควรฝึกให้พอดีกับที่จะต้องสอนในระดับนั้น จึงควรใช้ครูที่ได้รับการฝึกพิเศษเฉพาะที่จะสอนภาษาอังกฤษครู ป.กศ. บางคนก็สอนได้ดีพอใช้ทีเดียว แต่โดยทั่วไปควรใช้ครู ป.กศ. สูง แต่ที่สำคัญที่สุด เราต้องทำความเข้าใจกันว่าครูที่สอนในระดับประถมนั้น ฟังสอนได้แต่ในเรื่องพูดเท่านั้น ทักษะการเขียนฟังให้อยู่เพียงให้ลอกถูกต้อง การอ่านก็หวังแต่เพียงให้อ่านโดยออกเสียงจากตัวอักษรอังกฤษให้ถูกไม่ใช่อ่านตามใจคนไทย คำว่า “ถูก” นี้ ในหมู่ครูสอนภาษาอังกฤษเขาหาได้หวังให้อ่านเป็นเสียงภาษาอังกฤษหรืออเมริกันไม่ เขาหวังแต่เพียงให้อ่านออกเสียงให้ถูกพอฟังเข้าใจ (intelligibility) แต่จะให้ได้ดีผลเพียงที่กล่าวมานี้ ครูต้องมีความรู้เรื่องสัจญาณสื่อสารของภาษาดังได้กล่าวไว้แล้ว

ข. ได้กล่าวแล้วว่า ในสถาบันการฝึกหัดครูนั้น ไม่สามารถฝึกให้ครูทำงานได้ทุกด้านของการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่มีประเทศใดนอกจากประเทศที่ล้าหลังทางการศึกษา

หลักนี้ การฝึกอบรมครูต้องทำระหว่างประจำการอยู่เรื่อย ๆ เป็นระยะ ๆ ในเรื่องนี้ ถ้าคิดประหยัดไม่ยอมใช้กำลังคน ไม่ยอมใช้เงิน ก็หวังความก้าวหน้าทางการศึกษาไม่ได้ ไม่ว่าจะ เป็นวิชาใด

ค. ในชั้นมัธยมต้น ถ้านักเรียนได้รับการสอนในเรื่องพูด เรื่องออกเสียงมาดีในระดับประถม ครูก็จะได้มีเวลาสอนให้อ่าน ให้เขียน การเขียนก็ไม่ควรให้เขียนเป็นเรื่องราว ควรหวังให้ เขียนประโยคที่ได้ยินได้ฟังให้ถูก และให้เริ่มเข้าใจหลักไวยากรณ์ และวิธีที่จะให้รู้ศัพท์เพิ่มขึ้นให้แก่ตนเอง นักเรียนควรได้รับการ ส่งเสริมให้อ่านในใจให้เข้าใจความอย่างรวดเร็วย่อมสมควร

ง. ในชั้นมัธยมปลาย เราค่อย ๆ ก้าวหน้าไปถึงการเขียน ให้เป็นเรื่องราวติดต่อกัน แต่ควรเขียนได้แต่ที่จำเป็น เช่น จดหมายสั้น ๆ และควรเขียนตามคำบอกได้เป็นอย่างดี การอ่าน ต้องส่งเสริมกันเรื่อยไป เพราะสำคัญแก่นักเรียนไทยมาก ความรู้ต่าง ๆ ที่จะทำให้เกิดความก้าวหน้าจะอยู่ในหนังสือ อังกฤษเสียเป็นส่วนใหญ่ ยิ่งสำหรับชั้นอุดมแล้ว การอ่าน หนังสือวิชาการต้องมีการสอนกันอย่างดีทีเดียว

สรุปความ

สรุปความจากเอกสารนี้คือ

1. ต้องขจัดความเข้าใจไขว้เขวกันก่อน
2. ต้องฝึกหัดครูให้เหมาะแก่ระดับที่จะสอน
3. ต้องไม่ให้โอกาสให้นักเรียนปะปนการเรียนหลายภาษาก่อนที่จะมีความพร้อม
4. ต้องมีการนิเทศ และการฝึกอบรมครูประจำการเป็นระยะ ๆ ไปเรื่อย ๆ

5. ต้องมีผู้ชำนาญสร้างวัสดุการสอน และแนะนำให้ใช้ อุปกรณ์การสอน

6. ต้องกำหนดความมุ่งหมายของการเรียนแต่ละระดับ แต่ละกลุ่มนักเรียน หรือนักศึกษาให้แน่ชัด

7. อาจลดเป้าหมายของการสอนภาษาต่างประเทศ จากการให้นักเรียนทั่วประเทศได้เรียนให้เหลือแต่ผู้ที่จะขึ้นไป เรียนระดับสูง

8. ถ้าจะมีการสอนให้ได้ผลจริง ๆ ต้องมีการสอนเข้มข้น คือให้มีเวลาเรียนถี่พอที่จะทำให้มีทักษะเป็นปึกแผ่น

ข้อเตือนภัยเอกสาร

1. ก่อนจบเอกสารนี้ ขอเตือนท่านผู้อ่านว่า ได้กล่าวไว้ในตอนต้นว่าความเข้าใจไขว้เขวและสับสนเกิดมาจากการฟังเรื่อง ไม่ตลอด หวังว่าท่านจะไม่เข้าใจว่า เอกสารนี้ได้กล่าวถึงปัญหา หรือระเบียบวิธี หรือกลวิธีการสอนภาษาต่างประเทศตลอด ถ้าท่านสนใจควรอ่านหนังสือเพิ่มเติม และสวักจวักกับผู้ชำนาญ

2. มีสิ่งที่เราต้องไม่ลืม คือ เรามักกล่าวถึงนักเรียนทั่ว ๆ ไป ในการพิจารณาเรื่องการศึกษาไม่ว่าจะเป็นเรื่องใด แต่ผู้ที่มีคุณค่าแก่ชาติมากที่สุด คือนักเรียนและนักศึกษากลุ่มน้อยที่มี สมรรถภาพพิเศษ ซึ่งควรได้รับโอกาสพิเศษเพื่อเป็นผู้นำทาง ของประเทศชาติ นักเรียนนักศึกษากลุ่มน้อยนี้ เราต้องใช้วิธีการ อย่างหนึ่งอย่างใดที่จะไม่使他ต้องลุดตัวลงมารอคนกลุ่มใหญ่ ซึ่งไม่ใช่คนที่จะสามารถเป็นผู้นำของประเทศ ถ้าคิดถึงแต่นักเรียน กลาง ๆ อยู่เสมอ ๆ แล้ว ประเทศชาติจะขาดกำลังที่สำคัญยิ่ง คนสามารถเยี่ยม ๆ จะไม่มี หรือจะกลายเป็นคนขี้เกียจ หรือ จะกลายเป็นคนแสดงความสามารถในสิ่งไม่พึงประสงค์

จะเริ่มสอนภาษาอังกฤษชั้นไหน

เมื่อสองสามวันนี้ ข้าพเจ้าได้รับแบบสอบถามจากกองวางแผนการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในแบบนั้น มีคำถามเป็นข้อใหญ่เพียงสามข้อ คือ

1. ท่านมีความเห็นว่าควรเริ่มสอนภาษาอังกฤษในโรงเรียนในชั้นใด (คือ ประถมหนึ่ง, สอง, สาม, ห้า ฯลฯ)
2. ท่านมีเหตุผลสนับสนุนความเห็นของท่านอย่างไร
3. ท่านมีหลักฐานอะไร สนับสนุนความเห็นของท่าน

ในขณะที่เขียนบทความนี้ ข้าพเจ้าได้ส่งแบบสอบถามคืนไปยังกองวางแผนฯ แล้ว ถ้อยคำในแบบสอบถามที่กล่าวมานั้น จึงอาจผิดเพี้ยนไปบ้าง แต่เนื้อความนั้นเป็นไปในทำนองดังว่ามา ข้าพเจ้ามีความวิตกเป็นอันมากเมื่อได้เห็นแบบสอบถามนั้น เพราะไม่ทราบว่าจะเมื่อประมวลความคิดเห็นจากข้อสอบถามนั้น แล้ว เราจะใช้ประโยชน์จากความคิดเห็นนั้นอย่างไร คำถามที่สำคัญที่สุดที่เกิดขึ้นแก่ข้าพเจ้า คือ ใครเป็นบุคคลที่ตอบแบบสอบถามนั้นบ้าง ท่านที่ตอบนั้นมีความรู้ มีประสบการณ์เกี่ยวกับการสอนภาษาอังกฤษอย่างไร เพียงใด

ที่มีความวิตกเช่นนี้ก็เพราะเหตุว่าปัญหาการสอนภาษาต่างประเทศ ในประเทศไทยเรานี้ มักมีความเข้าใจสับสนไขว่ไขว่กันอย่างไม่สามารถที่จะบรรยายได้ ปัญหาใดที่ประเทศอื่น ๆ เขาเลิกถกเถียงกันไปแล้วสักสิบปี ก็มักจะเป็นปัญหาที่เราเริ่มคิดกันเช่น ควรจะสอนแปลในโรงเรียนมัธยมหรือไม่ หลักไวยากรณ์ เป็นของสำคัญหรือไม่ เรากลกเถียงกันเมื่อในประเทศอื่น ๆ เขาเลิกถกเถียงกันแล้ว ต่อมาจะมีปัญหาเรื่องการใช้อธิสอนที่เรียกว่า Direct Method เราก็ถกเถียงกันหลังจากที่เขาเลิกถกเถียงกันไปแล้วประมาณสิบปีเช่นเดียวกัน แต่การกล่าวถึงวิธีการสอนภาษาต่างประเทศเป็นจำนวนสิบปี หรือจำนวนใด หรือจะเอาจำนวนที่กล่าวในด้านใดของปัญหาการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศนั้นเป็นสิ่งไม่พึงกระทำทั้งสิ้น

ปัญหาว่านักเรียนอายุเท่าใด จึงควรเริ่มเรียนภาษาต่างประเทศนั้น ได้มีการถกเถียงพิจารณากันมาทั่วโลก และนักจิตวิทยา ก็ได้ทำการทดลองอย่างน้อยสามสิบปี เมื่อเร็ว ๆ นี้ ยูเนสโกก็ได้ทำการสำรวจ เป็นที่เข้าใจกันทั่วไปว่า เป็นคำถาม

ที่ไม่สามารถที่ใครจะตอบได้ เพราะปัญหาของผู้เรียนแต่ละหมู่ แต่ละเหล่านั้นย่อมจะผิดแผกกันไป ไม่มีวิธีการที่จะทำการวิจัยให้ถูกต้องแน่นอนได้ ในการวิจัยที่ถูกต้องแน่นอน จะต้องมีการที่จะ control variable หรือควบคุมข้อผิดพลาด เช่น จะทดลองว่าการกินข้าวที่หุงเช็ดน้ำอย่างไทย กับการกินข้าวที่หุงไม่เช็ดน้ำ ให้ผลต่างกันอย่างไร เขาก็ใช้หนูตะเภาหรือสัตว์ที่มีวิหะและลักษณะทางสรีรศาสตร์คล้ายคลึงกับมนุษย์ แยกกันเป็นสองหมู่ หนูตะเภาพวกหนึ่งให้กินข้าวที่หุงเช็ดน้ำ อีกพวกหนึ่งให้กินข้าวที่หุงไม่เช็ดน้ำ แต่ส่วนผิดพลาดอื่น ๆ ต้องไม่มีเลย เช่น ต้องอยู่ในที่มีอากาศเหมือนกัน อาหารอื่น ๆ ที่ให้หนูตะเภากินต้องเหมือนกัน ทั้งปริมาณและคุณภาพ แต่การที่จะวิจัยว่าจะให้นักเรียนอายุเท่าใดเริ่มเรียนภาษาต่างประเทศจึงจะได้ผลดีที่สุดนั้น ไม่มีทางที่จะควบคุมข้อผิดพลาดระหว่างเด็กนักเรียนสองกลุ่มที่จะเอามาเป็นตัวทดลองวิจัยได้

ไม่มีปัญหาเลยว่า ถ้าทุกสิ่งทุกอย่างเสมอกันหมด ผู้ที่ได้เรียนภาษาต่างประเทศด้วยปริมาณเวลามากที่สุด ย่อมได้เปรียบผู้ที่มีปริมาณเวลาน้อยกว่า แม้กระนั้นความแตกต่างระหว่างเอกัตบุคคลก็ยังเป็นส่วนผิดพลาดที่ควบคุมไม่ได้ แม้แต่จะวิเคราะห์ก็เกือบจะทำได้ เพราะการเรียนและการใช้ภาษา ขึ้นอยู่กับแรงจูงใจของคนแต่ละคน แม้คนที่เกิดมาในครอบครัวเดียวกัน มีประสบการณ์เกือบทุกอย่างเหมือนกัน ก็แตกต่างกันในความสามารถที่จะเรียนและใช้ภาษาของตนเอง เพราะภาษาเป็นสิ่งซับซ้อนเท่ากับชีวิตมนุษย์ คนบางคนเกิดมาเป็นคนไม่ช่างพูด แต่ช่างคิด บางคนช่างคิดและช่างพูด บางคนช่างพูดไม่ช่างคิด ฯลฯ ดังนั้นการเรียนภาษาต่างประเทศ จึงขึ้นอยู่กับเอกัตบุคคลเป็นส่วนใหญ่ ยิ่งกว่าการเรียนสิ่งอื่น ๆ จากการสำรวจต่าง ๆ และการทดลองเท่าที่นักจิตวิทยาจะทำได้ ได้ผลแต่เพียงว่า

1. สมรรถภาพในการเรียนภาษามีส่วนสัมพันธ์น้อยกับสมรรถภาพทางสมองในด้านอื่น ๆ เช่น เด็กคนหนึ่งอาจจะมีความสามารถในการเรียนคณิตศาสตร์มาก แต่ไม่สามารถในการเรียนภาษาต่างประเทศเลย และกลับกัน
2. แรงจูงใจที่จะเรียนภาษาเป็นแรงขับสำคัญที่สุด คนที่โง่งที่สุดหลงไปอยู่ในคนพวกหนึ่งที่เขาใช้ภาษาต่างประเทศกัน

ทั้งพวก ในไม่ช้าก็จะต้องเรียนภาษานั้น คือใช้ภาษาทำการสื่อสารเพื่อประโยชน์ของตัวได้

3. สมรรถภาพในการใช้ภาษา ถ้าไม่มีโอกาสจะใช้เพื่อประโยชน์ใดประโยชน์หนึ่ง ก็จะถดถอย จนกระทั่งหมดไปเลย

4. ทักษะทางภาษา ถ้ามีความมั่นคงพอสมควรอยู่ในตัว บุคคลนั้นเป็นพื้นอยู่และถ้าจะเรียนต่อไป ทักษะที่มั่นคงนั้น จะพัฒนาต่อไปได้ หรือหากถดถอย ถ้าไม่ถึงกับลบเลือนไปเลย เมื่อต้องการจะใช้ทักษะอีกเมื่อใด จะพัฒนาขึ้นมาอีกได้ใหม่ ถ้าทักษะไม่มั่นคงการถดถอยจะเกิดขึ้นโดยรวดเร็วและจะลบเลือนในระยะเวลาไม่นาน

ยังมีข้ออื่น ๆ อีกหลายประการ แต่ที่สำคัญที่สุดคือ แรงจูงใจ เรื่องนี้เกือบไม่ต้องอธิบาย เพราะเราเห็นตัวอย่างจากคนที่รู้ภาษาอังกฤษน้อยที่สุด แต่เมื่อจำเป็นต้องไปอยู่ในประเทศที่เขาใช้ภาษาอังกฤษกัน ก็สามารถเรียนและใช้ภาษานั้นได้ ฝรั่งเศสที่เมืองไทยก็เช่นเดียวกัน

ในเรื่องอายุก็แลเห็นกันอยู่ทั่วไป ไม่จำเป็นจะต้องทำการวิจัยให้เสียเวลา เพื่อจะได้คำตอบมาเหมือนการวิจัยเรื่องโสเภณีว่า ที่มีโสเภณีก็เพราะลูกค้า เราแลเห็นได้ชัดว่าเด็ก ๆ เรียนพูดภาษาต่างประเทศได้เร็วกว่าผู้ใหญ่ แต่เกี่ยวกับการสอนในโรงเรียนแล้วหาใช่ปัญหาว่าเด็กอายุเท่าใดควรเริ่มเรียนภาษาต่างประเทศ และควรเริ่มเรียนในชั้นใดในโรงเรียน ปัญหานั้นคือในประเทศไทยเรามีเงินพอที่จะปล่อยให้มีการสูญเสียในการสอนภาษาอังกฤษในโรงเรียนอย่างที่ได้เป็นมาแล้วนี้สักเท่าใด เราจะปล่อยให้อีกนานแค่ไหน และการสูญเสียเปล่าในเรื่องการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทยเรานั้น มีมูลเหตุและสาเหตุมาจากอะไร

เราทราบกันมานานแล้วว่าครูที่สอนภาษาอังกฤษในโรงเรียน ประถมทั่วประเทศรู้ภาษาอังกฤษไม่พอที่จะสอนให้ถูกต้อง

ยกเว้นแต่บางคนซึ่งเป็นส่วนน้อย และอยู่กระจัดกระจาย แต่เราก็พอใจกันที่จะให้นักเรียนเรียนอย่างไม่ถูกต้อง เพราะเราคิดกันว่าในจำนวนนักเรียนหนึ่งแสนคน ถ้ามีนักเรียนร้อยคนรู้ภาษาอังกฤษขึ้นมาได้อย่างงู ๆ ปลา ๆ ก็คงดีกว่าไม่มีนักเรียนที่รู้ภาษาอังกฤษเลย เรามีปรัชญา งู ๆ ปลา ๆ เราเชื่อถือในเรื่องความรู้ งู ๆ ปลา ๆ เพราะฉะนั้นสิ่งที่ควรกระทำคือ พิจารณาปรัชญาว่าเราสอนภาษาอังกฤษเพื่อประโยชน์อันใด เพื่อใคร เพื่อผู้เรียนหรือเพื่อผู้สอนหรือเพื่อผู้ปกครองหรือเพื่อเจ้าของโรงเรียน ถ้าเราพิจารณาเสียก่อน แล้วจึงค่อยคิดในเรื่องอื่น อาจจะได้ผลดีกว่า ที่จริงในประเทศไทยเราคนส่วนใหญ่ก็บอกว่าเราเป็นพุทธศาสนิกชน พระพุทธเจ้าท่านสอนธรรมะของท่าน ท่านเริ่มด้วยสัมมาทิษฐิ คือความคิดเห็นชอบ ถ้าเรามีความคิดว่าการมีความรู้ งู ๆ ปลา ๆ เป็นของดี เราก็ไม่จำเป็นต้องเดือดร้อนในเรื่องใดทั้งสิ้น เพราะเรารู้ความจริงแค่นี้มานานแล้ว ในชั้นมัธยมเราก็รู้ว่าครูที่สอนภาษาอังกฤษ ก็ยังมีเป็นจำนวนมากที่รู้ภาษาอังกฤษไม่เพียงพอ ต้องปรับปรุงความรู้ของครูกันอีกมาก และยังต้องปรับปรุงวัสดุการสอน ได้แก่หนังสือเรียนแบบฝึกหัด แบบทดสอบ ระเบียบการสอบและอะไรอื่น ๆ อีกมากมายหลายประการ เราอยากจะทำปรับปรุงหรือไม่ หรือเราก็ยังเห็นว่างานนั้นมาก ใหญ่โตเกินไป จึงควรปล่อยให้ไปเสียแล้ว แต่ว่าเทวดาอารักษ์อาจจะมาช่วยสักวันหนึ่ง แต่บังเอิญก็มีภาษิตภาษาอังกฤษว่า “พระเจ้าช่วยคนที่ช่วยตนเอง”

และสมมุติว่าพวกเราที่เป็นนักการศึกษาโดยอาชีพ และที่มีความรับผิดชอบต่อการศึกษามากของบ้านเมือง เปลี่ยนความคิดเห็นของเรา เราไม่อยากทำงานแต่เฉพาะให้ได้ผลอย่างครึ่งดีครึ่งชั่ว เราเปลี่ยนความคิดเห็นจากการนิยมละลายปล่อยให้ทำอะไรต่าง ๆ เป็นไปเองตามยถากรรม เราคิดจะเปลี่ยนหลักสูตร เราคิดจะปรับปรุงวิธีการสอน คนอื่นที่เขาไม่ใช่ทางการศึกษา ที่เขาไม่ใช่ผู้รับผิดชอบ เขาจะยอมให้เราทำสิ่งที่เราเห็นถูกเห็นควรหรือ

การฝึกหัดสอน—วิธีสอนวิชาภาษาอังกฤษ

นักเรียนฝึกหัดสอน หรือครูฝึกหัด มีฐานะเหมือนคนฝึกงานทั่วไป คือทำงานอยู่ในการควบคุมของผู้ที่ชำนาญงานกว่า ผลที่ได้จะดีหรือไม่ มากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับสิ่งต่าง ๆ หลายอย่าง อาทิ

1. นักเรียนฝึกสอนมีความรู้ในวิชาที่ตนจะสอนหรือไม่ มากน้อยเพียงใด สำหรับภาษาอังกฤษก็จะต้องรู้ภาษาอังกฤษดี
2. ผู้ฝึกสอนมีความรู้ในระเบียบวิธีสอนวิชานั้นหรือไม่
3. ผู้ฝึกสอนมีความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการของมนุษย์พอสมควรหรือไม่ คือนักเรียนที่ตนสอนนั้นมีธรรมชาติอย่างไร ตัวจะต้องเผชิญปัญหาอย่างไรบ้างในการสอนนักเรียนเหล่านั้น
4. ผู้ฝึกสอนเข้าใจระบบการศึกษาที่ตนกำลังเป็นส่วนหนึ่งหรือไม่ มากน้อยเพียงใด
5. ผู้ฝึกสอนเข้าใจหลักสูตรหรือไม่ มากน้อยเพียงใด
6. ผู้ฝึกสอนได้รับการฝึกหัดเบื้องต้นในการทำการสอนหรือไม่
7. ผู้ฝึกสอนเข้าใจระบบในการใช้หนังสือเรียนในโรงเรียนที่ตนฝึกสอนอยู่หรือไม่ มากน้อยเพียงใด
8. ผู้ฝึกสอนมีวุฒิภาวะพอเพียงแก่หน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ทำในระหว่างการฝึกสอนหรือไม่

ที่สำคัญที่สุดก็คือ ผู้ควบคุมการฝึกสอน หรือที่อาจจะเรียกว่า อาจารย์นิเทศนั้น มีความรู้ความชำนาญในเรื่องที่ได้กล่าวมาทั้งหมดหรือไม่ มากน้อยเพียงใด

เท่าที่ได้เห็นมาในประเทศไทย โดยเฉพาะในการสอนวิชาภาษาอังกฤษนั้นมีความบกพร่องต่อไปนี้บ่อย ๆ

1. ความรู้ภาษาอังกฤษ ความรู้ภาษาอังกฤษนี้ยังไม่ค่อยเข้าใจกันว่าต้องรู้อะไรบ้าง ในการสอนในประเทศไทย ผู้ควบคุมการฝึกสอนจะต้องมีความรู้ในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้
 - ก. รู้โดยสามารถใช้ภาษาอังกฤษได้ คือ ฟัง พูด อ่าน เขียน ได้พอสมควรคือพอที่จะควบคุมการสอนของชั้นที่ผู้ฝึกสอนในความควบคุมของตนฝึกหัดสอนอยู่

ข. รู้ลักษณะของภาษาอังกฤษ อันแบ่งออกไปได้เป็น

- (1) ระบบเสียง
- (2) แบบสร้างทางไวยากรณ์

โดยมากในประเทศไทย อาจารย์ที่สอนภาษาอังกฤษ มีความสามารถในเรื่อง ก. พอสมควร แต่ในเรื่อง ข. ยังไม่ค่อยเข้าใจกันแจ่มแจ้ง โดยเฉพาะเรื่องแบบสร้างนั้น ยังเข้าใจกันน้อยมาก ระบบเสียงนั้น เริ่มจะเข้าใจกันมากขึ้นทุกที เพราะผู้เชี่ยวชาญชาวต่างประเทศสนใจในเรื่องนี้ และพยายามเผยแพร่ความรู้ในเรื่องนี้ แต่ในเรื่องแบบสร้างยังไม่ค่อยมีเวลาจะเผยแพร่

2. ความรู้ในเรื่องระเบียบวิธีสอน ความรู้เรื่องนี้ยังมีกันน้อยทั่ว ๆ ไปแม้ผู้เชี่ยวชาญชาวต่างประเทศก็ไม่ค่อยชำนาญในเรื่องนี้ โดยมากคนที่รู้วิชาครูทั่วไปไม่ค่อยรู้เรื่องภาษาอังกฤษ คนที่รู้เรื่องภาษาอังกฤษไม่ค่อยรู้วิชาครูทั่วไป นำเข้าประสานกันไม่ได้

3. ความรู้เรื่องนี้โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการเรียนรู้มีน้อยมาก จึงมักกระทำการสอนโดยขัดกันกับพัฒนาการของมนุษย์อยู่เสมอ โดยมากมักปนเรื่องเด็กประถมกับเด็กมัธยม มีการกระทำบางอย่างที่เป็นการกระทำที่ดีสำหรับนักเรียนประถม **แต่นักเรียนวัยรุ่นไม่ยอมรับ** แต่ผู้ฝึกสอนได้รับการชี้แจงจากผู้รู้เรื่องนี้ไม่พอเพียง แม้ผู้เชี่ยวชาญชาวต่างประเทศก็มักไม่รู้ในเรื่องนี้มาก ผู้เชี่ยวชาญชาวต่างประเทศมักชำนาญการสอนผู้ใหญ่หรือเด็กประถม ไม่ค่อยชำนาญเรื่องนักเรียนวัยรุ่น นอกจากนั้นนักเรียนวัยรุ่นในประเทศหนึ่ง ๆ ก็มักมีความนิยมและความรังเกียจต่าง ๆ ผิดแผกกันไป การที่จะสอนนักเรียนวัยรุ่นในโรงเรียนหนึ่ง ๆ จะต้องมีการศึกษาพิจารณาให้รู้จักฐานะทางสังคมของนักเรียน วัฒนธรรมของกลุ่มชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ และเรื่องอื่น ๆ อีกมากพอสมควร

4. ความเข้าใจระบบการศึกษาของประเทศไทย ความเข้าใจในเรื่องนี้มีน้อยมาก

5. ความเข้าใจเรื่องหลักสูตรมีน้อย

เรื่องของ 4. และของ 5. นั้นเกี่ยวพันกันแยกจากกันไม่ออก จะขออธิบายเพียงเล็กน้อยดังต่อไปนี้

ระบบการศึกษาของประเทศไทยนั้นเป็นระบบที่อำนาจอยู่ในส่วนกลาง หรือที่เรียกว่าระบบสังเขตธรรม์ หมายความว่า มีคนอยู่ตรงกลาง (คนหนึ่ง) มีอำนาจตั้งหลักสูตร กำหนดหนังสือเรียนและวางระเบียบในการสอบ ระบบสังเขตธรรม์นี้ ถ้าผู้มีอำนาจดังกล่าวมีความเชี่ยวชาญในงานอย่างจริงจังก็มีประโยชน์มาก เพราะทำให้การศึกษาทั้งประเทศได้มาตรฐานสม่ำเสมอ แต่ถ้าผู้มีอำนาจไม่เชี่ยวชาญจริง ๆ ก็จะทำให้เกิดความล้มเหลว orton ๆ อยู่เสมอ สำหรับในประเทศไทยนั้นคณะบุคคลที่มีอำนาจนั้นเปลี่ยนตัวอยู่เสมอไม่ค่อยมีโอกาสจะได้หาความชำนาญอย่างจริงจัง และตัวบุคคลก็ค่อยไม่พอที่จะเข้าใจเกี่ยวกับงานการศึกษา ทุกด้าน ทุกแหล่ง ความล้มเหลว orton ๆ ย่อมจะเกิดอยู่เสมอ ทำให้เกิดความวุ่นวายในระบบการศึกษาของประเทศอยู่เป็นปกติ

ในทางอุดมคติ ผู้มีอำนาจในระบบการศึกษาของประเทศไทยมีมาตรฐานสูงมาก มีอุดมคติสูงกว่าประเทศอื่นๆ หลายประเทศเมื่ออุดมคติสูง แต่จำนวนผู้เชี่ยวชาญน้อย ผลทางปฏิบัติย่อมจะไกลจากเป้าหมายที่ตั้งไว้ จึงทำให้เกิดความวุ่นวายเนื่องนิจหลักสูตรของโรงเรียนในประเทศไทยนั้น ไม่ตั้งไว้ตามอุดมคติแต่เครื่องมือในการสอน เช่น หนังสือเรียน อุปกรณ์การสอนต่าง ๆ ไม่พร้อมเพรียง ผู้ไม่เข้าใจเหตุการณ์เหล่านี้จึงวุ่นวายในจิตใจ เพราะมีความเชื่อถือในผู้มีอำนาจ เมื่อเกิดความผิดหวังก็ไม่รู้จะปรับตัวเข้ากับสถานการณ์อย่างไร สถานการณ์จะเรียบร้อยไม่วุ่นวายก็ต่อเมื่อเครื่องมือในการสอนต่าง ๆ ได้มาตรฐานใกล้เคียงกับอุดมคติที่ตั้งไว้

ผู้มีอำนาจในระบบการศึกษาในประเทศไทย มีความปรารถนาจะใช้ผู้เชี่ยวชาญต่าง ๆ ให้ได้ประโยชน์ในการศึกษาให้ได้มากที่สุด แต่ผู้ที่ได้รับความยกย่องให้เป็นผู้เชี่ยวชาญนั้น มีประสบการณ์และการอบรมในทัศนะต่าง ๆ มาไม่เหมือนกัน มีผู้ได้เรียนวิชาการศึกษา มีความรู้ทางหลักวิชาดี แต่ยังไม่ค่อยเข้าใจสถานการณ์ของประเทศ มีผู้ที่เข้าใจสถานการณ์ของประเทศแต่ไม่เข้าใจหลักวิชาอย่างพอเพียง ส่วนผู้ที่รู้หลักวิชาดี และเข้าใจสถานการณ์ด้วย ที่อาจจะใกล้เคียงประสานความรู้ ความเข้าใจของคนทั้งสองกลุ่มได้ ยังมีจำนวนน้อย คนเหล่านี้เที่ยวประสานในกลุ่มหนึ่ง อีกกลุ่มหนึ่งไม่มีผู้ประสาน ก็เกิดความเข้าใจผิดกันไปอีก ส่วนจำนวนนักเรียนและจำนวนโรงเรียนก็ทวีขึ้นไม่หยุดยั้ง สถานการณ์เป็นอยู่เช่นนี้ จึงก่อให้เกิดความวุ่นวายอยู่เป็นระยะ ๆ

สถานการณ์เช่นนี้ได้กล่าวมานั้นเกี่ยวโยงไปถึงข้อ 7. ด้วย เพราะฉะนั้นถ้าจะให้มีการฝึกสอนที่ดี ผู้ควบคุมการฝึกสอนจะต้องเข้าใจสถานการณ์ต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้วดีพอที่จะป้องกันความวุ่นวายในจิตใจของผู้ฝึกสอนได้ และแนะนำผู้ฝึกสอนให้หาทางป้องกันความวุ่นวายที่จะทำการสอนไปได้

6. ในเรื่องการทำการสอนนี้ ยังมีความเข้าใจไม่เพียงพอมาก การทำการสอนนั้นจะให้เป็นมาตรฐานให้เป็นแบบเดียวกันตอนเดียวกัน สำหรับนักเรียนทุกห้องและสำหรับครูทุกคนไม่ได้ การแนะนำในเรื่องนี้จึงต้องทำกันเป็น คน ๆ ไป ซึ่งต้องอาศัยความชำนาญของผู้ควบคุมการสอนเป็นอย่างมาก ในขณะนี้เท่าที่เห็น ยังขาดความเข้าใจกันอยู่มาก แม้ผู้เชี่ยวชาญต่างประเทศก็มักจะทำแบบฟอร์มของตัวออกมาให้ผู้อื่นใช้ตาม ซึ่งตามธรรมชาติของมนุษย์แล้วย่อมจะเป็นไปไม่ได้ ดังนั้นการฝึกสอนในประเทศไทยจึงประสบปัญหามากมาย จะต้องรอเวลาให้ได้ทำความเข้าใจกันแล้วจึงจะแก้ไขปรับปรุงงานด้านนี้ให้ได้มาตรฐานจริง ๆ

การทำการสอนนั้นต้องทำโดยตั้งต้นจากการเรียนรู้ของนักเรียนที่จะสอน การเรียนรู้อันแท้จริงของนักเรียนนั้น ผู้ที่สอนจะรู้ได้ก็โดยต้องทำการทดสอบให้แลเห็นประจักษ์ออกมา ในเรื่องนี้สำหรับวิชาภาษาอังกฤษอยู่ในสภาพที่ล้าหลังวิชาอื่น ๆ มาก จะมีวิชาที่ล้าหลังกว่าในเรื่องนี้ก็เห็นจะเป็นวิชาภาษาไทย ผู้ที่ได้รับความยกย่องว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญในการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทย ยังมีความเข้าใจในเรื่องการเรียนรู้อยู่ไม่พอ เมื่อวิเคราะห์การเรียนรู้อยู่ไม่ได้ ย่อมจะทำการทดสอบให้ประจักษ์ผลการเรียนรู้ไม่ได้ เมื่อเป็นเช่นนั้นการสอนก็กระทำไปโดยเดา ก็พอจะได้ผลบ้าง เพราะการเดาก็ย่อมจะถูกบ้าง และก็มีผิดบ้าง ถ้าเดาถูกมากผลของการสอนก็ได้มาก ถ้าเดาผิดมากผลของการสอนก็ย่อมได้น้อยมาก

7. การเรียนรู้ทางภาษาของตนเองและภาษาต่างประเทศนั้น น่าจะได้ทำการค้นคว้ากัน ในเวลานี้ไม่มีหนังสือเป็นเล่มหนึ่งเล่มใดกล่าวถึงเรื่องนี้โดยเฉพาะ แต่ถ้าอ่านตำราจิตวิทยาว่าด้วยการเรียนรู้ ก็จะพบมีกล่าวอยู่เกือบทุกเล่ม ถ้ามีผู้ค้นคว้าเอมารวมกันได้ก็จะเป็นประโยชน์พอสมควรสำหรับที่จะช่วยเหลือการสอนในปัจจุบันนี้ ถึงแม้ว่าจะไม่ใช่เป็นการค้นคว้าเรื่องการเรียนรู้ของนักเรียนไทยโดยเฉพาะ ก็ยังจะดีกว่าอาศัยการเดาโดยไม่มีหลักการใดเลย

8. ผู้ฝึกสอนมีวุฒิภาวะพอเพียงหรือไม่ ในเรื่องนี้เป็นเรื่องที่น่าหนักใจมากในประเทศไทย ความเป็นผู้ใหญ่ของคนไทยนั้นเป็นที่น่าห่วงใยอย่างยิ่ง เพราะเราละเลยกันมากประมาณสองชั่วอายุคนแล้ว เมื่อห้าสิบปีก่อนนี้เด็กเล็ก ๆ ก็ถูกเรียกร้องให้เป็นผู้ใหญ่ ให้มีความอดทน ให้พยายามเข้าใจสภาพความจริงของชีวิต มาในปัจจุบันนี้ผู้ใดแสดงความไม่เป็นผู้ใหญ่ กลับได้รับความเห็นใจจากญาติมิตรทั้งที่มีอายุสูงและอายุน้อย ดังนั้นครูฝึกหัดหรือนิสิตฝึกสอนจึงว่าเหวมาก แต่ถ้าคนไม่เป็นผู้ใหญ่ยังเป็นเด็กอยู่ คือเรียกร้องขอความสะดวกสบาย ขอให้ทำงานน้อย ๆ แต่ขอให้ได้ผลตอบแทนมาก ๆ ดังนี้แล้วชีวิตหรือกิจการย่อมราบรื่นไม่ได้ **เพราะในโลกนี้ชีวิตไม่เป็นเช่นนั้น ชีวิตนั้นขึ้นอยู่กับความพยายามมาก อดทนมาก แต่ผลตอบแทนไม่แน่นอน** ถ้าคนไม่ยอมรับยอมเข้าใจความจริงแห่งชีวิตแล้วย่อมจะมีความผิดหวังอยู่เสมอ และกิจการใด ๆ จะมีผลดี

โดยผู้ประกอบเป็นผู้ผิดหวังมีความคับข้องใจต่าง ๆ นั้น เป็นอันมิไม่ได้

การที่จะปรับปรุงสถานการณ์ทำให้มีการฝึกสอนที่ดี อันนำไปสู่การผลิตครูที่มีคุณภาพนั้นจะต้องอาศัยความเป็นผู้ใหญ่ ความบากบั่นอดทนของผู้ฝึกสอนและผู้ควบคุมการฝึกสอน รวมทั้งผู้บริหารการศึกษาจะต้องเข้าใจในเรื่องนี้ ในที่นี้จะขอเสนอแต่เพียงขั้นแรกของการปรับปรุง คือให้มีการสัมมนากันในเรื่องที่ยกขึ้นมาอ้าง 8 ข้อในบทความนี้ และหวังว่าผู้ที่อ่านบทความนี้จะไม่เกิดความท้อถอย เพราะการปรับปรุงกิจการใดย่อมมีความยากลำบากในตอนต้น แต่พอได้ลงมือปรับปรุงไปแล้วก็เกิดความรู้ความเข้าใจแจ่มแจ้งขึ้น ถ้าบากบั่นต่อไปไม่ทอดทิ้ง โดยอาศัยสามัคคีธรรมเป็นแรงสำคัญไม่ว่าสถานการณ์จะเลวร้ายอย่างไร ก็ย่อมเปลี่ยนแปลงปรับปรุงให้ดีขึ้นมาได้

A BRIEF REPORT ON THE SEMINAR ON NEW DEVELOPMENTS IN THE THEORIES AND PRACTICE OF LANGUAGE TEACHING AND LEARNING : 9-14 JUNE 1969

In order to appreciate the main points of the Singapore Seminar, June 1969, it is necessary to glance at the history of the development of the techniques of teaching foreign languages. In this country, it is not difficult for some of us to recall the days when it was thought impossible to teach English without translation. Then followed the confusion of the term 'translation' with the use of the learner's native language in the process of teaching and learning. In other countries, though in a less childish way, foreign language teaching has its share of confused thinking. During the war, when the American armed forces needed to produce men to work behind enemy lines, it was realized that a knowledge of the language of the countries in which these men were to work was necessary. Linguists were called in to help and they devised certain techniques of teaching small groups of picked men with high motivation, and achieved great success. Linguistics became confused with language teaching then, and several linguists began to think that if they knew linguistics, they were automatically language teachers. There was a great deal of misunderstanding over the role of vocabulary control, and confusion over the role of semantics. There was also over-emphasis on the value of the teaching of the cultural background, and too much expectation of the learning of foreign languages as an instrument of international understanding.

Today, however, most leaders in the field of foreign languages know that linguists are not language teachers,

and that not all language teachers need to be linguists. Most language teachers know that they are a professional group in their own right, who need the help of linguists as doctors need the help of bacteriologist, anatomists, biologists and so on. They are therefore interested in new linguistic theories, and interested in discoveries and inventions of new teaching aids which may lead, perhaps, to still newer techniques in foreign language teaching. In South East Asia, language teachers are aware of the difference in achievement and in techniques between teaching learners who use the foreign languages, in this case, English, only once in a while, as we do in Thailand, for example, and those who have to use it as a second language, that is, in almost every aspect of social life, in higher education, in commerce, in government offices, in the law courts, at parties and so on. Hence TESL and TEFL—Teaching English as a Second Language, and Teaching English as a Foreign Language.

The following points, still not well understood in Thailand, are beyond controversy among language teachers in most countries of the world.

1. The Oral Approach — it is not teaching learners to speak for the sake of speaking alone, but as a bridge to other skills.

2. How long does the teacher teach speaking before he begins teaching reading? It depends entirely

on what kind of class he teaches — a very bright class, children from certain social levels; children who like writing and reading; children who enjoy speaking; children too young to begin reading a foreign language, and so on.

3. At what age is foreign language learning to begin? It cannot be determined. There are too many uncontrollable variables for proper research to be conducted. Surveys have been made, and conclusions drawn from analyses of the surveys. They do not always agree. Language is as complex as life itself.

4. How important is contrastive analysis? Very important, but not to all teachers of language. It is most important to the producers of teaching materials, and curriculum organizers.

SALIENT POINTS GATHERED FROM THE PAPERS AND DISCUSSIONS AT THE SINGAPORE SEMINAR

1. The main interest of the seminar pointed towards the new linguistic theories and their implications for the teaching of foreign languages. Linguists of both schools — transformational and structural — were present. Both expressed their views. Both declared themselves eclectic (ready to accept idea from more than one source) and both declared that linguistic theories are only tentative at present. Much still remains to be explored, and linguistics is a comparatively new science.

2. It is impracticable for language teachers to ignore the views and achievements of linguists (incidentally, the term “linguistician” was also used). It is most important for them to be aware of the necessity of developing their techniques into a real academic discipline. At the moment, language pedagogy is somewhat vague.

3. It is tacitly understood that language teachers consist of several strata in terms of professional training, experience and even of language proficiency. It is not important that all who teach language are linguists or linguistically trained. Wherever possible, the teachers should be made aware of linguistics as a science. The training of language teachers should be, if not scientifically, at least systematically carried out. At the seminar, the fact that not all language teachers must be linguists was stressed more often than the importance of linguistics, because of the over-emphasis on the importance of linguistics within the last decade.

4. At the seminar, relatively little attention was given to the oral skills, as English phonology is now widely understood, and the methods of teaching these skills have been fairly well covered. Much attention, however, was given to the teaching of writing skills. A great deal of interest was shown in the teaching of reading, but not much time was given to it.

5. A substantial amount of time was given to ‘Guided and Controlled Composition’. It was stressed that a good balance was needed between ‘guidance’ and ‘self expression’. As control is reduced, more help is given for the acquisition of vocabulary, and more guidance is given for the writing of free composition.

6. Only a little time was available for the discussion of cultural differences.

M.L. Boonlua Debyasuvarn
Head of the Thai delegation at the Singapore Seminar;
Thailand’s Member of the Co-ordinating
Committee, Governing Board for the Regional
English Language Centre, South-East Asian
Ministers of Education Organization.

อุปกรณ์ใหม่ๆ ในการสอนภาษาอังกฤษ

เรื่องที่จะกล่าวต่อไปนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับอุปกรณ์ใหม่ๆ ก็จริงอยู่ แต่ในเรื่องเนื้อหาทางภาษาอังกฤษ น่ากลัวจะเป็นเรื่องเก่าเล่าใหม่ หวังว่าท่านจะไม่เบื่อเกินไป เรื่องที่เกี่ยวกับการศึกษา เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับส่วนลึกของมนุษย์ คือ เรื่องสมองและจิตใจ ถ้าจะคิดว่าน่าเบื่อก็น่าเบื่อจริง เพราะสามพันปีมานี้ มนุษย์ได้เปลี่ยนแปลงเครื่องมือจากที่เป็นอุปกรณ์ง่ายที่สุดสำหรับหาอาหารและรบราฆ่าฟันกัน เพื่อแย่งที่ดินหรือแย่งผู้หญิง มาจนถึงสมัยนี้มีเครื่องมือที่ซับซ้อนและที่ประณีตอย่างยิ่ง แต่ภายในสมองและภายในจิตใจของมนุษย์มีการเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด ที่เปลี่ยนแปลงไปก็คือ ความคิดนึกที่ปรับตัวไปกับสิ่งแวดล้อมเท่านั้นเอง

ในปัจจุบันนี้ มีอุปกรณ์ใหม่ๆ ที่ใช้ในการสอนภาษาอังกฤษกันหลายอย่างหลายประการ เป็นการเปลี่ยนแปลงวัตถุที่ใช้ในการสอน และเปลี่ยนแปลงวิธีการที่มองไม่เห็นเป็นวัตถุ เช่น การเปลี่ยนแปลงวิธีตั้งคำถาม วิธีทำแบบฝึกหัด วิธีทำแบบทดสอบและอื่น ๆ จะได้กล่าวถึงสิ่งที่เป็นวัตถุเป็นอย่างไร ไปเสียก่อน

วัตถุใหม่ๆ ที่ใช้ในการสอนภาษาอังกฤษ ที่ท่านผู้ฟังบทความนี้คงจะรู้จักดีที่สุด ก็คือวิทยุกระจายเสียง ซึ่งในประเทศไทยเราแบ่งวิธีการออกเป็น 2 เราเรียกว่าวิทยุศึกษาหรือวิทยุเพื่อการศึกษาของประชาชน ออกรายการจากสถานีที่ท่านกำลังฟังอยู่นี้ เป็นวิธีการหนึ่ง แล้วมีอีกวิธีการหนึ่งเรียกว่าวิทยุโรงเรียน ทำเป็นบทเรียนส่งเข้าไปให้นักเรียนฟังในห้องเรียน อุปกรณ์ที่ใช้กับวิธีการทั้งสองดังกล่าวมานี้ก็คือวิทยุกระจายเสียงดังที่กล่าวมาแล้ว มีคนถามกันมากกว่า การใช้วิทยุกระจายเสียงในการสอนภาษาต่างประเทศนั้นได้ผลแค่ไหน คำตอบอย่างหยาบ ๆ โดยอาศัยการสังเกตอย่างกว้างขวางและถี่ถ้วนก็คือ ได้ผลมาน้อยตามความสามารถของผู้ใช้ ถ้าผู้ใช้ตั้งอกตั้งใจให้ใช้เป็นประโยชน์ การใช้วิทยุเพื่อสอนภาษาต่างประเทศก็มีประโยชน์เพิ่มขึ้นจากเดิมมากพอสมควร ตัวอย่าง ถ้าไม่มีวิทยุกระจายเสียงในการสอนภาษาต่างประเทศในประเทศไทยเรานี้ ก็จะมีครูและนักเรียนเป็นจำนวนหมื่นที่

ไม่เคยได้ฟังเสียงของเจ้าของภาษาหรือคนที่เขาใช้ภาษานั้นพูดเป็นภาษาของตัวเอง ดังที่ได้เรียนภาษาอังกฤษหรือภาษาต่างประเทศใดก็ตามเป็นเวลาแรมปี การที่ได้ยินบทเรียนทางวิทยุที่มีเจ้าของภาษาเขาพูดภาษาของเขาให้ฟัง ก็ได้ช่วยเหลือครูเป็นจำนวนพัน และนักเรียนเป็นจำนวนหมื่นให้คุ้นกับภาษานั้น แต่ถ้าผู้ฟังวิทยุกระจายเสียงฟังโดยไม่เอาใจใส่กับการออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียงก็เกือบจะไม่เกิดผลอะไร เช่นเดียวกับคนมีความรู้ นั่งสาธยายแก่คนไม่เอาใจใส่ที่จะได้ความรู้ คนพูดถึงจะมีความรู้สึกเท่าใดก็เหนื่อยเปล่า ไม่ได้ก่อประโยชน์อะไรทั้งสิ้น

การวิทยุกระจายเสียงในการสอนภาษาต่างประเทศ ที่จะให้ได้ผลจริง ๆ จะต้องมีการชี้แจงให้ผู้ฟังรู้จักฟังด้วย นอกจากนั้น ยังจะต้องมีหนังสือคู่มือประกอบบทเรียนทางวิทยุกระจายเสียงสำหรับให้ผู้ฟังได้ทบทวนและเตรียมตัวไว้ฟังบทเรียนต่อไป หรือฟังบทเรียนเก่าซ้ำอีกครั้งหนึ่ง การฟังประโยคแบบหนึ่งและฟังคำ หรือศัพท์ที่ใช้ในประโยคต่าง ๆ ซ้ำ ๆ กันหลาย ๆ ครั้ง เป็นวิธีเดียวที่จะทำให้คนเรียนภาษาต่างประเทศได้ ไม่ว่าเครื่องมือที่ใช้ในการสอนภาษาต่างประเทศนั้นจะเป็นเครื่องมือชนิดใด ขออย่าอีกครึ่งหนึ่ง การเรียนภาษาต่างประเทศต้องเรียนด้วยความอดทน ต้องเรียนซ้ำแล้วซ้ำอีก ต้องบากบัน เรียนแล้วลืมต้องเรียนใหม่ ลืมอีกก็เรียนใหม่อีก จนกระทั่งประโยคแบบหนึ่ง ๆ และคำศัพท์หนึ่ง ๆ เข้าไปติดอยู่ในสมอง การเรียนภาษาต่างประเทศเป็นงานที่ต้องใช้ความพากเพียร ถ้าครูไม่ยอมเข้าใจในเรื่องนี้ คิดว่าการเรียนภาษาต่างประเทศเป็นงานที่ทำได้ง่ายมาก และไม่สามารรถจะค่อย ๆ ซักชวนให้นักเรียนเกิดความมานะบากบันใช้ความพยายาม ค่อยเรียนค่อยจำเรื่อย ๆ ไป การเรียนภาษาต่างประเทศก็ไม่ได้ผล แม้ที่จริงการเรียนวิชาความรู้เกือบทุกชนิด จะเรียนโดยไม่ได้ตั้งใจ โดยไม่พากเพียร ก็ย่อมไม่ได้ผลทั้งนั้น แต่ว่าถ้าวิธีการทำให้ผู้เรียนรู้สึกสนใจ รู้สึกว่าตัวนั้นค่อย ๆ ก้าวหน้าขึ้นมาทีละเล็กทีละน้อย ไม่เกิดความท้อใจ นั่นก็เป็นการช่วยให้ความพากเพียรนั้นไม่ก่อความเหน็ดเหนื่อยแก่ผู้เรียน แต่ความพากเพียรนั้นก็ยังละทิ้งไม่ได้อยู่นั่นเอง

อุปกรณ์ใหม่อีกอย่างหนึ่งที่เริ่มใช้กันมากในประเทศบ้านใกล้เรือนเคียง เช่น ในมาเลเซีย สิงคโปร์ และเกาะชามัว และประเทศไกล ๆ ที่มีความก้าวหน้าในการศึกษามาก ๆ เช่น ในยุโรปและอเมริกา ก็คือเครื่องวิทยุโทรทัศน์ วิทยุโทรทัศน์หรือที่เราเรียกกันย่อ ๆ ว่า ที.วี. นี้ช่วยให้การเรียนภาษาต่างประเทศง่ายขึ้นมาก ที่ว่างง่ายขึ้นคือช่วยให้ผู้เรียนใช้ความพากเพียรด้วยความเหน็ดเหนื่อยน้อยลง คือการที่ได้ยินทั้งเสียงและได้เห็นทั้งตัวคนพูด ทำให้ผู้เรียนมีความรู้สึกเหมือนกับว่าได้พบกับตัวเจ้าของภาษาจริง ๆ เกิดความเอาใจใส่กับบุคคลที่นั่งพูดหรือยืนพูดก็ตาม และยังได้เห็นภาพสิ่งอื่น ๆ ประกอบ เช่น ภาพบ้านเรือน เครื่องเรือน หรือภูมิประเทศเป็นฉากประกอบ แต่ความพากเพียรที่จะต้องเรียนแบบประโยคซ้ำ ๆ และคำศัพท์กลุ่มหนึ่งกลุ่มใดซ้ำ ๆ ก็ยังหนีไม่พ้น การใช้วิทยุโทรทัศน์เป็นอุปกรณ์การสอนภาษาต่างประเทศนี้ มีข้อเสียที่ยิ่งใหญ่ที่สุดคือต้องใช้เงินมากเหลือเกิน จนเกิดปัญหาว่าคุ้มหรือไม่ เพราะฉะนั้นถ้าไม่มีความจำเป็นจริง ๆ หรือไม่มีความร่ำรวยจริง ๆ การใช้อุปกรณ์ชนิดนี้สำหรับการสอนภาษาต่างประเทศ จึงยังไม่นิยมกันแพร่หลายนัก เขามักทุ่มเทเงินสำหรับใช้อุปกรณ์ชนิดนี้ไปในการสอนวิชาที่สำคัญกว่า หรือที่ได้ผลเห็นชัดและรวดเร็วกว่า เช่น การสอนวิชาผ่าตัดในโรงเรียนแพทย์ เป็นต้น

แต่ในการสอนภาษาต่างประเทศ เครื่องมืออันนี้คือวิทยุโทรทัศน์ ก็มีคุณค่ามากในการฝึกหัดครู ข้าพเจ้าได้เห็นการใช้วิทยุโทรทัศน์ในการฝึกหัดครูสอนภาษาอังกฤษที่ประเทศเยอรมนี เขาบอกว่าเขาเพิ่งจะเริ่มใช้ยังไม่แสดงผลให้เห็นอย่างแท้จริง แต่เท่าที่เข้ามาได้ภายในสองสามปีนี้ ทำให้เขามีหวังมากกว่าการใช้วิทยุโทรทัศน์ จะทำให้การฝึกหัดครูสอนภาษาต่างประเทศได้รับผลเป็นที่พึงพอใจ คือคุ้มกับค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียไป

ที่เขาพาคณะของข้าพเจ้าไปดูนั้น คือที่เมืองมุนิค เป็นเมืองที่งดงามมีโบราณสถาน มีศิลปกรรมเป็นที่ยกย่องเชิดชูกัน ในขณะนี้ที่เมืองนี้เขากำลังพยายามที่จะใช้วิทยุโทรทัศน์เป็นอุปกรณ์ในการฝึกนักเรียนครูที่จะสอนภาษาอังกฤษอย่างตั้งอกตั้งใจ พร้อมกันนั้นก็พยายามออกรายการสอนประชาชนไปด้วย การออกรายการสอนประชาชนนั้น เป็นการสอนผู้ปกครองให้เข้าใจวิธีการสอนภาษาต่างประเทศไปด้วยในตัว เช่น ผู้ปกครองจะได้เห็นวิธีการที่ครูนำเอาแบบประโยคใดประโยคหนึ่งมาสอน โดยใช้หลักการซ้ำตามที่กล่าวมาแล้ว เขาจะใช้แบบประโยคเดียวกันนั้นในโอกาสนั้นบ้างนี่บ้างซ้ำ ๆ กันหลายครั้ง

ผู้ฟังซึ่งเป็นผู้ใหญ่ก็จะจับได้ว่าการเรียนภาษาต่างประเทศจะต้องใช้ความอดทนกับการซ้ำอย่างไร และจะได้ช่วยให้ลูกหลานที่เป็นนักเรียนบักบันพยายามเรียนโดยอดทนกับการซ้ำ เพราะดังที่กล่าวมาแล้ว ถ้าไม่เรียนแบบประโยคใดแบบประโยคหนึ่งซ้ำ ๆ กันหลายครั้ง จนเข้าไปติดอยู่ในสมอง หรือศัพท์กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งถ้าไม่ซ้ำ ๆ ก็จะไม่เกิดผล ในการฝึกหัดครูสอนภาษาต่างประเทศเขานำนักเรียนกลุ่มหนึ่งเข้ามาในห้องส่ง และหาครูที่สอนด้วยความสามารถพอสมควรมาสอน ให้นักเรียนฝึกหัดครูดูครั้งหนึ่ง ๆ เป็นจำนวนประมาณ 700 คน นักเรียนฝึกหัดครูได้ดูครูที่ชำนาญสอน แต่ไม่ใช่ครูที่สอนโดยไม่พลาดพลั้งเลย เพราะเป็นไปไม่ได้ เขาให้นักเรียนครูสังเกตวิธีสอนแล้วให้ตั้งคำถามว่าตอนหนึ่ง ๆ มีการสอนดีหรือผิดพลาดอย่างไรบ้าง แล้วมีผู้เชี่ยวชาญช่วยชี้แจงแก่นักเรียนฝึกหัดครูว่าตอนไหนเป็นตอนดี และตอนไหนเป็นตอนผิดพลาดอย่างไร ควบกล่าวด้วยว่า ถ้าให้ผู้เชี่ยวชาญนั้นเองไปสอนก็ต้องมีข้อผิดพลาดเหมือนกัน เพราะการสอนครั้งหนึ่ง ๆ ที่จะถูกต้องร้อยเปอร์เซ็นต์ไม่มีผิดพลาดเลยนั้น ย่อมจะหาได้น้อยเหลือเกิน แต่เมื่อกล่าวถึงเรื่องการสอนพลาดพลั้งจำต้องรีบชี้แจงด้วยว่า ไม่ใช่พลาดพลั้งในการใช้ไวยากรณ์หรือการใช้สำนวนผิด ๆ แต่พลาดพลั้งในการเรียนนักเรียนให้ตอบไม่ทั่วถึง โดยบางทีลืมนักเรียนไปคนหนึ่งหรือสองคน หรือเรียกนักเรียนบางคนให้ตอบหลายครั้งเกินไป และในบางโอกาสแบบประโยคหรือสำนวนบางสำนวนที่นักเรียนจำได้แล้ว ครูก็ยิ่งผลอให้ซ้ำ ๆ กันเป็นการซ้ำโดยเสียเวลาเปล่าไม่ได้ประโยชน์ ในการสอนภาษาต่างประเทศนั้น หลักการซ้ำเป็นหลักสำคัญ แต่หลักการประหยัดเวลาก็เป็นหลักสำคัญด้วย เพราะว่าโรงเรียนมีเวลาสอนภาษาต่างประเทศอย่างจำกัดมาก ต้องใช้เวลาทุกนาทีให้เป็นประโยชน์แก่ผู้เรียน

อุปกรณ์ใหม่อีกอย่างหนึ่งที่นิยมใช้กันแพร่หลายมากในโรงเรียนฝึกหัดครู และแพร่หลายลงไปถึงโรงเรียนมัธยมด้วย ก็คือที่เรียกกันว่า language laboratory หรือเรียกเป็นภาษาไทยว่าห้องฝึกเสียง ในห้องชนิดนี้จะมีเครื่องมือคือเทปบันทึกเสียงสำหรับให้ผู้เรียนเปิดฟังได้ และมีเครื่องฟังให้นักเรียนแต่ละคนฟังเทปนั้นได้โดยไม่รบกวนกันและกัน ในบางโอกาสครูผู้สอนก็จะพูดให้นักเรียนฟัง แล้วให้นักเรียนพูดตาม และมีเครื่องบันทึกเสียงของนักเรียนบันทึกไว้ในเทป แล้วนักเรียนเปิดฟังเสียงของตนเองเทียบกับเสียงของครูเพื่อให้นักเรียนรู้ว่าที่ตัวพูดออกไปนั้นผิดไปจากที่ครูพูดอย่างไรบ้าง ห้องฝึกเสียงนี้ก็มีประโยชน์มาก โดยเฉพาะสำหรับนักเรียนที่มีความอดทน และสำหรับ

นักเรียนครู ก็มีประโยชน์มากเพราะนักเรียนครูมีโอกาสได้ฝึกเสียงจนกระทั่งออกเสียงผิดเพี้ยนไปได้บ่อย ไม่มากจนกระทั่งนับไม่ได้ว่าเป็นเสียงในภาษาอังกฤษ ดังที่มักพบกันทั่ว ๆ ไป แต่ข้อเสียของอุปกรณ์อันนี้ คือห้องฝึกเสียง ก็เป็นอย่างเดียวกันกับวิทยุโทรทัศน์ คือหมดเปลืองมาก ต้องมีช่างคอยควบคุม นักเรียนจะทำให้ชิ้นส่วนนั้นชิ้นส่วนนี้แตกหักเสียหายอยู่บ่อย ๆ เพราะชิ้นส่วนต่าง ๆ มักแบบบางและราคาแพง แต่ภายในปีหนึ่งมานี้ มีหวังว่าวิทยาลัยครูและโรงเรียนมัธยมในประเทศที่ไม่ค่อยร่ำรวยจะได้ใช้อุปกรณ์การฝึกเสียงด้วยราคาที่ถูกลงมาก เพราะกำลังมีคนประดิษฐ์เครื่องฝึกเสียงอย่างใหม่ในมาเลเซีย ซึ่งจะทำให้ให้นักเรียน 10 คน ได้ใช้เครื่องอุปกรณ์นี้ได้ภายในราคา 1,000 บาท ถ้าเพิ่มอีก 10 คน ก็เพิ่มเงินอีกประมาณ 100 บาท ซึ่งแต่ก่อนนี้ห้องฝึกเสียงห้องหนึ่ง ๆ ซึ่งมีให้นักเรียน

ใช้พร้อมกันได้ 40 คน จะต้องใช้เงินเฉพาะในการติดตั้งประมาณเจ็ดหมื่นบาท ทั้งนี้ไม่นับค่าใช้จ่ายในเวลาใช้ ซึ่งปีหนึ่ง ๆ ตกอยู่ในเงินไม่น้อยกว่าสองสามพันบาท

ได้กล่าวถึงอุปกรณ์ต่าง ๆ มาแล้ว ต่อจากนี้ก็ต้องย้อนซ้ำพูดเรื่องเก่าไม่ว่าจะมีอุปกรณ์พิเศษอย่างไร สิ่งที่สำคัญที่สุดคือครูผู้สอน รองลงไปคือวัสดุที่ใช้ คือตัวแบบเรียนแบบทดสอบ ผู้เรียนก็มีความสำคัญเป็นอันดับหนึ่งเหมือนกัน ถ้าผู้เรียนไม่บากบั่น ไม่ว่าอุปกรณ์การสอนจะพิเศษอย่างไร ก็หาได้ผลไม่ การเรียนโดยไม่พากเพียรนั้น มนุษย์ยังค้นไม่พบ แม้ว่าจะสามารถไปถึงดวงจันทร์แล้วก็ตาม และที่ไปถึงดวงจันทร์ได้ก็ด้วยความหมั่นเพียรนั่นเอง

หลักการแปลภาษาต่างประเทศเป็นภาษาของตนเอง

ก่อนที่จะกล่าวถึงหลักในการแปล ขอทำความเข้าใจเสียก่อนว่า การแปล ในที่นี้หมายถึงการแปลออกเป็นลายลักษณ์อักษร มิได้หมายถึงการแปลด้วยวาจา หรือการทำงานในหน้าที่ “ล่าม” งานเป็นล่าม interpreting มีหลักและกลวิธีต่างหากจากการแปล translation ในบรรดาผู้ที่มืออาชีพในการแปลภาษาหนึ่งออกเป็นอีกภาษาหนึ่งตามองค์การระหว่างชาติ เขาจะพยายามไม่ให้ความเข้าใจผิดเลยว่า เขาทำหน้าที่ ล่ามหรือหน้าที่แปล เพราะต้องการบุคคลมีความสามารถต่างกันไป

หลักในการแปลภาษาต่างประเทศออกเป็นภาษาของตนเองถือดังนี้

1. ถือว่าแปลเพื่อให้คนที่ไม่ต้องการอ่านภาษาที่เขียนไว้เดิม เช่น เขียนไว้เดิมเป็นภาษาฝรั่งเศส แต่คนอ่านไม่ต้องการอ่านภาษานั้น จึงต้องมีการแปลออกเป็นภาษาอังกฤษ ดังนั้นถ้าแปลภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาอังกฤษ ก็ต้องคำนึงถึงคนที่จะอ่านภาษาอังกฤษ ไม่ใช่คำนึงถึงคนที่อ่านภาษาฝรั่งเศส ดังนั้นในการแปลภาษาอังกฤษออกเป็นภาษาไทย ก็ต้องคำนึงถึงคนอ่านภาษาไทย ที่ไม่ต้องการอ่านภาษาอังกฤษ จากหลักการอันนี้จึงมีหลักการย่อยดังต่อไปนี้

ก. แปลข้อความที่ผู้เขียนมีความจำนงที่จะกล่าวให้ครบทุกข้อความ

ข. ใช้สำนวนภาษาไทยที่คนไทยเข้าใจ ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามประเภทของคนอ่านด้วย เช่น เมื่อมุ่งหมายแปลให้คนอ่านที่มีความรู้ดีเกี่ยวกับเรื่องที่แปล ก็อาจใช้ศัพท์สำนวนที่คนประเภทนั้นเข้าใจดี แต่ถ้าแปลให้คนที่ไม่มีความรู้ในเรื่องนั้น ศัพท์สำนวนก็ต้องเลือกใช้ให้คนอ่านประเภทที่ไม่ค่อยมีความรู้ นั้นเข้าใจเรื่องราวให้ได้

2. การแปลที่ถือว่าพอใช้ได้ คือ การแปลข้อความถูกต้องไม่บิดเบือนไปจากที่ผู้เขียนเดิมได้ตั้งใจกล่าว

3. การแปลที่ดี คือ การแปลที่มีข้อความถูกต้อง และมีศัพท์สำนวนที่เหมาะสมแก่ผู้อ่าน และการถ่ายทอดอารมณ์ของผู้เขียนออกได้ด้วย

4. การแปลที่ใช้ไม่ได้ คือ การแปลที่คนไทยอ่านไม่เข้าใจจนกว่าจะได้กลับไปอ่านบทเขียนในภาษาเดิม ถ้าแปลเช่นนี้ ไม่มีประโยชน์อะไรเลย

กลวิธีการแปล

1. เมื่ออ่านบทเขียน จะยาวหรือสั้นก็ตาม จะมาในรูปบทความ หรือหนังสือเป็นเล่ม ๆ หรือเป็นนวนิยาย หรือเรื่องสั้นหรือบทประพันธ์ อย่างไรก็ดีก็ตาม ต้องตีความให้แตกเสียก่อน และมุ่งวิเคราะห์ข้อความสำคัญให้เข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง

2. วิเคราะห์ความมุ่งหมายอันแท้จริงของผู้เขียนบทนั้น ๆ ว่ามุ่งจะให้ความบันเทิง หรือให้ความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริง หรือเกี่ยวกับหลักการอย่างใด หรือจะยั่วเย้าใคร หรือจะประจานเสียตีสู้ผู้ใด หรือใครจะชักชวนให้ผู้อ่านเกิดความคิดเห็นไปในทางของตนหรืออย่างใด ฯลฯ

3. วิเคราะห์สำนวนโวหาร (หรือจะเรียกว่า สลีลา หรือท่วงทำนองการประพันธ์) ว่าผู้แต่งใช้ถ้อยคำอย่างนั้นอย่างนี้เพื่อประสงค์อะไร

4. พิจารณาถ้อยคำทุกคำในบทเขียน ว่าคำนั้น ๆ เป็นคำให้ข้อความรู้ (ข้อเท็จจริง) หรือเป็นถ้อยคำที่ใช้เพื่อให้เกิดอารมณ์ หรือคำนั้น ๆ ใช้ไปตามธรรมเนียมของภาษานั้น ๆ เช่น ในภาษาอังกฤษ คำ fortunately, however, more or less เหล่านี้เป็นคำที่ใช้เพื่อจูงหวนประโยค ไม่จำเป็นต้องแปล

5. ศึกษาให้มากที่สุดเกี่ยวกับเรื่องที่จะแปล เช่น อ่านหนังสือเกี่ยวกับเรื่องนั้น สอบสวนจากผู้ทรงคุณวุฒิ สอบจากสารานุกรมพจนานุกรม ฯลฯ แล้วจึงลงมือแปล

6. หากคนชำนาญช่วยตรวจสอบถ้าหาได้ ถ้าหาไม่ได้ต้องเตรียมพร้อมที่จะถูกหักท้วงความผิดพลาด นักแปลจะเจริญในกิจของตนโดยได้รับการหักท้วง ต้องค่อย ๆ เรียนไปจากความผิดพลาดของตน

7. การแปลเป็นศิลปะ ศิลปะทุกชนิดต้องอาศัยทักษะ คือ การฝึกซ้อมจนคล่องแคล่ว นักแปลจึงต้องแปลบ่อย ๆ ไม่ละทิ้งกิจเสีย มิฉะนั้นจะทำงานไม่ได้

8. นักแปลต้องเป็นพหูสูตร ช่างอ่านและช่างฟัง มิฉะนั้น จะตีความของสิ่งเขียนไม่แตกและจะไม่สามารถเลือกใช้สำนวน ไวยากรณ์ที่เหมาะสมแก่ผู้อ่านบทแปลของตน

9. นักแปล คือ ผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรมหนึ่งมาสู่อีกวัฒนธรรม หนึ่ง ต้องสนใจกับวัฒนธรรม (ความเป็นอยู่ ความคิดนึก ศิลปะ ประเพณี ฯลฯ) ของมนุษย์ที่ตนถ่ายทอดวัฒนธรรมนั้นทั้งสองพวก

ภาษาฝรั่งมีอิทธิพลต่อภาษาไทย

บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ ได้ขอร้องให้ข้าพเจ้าเขียนเรื่องอิทธิพลของตะวันตกในด้านภาษา ข้าพเจ้าได้เรียนท่านว่าไม่เต็มใจเขียน เพราะเป็นเรื่องที่ทุกคนรู้อยู่แล้ว จะเขียนให้มีรสชาติยาก แต่ท่านยืนยันว่าคนที่สนใจทางภาษา ที่ท่านรู้จักหลายคนล้วนแต่มีงานเต็มมือ คงจะไม่มีใครอนุเคราะห์ท่าน ข้าพเจ้าจึงพยายาม โดยใช้วิธีขอร้องเพื่อนที่ร่วมงานในด้านการสอนภาษาไทย ให้ช่วยกันรวบรวมข้อคิดนึกเท่าที่จะหาได้ แล้วข้าพเจ้าอาสาเขียนให้เป็นบทขึ้นมา ดังที่ท่านจะอ่านต่อไปนี้

อิทธิพลที่ตะวันตกมีต่อภาษาไทย จะแยกลงไปอีกได้หลายแง่หลายมุม ได้แก่ 1. การออกเสียง (หรือสำเนียง) 2. คำที่เกิดขึ้นใหม่ในภาษาไทยที่รับมาจากฝรั่ง 3. ส่วนวนที่เกิเกิดขึ้นทางตรงและทางอ้อมและ 4. ความนึกคิดใหม่ ๆ ที่เป็นผลมาจากอิทธิพลของภาษา ซึ่งจะไดยกตัวอย่างต่อไปตามลำดับที่จะกล่าวได้ง่ายไปหายาก

คำใหม่ที่เกิดขึ้น การที่คนต่างพวก ใช้ภาษาต่างกัน มีความเป็นไปในชีวิตต่างกัน มาคบค้าสมาคมกันแล้วเกิดการนำเอาคำจากภาษาของคนจำพวกหนึ่งมาใช้ในภาษาของคนจำพวกหนึ่งนั้น เป็นเหตุการณ์ธรรมดาสามัญอยู่ทุกส่วนของโลก ทุกกาลสมัย คนไทยเรา นับตั้งแต่เริ่มติดต่อกับชาวตะวันตก หรือฝรั่ง ก็เริ่มรับคำใหม่ ๆ จากภาษาฝรั่งเข้ามาใช้ในภาษาไทย คำที่ได้รับมารุ่นแรกโดยมากมาจากภาษาโปรตุเกส ได้แก่ *เหรียญ* (rialto) *กระดาษ* (cartas) ซึ่งอาจจะผ่านมาจากภาษามลายู หมากนัต (อิสาน) และยานัต (ปักข์ใต้) มาจากคำ ananas ซึ่งในภาคกลางเรียกว่า *สับประรด* (ไม่ทราบที่มาของคำนี้) คำ *ขนมปัง* ก็มีผู้บอกว่ามาจากภาษาโปรตุเกสเหมือนกัน แต่ไม่สามารถจะสอบสวนว่าถูกต้องหรือไม่ และยังมี *ขาม* *กะละมัง* อีกคำหนึ่ง ซึ่งมีนักเรียนภาษาโปรตุเกสบอกว่ามาจากภาษานี้เหมือนกัน แต่ก็ยังสอบสวนไม่ได้เช่นเดียวกัน ในสมัยปัจจุบันนี้อาจจะสืบหาที่มาของคำที่ใช้ในภาษาไทย ที่มาจากภาษาฝรั่งได้ง่ายกว่าซึ่งจะแยกออกได้เป็นหลายพวกดังต่อไปนี้

พวกที่หนึ่ง คำเหล่านี้มาจากภาษาอังกฤษโดยมาก โดยอาจจะผ่านทางคนจีนหรือคนมลายู ใช้กันอยู่ในหมู่คนที่ไม่ค่อยได้รับ

การศึกษา เป็นศัพท์เทคนิคของพวกช่างเครื่องยนต์ และช่างอื่น ๆ ได้แก่ *สกรูไร* จากคำ screwdriver *ปะเก็น* จากคำ packing *เก* จากคำ gauge และ *ใช้ค้อบ* จากคำ shock absorber และ *จาระบี* ยังไม่แน่ว่ามาจากคำไหน มีผู้บอกว่า jelly อีกคำหนึ่งที่ตกเข้ามาใหม่ก็คือ *วันเว* ใช้กันแพร่หลายในหมู่คนขับรถ และกำลังจะเพี้ยนไปเป็น *วันเว* คำเหล่านี้คนที่ได้รับการศึกษาและไม่ค่อยได้ติดต่อกับผู้ที่มีอาชีพเกี่ยวข้องกับเครื่องยนต์ โดยมากก็ไม่ค่อยทราบหรือเกือบจะไม่เคยได้ยินและไม่สนใจ จะสังเกตได้ว่าคำที่ยกมานี้ล้วนแต่มีเสียงเพี้ยนไปจากภาษาเดิม ขนาดที่ทำให้เดาได้ยาก

พวกที่สอง เป็นคำที่เพิ่งรับเข้ามาในภาษาไทยภายในระยะไม่กี่ปีนี้ ซึ่งใช้ในภาษาพูดของคนทั่วไปทั้งที่ได้รับการศึกษาและไม่ได้รับการศึกษา คำเหล่านี้เสียงไม่ค่อยเพี้ยนไปจากภาษาเดิมมากนัก ตัวอย่างคำ *แฟน* คำนี้จะพูดอย่างง่าย ๆ ว่าเสียงไม่เพี้ยนเลย แต่ความหมายขยายกว้างกว่าความหมายเดิมในภาษาอังกฤษมาก ในภาษาเดิมเป็นภาษาพูดเหมือนกัน มีความหมายถึงผู้สนใจกับนักแสดงภาพยนตร์หรือตัวละครหรือนักร้อง นักกีฬา ฯลฯ แต่ในภาษาไทยมีความหมายไปเป็นคู่รัก จนกระทั่งถึง ชายชู้และเมียลับ อีกคำหนึ่ง คือ *พารเทนเนอร์* คำนี้ความหมายแคบลง คำเดิมในภาษาอังกฤษมีความหมายถึงผู้มีส่วนร่วมในกิจการ เช่น การค้าหรือกิจการอื่นก็ได้ แต่ในภาษาไทยหมายถึงหญิงที่มีอาชีพเป็นคู่เต้นรำ และยินดีรับบริการอย่างอื่นนอกเหนือจากการเต้นรำเป็นบางครั้งแก่บางคน คำนี้กำลังจะเลื่อนฐานะขึ้นเป็นภาษาที่ใช้ในกฎหมาย แต่ยังคงขัดขวางอยู่ในสภานิติบัญญัติ ยังไม่แน่ใจว่าจะได้รับเข้าเป็นภาษาในกฎหมายหรือไม่

พวกที่สาม ได้แก่คำที่มาจากภาษาอังกฤษ ใช้ทั้งในภาษาพูดและภาษาเขียน โดยมีเสียงผิดเพี้ยนไปจากภาษาเดิมแต่เพียงเล็กน้อย เกือบจะจับไม่ได้ว่ามี อาทิ *ไมโครโฟน* *เฟิน* *คอสมันน์* *ฟอร์ม* และที่เพิ่งเข้ามาใหม่ ๆ ได้เห็นใช้ในหนังสือกึ่งราชการคือ *คาเพทีเรีย* คำนี้เสียงเพี้ยนไปมากกว่าคำที่ยกมาแล้ว เพราะเสียงในภาษาอังกฤษเห็นจะใกล้เคียงกับ *แคเพทีเรีย* มากกว่า

การเทียบเสียงภาษาไทยกับภาษาอังกฤษนั้นยากมาก นักภาษาศาสตร์อาจจะค้านว่าคำที่กำลังกล่าวถึงนี้มีเสียงเพี้ยนไปจากภาษาเดิมมากทีเดียวเพราะเขาถือว่าภาษาอังกฤษ สื่อความหมายโดยอาศัยการเน้นพยางค์ จึงใคร่จะขอยกไว้ ณ ที่นี้ว่า มิได้พิจารณาอย่างละเอียดถึงขั้นนั้น อย่างไรก็ตามคำ *คาเฟทีเรีย* นี้ยังไม่แน่ว่าจะรับเข้าเป็นภาษาไทยเหมือน *ไมโครโฟน* หรือไม่อาจมีผู้คิดคำไทยขึ้นใช้แทน แล้วคำ *คาเฟทีเรีย* นี้ก็จะถูกลืมไปดังที่ได้เกิดแก่คำภาษาฝรั่งเศสที่ไทยรับเข้ามาใช้ชั่วคราว จนหาคำไทยได้แทนเป็นที่ถูกใจแล้วก็เลยลืมภาษาอังกฤษไป เช่น คำ *มินิท* ซึ่งแปลงไปเป็น *พินิจ* เป็นบางครั้ง แล้วมีคำ *นาทิก* เกิดขึ้นแทน คำ *มินิท* และ *พินิจ* ก็เลยสูญหายไป

พวกที่สี่ คำที่เข้ามาในภาษาไทยจากภาษาฝรั่ง ไม่แน่ว่าเป็นภาษาหนึ่งภาษาใดโดยเฉพาะ อาทิ *ออกซิเจน* *ไนโตรเจน* *คาร์บอนไดออกไซด์* คำเหล่านี้เมื่อตกเข้ามาในภาษาไทยแล้วก็ใช้เสียงที่สะดวกแก่คนไทย คำเหล่านี้มักจะเป็นศัพท์วิชาการส่วนใหญ่ใช้ในวิชาวิทยาศาสตร์ คำประเภทนี้คงจะมีเพิ่มจำนวนขึ้นอยู่เรื่อย ๆ จะเห็นได้ว่าเท่าที่กล่าวมานี้โดยมากจะแสดงลักษณะเด่นชัดว่าเป็นคำที่คนมีการศึกษารับคำใช้อย่างไร และคนที่ไม่มีการศึกษาจะรับคำเข้ามาใช้ด้วยวิธีใด

พวกที่ห้า พวกที่จะกล่าวต่อไปนี้มีลักษณะน่าสนใจ คือมักใช้กันในพวกที่รู้ภาษาอังกฤษไม่ค่อยดีแต่ไม่ค่อยพยายามจะใช้ภาษาไทย ผู้ที่ใช้คำชนิดนี้มักเป็นผู้ที่ตามฐานะก็ต้องถือว่าได้รับการศึกษาชั้นสูง แต่ความคิดนึกและความปรารถนาในการใช้ภาษาคงจะไม่ค่อยสูงนัก ตัวอย่างที่เด่นที่สุดก็คือ *ไซเซียน* มาจากคำ *social* คำนี้ผู้ที่นิยมใช้โดยออกเสียงเพี้ยนจากภาษาอังกฤษดังที่ยกมานี้ มักจะเพิ่มความหมายให้แก่คำในภาษาอังกฤษ คำนี้แปลว่าอันเนื่องมาแต่ *society* แต่ผู้ใช้ในภาษาไทยใช้ในความหมายไปถึงการเข้ากับเพื่อนฝูง เช่นพูดว่า *ไซเซียน ไม่ค่อยดี* อีกคำหนึ่งก็มี *ดีไซ* จากคำภาษาอังกฤษ *design* แต่คำนี้ความหมายเฉพาะมักจะใช้กันอยู่ในวงที่เกี่ยวกับการก่อสร้าง จะแลเห็นว่าคำอังกฤษสองคำที่ยกตัวอย่างมานั้น คำภาษาไทยก็มีอยู่แล้ว เช่น แทนที่จะใช้ว่า *ไซเซียน ไม่ค่อยดี* จะใช้ว่า การสังคมไม่ค่อยดี ก็จะมี ความหมายใกล้เคียงกัน หรือแทนที่จะใช้คำ *ดีไซ* จะใช้คำ ออกแบบ ก็จะได้ความหมายเท่ากัน แต่ผู้ใช้จะเป็นเพราะขี้เกียจที่จะเรียกรำลึกคำภาษาไทยหรืออยากอวดว่าเป็นผู้อ่านตำราภาษาอังกฤษจึงสมัครใช้ภาษาอังกฤษ ก็อาจเป็นได้ทั้งสองทาง

นอกจากการรับเอาคำใหม่จากภาษาฝรั่งเข้ามาใช้ในภาษาไทยจนเป็นคำไทยไปแล้ว ก็น่าจะพิจารณาคำอีกจำพวกหนึ่ง คือพวกชื่อเฉพาะ ในสมัยนี้มีความนิยมตั้งชื่อร้านค้าเป็นภาษาฝรั่งกันดกดื่น เมื่อสองสามวันนี่เองได้เห็นร้านตัดเสื้อชาย ตั้งชื่อร้านโดยใช้อักษรโรมันว่า *West Side* ขอบเดาว่าคงจะได้ความคิดมาจากภาพยนตร์เรื่อง *West side Story* ซึ่งถ้าเป็นจริงก็เห็นจะเรียกว่าน่าขันได้ คือ *West side* นั้น ก็มีความหมายว่าแหล่งของคนยากจน เมื่อเอามาตั้งชื่อร้านก็คงจะเพื่อเรียกร้องให้คนยากจนเข้าร้าน จึงเป็นที่น่าสงสัยว่าเจ้าของร้านจะได้ตั้งใจเช่นนั้นจริงหรือเปล่า ถ้าเป็นความจริงว่าได้ตั้งใจก็คงจะกล่าวได้ว่า มีกิจกรรมทางสังคมสงเคราะห์เกิดขึ้นใหม่อีกอย่างหนึ่งในประเทศไทย

นอกจากนิยมตั้งชื่อร้านค้าแล้ว ชื่อสุนัขก็นิยมตั้งกันเป็นภาษาฝรั่งกันมาก ตัวอย่าง *เจ้าดี๊ก* *เจ้าบ๊อบ* และมีการตั้งชื่อสุนัข *ทอมมี่* แล้วเรียกกันว่า *โฮมี*

ต่อไปนี้ก็ถึงคำไทยที่มีเสียงมีรูปเป็นไทยอันเกิดขึ้นเพราะอิทธิพลของชาวตะวันตกคือพวกศัพท์วิชาการ ได้กล่าวไปแล้วว่าถ้ามีศัพท์ภาษาฝรั่งที่ใช้ร่วมกันหลายภาษา ในลักษณะคล้ายคลึงกัน ไทยก็รับเข้ามาใช้โดยไม่คิดคำใหม่ คงใช้คำคล้ายคลึงกับกับภาษาฝรั่งนั่นเอง เช่น *ไนโตรเจน* *แอลกอฮอล์* แต่ศัพท์วิชาการส่วนใหญ่ไทยนิยมคิดคำขึ้นใหม่เพื่อใช้ให้สะดวกแก่การออกเสียงของไทย และเพื่อเข้าประโยคไทยได้ง่าย ปัจจุบันนี้จะเห็นคำใหม่ ๆ นี้ในหนังสือและเอกสารวิชาการทั่วไป คนในวงวิชาชีพหนึ่งก็มีคำที่ใช้อยู่ในหมู่มิตรไมค่อยจะแพร่หลายออกไปยังประชาชนส่วนใหญ่ แต่มีศัพท์ที่ใช้ในการศึกษาที่แพร่หลายออกไปมาก ทำให้มีปฏิกริยากันหลายอย่างทั้งนี้ก็ด้วยเหตุว่าพวกที่อยู่นอกวงไม่ทราบว่ศัพท์เหล่านั้นเป็นศัพท์เฉพาะ แต่ก็เป็นที่น่ายินดีสำหรับคนในวงการศึกษาที่ศัพท์ทางการศึกษาแพร่ออกไปในหมู่ประชาชนส่วนใหญ่ เพราะประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนในการศึกษาด้วย คือโดยมากมีบุตรหลานอยู่ในความปกครอง ประชาชนส่วนใหญ่จึงอยู่ในฐานะครู โดยตนเองอาจจะไม่สำนึกในข้อนี้ก็เป็นได้ จึงเกิดปัญหาขึ้นมาปัญหาหนึ่ง คือ ศัพท์ที่ต้องใช้ในวิชาครูประถมนั้นเป็นศัพท์ที่ผู้ปกครองเด็กควรจะเข้าใจความหมายตรงกันด้วย แต่ผู้ที่จะเล็งเห็นเรื่องนี้ยังมีน้อยมากในชนชั้นผู้นำทางการนึกคิดของไทย คำที่ต้องใช้ในวิชาครูประถมควรเป็นคำที่คนทั่ว ๆ ไปใช้ร่วมด้วยง่าย ๆ ไม่ควรคิดให้ลึกซึ่งจนเกินไป ในที่นี้จะยกตัวอย่างคำ ๆ หนึ่ง คือ ความคิดรวบยอดซึ่งได้บัญญัติขึ้นมาใช้

ให้ตรงกับคำ concept ในภาษาอังกฤษ คำนี้ต้องใช้ในวิชาครูประถมมาก แต่เป็นเพราะคำที่คิดขึ้นไม่ทำให้เกิดความรู้สึกว่าตรงกับความคิดของผู้ต้องใช้ จึงยังคงเป็นคำที่ถือว่าไม่เป็นที่รับรองในภาษาไทย ทุกคราวที่มีความจำเป็นจะใช้คำนี้ในวิชาครูประถมยังคงต้องใช้คำภาษาอังกฤษกำกับอยู่ น่าจะได้รับพิจารณาหาคำเสียใหม่ คำความคิดรวบยอดเป็นคำที่ใช้ไม่สะดวกด้วยเหตุผลหลายประการ อย่างที่หนึ่ง เป็นคำสี่พยางค์สอง ในวงครูไม่แลเห็นว่าเป็นการรวบยอดอย่างไร เช่น เด็กอายุน้อยยังไม่ได้เกิด concept ในเรื่องจำนวน เราจึงยังสอนเลขให้ไม่ได้ การที่จะสอนครูประถมซึ่งโดยมากเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาไม่มากนัก โดยใช้คำว่า “เด็กยังไม่มีความคิดรวบยอดเรื่องจำนวนจึงยังไม่ควรสอนวิชาเลข” ยิ่งจะทำให้ครูเหล่านั้นงุนงงสงสัยยิ่งขึ้นไปอีก และถ้าผู้ปกครองมาต่อว่าที่โรงเรียนว่าเด็กในปกครองทำเลขไม่ได้ ผู้ลูกหลานบ้านอื่นที่เขาเรียนชั้นต่ำกว่าก็ไม่ได้ ครูประถมจะชี้แจงว่าเด็กยังไม่มี concept ในเรื่องจำนวน โดยจะใช้คำว่า “ลูกของคุณยังไม่มีความคิดรวบยอดเรื่องจำนวน” ก็คงจะไม่ช่วยให้สัมพันธ์ภาพระหว่างบ้านกับโรงเรียนดีขึ้นอย่างไรเลย

คำไทยที่บัญญัติขึ้นเพื่อใช้ในวิชาการที่เล่าเรียนมาจากฝรั่งมีมากมาย บัญญัติกันขึ้นมาแล้ว บางคราวก็ได้ยินเสียงโวยวายว่า ไม่ถูกต้องบ้าง ไม่ตรงกับคำนั้น รากศัพท์นี้บ้าง ที่จริงน่าจะปล่อยให้คนที่เขาต้องใช้ตัดสินใจว่าเหมาะแก่ใจของเขาหรือไม่ เรื่องการห้วงรากศัพท์เป็นเรื่องที่ไม่น่าห่วง ถ้าจะพิจารณาอย่างไม่ยึดความเห็นของตนเองมากนัก จะแลเห็นได้ว่า คำกรรมากรกับ กรรมากร รากศัพท์เดียวกัน แต่เมื่อตกมาเป็นภาษาไทย ความหมายที่ใช้ก็ต่างกันมาก คำ อธิกรณ์ กับ อธิการ ก็อีกคู่หนึ่งที่น่าจะทำให้ท่านที่เป็นห่วงรากศัพท์เฉลี่ยใจ ยังมีคำ บริภาษ อีกคำหนึ่ง แต่ทุกคราวที่มีศัพท์ใหม่เกิดขึ้นโดยเทียบคำในภาษายุโรปที่เป็นต้นแหล่งของวิชาหนึ่งวิชาใด จะต้องเป็นผู้ร้องว่าไม่ตรงกับรากศัพท์ ฯลฯ แต่สิ่งที่ควรใช้เป็นมาตรฐานวัดดูว่าคำใหม่ที่เกิดขึ้นเหมาะสมหรือไม่ควรจะเป็นมีผู้นิยมใช้หรือไม่

ท่านที่ร้องว่า ศัพท์ใหม่นั้นนี้ ไม่เหมาะไม่สม ด้วยเหตุว่าไม่ตรงกับศัพท์เก่าบ้าง ใช้ศัพท์ผิดหลักบาลีหรือสันสกฤตบ้าง น่าจะคิดอีกแง่หนึ่งด้วย คำที่ผิดแน่ ๆ เห็นชัด ๆ ว่าไม่ตรงกับศัพท์ในภาษาเดิม แต่แปลเอาจากภาษาอังกฤษอย่างไม่เคยสงสัย รับกันไว้จนใช้เป็นศัพท์ในกฎหมายมีอยู่แล้วหลายคำ ตัวอย่างประกอบโรคศิลป์ ถ้าเปิดพจนานุกรมบาลีสันสกฤต จะเห็นว่าโรค ไม่ได้แปลว่า รักษา แน่นนอน แต่ที่ใช้คำว่า โรคศิลป์

จนเป็นคำในภาษาไทยไปแล้วอย่างไม่สะอิดใจ และยังมีคำอื่นตามมามาก เช่น *อาชีพบำบัด* (occupational therapy) และคำอื่น ๆ อีก แต่ไม่เห็นมีผู้ใดเดือดร้อน สรุปลงแล้วก็คือ คนใช้อารมณ์เป็นเกณฑ์ หรือใช้ความรู้เป็นเกณฑ์ ศัพท์ใหม่ก็ดี อะไร ๆ ใหม่ ๆ ทั้งสิ้นผู้มีปัญญาไม่น่าจะโวยวายโดยไม่มีใจเป็นกลาง ควรสอบถาม โต้ตรงก่อน และควรเคารพวิชาชีพของกันและกัน คนที่อยู่นอกวิชาชีพ ไม่ควรบังคับคนในวิชาชีพใดวิชาชีพหนึ่งให้เขาใช้คำที่เขาไม่เต็มใจใช้ แต่ในเมืองไทยนั้น เรื่องการคิดอย่างอุเบกขา (นี่ก็ได้ถือพิพลตะวันตก คือ thinking objectively) นั้น เห็นจะคาดหวังเอาไม่ได้อีกนาน

สำนวนใหม่ ได้กล่าวเรื่อง คำ หรือ ศัพท์มาพอสมควร บัดนี้จะยกตัวอย่างสำนวนที่ตกเข้ามาในภาษาไทย โดยลัทธิเอาอย่างฝรั่ง *ช่วยไม่ได้* นี้เห็นจะไม่ต้องอธิบาย รู้ ๆ กันอยู่แล้ว *ออกอากาศ* นี้ก็มาจาก go on the air แต่สำนวนหลังนี้อาจสงสัยเพราะห้เข้าในพวกศัพท์เทคนิคก็คงจะได้ ในการใช้สื่อสารมวลชน มีการเอาอย่างสำนวนฝรั่งกันหนาหู เช่น *จนกว่าจะพบกันใหม่* คนที่อ่านออกเสียงสำนวนนี้ มักออกอย่างเก๋ๆ อยากร้อย คงจะเป็นเพราะตัวคนที่ต้องอ่านหรือออกเสียงไม่ได้คิดขึ้นเอง ถูกคนอื่นเขียนใส่ *สคริป* มาให้อ่าน ยังแลไม่เห็นว่าจะจำเป็นอย่างไรที่ต้องใช้สำนวนนี้ จะหาสำนวนไทยๆ ที่จับหูกว่านี้ไม่ได้หรือ คนที่เอาอย่างเขาแสดงตัวว่าเป็นอย่างไร เห็นจะไม่อาจหนีคำวิพากษ์ว่า ช่างจนปัญญาเสียจริง ไปได้

การเอาอย่างที่ไม่น่าชื่นชมมีอยู่มาก เช่น *การต้อนรับอย่างอบอุ่น* ภายใต้การนำ *ขอสงวนความปรารถนาดี* ล้วนแสดงถึงความเขี้ยงที่จะใช้หัวคิดทั้งนั้น บางคราวก็มีลักษณะน่าพิศวง เช่น *อุตสาหกรรมกล้องของญี่ปุ่นจะพยายามอย่างไม่ลดละที่จะ.....* และ *ข้าวสารสิ่งสุดท้ายจากสหรัฐจะออกเดินทางไปในอินเดียในสัปดาห์หน้า* สองสำนวนหลังนี้ แสดงว่า มีการแปลอย่างรวดเร็วไม่ประณีต แต่น่ากลัวจะมีอิทธิพลต่อภาษาไทยมาก เพราะมักจะเอาอย่างกันไป เมื่อมีผู้หนึ่งผู้ใดแปลอย่างลวก ๆ แล้วไม่มีการทักท้วง

อีกประเภทหนึ่งเป็นคำประสม และไม่ทราบว่าจะเรียกว่าสำนวนหรือไม่ เช่น *ความสัมพันธ์ห้วงอวกาศ* แปลจาก spatial relation ทำให้สงสัยเป็นอย่างยิ่งว่า ปรากฏการณ์อันนี้ ไม่มีในที่มิอวกาศหรืออย่างไร มีคำประสมอีกคำหนึ่งคือ *ภูมิศาสตร์กายภาพ* คำ *กายภาพ* นี้มีบัญญัติคู่กับ *จิตภาพ* และในวงการศึกษาก็ใช้กันแพร่หลาย โดยเฉพาะในวิชาจิตวิทยา และวิชาพัฒนาการของมนุษย์ แต่ *ภูมิศาสตร์กายภาพ* นี้ ทำให้สงสัย

ขึ้นมาทันทีว่า นี่จะมีวิชา *ภูมิศาสตร์จิตภาพ* ด้วยหรืออย่างไร ที่จริงคำ *ฟิสิกส์* เราใช้เป็นคำไทยมานานแล้ว ตรงกับวิชาว่าด้วยการค้นคว้าในเรื่องปรากฏการณ์ทางธรรมชาติสาขาหนึ่ง เมื่อจะใช้คำ (physical geography) จึงน่าจะใช้ *ภูมิศาสตร์ฟิสิกส์* แต่เหตุใดจึงไม่ยอมประสมเช่นนี้ก็ไม่ทราบ

แบบสร้าง หรือ รูปประโยค และ วลี อิทธิพลของภาษาฝรั่งเศสที่มีต่อแบบสร้างของภาษาไทยเรียกได้ว่ามีน้อย แต่ดูเหมือนจะเริ่มมากขึ้นภายในระยะสองสามปีมานี้ ที่เรียกว่า **แบบสร้าง** นี้ หมายถึงการเรียงคำเป็นประโยคหรือเป็นวลี และแบบที่สร้างวิธีการสื่อความหมายขึ้น สามคำนี้ ไม่ใช่คำที่รับรองตรงกัน แต่ขอใช้ไปก่อน คำ **แบบสร้าง** ถ้าจะเป็นคำไทยที่เกิดจากวิชาการของฝรั่งอีกคำหนึ่งก็ได้ เพราะในหมู่ครูที่สอนภาษาทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ เข้าใจกันทั่วไปและดูเหมือนจะแทรกซึมเข้าไปในหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการแล้วด้วย เป็นศัพท์บัญญัติราชบัณฑิตยสถาน ไม่ใช่ศัพท์บัญญัติหลวง คือผู้ใช้ภาษาคิดขึ้นเอง และใช้ตาม ๆ กันไป ส่วนคำ **ประโยคและวลี** นั้น นักภาษาศาสตร์ก็ชักจะไม่แน่ใจว่าจำกัดความหมายว่าอย่างไร แต่สำหรับในบทความนี้ ขอใช้อย่างหลวม ๆ ไปก่อน

ภาษาฝรั่งทำให้เกิด คำ และสำนวนใหม่ ๆ ขึ้นในภาษาไทยมาก แต่แบบสร้างใหม่ ๆ ดูเหมือนจะไม่ใช้ผลของอิทธิพลภาษาจะเป็นอิทธิพลอื่นเสียมากกว่า เช่น ในปัจจุบัน หนังสือพิมพ์ใช้ *5 สมุนใจ 3 ดาวสวรรค์* ฯลฯ ซึ่งเป็นแบบสร้างใหม่ในภาษาไทยนั้น น่าจะเป็นความประหยัดเนื้อที่กระดาษมากกว่า การเอาอย่างภาษาฝรั่ง แต่ก็มีแบบสร้าง เช่น *นำโดย แสดงโดย* นี้เห็นจะเป็นอิทธิพลภาษาฝรั่งแน่ *ภายใต้การนำ* นี้ก็เห็นจะมาจากฝรั่ง ส่วน *ทำการเปิดถนน ทำการซ่อมท่อ และ ทำการอื่น ๆ* นี้คงจะเป็นอิทธิพลทางอ้อม คือเกิดความรู้สึกว่า ถ้าใช้คำสองสามคำ ประโยคสั้น ๆ จะไม่แจ่มชัด ด้วยความเคยชินประโยคฝรั่ง อีกอย่างหนึ่งก็มีการนิยมใช้บุพบท เช่น แทนที่จะใช้ว่า *อินภาษาฝรั่ง คนทั่ว ๆ ไปในปัจจุบันนี้นิยมใช้* ขนกับภาษาฝรั่ง และขอแสดงความขอบคุณต่อท่าน สำนวนหลังยังไม่เป็นที่รับรอง

เสียง อิทธิพลภาษาฝรั่งเศสมีต่อเสียงในภาษาไทยหรือไม่ ที่พอเห็นได้ชัดก็คือคำ *ฟรี* (โดยไม่คิดมูลค่า โดยไม่ต้องเสียค่าจ้างหรืออย่างอื่น) เสียงกล้ำ *ฟร* นี้เราไม่เคยมีในภาษาไทย ถ้าเรารับคำ *ฟรี* เข้ามาในภาษาไทยซึ่งขณะนี้ใช้กันแพร่หลายในภาษาพูด และใช้ทางสื่อมวลชน คือ วิทยุกระจายเสียงด้วย ก็จะเกิด

เสียงกล้ำใหม่ขึ้น แต่เคยได้ยินใช้ *ฟิ* ก็มี บางทีอาจจะรับคำและความหมายแต่ไม่รับเสียงก็ได้ ยังทำนองไม่ได้ในขณะนี้

ผู้ใช้สื่อมวลชน คือ วิทยุกระจายเสียง นิยมใช้เสียงที่ไม่มีในภาษาไทยกันมาก เช่น ออกเสียงเหมือนเสียง *s* ท้ายพยางค์ในคำ *เทนนิส คอมมิวนิสต์* ซึ่งที่จริงเป็นคำไทยที่เรารับมาจากภาษาอังกฤษ แม้การันต์แล้ว เช่น *เอเชียนเกมส์* ก็ยังออกเสียง *s* ท้ายพยางค์ มีลักษณะห้วงมังกฎท้ายมังกฎ เช่นคำ *communist* ถ้าจะออกตามภาษาอังกฤษก็ต้องออกทั้งเสียง *s* และเสียง *t* ซึ่งเป็นเสียงกล้ำ ไม่ใช่เสียงเรียงเหมือนในภาษาไทย แต่ก็ไม่ออกแต่เสียง *s* เสียงเดียว และในคำ *เอเชียนเกมส์* ถ้าจะออกเหมือนภาษาอังกฤษ ก็จะออกเสียง *g* ซึ่งเป็นเสียงโฆษะ และเสียง *s* ในคำนี้ก็เป็นเสียง โฆษะ ในกรณีนี้ ต้องขอกฎท่านนักภาษาศาสตร์อีก เพราะไม่สามารถทำเครื่องหมายแทนเสียงให้ครบถ้วนได้ และจะกล่าวกันอย่างละเอียดลออนักก็จะทำให้บทความนี้แห้งแล้งหนักสมองยิ่งขึ้น

ก่อนที่จะจบบทความอันไม่ค่อยน่าอ่านนี้ เพื่อว่าท่านผู้อ่านบางคนจะได้ไม่ตำหนิว่า ข่างขยั้นน้อยเสียนี่กระไรเลย ก็จะขอรวบรวมคำที่ตกเข้ามาในภาษาไทยใหม่ ๆ แต่มีที่ท้าวว่าจะอยู่ต่อไปในฐานะเป็นคำในภาษาพูดให้ท่านดูกันบ้าง และขอเตือนถึงคำรุ่นเก่าที่ท่านเคยได้ยินมานาน บางทีจะทักท้วงเอาเป็นคำไทยแต่ดั้งเดิมไป คำเหล่านี้ที่ความหมายขยายกว้างขวางขึ้นมากก็มี แคลงก็มี หรือเพี้ยนไปจากเดิมมากก็มี

อาทิ รุ่นเก่า ในคำ *รถเมล์ ฟูตปาด* ชักจะไม่ค่อยใช้กันแล้ว เพราะคำ ทางเท้า สั้นกว่า เพราะเหตุว่า *คลับ* ชักจะไม่ค่อยใช้ เพราะคำ *สโมสร* หรือ *สมาคม* เข้ามาแทนที่ได้ดี *แบ็ง* ก็หาย ๆ ไป เพราะคำ *ธนาคาร ธนบัตร* ใช้ได้ดีกว่า *บีกนิก* ยังใช้กันอยู่ แต่ไม่แพร่หลาย *กอบี* ยังหาคำไทย ที่ตีเท่าไม่ได้ ยังใช้กันอย่างกระดาก ถ้าหาทางเสียงได้ก็เสียง เช่น ใช้ “ขอให้พิมพ์เรื่องนั้นเรื่องนี้ให้สองชุด” หรือ บางทีก็ใช้ *สำเนา* ซึ่งล้วนแต่ไม่ได้ความหมายแจ่มชัดเหมือน “พิมพ์ให้ 5 กอบีนะ” มีผู้คิดคำ ระเบียบ ขึ้น แต่ไม่มีใครชอบ ไม่นิยมใช้กัน นอกจากที่กล่าวมาแล้วนี้ คงยังมีคำอื่น ๆ อีกมาก ที่ใช้กันนานนับเป็น 60-70 ปีขึ้นไป

ส่วนคำรุ่นใหม่ก็มีที่เข้ามาในภาษาพูดเป็นจำนวนมากนี้หมายถึงคำที่คนที่มีการศึกษาใช้ ไม่หมายเฉพาะที่คนไม่มีการศึกษา มีอยู่ 2 คำ ที่คงติดอยู่แน่ *ลือก* และ *เช็ก* คนไทยพูดโดยไม่หยุดคิดทีเดียว ทั้งนี้เพื่อความสะดวก เพราะ *ลือก* จะใช้

คำอื่นแทนก็ได้ เช่น *สั้นกุดแจ* ก็ไม่ตรง เพราะในปัจจุบัน ประตูไม่ได้สั้นกุดแจ แต่คำ *เช็ก* มีคำไทยที่เคยใช้กันมาแต่เดิม คือ *สอบ* หรือ *ทาน* แต่ *เช็ก* ใช้สะดวกกว่าคำทั้งสอง ด้วยเหตุว่า คำสองคำแต่เดิมนั้นใช้เฉพาะแห่ง ๆ แต่คำอังกฤษ ที่นำมาใช้มีความหมายกว้างมาก อย่างไรก็ตาม ใครขอแสดงความเห็นว่า การใช้คำฝรั่งโดยไม่จำเป็นนั้น แสดงถึงความเกียจคร้านจะแสวงหาคำไทย อันว่าความเกียจคร้านนี้ ไม่เห็นว่า เคยนำความเจริญมาสู่ผู้ใด จึงไม่น่าสนับสนุนกัน

มีคำนำกล่าวถึงอีกคำหนึ่งคือ *leader* เดี่ยวนี้ในหมู่นักเรียน ใช้ *cheer leader* หัวหน้าคนส่งเสียงเพื่อเป็นกำลังในการแข่งขัน กีฬา และเพี้ยนไปเป็น *ริตเตอร์* ก็มี แต่เห็นจะเป็นการปลั่งพูดมากกว่า เมื่อกล่าวถึงคำนี้ก็ควรกล่าวถึงคำ *เซี่ย* ไปด้วย คำนี้ มีความหมายกว้างออกไปเรื่อย ๆ ในภาษาไทย จนกระทั่งถึง สนับสนุน ช่วยโฆษณาคุณสมบัติ ส่งเสริมเพราะเป็นพวกพ้อง

ขอขออนุญาตถึงการใช้สำนวนฝรั่งอีกเล็กน้อย เพราะสำนวนที่จะกล่าวนี้ ไม่รู้จะสงเคราะห์เข้าประเภทไหน ได้แก่ ในขณะที่ เห็นใช้กันอย่างประหลาด เช่น “นายกรัฐมนตรีมีความเห็นว่ายังไม่น่าจะเปลี่ยนแปลงระเบียบในเรื่องนี้ ในขณะที่

ประชาชนมีความเห็นไม่ตรงกันกับฝ่ายรัฐบาล” คำ ในขณะที่ ของภาษาไทย เป็นคำบอกเวลา แต่มักเอาอย่างมาจากภาษาอังกฤษ *while* เห็นจะเป็นเพราะไม่รู้ความหมายของคำ *while* มากกว่าเหตุอื่นอีกสำนวนหนึ่งคือ อย่างไรก็ตาม แปลจากคำ *however* โดยไม่เข้าใจว่าคำนี้ในภาษาอังกฤษในบางโอกาสก็มีความหมายเท่าคำ แต่ เท่านั้นเอง เช่น *The program of smallpox eradication was planned for 3 years. WHO, however, advised that it should be extended to five.*

บทความนี้ควรจบด้วยการพิจารณาความคิดนึกที่เกิดขึ้น โดยเป็นผลทางตรงและทางอ้อมจากภาษาฝรั่ง แต่เวลาไม่อำนวย จึงจำใจต้องจบลงเพียงเท่านี้ โดยขออภัยทั้งท่านผู้อ่าน และมีตรสหายที่ช่วยรวบรวมข้อความมาให้เขียนเป็นบทขึ้น

ผู้ช่วยรวบรวมที่กล่าวนี้ คือ
นางสาวลาวัลย์ ยุพกร
นางฉลวย ไชยพร
นางบุญชื่น ทองอยู่
นางบุญนำ บุญเสรีรัฐ

การปรับปรุงภาษาในเอเชียให้ทันกาล

โฮเต็ลมลายา

กรุงกัวลาลัมเปอร์ มาเลเซีย

วันที่ 5 ตุลาคม 2510

เรียน บรรณาธิการ หนังสือสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์

ดิฉันมาประชุมเรื่อง “การปรับปรุงภาษาในเอเชียให้ทันกาล (Modernization of Languages in Asia)” ที่เมืองนี้ ระหว่างวันที่ 29 กันยายน ถึง 1 ตุลาคม รู้สึกคิดถึงพวกพ้องพี่น้องคนไทย อยากให้ทราบเหตุการณ์ด้วยกันบ้าง จึงขอเล่ามาที่ท่านถ้าเห็นเป็นประโยชน์ได้โปรดนำลงในหนังสือของท่านก็จะขอบพระคุณ

การประชุมนี้ สมาคมศึกษาค้นคว้าเรื่องของตะวันออก (Malaysian Society of Orientalists) เป็นผู้จัด ในความอุปถัมภ์ของท่านตุงกู อับดุลเราะห์มาน เรียกไปตามที่ได้ยิน ควรจะสะดวกอย่างไรก็ไม่ทราบเพราะสมองออกจะเฉื่อยชา ด้วยว่าพอประชุมเสร็จแล้ว เขาก็ไล่ออกจากโฮเต็ลเดิม เพราะที่ Station Hotel ที่อยู่มานั้นถูกตีเหลือเกิน คนจองเต็มไปหมด และดูเหมือนจะลดเปอร์เซ็นต์ให้พวกผู้แทนชาวต่างประเทศเสียด้วย การย้ายโฮเต็ลกินเวลามาก แล้วเข้าโฮเต็ลใหม่ก็กินเวลา เรื่องอย่างนี้ผู้ชายไม่เห็นใจผู้หญิงเข้าใจกันดี ยิ่งย้ายจากที่ถูกไปที่แพง ต้องตระเตรียมหลายอย่าง ไหนยังต้องออกทรัพย์ของตนเองไปล่วงหน้า เบียดเบียนไว้ว่ากันทีหลัง และไหนดเห็นของอะไรในห้างร้านแปลกหูแปลกตาเป็นอดไม่ได้ งบประมาณอยู่ในขั้นฝืดเคือง เรื่องเหล่านี้ทำให้กินเวลาไปมาก ดิฉันต้องอยู่ที่กัวลาลัมเปอร์เพื่อรอการประชุมกรรมการของโครงการภาษาอังกฤษของ SEAMES

ครั้นย้ายเข้าโฮเต็ลใหม่เรียบร้อยแล้ว ก็ต้องปรับปรุงเอกสารที่เขาจะเอาไปพิมพ์เป็นเล่ม ในการประชุมคราวนี้มีที่สบายใจอยู่อย่างหนึ่ง คือภาษาอังกฤษของคนไทยเรานั้นพอสู้กับเขาได้ไม่เหมือนไปประชุมที่อื่น เช่น ที่สิงคโปร์ เป็นต้น ที่นั่นพอเผือกก็เห็นทีเดียวว่านี่เราว่าภาษาอังกฤษแบบไทยเข้าให้แล้ว ที่มาเลเซียนี้ นักภาษาที่มากันมักเป็นนักภาษาของตัวเอง ภาษาอังกฤษก็เป็นแบบต่าง ๆ เจ้าของภาษาได้ยินก็ต้องใช้สมองกัน

เป็นพักใหญ่แล้วถึงจะ “อ้อ อ้อ” แต่เอกสารเขาจะเอาไปพิมพ์ก็ต้องให้เข้ากับแบบของเจ้าของภาษาสักหน่อย เวลาไปพูดในที่ประชุมไม่สู้เป็นไร ผู้แทนไทยมักได้ชมเชยว่า พูดแล้วใคร ๆ เข้าใจดี ที่เป็นเช่นนี้เพราะคนไทยเราพูดช้า ถึงยังงี้ก็พอเข้าใจ ถ้าว่าบะรีดบะรีด อย่างผู้แทนบางประเทศ คนฟังก็ทำหน้าส่ายและคอยไปมาคนละทิศคนละทาง

ในการประชุมคราวนี้ ผู้ที่มาร่วมส่วนใหญ่คือผู้ที่มาจากประเทศที่ภาษาของตัวเองจะช้าไปนาน ภาษาจะเจริญได้ก็โดยที่มิคนใช้ คนใช้มีธุรกิจการในชีวิตอย่างไร ก็มีภาษาใช้สำหรับชีวิตด้านนั้น ๆ ภาษาของชาติที่ถูกคนอื่นมาเป็นเจ้าเข้าครอง ไม่ต้องมีใครใช้ในกิจการของบ้านเมือง ผู้เป็นเจ้าของเข้าครองเขาก็ใช้ภาษาของเขา อย่างดีก็มีโรงเรียนประถมสอนภาษาพื้นเมือง พอขึ้นโรงเรียนมัธยมก็เรียนภาษาของผู้เข้าครอง เพราะต้องหากินกับท่านเหล่านั้น ดังนั้นพอเป็นอิสระภาพขึ้นมา จำเป็นต้องประกอบกิจการของตนเองในด้านการปกครอง กฎหมาย การศึกษา ฯลฯ ก็ไม่มีคำจะใช้ เช่น ในภาษาไทยเรามีคำ รัฐสภา ลงมติ เสนอญัตติ แปรญัตติ มีภาษากฎหมายอาญา กฎหมายแพ่ง มีคำสำหรับวิชาการต่าง ๆ ภาษาของชาติที่ไม่ได้ใช้เป็นเวลา 300 ปีบ้าง 200 ปีบ้าง 100 ปีบ้าง ก็เหมือนเด็กที่หยุดโต เพื่อนฝูงเขาเป็นหนุ่มไป มีหนวดมีเครา แต่เราเสียงยังไม่แตก หนวดเคราก็ไม่ขึ้น ปุบปั๊บก็ต้องปกครองตนเอง ทีนี้จะทำอย่างไร มีทางเลือกคือ คงใช้ภาษาของผู้เข้าครองต่อไป เช่น ในมาเลเซียก็ยังไม่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการอยู่ อินเดีย สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ ก็เหมือนกัน แต่ถ้าทำดั่งนั้น ก็เกิดคนชั้น 2 จำพวก พวกหนึ่งเป็นอสังัญแดหวา รู้ภาษาสำหรับปกครอง แต่ไพร่บ้านพลเมืองอีกหลายล้านที่ไม่ได้เรียนภาษานั้นจะทำอย่างไร เมื่อมีเจ้าครองอยู่นั้น เขาฝึกหัดคนไว้ใช้ในกิจการของเขา จำนวนคนที่จะรู้ภาษาอังกฤษถึงขั้นถกเถียง หรืออภิปรายในทางวิชาการหรือการปกครองมีไม่กี่เปอร์เซ็นต์ พลเมืองส่วนหนึ่งรู้ขนาดเป็นเสมียนหรือข้าราชการผู้น้อยและคนค้าขาย

และส่วนใหญ่ก็ใช้ภาษาเดิมไปตามแบบแผนชีวิตที่ยังไม่ได้พัฒนาไปก็มากน้อย ถ้าไม่ใช้ภาษาของตนเองก็แปลว่าจำกัดจำนวนคนที่จะขึ้นมามีตำแหน่งใหญ่ ๆ อยู่ในหมู่คนที่สามารถเรียนภาษาอังกฤษหรือภาษาของผู้ปกครองอื่น ๆ การที่จะหวังสอนภาษาที่ไม่ใช่ภาษาของตนเองจนกระทั่งรู้เท่า ๆ กันทั้งประเทศนั้นเป็นการลำบากพอใช้ได้ทีเดียว นี่ว่าเฉพาะทางความสะดวกในทางวิชาการและการติดต่อ แต่ถ้าว่าถึงความรู้สึกรักชาติรักวัฒนธรรม ก็ยังไม่เห็นทางจะพัฒนาได้เลย เพราะถ้าคนทั้งประเทศตั้งหน้าเรียนภาษาของชาติใหญ่ ๆ วรรณคดีของตนเองก็จะมี คิลปะต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับภาษา เช่น การละคร การดนตรี และอย่างอื่นก็จะหายไปตามชาติใหญ่ ๆ เหล่านั้น นอกจากนั้นตามธรรมชาติภาษาในตำบลหนึ่ง ๆ หรือ ประเทศหนึ่ง ๆ ที่มีดินฟ้าอากาศ แบบแผนของชีวิตต่างกันก็ต้องแปรเปลี่ยนไปจากกัน สำเนียงและสำนวนก็แปร ในที่สุดก็จะมีภาษาอังกฤษแบบฟิลิปปินส์ แบบมาเลเซีย แบบสิงคโปร์ และแบบอะไรต่อแบบอะไร เป็นอันว่าคงเป็นชาติที่ไม่มีเอกราชสมบูรณ์อยู่นั่นเอง

เมื่อเป็นเช่นนั้นก็ต้องเลือกเอาทางใดทางหนึ่ง ชาติในเอเชียโดยมากได้เลือกเอาทางพัฒนาภาษาของตนขึ้นใช้ในราชการเรียกว่าภาษาของชาติ (National Language) แต่ปัญหาการเลือกภาษาใดภาษาหนึ่งเป็นภาษาของชาตินั้นหาใช่ปัญหาเล็ก ๆ ไม่ ในอินโดนีเซีย มีภาษาเป็นสิบ ๆ ภาษา รัฐบาลได้เลือกเอาภาษามะละยาแบบหนึ่ง ยกขึ้นเป็นภาษาของชาติ และเรียกว่าภาษาอินโดนีเซีย แต่ก็ไม่ใช่ที่พอใจคนที่พูดภาษาอื่น เช่น คนที่พูดภาษาชวา เพราะภาษานี้มีคนพูดเป็นจำนวนหลายสิบล้าน และมีวรรณคดีมีกวีนิพนธ์ที่ไพเราะ มีราชาศัพท์ และมีลักษณะของภาษาที่เจริญหลายประการ ในที่ประชุมที่กัวลาลัมเปอร์ก็ยังคงมาถกเถียงกัน ส่วนในประเทศมาเลเซียนั้นแล้ว ต่างถิ่นก็ต่างพูดแบบของตน เช่นเดียวกับคนไทยภาคใต้ ภาคพายัพ ภาคอีสาน ไม่รู้ว่าจะเอาแบบไหนเป็นบรรทัดฐาน ขอไม่ใช่ **ปัทมฐาน** หรืออะไรก็ไม่ทราบคล้าย ๆ กันนี้ แต่จะขอใช้ศัพท์ใหม่คำหนึ่ง ซึ่งเป็นศัพท์ที่คงจะแพร่หลายต่อไปเป็นแน่ คือภาษามาตรฐาน เพราะนักภาษาศาสตร์เข้าใจตรงกันแล้วในภาษาอังกฤษเรียกว่า Standard เช่น ในภาษาอังกฤษก็มี Standard English หมายถึงภาษาที่คนที่มีการศึกษาพอสมควรเห็นว่ามีสำเนียงและสำนวน ไม่เป็นที่รังเกียจแก่คนส่วนใหญ่ในหมู่คนที่ใช้ภาษานั้น ๆ ร่วมกัน ยกตัวอย่างภาษาอังกฤษถ้าใช้ I is ; he don't, you does ถือว่า ต่ำว่ามาตรฐาน (sub-standard) ถ้าใช้ he does ถือว่าเป็นมาตรฐาน และในทางเสียงออกเสียง

สระคำใน race คล้ายสระเอ ถือว่าเป็นมาตรฐาน ถ้าไปออกเสียงสระเหมือนสระ ไอ ถือว่าต่ำกว่ามาตรฐาน คนอังกฤษและคนออสเตรเลียบางตำบลมักชอบออกเสียงสระนี้เป็นแบบหลัง แต่ครูในโรงเรียนจะพยายามแก้ไขให้ออกเสียงให้คล้ายไปทาง สระเอ ในภาษาไทย ถ้าพูด ฉัน เธอ เขา ถือว่าเป็นมาตรฐาน เรายังไม่ได้มีทฤษฎีกันในทางนี้ แต่หลักมีอยู่ในวิชาภาษาศาสตร์ ถ้าพูด กู มึง ถือว่าต่ำกว่ามาตรฐาน สิ่งแรกที่ครูในโรงเรียนประถมต้องสอนนักเรียนคือ ให้เลิกพูด กู มึง ซึ่งเป็นนิสัยธรรมดาของเขาในครอบครัว และให้พูด ฉัน เธอ ในโรงเรียน ที่กล่าวเช่นนี้ ท่านที่เป็นอสังัญญแดหวา คือพวกที่เคยใช้แต่ภาษามาตรฐาน ย่อมจะตกอกตกใจ รู้สึกว่าแปลกมาก แต่ถ้าท่านจะลองออกไปเพียงแค่ว่าตำบลชั้นนอกในจังหวัดพระนคร และธนบุรี ท่านก็จะพบว่าครูในโรงเรียนประถมของเรามีหน้าทีอะไรบ้าง ท่านอสังัญญแดหวาทั้งหลายท่านอาจไม่เคยทราบเลยว่า ครูประถมของเราต้องปราบเท่ากันเป็นเบื้องต้นแห่งกิจกรรมการศึกษาในโรงเรียนเป็นจำนวนมาก แม้ในจังหวัดพระนคร อสังัญญแดหวาอาจไม่ทราบก็ได้ว่า จังหวัดพระนครมีตำบลอะไร อยู่ที่ไหน มีสภาพเป็นอย่างไรบ้าง ท่านอาจรู้จักเพียงถนนสุขุมวิท ถนนเกษร และถนนพัฒนาพงศ์ หรือที่คล้าย ๆ กันนี้เท่านั้นก็ได้

ในที่ประชุม มีการถกเถียงกันมากว่าจะตั้งมาตรฐานได้ด้วยวิธีใด ภาษาที่ใช้กันมาเป็นเวลานาน เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาญี่ปุ่น ภาษาไทย มีมาตรฐานเกิดขึ้นโดยธรรมชาติ คือเกิดความนิยมขึ้นทีละเล็กละน้อย ไม่มีผู้ใดออกกฎเกณฑ์ และยังคงค่อย ๆ วิวัฒนาการไปเรื่อย ๆ อีกด้วย แต่ภาษาที่ได้ชะงักไปนี้ จะอาศัยผู้ใด ต้องทำอะไรอย่างหนึ่ง มิฉะนั้นจะสอนนักเรียนกันอย่างใด ครูจะถือเอาอะไรเป็นเกณฑ์ ผู้แทนของไทยคนหนึ่งคือ ดร.ฟุ้งเฟื่อง เครือตราขู ถามในที่ประชุมว่า เวลานี้ในโรงเรียนสอนภาษามะละยาอันอย่างไร ครูคนหนึ่งตอบว่าก็สอนภาษามะละยามาตรฐาน แต่ถ้านักเรียนเถียงขึ้นมาว่ามาตรฐานของใคร ก็ตอบอ้อมอ้อมไปเท่าที่จะคิดได้ ที่ประชุมช่วยกันคิดหาทฤษฎีว่าจะทำอะไรจึงจะตั้งมาตรฐานได้ ก็เถียงกันระหว่างนักภาษาศาสตร์ที่ถือว่ามาตรฐานต้องเกิดตามธรรมชาติ ไม่มีการกำหนดกฎเกณฑ์ กับนักภาษาที่ว่า จะมั่วร้ออย่างไรได้เล่า ในที่สุดดูเหมือนไม่มีการตกลงกันว่าจะทำอะไร (โปรดสังเกตนักภาษาศาสตร์ กับ นักภาษาไม่เหมือนกัน)

ภาษาแต่ละภาษาประสบความสำเร็จลำบากในการทำให้เกิดความทันสมัย หรือที่เรียกว่า modernization ต่าง ๆ กัน ภาษา

ญี่ปุ่นนั้นมีตัวอักษรถึง 3 แบบ คือ ตัวอักษรจีนที่เรียกว่า classical อีกแบบหนึ่งเป็นแบบใหม่สมัยเมื่อจะริบพัฒนาคือ รัชกาลพระเจ้าเมจิ สมัยเดียวกับรัชกาลที่ 5 ที่ใช้อักษรเป็น พยางค์ ๆ และมีอีกแบบหนึ่งที่ใช้อย่างไรก็ฟังไม่เข้าใจ เพราะ การพูดภาษาอังกฤษกันคนละแบบ แต่อ่านเอกสาร ซึ่งก็ต้อง เด่า ๆ เอาว่าจะทำให้เป็นอักษรแทนเสียงเหมือนตัวอักษรไทย แต่เวลานี้มีความคิดโตนเอียงขึ้นมาใหม่ว่า จะปรับปรุงเป็นตัว อักษรโรมันเสียเลย ขณะที่ฟังดิฉันเลยคิดว่า น่ากลัวจะเหลือ ประเทศไทยประเทศเดียวที่ใช้ตัวอักษรของตัว ใคร ๆ ก็ว่า จำเป็นต้องใช้อักษรโรมันกันหมด (อักษรโรมันคือที่ใช้สำหรับ เขียนภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส ฯลฯ) เมื่อออกจากที่ประชุมได้พูด กับผู้แทนญี่ปุ่นว่า คนญี่ปุ่นมีวิธีสะเหลื่อเกิน เรียนตัวอักษร 3 แบบ ยังมีคนอ่านหนังสือออก 98 เปอร์เซ็นต์ เขาแก้วว่า 99 แล้วคุยกันต่อไป เขาก็เอ่ยถึงพระเจ้าเมจิกับพระปิยะมหาราช ของเรา ว่าเสวยราชย์ปีเดียวกัน เราก็เลยไม่ให้โอกาสเปรียบเทียบอะไรอีก รีบบอกเสียเลยว่ารู้อแล้ว แต่เวลานี้ญี่ปุ่นอยู่ที่ไหน ไทยอยู่ที่ไหนก็รู้เหมือนกัน เขาก็รีบพูดเหมือนกันว่า คนไทยนั้น เป็นคนน่ารัก และมีวัฒนธรรมของตนเองสูง ทางภาษาก็ เจริญมาก ซึ่งก็ไม่แปลกอะไร ในการสังคมนระหว่างชาติ หาเรื่อง ชมกันไปมา แต่ดิฉันมีบุญหรือมีกรรมอยู่อย่างหนึ่ง ไปประเทศ ไทหรืออยู่ในสถานที่ดี ไม่ช้าก็กลายเป็นที่รับฟังความทุกข์ใจ ที่มาเลเซียนี้ ในวันสุดท้ายก็มีคนมาปรับทุกข์ให้ฟัง ได้ความรู้ นอกที่ประชุมขึ้นมาอีก คือเขาว่า คนมะลายุนั้นไม่จริงจั่ง นิสิต ในมหาวิทยาลัยก็ไม่ค่อยใช้ความพยายาม แต่อาจารย์คนไทย ที่สอนอยู่ที่มหาวิทยาลัยมะลายาบอกว่า ที่จริงนิสิตที่นั่นจริงจั่ง กว่านิสิตไทย

ขอลกลับไปภาษาญี่ปุ่นอีกหน่อย คือปัจจุบันนี้ได้พยายาม จำกัดตัวอักษรจีนได้เหลือเพียง 2000 ตัว และแต่ก่อนนี้ ภาษา ญี่ปุ่นที่ใช้ในการเขียนกับภาษาญี่ปุ่นสำหรับพูดผิดกันอย่างมาก ตลอดเวลาที่พัฒนาประเทศมาตั้งแต่รัชกาลพระเจ้าเมจิ ได้มีการปรับเข้าหากัน ให้ใช้ภาษาพูดอย่างธรรมดาในภาษาเขียน ซึ่งแต่ก่อนมีแบบแผนมาก ทั้งนี้เพื่อให้ทำความเข้าใจกันได้ง่าย ปัจจุบันนี้มีนักประพันธ์ นักหนังสือพิมพ์มือดี ๆ มาก ไม่ต้องห่วง อีกต่อไปในเรื่องการใช้สำนวนภาษา และมีการแปลหนังสือ ทั้งด้านวิชาการและด้านวรรณคดีเป็นสำเป็นสัน เขาให้ตัวเลข มากมาย ดิฉันฟังแล้วใจหายวาบ ๆ นึกถึงทางบ้านเมืองเรา จะได้ใครหนอที่ท่านจะมาเป็นเทวดาโปรดในเรื่องเช่นนี้ ท่านเป็น แบบบอัสัญญแด่พวกกันหมด คำนี้ถึงเฝ้าพันธุ์แต่ไม่เห็นโปรด

มนุษย์กันก็มากน้อย หาพระนารายณ์อวตารมาดับทุกข์ได้น้อย เสียจริง ๆ ขอแทรกว่า การแปลอย่างเดียวไม่พอสำหรับความ ต้องการของชาติ ส่วนแปลก็ต้องทำไป ส่วนแต่งก็ต้องทำไป ญี่ปุ่นเขาบอกว่า พวกเขาดีแต่อ่านภาษาอังกฤษ พูดไม่ค่อยได้ หากคนไปประชุมระหว่างชาติไม่ค่อยได้ มักก็เวียนกันพล้วนเลย นึกว่า ของเราดูเหมือนไม่ค่อยเกี่ยวเรื่องไป เมื่อไปแล้วจะพูด ว่ายังงั้นอีกเรื่องหนึ่ง

ทางอินเดียเห็นจะไม่ต้องเล่า ทราบจากหนังสือพิมพ์ แล้วว่า ทางภาคใต้ยังโกรธเคืองนักเรื่องที่ว่ารัฐบาลยกภาษาอินดี ขึ้นเป็นภาษาของชาติ และจนทุกวันนี้ก็ยังต้องใช้ภาษาอังกฤษ เป็นสื่อกลางระหว่างกลุ่มชนที่ใช้ภาษาต่างกัน ศาสตราจารย์ที่ เป็นผู้แทนมาบอกว่า ผู้ประเทศไทยก็ได้ ไทยยังมีคำ ไทศัพท์ ไทโรเลข ทางอินเดียยังเถียงกันเรื่องจะใช้ภาษาสันสกฤตเป็น ขุมทรัพย์ หรือจะขุดบ่ออื่น เช่น ภาษาอังกฤษซึ่งใช้กันมานาน ตั้ง 2-3 ชั่วโมงแล้ว ตัวอย่างก็คือ เเรดิโอ เทเลโฟน จะใช้คำ จากสันสกฤตหรือใช้อังกฤษต่อไป

เรื่องศัพท์ใหม่สำหรับใช้ทางวิชาการเป็นเรื่องสนใจกัน อย่างเรียกว่าแทบล้มประดาตาย ต่างประเทศต่างก็มีกรรมการ แล้วก็เถียงกัน แต่โดยมากกรรมการของรัฐบาลก็เป็นฝ่ายกำหนด แล้วก็เป็นธรรมดายอมจะถูกใจคนทั้งหลายทั้งปวงไม่ได้ บ้างก็ว่า ใช้ภาษาอังกฤษกันต่อไปก็แล้วกัน แต่เสียงฝ่ายนี้แพ้แล้ว จำเป็น ต้องหาคำใหม่ที่คนทั่ว ๆ ไปจะใช้สะดวกบ้าง และใช้คำอังกฤษ ที่ใช้สะดวกบ้าง ถ้าจะว่าไปแล้วก็ใช้หลักเกณฑ์เหมือนไทย คือ คำที่ใช้ในภาษาฝรั่งเศสทุกภาษา เช่น ออกซิเจน ไนโตรเจน ก็ใช้ ทับศัพท์ แต่ของเขาลำบากในบางกรณี คือ บางภาษา เช่น มะลายู ตะกาลอก (ของฟิลิปปิน ซึ่งเดี๋ยวนี้เรียก ภาษา ฟิลิปปิน) มีคำชนิดที่เรียกว่า อุปสรรค ปัจจัย เลยไม่รู้จะเอา คำอังกฤษเข้าไปตรงไหน จะให้อยู่ตรงกลางดี หรือข้างท้าย และจะต้องปรับปรุงคำอุปสรรคปัจจัย ฯลฯ ของตัวหรือไม่ จะยกตัวอย่างก็จะรบกวนหน้ากระดาษของท่านมากไป เพราะปัญหา ซับซ้อนไม่ใช่บ่อย

ที่นี้ก็มีเรื่องไวยากรณ์ เรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่ นายกสมาคม ที่จัดการประชุมนี้ ได้เขียนหนังสือเล่มเล็ก ๆ ขึ้นเล่มหนึ่ง ให้ชื่อว่า “ภาษาศาสตร์ไม่ได้ผล” The Failure of Modern Linguistics และกล่าวในหนังสือที่ว่า นักภาษาศาสตร์ฝรั่งไม่สนใจในเรื่อง ไวยากรณ์ ไม่สนใจในเรื่องการใช้ถ้อยคำสำนวนที่เป็นมาตรฐาน ทั้งนี้เพราะในปัจจุบันนี้ ฝรั่งไม่ได้ผลพบกับปัญหาเหล่านั้น เขาจึง หันไปสนใจกับภาษาที่ชุกชอนอยู่ที่ไหน ๆ (เช่น ในประเทศไทย

ก็มีฝรั่งเข้ามาค้นคว้าภาษาเงาะ ภาษาแม้ว ภาษาเข่า) ครั้นเข้าในที่ประชุมพอเอ่ยถึงเรื่องภาษาศาสตร์ไม่ได้ทำประโยชน์ให้แก่ภาษาของชาติที่ต้องการพัฒนาเร็ว ก็เกิดปฏิกิริยากันสนุกทีเดียว หนุม ๆ ที่เรียนวิชาภาษาศาสตร์มาใหม่ ๆ กำลังอยากเผยแพร่วิชาของตัวเอง กลัวว่าพวกหัวเก่าจะมาหันไปหาไวยากรณ์แบบเก่า ก็คัดค้านแข็งขัน ว่าถ้าไม่อาศัยภาษาศาสตร์แล้ว ก็จะไปตั้งกฎเกณฑ์ไวยากรณ์มาให้เรียนกันยำแยแล้วก็ไม่ทำประโยชน์อย่างที่เคยโดนกันมาแล้วในภาษาอังกฤษ นายกสมาคมก็แก้ว่าไม่ได้หมายความว่าไม่ให้อาศัยภาษาศาสตร์ ควรมีการวิจัยทางภาษาตามหลักวิทยาศาสตร์นั้นแน่นอน แต่ระหว่างนี้ก็ต้องมีไวยากรณ์อะไรสอนไปก่อน คนจีนคนหนึ่งเป็นอาจารย์สอนภาษามะลายูที่มหาวิทยาลัยน่านยางที่สิงคโปร์ ได้รีบไปเขียนเอกสารว่าด้วยภาษาศาสตร์ตามทฤษฎีใหม่ ที่เรียกว่า Transformation Theory มาให้ที่ประชุมเพราะแกพูดไม่เก่ง แกพูดได้สั้น ๆ รักแกจริง ๆ ทั้งในเรื่องพูดสั้นและในเรื่องเอกสารฉบับที่แกเขียนนี้ (แก ไม่ใช้คำมาตรฐาน ไม่ควรใช้ แต่ใช้ไปด้วยความนึกรักขึ้นมา) เพราะทำให้เรื่องยากเป็นเรื่องง่าย แต่ดูเหมือนจะไม่มีใครอ่านเอกสาร คงเถียงกันอยู่ยอกนานในการประชุมครั้งต่อไป ในที่สุดจึงสรุปได้ว่า เห็นพ้องต้องกันว่า ควรมีการวิจัยภาษาของชาติ โดยเฉพาะในทางไวยากรณ์ของภาษาพูดและภาษาเขียน และควรรับตำราไวยากรณ์สำหรับสอนนักเรียนโดยอาศัยภาษาศาสตร์โดยด่วน

ตรงนี้ขอแทรกภาวะเกี่ยวกับเรื่องไวยากรณ์ในประเทศไทย ดิฉันเคยพูดนานแล้ว ตั้งแต่ได้ไปประชุมที่ลังกาเรื่องการสอนภาษาต่างประเทศ เมื่อ พ.ศ. 2496 ว่าทางเมืองไทยน่าจะระวังกระดาษไทยนั้นจะแพ้เต่าเพื่อนบ้านที่เคยมีเจ้าเข้าครองเอกราชของเราทำให้เราเฉื่อยชา ไม่ค่อยห่วงบ้านเมืองหรือวัฒนธรรมอย่างจริงจัง โดยเฉพาะในเรื่องไวยากรณ์ไทย จนกระทั่ง พ.ศ. 2510 นี้ ความเข้าใจทางภาษาศาสตร์ไม่ได้ก้าวไปก็มากนัก คนที่ไปเรียนภาษาศาสตร์มา โดยมากได้สอนภาษาอังกฤษ ไม่มีเวลาได้ค้นคว้าทางภาษาไทย ไวยากรณ์ของเจ้าคุณอุปทิศศิลปสาร ซึ่งท่านเองท่านก็ได้บอกไว้ว่า ท่านเอาหลักของบาลีกับของภาษาอังกฤษมาผสมกัน ก็ยังคงเติมตลาดอยู่ แต่คนเขียนเปลี่ยนชื่อไปเป็นท่านผู้นั้น นายคนนี่ แต่ก็ใช้หลักเดิมนั่นเอง ไวยากรณ์แบบนี้ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศฯ ทรงพระอักษรไว้ ในลายพระหัตถ์ถึงท่านเจ้าคุณอนุมานฯ ใน "หนังสือบันทึกความรู้" ว่า ถ้าผูกประโยคไทยตามนั้น น่าจะไม่เป็นภาษาอะไรเลย เมื่อในราว พ.ศ. 2435 ถึง 2476 กรมหมื่นนราธิปฯ

ท่านได้ทรงพยายามเผยแพร่ภาษาศาสตร์ในหนังสือพิมพ์ประชาชาติ และได้ทรงเริ่มวิชานี้ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรียกว่า หลักภาษา ครั้นท่านพ้นหน้าที่อาจารย์ไปทรงรับราชการทางอื่น วิชาหลักภาษาก็กลับไปเป็นไวยากรณ์ไทยแบบเจ้าคุณอุปทิศฯ แต่ส่วนชื่อเรียกต่อมาว่า หลักภาษา ปัจจุบันนี้ก็ว่ากันให้อลหม่านว่า ไวยากรณ์ กับ หลักภาษา นั้นต่างกันอย่างไร ใน พ.ศ. 2510 ทฤษฎีทางภาษาศาสตร์พัฒนาไปไกล เพื่อนของดิฉันคนหนึ่ง เขาก็คิดว่าเขาเป็นชั้นลูกศิษย์ ที่จริงเขารู้มากกว่าทางภาษาศาสตร์ เพราะเขาเรียนโดยตรง แต่ดิฉันเรียนทางประยุกต์ คือการเอามาใช้สอน เขากลับไปทำปริญญาเอกเมื่อ 3-4 ปีมาแล้ว เขาส่งข่าวมาว่า ตำราที่ดิฉันเคยเรียนนั้น เขาใช้เป็นตำราทางประวัติของวิชาภาษาศาสตร์ไปแล้ว เขาอยู่เรียนปริญญาเอก พอกลับมาถึงประเทศไทย ก็มาบอกว่าพอจะจะทำปริญญาเอกเกิดเปลี่ยนทฤษฎีทางไวยากรณ์ (ทางเรื่องของเสียงยังไม่เปลี่ยน) เพราะฉะนั้นเขาก็เป็นดอกเตอร์ที่ออกจะพินสมัยไปแล้ว

ทฤษฎีใหม่นี้จะช่วยให้มีการค้นคว้าลักษณะของภาษาในด้านไวยากรณ์ได้อย่างชัดเจนจริง ๆ และจะทำให้การเรียนไวยากรณ์ง่ายขึ้นมา เหมือนเปลี่ยนจาก ยาเขียวไปหาชัลฟา แล้วเปลี่ยนเป็นปฏิชีวนะ ในวิชาแพทย์ แต่ใครเล่าจะเป็นคนทำการค้นคว้าและเขียนตำราไวยากรณ์ไทย เพราะคนที่สามารถทำได้มีอยู่ไม่กี่คน และมักต้องสอน ซึ่งถ้าให้เวลาทำตำราเสียก่อนแล้วจึงให้สอน ก็จะมีคนได้รับประโยชน์กันจำนวนมาก แต่เมื่อต้องเข้าไปสอนในชั้น ก็สอนไปจากตำราฝรั่ง ว่าไปด้วยการบอกเล่าบรรยาย ปีหนึ่งแล้วก็ปีหนึ่งเล่า ในเรื่องไวยากรณ์ไม่มีใครถามผู้แทนไทยในที่ประชุม ถ้าเขาถามแล้วก็จะอีกอีกมาก เพราะจะต้องบอกเขาอย่างสั้น ๆ ว่า ยังต้อง modernize กันอีกมาก

ขอล่าต่อไปเรื่องภาวะทางภาษาไทยในประเทศเราในเรื่องถ้อยคำนั้น ก็มีใช้พอเพียงแก่ความต้องการ แต่ในเรื่องการออกเสียงและตัวสะกด เมื่อใดจะหยุดก่อการสับสนกันเสียทีในที่นี้ยังไม่กล่าวถึงสื่อสารมวลชน พูดแต่ในด้านการศึกษา และการสอนในโรงเรียน ถ้าท่านเป็นครูภาษาไทย ท่านจะเวียนศีรษะที่สุด เช่น เมื่อเร็ว ๆ นี้ มีความสนใจกันขึ้นมาเรื่องการออกเสียงคำที่มาจากบาลีและสันสกฤต เช่น ให้ออกเสียง อาชญา โดยไม่ออกเสียง ช จึงจะถือว่าถูก ฟังแล้วอดที่จะสลดใจไม่ได้เลย อาชญา เป็นส่วนหนึ่งของนามบรรดาศักดิ์ของขุนนางมาหลายคน ล้วนแต่ออกเสียงตัว ช กันมาทั้งนั้น เช่น พระยา

อาชญาจักร และมีในเพลงร้อง “ความกลัวพระราชอาชญา ก็ออกเสียง ช แต่ท่านนักเรียนสันสกฤตท่านว่าผิด ต้องออกเสียงเป็น อาตยา แต่ครูก็คนเล่าที่จะล้วงเข้าไปมีความรู้ถึง คำว่าคำไหนสันสกฤต คำไหนบาลี ฯลฯ แต่เดิมนั้นเราถือหลัก ร่วมกันจะเป็นบาลีหรือสันสกฤต เราก็ออกเสียงด้วยหลัก อย่างเดียวกัน เช่น ท่านคงได้ยินการออกเสียงคำ อาชญากรรม อาชญากร มาแล้ว การถือเช่นนั้นนักภาษาศาสตร์ก็รับรอง ดร.เกตุนิษฐ์ ทำการค้นคว้าเรื่องคำชนิดนี้ในภาษาไทย เขาเรียก รวมกันว่า Indic ยังมีเรื่องการออกเสียงเป็นวรรณยุกต์อย่างไทย หรือไม่ออก เช่น *เทศนา* ท่านว่าออกว่า *เทศสะหนา* ผิด ขอให้ท่านฟังพระภิกษุที่ท่านอายุประมาณ 50 ปีขึ้นไป บางองค์ ท่านก็ยังออกว่า *เทศสะหนา* เวลาพูดในประโยคไทย เพราะ เป็นหลักของไทยเช่นนั้นมานานแล้ว วาสนา ศาสนา มัตสยา (ในเพลงเขมรไทยโยค) ครูอายุหน่อย ๆ ยากที่จะไปจำว่าคำไหน ให้ออกเสียงวรรณยุกต์ คำไหนไม่ออก เกิดความสับสนกันไปหมด อีกเรื่องหนึ่งคือคำที่สะกดเรียงกัน เช่น *อนันต คมนาคม* ท่านนักภาษาบางท่านช่างสนใจจนเสียจริงว่า ถ้าออกเสียงเป็น สระโอะอย่างไทยแล้วเป็นผิด ต้องออกว่า *อะนะบัต คมะนะนาคม* ซึ่งตามหลักของภาษาไทย นานมาแล้วเราใช้เป็นเสียงโอะ *ท้าวทศรถ พระทศพล คชศาสตร์ กลศาสตร์ ขลประทาน* อีกหลักหนึ่งที่ท่านยกมาอ้างกันก็คือ การออกเสียงตัวสะกด เช่น *ประกาศนียบัตร ออกประกาศสนธิ* ไม่ได้ ผิด ต้องออก *ประกา สนธิ* ท่านลืมนึกไปว่าในคำ *เอกชน เอกสาร ฆาตกรรม* *เจ้าพระยาภาสกรวงศ์* (ออกเสียง ภาตสะกะอระวงศ์เรียกสั้น ๆ ว่า เจ้าพระยา “ภาต”) เราออกเสียงตัวสะกดกันมาตั้งแต่ รัชกาลที่ 5 ตลอดรัชกาลที่ 6 และที่ 7 จนถึงเมื่อเร็ว ๆ นี้ ก็ออกกันมาตามหลักซึ่งถือว่าเป็นหลักในภาษาไทยแล้ว การรับคำ จากภาษาอื่นแล้วมากลายไปตามเสียงในภาษาและอักขรวิธี ของตนเป็นหลักธรรมชาติ หรือเรียกอย่างภาษาธรรมะก็ว่าเป็น ไปตามสภาวะ เกิดแก่ภาษาทุกภาษา คำลาตินในภาษาอังกฤษ ก็ไม่ได้ออกเสียงอย่างลาติน ไม่ใช่เรื่องใหญ่โตอะไรเลย แต่เรื่องที่ใหญ่โตที่สำคัญที่สุดนั้น มีคนน้อยคนสนใจ เรื่องใหญ่โตนี้คือการสื่อสาร

การสื่อสาร คือการทำให้เกิดความเข้าใจระหว่างผู้พูดกับ ผู้ฟัง ผู้อ่านกับผู้เขียน การสื่อสารโดยไม่อาศัยภาษามนุษย์อย่าง ธรรมดา ก็มี เช่น ทหารสื่อสารกันด้วยแสงไฟ หรือใช้ธง หรือ อย่างอื่น การสื่อสารเป็นพฤติกรรมที่สำคัญของสังคมมนุษย์ ถ้ามนุษย์ไม่สามารถสื่อสารกันแล้ว มนุษย์จะมีความเจริญก้าวหน้า

มาเท่าที่มีอยู่ไม่ได้ การสื่อสารมีหลายชั้น อย่างธรรมดาสามัญ คนที่ไม่ต้องฝึกฝนเล่าเรียนก็อาจทำได้ นั่นก็ชั้นหนึ่ง แต่สูง ๆ ขึ้นไป เช่นในการเจรจาติดต่อ สร้างความสัมพันธ์ต่าง ๆ จนกระทั่งบรรยายอารมณ์ความรู้สึกที่ละเอียดที่ลึกซึ้ง ทำให้ เกิดความเข้าใจกัน เห็นอกเห็นใจกัน หรือตรงกันข้ามจนถึงขั้น “จะพลิกพลั้วชีวิหาเป็นอาวุธ” ก็มี ในสังคมที่ยังไม่ค่อยเจริญ การสื่อสารเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ คนพูดกันไม่เข้าใจ เขียนให้อ่านกันไม่เข้าใจ ด้วยขาดความชำนาญในการเลือกเฟ้น ถ้อยคำ และที่สำคัญที่สุด ขาดความรู้ทางจิตวิทยาของการฟัง การอ่าน ซึ่งก็ต้องฝึกฝนอบรมด้วย นี่เป็นเรื่องน่าห่วงใยมาก ครูภาษาไทยควรมีเวลาเอาใจใส่ในเรื่องนี้ จึงไม่บังควรที่ท่าน นักภาษาที่ไม่ห่วงใยเรื่องการสื่อสาร จะมาคิดเปลี่ยนหลักเกณฑ์ ที่ดีอยู่แล้ว ให้เกิดความสับสนวุ่นวาย ครูควรต้องเอาใจใส่ในเรื่อง ที่ไม่เกิดประโยชน์ แม้จะไปแนะนำว่าอย่างไร ครูก็ไม่เชื่อ เพราะ ได้ยินกรอกหูอยู่ว่า อย่างนั้นผิด อย่างนี้ถูก จึงวิตกกังวลอยู่มาก ความวุ่นวายอย่างที่มีมาแล้วนี้ ถ้าหากนักภาษาเป็นนักภาษา- ศาสตร์ด้วย ก็จะทำให้ลดน้อยลงไป

ในขณะเดียวกัน ฝ่ายที่เป็นนักภาษาศาสตร์นั้นก็ต้องเข้าใจ ศิลปะของการใช้ภาษาด้วย หาใช่ว่าถ้าตัวเป็นนักภาษาศาสตร์แล้ว จะถือว่าตนมีหน้าที่สำคัญที่สุด เมื่อค้นคว้าวิจัยแล้ว ก็มีเกียรติ มีศรียิ่งกว่าผู้อื่น ที่จริงนักภาษาศาสตร์ก็เหมือนนักวิทยาศาสตร์ ทั่วไป คือทำการวิจัยเพื่อว่าความรู้ที่ค้นคว้ามานั้นจะเป็น ประโยชน์ต่อไป ความรู้ที่ค้นคว้ามานี้ บางครั้งผู้ใช้ก็เลือกเอา ไปใช้แต่บางส่วน บางครั้งก็ใช้หมดที่รู้ แต่นักภาษาศาสตร์บางคน ก็ที่กักเอาว่าความรู้ที่ได้มาจากภาษาศาสตร์นั้น ผู้ใช้ภาษาควร นำไปใช้ให้หมด แต่ที่เป็นเช่นนี้เป็นแต่เฉพาะนักภาษาศาสตร์ ที่ไม่มีความรู้ในเรื่องสังคมศาสตร์อย่างกว้างขวางเท่านั้น ถ้ามีความรู้ทางสังคมศาสตร์อย่างกว้างขวาง ก็จะเข้าใจว่าสังคม มีธรรมชาติเป็นอย่างไร และมนุษย์มีอะไรอื่นนอกเหนือไปจาก วิทยาศาสตร์ เช่น ศิลปะ ศาสนา กีฬา และอารมณ์ ในระหว่างการประชุมเรื่อง “การปรับปรุงภาษาในเอเชียให้ ทันกาล” คราวนี้ มีนักสังคมศาสตร์ที่มีความรู้กว้างขวาง เขียน เอกสารเตือนสตินักภาษาศาสตร์หนุ่ม ๆ ไว้มาก

เรื่องที่น่าสนใจอีกมาก แต่ท่านคงจะกรุณาให้หน้ากระดาษ มากนักในเรื่องนี้ไม่ได้ จึงขอกล่าวอีกเรื่องเดียวคือเรื่องฝรั่ง เรียกว่า values ซึ่งมีนักการศึกษา นักสังคมวิทยา เรียกใน ภาษาไทยว่า ค่านิยม บ้าง คุณนิยมบ้าง คำ values นี้เป็น คำเก่า แต่มีความหมายใหม่ในแง่ของสังคมศาสตร์ หมายถึง

ความนิยมในคุณค่าต่าง ๆ ในชีวิต เช่น คนหนึ่งนิยมความ มีทรัพย์สินว่าเป็นสิ่งดีมีค่า อีกคนหนึ่งไม่นิยมว่า มีทรัพย์สินดี แต่ความสามารถในการหาทรัพย์สินเป็นสิ่งดี ถ้ามีทรัพย์สินเพราะ คนอื่นเขาให้ ตนเองไม่ได้หา ก็ไม่ใช่สิ่งที่มีคุณค่าอย่างไร และ อีกตัวอย่างหนึ่ง คนหนึ่งนิยมว่าความเป็นผู้ชายคือความสามารถ มีส่วนในอบายมุข ถ้ากินเหล้าไม่เก่ง ไม่ไฟในเรื่องอิสตรี ไม่ใช่ ลูกผู้ชาย อีกคนหนึ่งนิยมว่าความเป็นลูกผู้ชายอยู่ที่ใจเด็ด อาจรับโทษผิดโดยซันตา อาจเสียสละ และรักษาความหนุ่มนวล คนสองคนนี้มี values ไม่เหมือนกัน ในภาษาไทยนั้น ตัวดิฉัน ไม่ชอบคำว่า ค่านิยม เพราะทำให้มีความสับสนในบางแห่ง และไม่เข้าหลักสมาสที่ถือกันมา ขณะนี้ขอใช้ทับศัพท์ไปก่อน ในการประชุมคราวนี้มีคนฟังเสียงและเน้นเรื่องนี้มาก ขอเสริม ว่า values หรือความนิยมในคุณค่าต่าง ๆ ในชีวิตนี้ ตัวบุคคล แต่ละคนหาใช่จะรู้ตัวไม่ อาจอยู่ลึกซึ้งภายในจิตใจ หรืออยู่เป็น

ประเพณีในสังคม เช่น คนในอาฟริกาบางพวก ก่อนจะเป็น หัวหน้าต้องได้ฆ่าสัตว์อย่างน้อยตัวหนึ่งก่อน นี่ก็หมายความว่า นิยมความกล้าและความสามารถในการใช้อาวุธนั่นเอง แต่ถ้า ไปถามคนเหล่านี้ว่า values ของท่านคืออะไรเขาก็อาจตอบ ไม่ได้เลย ในการประชุมนี้เขาเน้นกันว่า ไม่ว่าจะปรับปรุงอะไร จะเป็นภาษาก็ดี หรือประเพณี หรือ กฎหมาย ถ้าไม่ศึกษาให้ เข้าใจ values ของสังคมหนึ่ง ๆ แล้วก็ไม่มี การปรับปรุงที่เป็น ประโยชน์เกิดขึ้น มีแต่จะทำให้เกิดความสับสนวุ่นวายเท่านั้น ก็มาจนอยู่ตรงสัปปุริสธรรมนั่นเอง ขอให้รู้จักตนเอง รู้จักบริษัท รู้จักกาล รู้จักประมาณ ฯลฯ

ขอแสดงความนับถือ

ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ

จุดประสงค์ของการศึกษาในมหาวิทยาลัย

คำ “จุดประสงค์” ในบทความนี้ ข้าพเจ้าใช้ในความหมายเหมือนคำ objective ในภาษาอังกฤษ แต่ก็ต้องขออธิบายความหมายเสียก่อนที่จะออกความเห็นต่อไปในเรื่องนี้ คำที่มีความหมายคล้าย ๆ กันคำนี้ทั้งในภาษาอังกฤษและภาษาไทย มีอยู่หลายคำ ในภาษาไทยมีคำ ความมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ จุดมุ่งหมาย จุดประสงค์ และคำอื่น ๆ อีก ส่วนในภาษาอังกฤษก็มีคำ aim, purpose, goal เป็นต้น คำเหล่านี้ผู้ใช้แต่ละคนใช้ในความหมายคล้ายคลึงกัน แต่ไม่ตรงกันไปทุกคนและทุกกรณี เป็นต้น คำ aim, purpose มักใช้ควบกันไปเสมอ แต่เมื่อขอร้องให้คนที่มีความรู้มีคุณสมบัติพอสมควร ทั้งที่เป็นคนอังกฤษหรืออเมริกัน อธิบายว่าแตกต่างกันอย่างไร ก็มีข้ออธิบายอ้อ ๆ อึ้ง ๆ ไม่ค่อยแน่ใจ คำว่า objective และ goal ก็มักใช้แทนที่กันได้ แต่มีที่สังเกตชัดอยู่หน่อยหนึ่ง คือ goal มักใช้ในเวลาที่พูดหรือเวลาเขียนถึงเรื่องราวที่ไม่ค่อยสลักสำคัญนัก แต่คำ objective มักใช้ในเวลาที่พูดและเขียนถึงเรื่องที่มีความสำคัญมากหน่อย เช่น ถ้าจะกล่าวถึงจุดประสงค์ในการศึกษาชั้นมหาวิทยาลัย ก็มักใช้คำ objective มากกว่าที่จะใช้คำ goal เป็นต้น ก็แต่คำ “จุดประสงค์” นี้มีความหมายว่าอย่างไรเล่า ในที่นี้ข้าพเจ้าหมายถึงจุดที่มุ่งจริง ๆ หรือจะว่าจุดหมายที่สำคัญที่สุดในบรรดาสิ่งที่มุ่งหมายหลายประการ สิ่งที่มุ่งหมายในการให้การศึกษาหรือการเข้ารับการศึกษานอมหาวิทยาลัยมีอย่างไรบ้าง เท่าที่ได้ทราบจากการสนทนาเจรจา จากบทความที่เขียนทั้งในภาษาอังกฤษและภาษาไทย จากหนังสือตำราการศึกษาต่าง ๆ ประมวลได้ว่ามีอยู่หลายอย่างดังนี้

ในประเทศไทย -

1. เพื่อรับปริญญา เพื่อ ก.พ จะได้ให้เงินเดือนแพงกว่าคนที่ไม่ได้รับปริญญา
2. เพื่อรับปริญญา เพื่อจะได้รับคามยกย่องว่าเป็นผู้ที่ได้รับปริญญา
3. เพื่อได้รับความรู้ชั้นอุดมศึกษา
4. เพื่อรอเวลาไปเรียนต่อ ณ ต่างประเทศ
5. เพื่อจะได้ชื่อว่าเคยเข้ามหาวิทยาลัย
6. เพื่อจะได้คบเพื่อนที่มีความรู้ชั้นอุดมศึกษา

7. เพื่อจะได้ไม่อายเพื่อนว่าไม่สามารถเข้าเรียนในมหาวิทยาลัย
8. เพื่อให้มีความคิดนึกเจริญก้าวหน้าไม่ล้าหลังใคร
9. เพื่อความสุขในการอยู่ร่วมและสัมพันธ์กับคนที่มีความนึกคิดเจริญก้าวหน้า

10. ฯลฯ ฯลฯ ฯลฯ

ในต่างประเทศ -

1. เพื่อมีวิชาชีพ
2. เพื่อมีวิชาชีพ เพื่อหางานที่ไม่ต้องใช้กำลังกาย
3. เพื่อไม่ล้าหลังคนที่อยู่ในสังคมเดียวกัน
4. เพื่อหาสามีที่มีความนึกคิดก้าวหน้า
5. เพื่อหาสามีที่มีความรู้พอสมควร (สำหรับสตรีบางกลุ่มในสหรัฐอเมริกา)
6. เพื่อฐานะในสังคม เพราะนิยมว่าผู้ดีต้องได้เข้ามหาวิทยาลัย (คนบางกลุ่มในยุโรปและอเมริกา)
7. เพื่อค้นคว้าหาความรู้
8. เพื่ออาศัยความสะดวกในมหาวิทยาลัยทำการวิจัย
9. เพื่อหาความสุขจากการอยู่ร่วมกับคนที่เจริญทางความนึกคิดและจากสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับคนประเภทนั้น
10. เพื่อศึกษาวิธีการที่จะคิดค้นหาความจริงหรือสังัจจธรรมทางวัตถุ
11. เพื่อศึกษาหาวิธีที่จะคิดค้นหาความจริงหรือสังัจจธรรมทั้งทางวัตถุและจิตใจ
12. ฯลฯ ฯลฯ ฯลฯ

ในเมื่อมีนักการศึกษาที่สนใจกับการศึกษาชั้นอุดมมาพบกันเข้า การสนทนามักจะวนเข้าหาเรื่องความมุ่งหมายของการศึกษาในมหาวิทยาลัยเสมอ และก็มีมีการอภิปรายกันถึงเรื่องจุดประสงค์อันแท้จริงของมหาวิทยาลัย ความเห็นของนักศึกษาหลายคนก็ขัดแย้งกันในข้อปลีกย่อยต่าง ๆ เป็นต้นว่ามหาวิทยาลัยควรเป็นเพียงโรงเรียนสอนวิชาชีพชั้นสูงหรือควรเป็นยิ่งกว่านั้น ถ้าเป็นเพียงโรงเรียนสอนวิชาชีพชั้นสูงไม่ควรถือเป็นมหาวิทยาลัยจริง เป็นแต่มหาวิทยาลัยเทียม

บางคนก็บอกว่า ความใฝ่ฝันว่ามหาวิทยาลัยเป็นสถานที่สำหรับคนคิดค้นหาสิ่งจรรจนหรือสถานที่ทำให้คนมีความคิดนึกเจริญขึ้นนั้น จะไม่มีวันเป็นจริงขึ้นมาได้ หรือถ้าเคยเป็นจริงก็คือเป็นจริงในอดีต ต่อไปนี้จะไม่ได้พบเห็นอีกแล้ว นับวันมหาวิทยาลัยก็จะเป็นเพียงโรงเรียนวิชาชีพชั้นสูงเท่านั้น บางคนก็ว่าในมหาวิทยาลัยต้องมีการวิจัย ถ้าไม่มีก็ไม่เรียกมหาวิทยาลัย

เรื่องมหาวิทยาลัยซับซ้อนมาก ประเทศหนึ่ง ๆ ได้ตั้งมหาวิทยาลัยขึ้นในยุคสมัยต่าง ๆ กัน วัตถุประสงค์ของการตั้งมหาวิทยาลัยก็ไม่ค่อยตรงกัน ย่อมแตกต่างกันไปตามลักษณะการปกครองบ้าง เพราะศาสนาบ้าง เพราะวัฒนธรรมบ้าง มหาวิทยาลัยในประเทศที่เป็นเมืองขึ้นก็มีลักษณะไม่เหมือนกับมหาวิทยาลัยในประเทศที่เป็นเอกราช มหาวิทยาลัยในประเทศร้อนก็ย่อมไม่เหมือนมหาวิทยาลัยในประเทศหนาว ประเทศใดยากจนก็มีมหาวิทยาลัยมีลักษณะหนึ่ง ประเทศที่ร่ำรวยก็มิไปอีกลักษณะหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ถ้าสังเกตจากท่าทีอาการจากคำพูด จากเรื่องราวที่เขียน จะมีอยู่สิ่งหนึ่ง (ซึ่งจะแยกออกเป็นสองสามสิ่งก็ได้) ที่คนทั้งหลายทั้งปวงคิดว่าผู้ที่ได้ศึกษาในมหาวิทยาลัยต้องรู้ และถ้าผู้ที่ได้ผ่านมหาวิทยาลัยแล้ว สำแดงความโง่หรือความไม่รู้ในสิ่งนี้ ก็จะถูกคนโดยมากแสดงอาการประหลาดใจหรือเหยียดหยามปรากฏออกมาเลย

สิ่งที่ทำให้เกิดความประหลาดใจหรือความผิดหวังนี้ ก็คือความไม่รู้เรื่องตัวเองและเรื่องสิ่งที่แวดล้อมตน ยกตัวอย่างในประเทศไทย ถ้ามีนักศึกษาในมหาวิทยาลัยคนใดแสดงความไม่รู้ว่าพ่อขุนรามคำแหงคือใคร มีความสำคัญอย่างไรแก่ประเทศไทยหรือไม่รู้ว่า พระปิยมหาราชคือใคร มีความสำคัญอย่างไร เมืองสุโขทัยอยู่ทางทิศไหนของประเทศไทย อยู่ชุกาไกลจากกรุงเทพฯสักกี่กิโลเมตร เหล่านี้ก็จะมีคนแสดงความประหลาดใจและความผิดหวังอย่างมากทีเดียว ถ้าผู้ที่ไม่รู้เหล่านี้เป็นนักเรียนในโรงเรียนอาชีวศึกษา คนที่ได้เห็นความไม่รู้เหล่านี้จะแสดงความประหลาดใจเหมือนกัน แต่จะไม่แสดงอย่างตลกตลึงหรือขบขัน และจะไม่แสดงความผิดหวังอย่างรุนแรงให้ปรากฏ ข้าพเจ้าจะขอประมวลเหตุการณ์ที่แสดงความไม่รู้ของผู้ที่ได้ผ่านการศึกษามาจากมหาวิทยาลัยในเมืองไทย ที่ทำให้ชาวต่างประเทศประหลาดใจและผิดหวังอย่างมากมาแล้วให้ฟังพอเป็นสังเขป

ก. ไม่รู้ว่าพระพุทธศาสนามีหลักแตกต่างจากศาสนาอื่นอย่างไร

- ข. ไม่รู้ว่าประวัติศาสตร์อาชยการค้นคว้าอย่างไร
- ค. ไม่รู้ว่าชีวิตของคนไทยที่ไม่ใช่ญาติ ที่อยู่ในฐานะต่างจากตน มีลักษณะเป็นอย่างไร
- ง. ไม่รู้ว่าคนสำคัญในโลกที่ยังคงมีชีวิตอยู่คือใครบ้าง เช่น ไม่รู้ว่า ซวเต์เซอร์ คือใคร
- จ. ไม่รู้ว่าวิทยาศาสตร์แตกต่างจากระบบนิกคิดอื่นอย่างไร เช่น ปรัชญา กับวิทยาศาสตร์ผิดกันอย่างไร
- ฉ. ไม่รู้ว่ากฎหมายมีความสำคัญแก่ตนอย่างไร
- ช. ไม่รู้ว่าระบอบการปกครองมีอยู่กี่อย่างในโลกปัจจุบันนี้
- ซ. ไม่รู้เรื่องกรีกเรื่องโรมเลย ยิ่งกว่านั้น ไม่รู้เรื่องจีนเรื่องอินเดีย (สองชาติแรกเป็นชาติครูของตะวันตก สองชาติหลังเป็นชาติครูของตะวันออก)

ยังมีตัวอย่างอีกมาก แต่เท่าที่ยกมานี้ย่อมแสดงให้เห็นว่าคนทั่วไปคิดว่าผู้ที่เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยควรจะมีความรู้อะไร และมีความสนใจเรื่องใดบ้าง และขอเล่าต่อไปว่า ผู้ที่ได้ผ่านการศึกษาในประเทศตะวันตกมักจะมีความรู้ในเรื่องใดบ้าง

ก. มีความรู้ที่ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกมีประวัติมาอย่างไร พอสังเขป และรู้ว่าได้มีการกระทำผิดพลาดอย่างไรบ้างในนามของศาสนานี้ เช่น ในมัธยมสมัยมีการตั้งศาลทรมานคนที่มีความเชื่อแตกต่างไปจากที่สันตปาปากำหนดให้เชื่อ เป็นต้น

- ข. รู้วิธีการค้นคว้าตามระบบวิธีวิทยาศาสตร์ เช่น รู้ว่า จะต้องต้องมีข้อมูล มีการทดลอง ฯลฯ
- ค. รู้ว่าวิทยาศาสตร์แตกต่างกับศิลปะอย่างไร
- ง. รู้ปรัชญาบ้างเล็กน้อย (ถ้าในยุโรปู้ปรัชญามากพอสมควรเกือบทุกคน)
- จ. รู้ว่าวิทยาศาสตร์ฝ่ายกายภาพแตกต่างกับสังคมศาสตร์อย่างไรพอสมควร
- ฉ. รู้ว่ากฎหมายมีความสำคัญอย่างไรแก่สังคมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่
- ช. รู้จักระบอบการปกครองอย่างน้อยสองสามชนิด
- ซ. รู้ประวัติของมนุษยชาติพอสมควร
- ฌ. รู้ประวัติศาสตร์สมัยโบราณพอสมควร เช่น รู้เรื่องประเทศอียิปต์ กรีก และ โรม
- ญ. ฯลฯ ฯลฯ ฯลฯ

จะเห็นได้ว่า มหาวิทยาลัยจะมีหน้าที่ให้การศึกษาชนิดใดก็ตาม จะกำหนดไว้หรือไม่กำหนดจะกล่าวออกมาเป็นถ้อยคำหรือลายลักษณ์อักษรหรือไม่ก็ตาม ที่กล่าวมาแล้วนั้นแสดงว่า

ในความคิดส่วนตัวของคนทั่ว ๆ ไป มีความคาดหวังเอาไว้ว่าคนที่ผ่านการศึกษามหาวิทยาลัยควรมีความรู้ที่กล่าวมาแล้วนั้น แต่เกี่ยวกับมหาวิทยาลัยในเมืองไทย เราดูเหมือนยังไม่เคยพูดกันว่า สิ่งที่เราประสงค์จะได้รับจากการจัดตั้งมหาวิทยาลัยและการสอนในมหาวิทยาลัยนั้นคืออะไรบ้าง มหาวิทยาลัยของเราดำเนินการไปเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายปลายทางอะไร มีอะไรเป็นจุดประสงค์อันแท้จริง มีหลายจุดหรือจุดเดียว การสอนวิชาชีพเท่านั้นคู่ควรกับชื่อ มหาวิทยาลัย แล้วหรือ ก็เกียรติยศที่เราได้รับ เช่น พระมหากษัตริย์เสด็จพระราชดำเนินมาในพิธีประสาทปริญญา เหมาะสมกับงานของเราที่ทำหรือไม่ หรือว่าเกียรติยศที่พระมหากษัตริย์พระราชทานนั้น ไม่สมควรแก่เรา เป็นแต่เพียงพระมหากรุณาธิคุณเกินค่า เราควรทำอะไรบ้างให้สมกับพระมหากรุณานั้น

ข้าพเจ้าได้ทราบว่ามีมหาวิทยาลัยหลายแห่งในประเทศไทยกำลังปรับปรุง “หลักสูตร” และการสอนเพื่อแก้ข้อบกพร่องที่ได้มีมาแล้ว แต่การเปลี่ยนหลักสูตรจะเปลี่ยนทรศณะหรือคตินของคนหาได้ไม่ ถ้าคตินของผู้สอนเป็นไปในทางใด วิธีสอนก็จะเป็นไปในทางนั้น ถ้าผู้สอนมีอุดมคติ หลักสูตรแม้ไม่คอยดีก็จะทำให้มีการสอนตามอุดมคติได้ แต่ถึงจะมีหลักสูตรตามอุดมคติของใคร ถ้าผู้สอนไม่มีอุดมคติร่วมด้วย การสอนก็จะไม่ดำเนินไปตามอุดมคตินั้น ๆ ถ้ามหาวิทยาลัยมีจุดประสงค์

อย่างไร ก็ควรมีการแสดงออกเป็นวาจา และลายลักษณ์อักษร ให้คณะอาจารย์ทราบร่วมกันทั้งคณะ อาจารย์ผู้หนึ่งในมหาวิทยาลัยฮ่องกงกล่าวแก่ข้าพเจ้าเมื่อข้าพเจ้าไปดูงานทางการศึกษาของอาณานิคมนั้นว่า “สำหรับทางวิชาชีพนั้น มหาวิทยาลัยนี้ก็เหมือนกับมหาวิทยาลัยโดยมากในประเทศอังกฤษ (สหราชอาณาจักร) คืออยู่ในอิทธิพลของสมาคมทางวิชาชีพมากไปสักหน่อย (หมายถึงการสอนวิศวกรรมศาสตร์ ก็ต้องเป็นไปตามการเรียกร้องของสมาคมนักการบัญชี ฯลฯ) แต่เราก็ไม่ลืมจุดประสงค์ที่สำคัญที่สุดของมหาวิทยาลัย คือทำให้คนหนุ่มสาวที่เข้ามารับการศึกษามาจากเรา พัฒนาการขึ้นเป็นคนที่มีความนึกคิดของตัวเอง โดยอาศัยข้อความจริงที่นักปราชญ์และนักวิจัยได้ค้นคว้ามาให้” ข้าพเจ้าฟังแล้วก็หวนคิดถึงมหาวิทยาลัยในประเทศเรา ข้าพเจ้าได้เป็นนิสิตในมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงที่สุดในประเทศเป็นเวลา 5 ปี ได้เป็นอาจารย์สอนในมหาวิทยาลัยนั้นหลายระยะ และได้ติดต่อกับเพื่อนฝูงที่เป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยหลายแห่ง ปัจจุบันนี้รัฐบาลก็อุตสาหะยกย่องให้เป็นกรรมการสภาการศึกษาของชาติ แต่ก็ไม่เคยได้ยินว่าจุดประสงค์ของมหาวิทยาลัยของเรานั้นคืออะไรเลย ท่านผู้ใดทราบขอได้บำเพ็ญธรรมทาน บอกกล่าวให้ข้าพเจ้าได้ทราบบ้าง จะเป็นพระคุณอย่างยิ่ง

วัฒนธรรมกับการวางแผนการศึกษา (เอกสารใช้ในการสัมมนาว่าด้วยการวางแผนการศึกษา พ.ศ. 2510)

ช่วงที่หนึ่ง ว่าด้วยลักษณะสำคัญของวัฒนธรรมของไทย บางประการ

การที่จะวางแผนการศึกษาของชาติ โดยพิจารณาวัฒนธรรมเสียก่อนนั้นเป็นสิ่งที่พึงทำ แต่วัฒนธรรมนั้นเป็นสิ่งซับซ้อนอย่างเหลือล้น จึงเป็นการยากที่ผู้หนึ่งผู้ใดจะพิจารณาให้ถ้วนทั่วทุกด้านทุกมุมได้ ในเอกสารนี้ จะมีการพิจารณาด้านที่เห็นว่สำคัญสำหรับการวางแผนงานการศึกษาเพียงสองสามด้านเท่านั้นและจะไม่กล่าวอ้างตำราไหน จะมีเพียงข้อหนังสือไม่กี่เล่มไว้ท้ายเอกสารนี้ สำหรับท่านที่สนใจอยากอ่านเพื่อให้แลเห็นบางสิ่งบางอย่างให้กว้างขวางขึ้นกว่าเอกสารนี้จะเสนอได้เท่านั้น

การให้การศึกษาย่อมจะต้องให้สอดคล้องกับวัฒนธรรม แต่จะสอดคล้องไหนคล้อยตรงไหน เป็นปัญหายุ่งยากมิใช่น้อย และสิ่งที่นักการศึกษาจะต้องเอาใจใส่พิถีพิถันก็คือ มีบางสิ่งบางอย่างในวัฒนธรรมที่ต้องปรับปรุง มีบางสิ่งบางอย่างต้องดำรงรักษา สิ่งนั้น ๆ คืออะไร วัฒนธรรมก็เช่นเดียวกับสิ่งทั้งหลายในโลก จะอยู่คงตัวไม่เปลี่ยนแปลงปรับปรุงหาได้ไม่ ในเรื่องนี้เราจะต้องพิจารณาเป็นเนื้อหาสำคัญของเอกสารนี้

วัฒนธรรมกับสังคมแยกออกจากกันยาก ถ้ามนุษย์อยู่โดดเดี่ยว ไม่รวมกันเข้าเป็นชุมชนไม่เกิดสังคมขึ้น วัฒนธรรมก็ไม่เกิดขึ้น วัฒนธรรมคือระบบชีวิตของชุมชนหรือสังคม สังคมจะดำรงอยู่หรือดำเนินไปโดยไม่มีระบบชีวิตไม่ได้ ดังนั้นวัฒนธรรมกับสังคมก็อาจจะเรียกว่าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน บางคราวเราใช้สองคำนี้ประดุจว่าเป็นของสองสิ่งต่างหากจากกัน เราแยกเพื่อความสะดวกแก่การกล่าวเท่านั้น แท้จริงแล้วสังคมกับวัฒนธรรมแยกกันออกไม่ได้

คนทั่ว ๆ ไป รวมทั้งนักมานุษยวิทยาและนักสังคมวิทยามักกล่าวถึง วัฒนธรรมไทย ว่าเป็นเช่นนั้นเช่นนี้ วัฒนธรรมไทยดี วัฒนธรรมไทยไม่ดี แต่ดูจากแง่ของการพัฒนาของมนุษยชาติ วัฒนธรรมไทยก็มีลักษณะคล้ายคลึงกับวัฒนธรรมของมนุษย์ทั่ว ๆ ไป คือมีพัฒนาการ มีวิวัฒนาการ ค่อย ๆ คลี่คลายไปตาม

สภาพภูมิศาสตร์ เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ภาวะเศรษฐกิจ และภาวะการเมือง สองอย่างทีกล่าวสุดท้ายนี้ถูกภาวะเศรษฐกิจและการเมืองของโลกหรือของประเทศอื่นมาช่วยทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงปรับปรุงด้วย

จากความเห็นของทั้งนักวิชาการและคนทั่ว ๆ ไป วัฒนธรรมไทยเป็นวัฒนธรรมที่มีลักษณะดีมากกว่าไม่ดี ผู้เขียนเป็นคนไทย ก็ย่อมคล้อยตามไปด้วย นอกจากนั้นคนทั่ว ๆ ไป ก็มักกล่าวว่า วัฒนธรรมไทยได้รับอิทธิพลส่วนใหญ่ในด้านศิลปะและปรัชญาจากอินเดีย ได้แก่พระพุทธรูปศาสนา กฎหมาย นาฏศิลป์ เป็นต้น และในด้านความนึกคิดบางอย่างมาจากจีน เช่นความคิดในเรื่องความซื่อตรงต่อพระมหากษัตริย์ หน้าที่ของอำมาตย์ แต่ความเป็นอยู่ในครอบครัวเป็นของไทยเราเอง มีอิทธิพลจากต่างประเทศน้อย เช่น สิทธิของหญิงไทยในการดำเนินกิจการต่าง ๆ สิทธิความยกย่องและเสรีภาพซึ่งมีมากกว่าสตรีในประเทศอาเซียอื่น ๆ มาแต่โบราณกาล ก่อนที่อิทธิพลทางตะวันตกจะมาแพร่หลายในโลกภาคนี้ ซึ่งทำให้สตรีไทยมีลักษณะแปลกไปจากสตรีอื่น ๆ ซึ่งไม่จำเป็นต้องกล่าวในเอกสารนี้ เพราะมีความสำคัญน้อยเกี่ยวกับการวางแผนการศึกษา ด้วยเหตุที่ทั่วโลกรับเอาหลักสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติเป็นบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิต แล้วแต่ที่ควรกล่าวให้เข้าใจกันเพื่อประโยชน์ในการวางแผนการศึกษานั้น คือ วัฒนธรรมไทยมีหลายระดับในปัจจุบันนี้ ในสังคมกสิกรรมชนบท วัฒนธรรมไทยก็มีลักษณะของสังคมแบบนั้น การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การนับคนในหมู่บ้านเดียวกัน เป็นเสมือนญาติ การนิยมช่วยเหลือกันในหมู่วงแคบ การไม่ไว้ใจคนแปลกหน้า เหล่านี้เป็นลักษณะที่จะหาได้ทั่วไปในสังคมชนบทไม่ว่าประเทศใด ถ้าแหล่งใดมีความสมบูรณ์ ความโอบอ้อมอารีก็มีอยู่ในชุมชนนั้น แหล่งใดคับแค้นกันดารก็มีความมั่งคั่งอยู่เพื่อแผ่ไม่ได้ ต่อจากสังคมชนบท ก็มีสังคมเมืองเล็ก ลักษณะไม่ผิดแผกไปจากสังคมชนบทมากนัก แต่มีความเข้าใจทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น คือมีการค้ามีตลาด ย่อมเกิดการแข่งขันกันขึ้น การที่จะเพื่อแผ่เป็นพี่น้องไปด้วยกันทั้งเมืองย่อมไม่ได้ แต่ความ

เอาใจใส่ในกันและกันก็ยังมีอยู่ ต่อจากนั้นก็ยังมีสังคมเมืองใหญ่ มีจริงแห่งเดียวคือกรุงเทพฯ-ธนบุรีในเขตเทศบาลนอกเขตเทศบาล ในเขตจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี ลักษณะก็ยังเป็นสังคมชนบทเป็นบางแห่ง แต่เป็นชนบทพิเศษ คือมีจิตใจและรสนิยมร่วมกับคนเมืองใหญ่เป็นบางอย่าง และควรกล่าวเพื่อกันลืมน่า ในสังคมชนบทนั้น นอกจากจะมีลักษณะจิตใจเอื้อเพื่อและสนิทสนมกันแล้ว ก็มีระบบชีวิตนักร้อง คือการใช้กำลังกายขู่เข็ญกัน และมีสภาพความไม่ปลอดภัยจากอันตราย อยู่เป็นหย่อม ๆ สภาพนี้ ถ้าบ้านเมืองเป็นปรกติสุขก็มีน้อยลง แต่ถ้ามีความผันผวนทางเศรษฐกิจหรือการเมือง ก็จะมีแพร่หลายทั่วไป เป็นต้นนี้เป็นระยะตลอดมาและลักษณะเช่นนี้มีทุกแห่งในโลก

ในการพิจารณาวัฒนธรรมเพื่อวางแผนการศึกษา จึงควรพิจารณาในด้านระบบความนึกคิดจะเป็นประโยชน์ที่สุด ระบบความนึกคิดขึ้นกับสภาพและเหตุการณ์หลายอย่างในชีวิตของชุมชนหรือสังคม ในขั้นต้นขึ้นต่อสภาพเศรษฐกิจดังกล่าวมาแล้ว เช่น ถ้าเป็นสังคมกสิกรรมในชนบท ก็มีความนึกคิดไปตามแบบที่กล่าวมาแล้ว ถ้าเป็นสังคมเมืองเล็กมีพาณิชย์กรรมบ้าง ก็มีความนึกคิดแบบชาวเมืองเล็ก และชุมชนในเมืองใหญ่ก็จะมีลักษณะความนึกคิดไปอีกอย่างหนึ่ง แต่ระบบความนึกคิดนี้จะต้องแยกพิจารณาในด้านความรู้สึก และด้านการใช้ปัญญาหรือการใช้สมอง หรือที่เป็นการคิดโดยรู้สึกตัวแล้วความรู้สึก และการใช้สมองนี้ก็จะต้องนำมาพิจารณารวมกันเข้าอีก ถ้าว่าตามตำราฝรั่งก็เรียกว่า แยกออกเป็น อารมณ์ emotional และสมอง intellectual รวมกันแล้วจึงกลายเป็นลักษณะทางจิตวิทยา Psychological คำสุดท้ายนี้ชาวตะวันตกใช้หลวมมาก บางทีก็แคบมีความหมายแต่ในทางอารมณ์ บางทีก็กว้างมีความหมายคลุมทั้งอารมณ์และการใช้สมอง

ต่อไปนี้จะใช้คำ ระบบความนึกคิดรวมกันไปก่อน แล้วจึงแยก แล้วจึงรวมอีกครั้งหนึ่ง ที่ต้องรวมก่อนก็เพราะต้องกล่าวถึงอิทธิพลที่ทำให้เกิดระบบความนึกคิดก่อน **อิทธิพลที่ทำให้เกิดระบบความนึกคิดเป็นขั้น ๆ ไป** ซึ่งตามตำรามนุษยวิทยาหรือจิตวิทยาทางสังคม ถือว่าเป็นการแสดงพัฒนาการของสังคม หรือวัฒนธรรมนั้น ที่ได้กล่าวมาแล้วคือ**สภาพธรรมชาติ** สภาพธรรมชาตินำไปสู่ภาวะเศรษฐกิจ ภาวะเศรษฐกิจนำไปสู่ระบบความนึกคิดในด้านความรู้สึก หรือ อารมณ์ แต่มีเหตุหนึ่งซึ่งดูเหมือนจะเกณฑ์หรือยกให้เป็นสมบัติธรรมชาติไม่ได้ คือ **การเกิดนักปราชญ์หรือนักคิดขึ้นในชุมชนหนึ่ง ๆ** นักปราชญ์

หรือนักคิดเป็นผู้นำและมีอิทธิพลต่อความนึกคิดของชุมชนนั้น แล้วบางทีก็แผ่ขยายไปยังชุมชนอื่น ๆ นอกจากนั้นยังมีผู้นำเกิดขึ้นหรือผู้มีอำนาจ สนับสนุนและเผยแพร่อีก ความนึกคิดที่ได้มาจากนักปราชญ์นี้ เป็นอิทธิพลซึ่งดูเหมือนจะต้องรับว่า ไม่ใช่สภาพธรรมชาติ ตัวอย่างในเรื่องนี้ก็คือ นักปราชญ์ เช่น ขงจื้อ และพระพุทธเจ้า ซึ่งมีพระเจ้าอโศกมหาราชช่วยเผยแพร่คำสั่งสอนมาจนถึงประเทศไทย เป็นต้น

เมื่อจะพิจารณาระบบความนึกคิดของไทย ว่าอยู่ในขั้นหรือระดับใด เราเห็นจะต้องกล่าวว่า โดยทั่วไปไม่อยู่ในระดับใช้ปัญญา และโดยทั่วไปไม่ใช้หลักวิชา มีบุคคลกลุ่มน้อยจะเปรียบเพียงแค่มือถือก็ว่าได้ ที่ใช้ความคิดโดยอาศัยหลักวิชาส่วนใหญ่ใช้ความคิดโดยอาศัยความรู้สึกหรือประสบการณ์ส่วนตัวเป็นหลักในการวินิจฉัยกรณีทั้งปวง แม้คนที่ได้รับการศึกษาได้ปริญญามาจากตะวันตก บางคนก็ใช้ความรู้สึกส่วนตัวนี้เป็นบรรทัดฐาน แม้การรังรองฟังคำให้การของหลาย ๆ ฝ่ายจึงตัดสิน เช่น ตั้งผู้พิพากษาปฏิบัติในการวินิจฉัยคดี คนที่มีวิสัยทัศน์และมีวุฒิทางวิชาการแล้วบางคนก็ยังไม่มีเป็นนิสัยประจำตัว การเฝ้าหาความรู้ให้กว้างขวาง ความใคร่รู้ใคร่เรียน ไม่ใช่ลักษณะทั่วไปของคนไทย ถ้าสรุปลงให้ง่ายที่สุดหรือจะใช้คำว่าอย่างหยาบ ๆ ระบบความนึกคิดของคนไทยขึ้นอยู่กับความสะดวกสบาย มีความนิยมความสะดวกสบายทางกาย และนิยมความสะดวกสบายทางสมองมากที่สุด ในปัจจุบันนี้ มีคนกลุ่มหนึ่งนิยมการใช้ความคิดตามหลักวิชาแบบตะวันตก กำลังเริ่มจะมีอิทธิพลขึ้น แต่อนาคตจะเป็นอย่างไรต่อไป ก็ยังเป็นปัญหาอยู่ เพราะเปรียบจำนวนกลุ่มใหม่นี้กับชุมชนทั้งประเทศ เป็นอัตราส่วนที่น้อยมาก

ระบบความคิดนี้ทำให้เกิดสิ่งที่นักสังคมวิทยาเรียกว่า values หรือความนิยมในคุณค่าต่าง ๆ ในชีวิต และความนิยมอันนี้เป็นส่วนหนึ่งและส่วนสำคัญของวัฒนธรรมหรือจะกลับกันว่า ความนิยมคุณค่าต่าง ๆ ทำให้เกิดระบบความคิดนี้ก็ได้ แต่ดูเหมือนระบบความนึกคิดจะเป็นขั้นของพัฒนาการตามธรรมชาติมากกว่า หรือจะกล่าวว่า ระบบความคิดนี้และภาวะทางเศรษฐกิจและการเมืองทำให้เกิดคุณค่าต่าง ๆ จะถูกกว่า กระมัง เรื่องใดเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์มักซับซ้อนเกินที่จะกล่าวให้ถูกต้องจริง ๆ มักจะถูกเพียงบางส่วน อย่างไรก็ตาม ในการวางแผนการศึกษาของชาติ คุณค่าในชีวิตเป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาอย่างถี่ถ้วน คุณค่าในชีวิตของไทย ดังได้กล่าวมาแล้ว ที่มาก่อนอื่นก็คือ ความสะดวกสบาย ก่อนเปลี่ยนการปกครอง

ผู้ใหญ่มักจะให้พรเด็กที่เกิดในตระกูลขุนนางว่า ให้เติบโตขึ้นได้เป็นเจ้าคนนายคน พรอันนี้ในวัฒนธรรมอื่นหรือสังคมอื่นอาจตีความว่าคุณค่าของสังคมนั้นคือ อำนาจ แต่ในวัฒนธรรมไทยนั้น อำนาจไม่มีประโยชน์ด้วยตัวของมันเองเลย การที่ให้เจ้าคนนายคนนั้นหวังให้มีความหมาย ไม่ต้องทำงานหนัก เช่น ขาวนา ขาวสวน ซึ่งเป็นราษฎรทั่วไป ผู้มีอำนาจโดยไม่ได้รับความสะดวกรสบายคนไทยมักจะแสดงความสงสาร มักจะกล่าวว่ไปเป็นทำไม ไม่เห็นได้อะไร ชื่อเสียงก็ไม่ใช่คุณค่าของไทย แต่เติมมา มีคำกล่าวเช่น ไม่เห็นได้เบียดอกข้าว ไปทำทำไม แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่า คนไทยแต่เดิมนั้นไม่นิยมช่วยเหลือกันและกัน แต่การช่วยเหลือนั้นก็เพื่อได้บุญ ได้บุญนั้นเพื่ออะไร เพื่อจะได้ความสบายในชาติหน้า นั่นอย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่งเป็นเรื่องของอารมณ์ คือช่วยเหลือเพราะสงสาร

เมื่อเปลี่ยนการปกครองมาเป็นระบบที่เรียกว่า ประชาธิปไตย คำว่าเป็นเจ้าคนนายคนก็ใช้ไม่ได้ แต่ความสะดวกรสบายไม่ได้หย่อนคุณค่าลงไป การสู้รบกันเพื่อว่าจะใช้ระบบการปกครองชนิดใดนั้นคนไทยส่วนมากไม่เข้าใจเลย รู้แต่ว่า บ้านเมืองได้เปลี่ยนมือผู้ปกครองไป คนไทยส่วนใหญ่ก็ปรับตัวรับกับผู้ปกครองชุดใหม่ และด้วยความหวังว่าจะได้รับความสะดวกรสบาย ถ้าไม่มีสิ่งใดมารบกวนความสะดวกรสบาย คนไทยส่วนมากจะรับผู้ปกครองไม่ว่าจะเป็นใครด้วยใจที่ไม่ดีนั้น ผู้เขียนได้เคยพบแม่บ้านที่มีฐานะดีหลายคนแสดงความโกรธเคืองสามี ที่ชอบวิพากษ์วิจารณ์เหตุการณ์บ้านเมือง ว่าเป็นผู้ก่อกวนความสงบสุขในครอบครัว เพราะชีวิตเท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ ได้ทำให้ท่านเหล่านั้นได้รับความสะดวกรสบายอยู่แล้ว ไม่ควรวิพากษ์วิจารณ์ อาจทำให้เกิดความลำบากขึ้นได้ ด้วยความคิดทำนองนี้ คนไทยส่วนใหญ่ไม่ค่อยชอบบอกความคิดเห็นในเรื่องที่ไม่เกี่ยวกับตัว หรือญาติมิตรของตน และยินยอมจะรับเอาการกระทำใด ๆ ในสังคมที่ไม่รบกวนตัวหรือครอบครัวของตน จึงเกิดคุณค่าที่เป็นผลต่อเนื่องคือ ความกลัว การกลัวเป็นคุณค่าที่ญาติมิตรจะสนับสนุนกันทั่วไป ถ้าการกลัวนั้นทำให้เกิดความปลอดภัยนี้ก็ได้หมายความว่าคนไทยเป็นคนขี้ขลาด ถ้ามีสิ่งใดมากระทบกระเทือนชีวิตหรือทรัพย์สินสมบัติอันแท้จริงแล้ว ก็จะสู้รบอย่างไว้ฝ่มือ

การไว้ฝ่มือเป็นคุณค่าอีกอันหนึ่ง แต่เป็นคุณค่าของคนกลุ่มน้อย เข้าใจว่าในเอกสารที่ว่าด้วยลักษณะสังคม คงจะมีท่านที่มีคุณวุฒิกล่าวถึงเรื่องความเป็นผู้นำแล้วในทีนี้จึงจะเว้นไว้ก่อน เพราะการไว้ฝ่มือเป็นคุณค่าของคนที่มีลักษณะเป็นผู้นำตามธรรมชาติ ซึ่งยอมมีทุกสังคมน

การถือตัว ไม่ยอมให้ใครดูหมิ่นง่ายๆ นี้ยังเป็นคุณค่าของคนไทยอยู่อีกเป็นส่วนมาก แต่ในวงการหนึ่งๆ คุณค่านี้แสดงออกในลักษณะต่างๆ กัน ถ้าในวงข้าราชการ ซึ่งเป็นคนที่ได้รับการฝึกฝนให้มีทักษะ หรือความสามารถที่จะประกอบกิจการอย่างจำกัด คือทำได้แต่ราชการ ทำมาหากินอย่างอื่นไม่ได้ เมื่อถูกดูหมิ่นจะแสดงออกด้วยการก่อกวนไม่ให้เพื่อนร่วมงาน มีความสงบสุข ถ้าในหมู่ชาวบ้าน ซึ่งไม่เข้าใจกฎหมาย เมื่อถูกดูหมิ่นก็แสดงออกด้วยการทำร้ายกัน ท่านที่จ้างคนทำงานจากชนบทคงเคยประสบว่า ถ้าท่านดูหมิ่นเขาเขาจะลาออกทันที ไม่ยอมยังคิดเรื่องคุณค่าอื่นแต่ทั้งนี้เพราะเขามีบ้านมีพ่อแม่ยังมีอาหารกิน มีความสะดวกรสบายพอประมาณ แต่ถ้าเขาถูกดูหมิ่น และเขาหลีกเลี่ยงไปไหนไม่ได้ เขาจะต้องลำบาก เขาจะตอบแทนด้วยการทำร้ายด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง

โมตรีจิต หรือมิตรภาพ เป็นคุณค่าที่อยู่ในอันดับสูงของคนไทย ประสิทธิภาพอยู่ในอันดับต่ำ คนที่มีความสามารถแต่ขาดโมตรีจิต จะไม่เป็นที่นิยมของคนไทย คนขาดประสิทธิภาพแต่เป็นคนสนุกสนานใจดีต่อเพื่อนฝูง จะได้รับการยกย่องเป็นอย่างดี เรื่องนี้เป็นเรื่องที่ทำให้คนไทยและชาวตะวันตกทำงานร่วมกันไม่เรียบร้อยบ่อย ๆ

ถ้าจะกล่าวถึงคุณค่าทั้งหลายให้ครบถ้วน คงจะไม่มีทางจบลงได้ เท่าที่กล่าวมานั้นเป็นแต่เพียงอุทาหรณ์ เพราะจะต้องกล่าวต่อไปถึงหลักการอ้างสังคมที่สำคัญ 2 อย่าง หลักที่อ้างสังคมนั้น นักสังคมวิทยาว่าอาจถือว่ามีสองหลัก คือหลักประเพณีและหลักกฎหมาย ศาสนานับเข้าในประเพณี สมาชิกของสังคมใดทำผิดหลักที่อ้างสังคมนี้ จำต้องได้รับโทษด้วยวิธีการต่าง ๆ กันไปตามสังคมต่าง ๆ หรือวัฒนธรรมต่าง ๆ สังคมที่อยู่ในขั้นปฐมของวิวัฒนาการเช่นในชนบท มักใช้ประเพณีเท่านั้น สังคมที่เจริญขึ้นมาแล้วรู้จักใช้กฎหมาย ในขณะนี้ประเทศไทยมีสังคมสองประเภท ประเภทที่เข้าใจกฎหมายและประเภทที่ไม่เข้าใจกฎหมาย ซึ่งจะต้องกล่าวให้เป็นที่เข้าใจเพราะเหลือล้นกัน

ที่ว่าสังคมไทยเป็นสังคมใช้กฎหมายนั้น ก็เพราะทางบ้านเมืองใช้มาเป็นเวลาหลายร้อยปี และกฎหมายไทยให้ความคุ้มครองแก่ราษฎรเหมาะสมแก่สภาพของสังคมตลอดมา จนกระทั่งมาพยายามใช้เกณฑ์ของชาวตะวันตก ซึ่งนักกฎหมายถือว่าเป็นความก้าวหน้า แต่ปรากฏว่าราษฎรส่วนใหญ่มิได้เข้าใจเกณฑ์เหล่านั้นเลย ยกตัวอย่างการจดทะเบียนสมรส ในชนบทไม่มีความเข้าใจในเรื่องนี้ ถ้ามีการวิจัยกันแล้ว ผู้เขียนเอกสารนี้

อาจทำว่า มีภรรยาที่ได้ทำการสมรสถูกต้องตามประเพณี แต่ไม่เป็นภรรยาถูกต้องตามกฎหมายเป็นจำนวนมาก และสิทธิ กิติ การเสียสิทธิ์อันเนื่องมาจากการสมรสกิติ คนส่วนใหญ่ ไม่เข้าใจ เมื่อประมาณ 3-4 ปีมานี้เอง มีการอภิปรายเรื่อง การดูแลเด็กให้มีสุขภาพจิตดีในครอบครัว ซึ่งสมาคมสุขภาพจิตฯ เป็นผู้จัดที่โรงพยาบาลสงฆ์ มีนักกฎหมายคนหนึ่งนำเรื่องสิทธิ ของภรรยา กับสตรีที่ไม่ได้แต่งงาน มาเปรียบเทียบกันในทาง ดูแลทรัพย์สินสมบัติ จิตแพทย์อาวุโสผู้หนึ่งรับขึ้นมามีว่า ไม่เคย ทราบเลยว่า สามีนั้นมีสิทธิทางกฎหมายมากกว่าภรรยา เพิ่งจะ ทราบว่าภรรยาได้สละสิทธิอะไรไปบ้างในการที่มาแต่งงานกับตน นี้เป็นตัวอย่างเดียวที่จะยกในที่นี้ ว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่มีความ เหลื่อมล้ำในความเข้าใจพฤติกรรมต่าง ๆ อย่างไร ในเรื่อง กฎหมายเกิดความเสียหายแก่ผู้ไม่รู้กฎหมายอย่างไร ผู้รู้กฎหมาย สามารถเอาเปรียบได้อย่างไร เรื่องเช่นนี้จะต้องพิจารณาในการ วางแผนการศึกษา

ช่วงที่สอง ว่าด้วยการวางแผนการศึกษาให้สอดคล้อง กับวัฒนธรรม

ในช่วงที่หนึ่งได้กล่าวถึงวัฒนธรรมไทยบางด้านแต่เพียง ย่อ ๆ ในช่วงนี้จะกล่าวถึงการวางแผนการศึกษาให้สอดคล้อง กับวัฒนธรรมต่อไป ก่อนอื่นเราต้องคำนึงว่าความคลี่คลาย ขยายตัวเป็นสภาวะธรรมชาติ ซึ่งทางพุทธศาสนาเรียกว่า อนิจจัง วัฒนธรรมนั้นมีความคลี่คลายอยู่เป็นนิจ ความคลี่คลาย อาจมีเหตุมาจากธรรมชาติ เช่น สภาพทางภูมิศาสตร์เปลี่ยนไป ชุมชนหนึ่งเคยอยู่ริมน้ำ สายธารน้ำเปลี่ยนทางเดินชุมชนนั้น กลายเป็นชาวดอน อาชีพของชุมชนนั้นก็เปลี่ยน การเปลี่ยน อาชีพจะทำให้ต้องเปลี่ยนนิสัย (*habit*) ต่าง ๆ หลายประการ นิสัยที่ต้องเปลี่ยนไปนี้ บางทีก็จะกระทบกระเทือนระบบชีวิต หรือวัฒนธรรมส่วนใหญ่ บางทีก็ไม่กระทบกระเทือนไปถึง เช่น การเปลี่ยนอาชีพอาจทำให้ต้องเปลี่ยนประเพณีสมรส การสูข การแบ่งทรัพย์สินสมบัติ คนที่เป็นกสิกรต้องการที่ดิน แต่ชาวประมง ต้องมีเรือตั้งนี้เป็นต้น ความคลี่คลายของวัฒนธรรมที่เกิดจาก สภาวะธรรมชาติแท้ ๆ ที่อาจยกเป็นตัวอย่างก็คือ เปลี่ยนจากการ เป็นชุมชนเล็ก มีจำนวนสมาชิกน้อยขึ้นเป็นชุมชนใหญ่ ขณะนี้ ประเทศไทยเป็นตัวอย่างที่ดี ที่เคยเป็นประเทศอุดมสมบูรณ์ กำลังเปลี่ยนแปลงเป็นประเทศที่ต้องคิดถึงความปลอดภัย เคยกินปลาตัวใหญ่ ๆ ก็ต้องเปลี่ยนเป็นกินปลาตัวน้อย ๆ เกือบ ไม่มีเนื้อเพราะปลาเกิดไม่พอไม่ทันคนกิน คนไทยกำลังเปลี่ยน

นิสัยบางอย่าง เช่น เปลี่ยนจากความอริเป็นความมั่งอริสัด คนที่เปลี่ยนทันและประพฤติให้พอดี ก็ไม่เกิดทุกข์ยาก ถ้าเปลี่ยน ไม่ทัน หรือเปลี่ยนเกินไปจนเพื่อนบ้านเกลียดชัง ก็จะได้รับ ความทุกข์ยากเช่นกัน การที่อาชญากรรมชุกชุม เป็นผลมาจากความ เปลี่ยนแปลงอันนี้เป็นส่วนสำคัญอันหนึ่ง

ความคลี่คลายที่ไม่ใช่ธรรมชาติก็มี อาทิ เคยเป็นชาติอิสระ แล้วสูญเสียอิสรภาพหรือกลับกัน หรือมีชุมชนที่มีอำนาจมาอยู่ เคียงข้าง ต้องระแวงระวังอยู่ตลอดเวลา แต่ปรากฏการณ์ที่มี อยู่ทั่วไปในโลกขณะนี้และโดยเฉพาะในโลกภาคนี้ ก็คือ การมี กลุ่มชนที่มีอำนาจ มีวัฒนธรรมเป็นปีกแผ่น มีกำลังทางเศรษฐกิจ อย่างมหาศาล มาเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันใกล้ชิดกับกลุ่มชนที่ ขาดแคลน ทำให้วัฒนธรรมทุกด้านเปลี่ยนแปลงไป คือ วัฒนธรรม ตะวันตก ซึ่งแพร่หลายอยู่ทั่วไปในขณะนี้

เรื่องวัฒนธรรมตะวันตกครอบคลุมทั่วไปหมดนั้น ดูเหมือน จะเป็นเรื่องที่ชาวเอเชียทั่วไปห่วงใยมากและในการวางแผน การศึกษาของชาติ คงจะละเว้นไม่คำนึงถึงไม่ได้

แต่มีวัฒนธรรมอีกอันหนึ่งซึ่งสอดแทรกอยู่ในชีวิตของ คนไทยทุกส่วนของประเทศ ทุกจังหวัด ทุกตำบลซึ่งเรามักมองข้ามไป วัฒนธรรมอันนี้คือวัฒนธรรมจีน ซึ่งถึงแม้จะได้คลี่คลาย เปลี่ยนไปมาก คล้ายคลึงกับวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรม ตะวันตกเข้าไปทุกที แต่วัฒนธรรมจีนเป็นวัฒนธรรมมีรากฐาน หยั่งลึกยิ่งนัก โดยเฉพาะคุณค่าของชีวิตไม่ได้เปลี่ยนแปลง ก็มากนัก เปลี่ยนไปแต่บางอย่างที่ไม่ค่อยสำคัญ คนจีนและ คนไทยที่มีบรรพบุรุษเป็นจีน มีอิทธิพลใหญ่ยิ่งในชีวิตคนไทย ด้านที่สำคัญที่สุด คือด้านเศรษฐกิจ แต่เราเกือบไม่เคยยกมา พิจารณากันเลย ในการวางแผนการศึกษาของชาติ ถ้าไม่พิจารณา เรื่องนี้แล้ว การอาชีวศึกษาจะล้มเหลวโดยสิ้นเชิง เรามัก หลงโทษพฤติกรรมและเหตุการณ์ที่ไม่ค่อยสำคัญนักในด้านนี้ แล้วก็ลงโทษรอนกันมากมายแต่เราไม่ค่อยสำนึกว่า เราผจญกับ วัฒนธรรมที่สำคัญยิ่งในชีวิตของคนไทยเรา และของคนใน เอเชียอาคเนย์เกือบทั่วไป เราจำเป็นต้องสำนึกกว่าคนไทยมี วัฒนธรรมหลายระดับดังได้กล่าวแล้ว ส่วนมากมีวัฒนธรรม ชั้นชนบท เกือบไม่เข้าใจพาณิชย์กรรมเลย คนไทยที่ทำหน้าที่ ปกครองประเทศก็เกือบไม่เข้าใจพาณิชย์กรรมเลย แต่ไม่ว่า สังคมจะเป็นสังคมกสิกรรมหรือสังคมอุตสาหกรรม ในปัจจุบันนี้ จะละเลยเรื่องพาณิชย์กรรมหาได้ไม่ และพาณิชย์กรรมนั้น เกือบจะเรียกว่าเป็นสิ่งครอบคลุมวัฒนธรรมจีนโพ้นทะเลกว่าได้

คุณค่าของคนจีนโพ้นทะเลคือคุณค่าทางพาณิชย์กรรมซึ่งชาวตะวันตกเข้าใจดี แต่คุณค่าทางพาณิชย์กรรมของตะวันตกมีคุณค่าบางอย่างผิดเพี้ยนไปจากคุณค่าทางพาณิชย์กรรมของจีนเป็นบางอย่าง มีจรรยาบางอย่างที่คนจีนไม่ยึดถือแต่ที่ชาวตะวันตกยึดถือ และกลับกัน ถ้าเราไม่ศึกษาคุณค่าเหล่านี้คือคุณค่าในวัฒนธรรมตะวันตก และคุณค่าในวัฒนธรรมของคนจีนโพ้นทะเล การดำเนินการศึกษาของเราในด้านอาชีวศึกษาจะไม่มีทางปลอดโปร่งก้าวหน้าไปได้เลย เปรียบได้กับคนเดินทางไปยังที่แห่งหนึ่ง มีจุดหมายปลายทางอย่างหนึ่ง แต่เดินทางไปกับเพื่อนร่วมทางที่เขามีจุดหมายปลายทางแตกต่างกับเรา โดยเราไม่รู้ตัว ไม่เพียงสา การเดินทางจะเป็นไปโดยปลอดโปร่งอย่างไรได้

การวางแผนงานทุกชนิดย่อมวางได้สองแบบ แบบหนึ่งคือวางตามกำลังอีกแบบหนึ่งตามความมุ่งหมายสูงสุดหรือตามอุดมคติ ยกตัวอย่างการมีละครเห็นจะง่ายที่สุด สมมุติเราจะมีละครสักเรื่องหนึ่ง เราอาจวางแผนตามอุดมคติคือหานักเขียนบทที่มีชื่อเสียงที่มีความสามารถที่สุด เมื่อได้บทที่นับว่าดีที่สุดมาแล้ว ก็วางแผนขั้นต่อไปให้การแสดงละครเรื่องนั้นได้ผลดีที่สุด คือถ้าในบทมีกล่าววว่า นางเอกเป็นคนสวยที่สุด เสียงหวาน นัยน์ตาหวาน พระเอกก็เป็นชายที่สง่าที่สุด และพูดจาดีมีน้ำเสียงที่มีเสน่ห์ เป็นนักดนตรียอดเยี่ยม ฯลฯ และในบทละครนั้น มีฉากที่ต้องแสดงในที่มืดปนสว่าง สว่างปนมืด มีทั้งฉากเดือนหงาย และฉากในถ้ำ การแสดงก็มีบทที่แสดงยาก ต้องการฝีมือนักแสดงชั้นเยี่ยม ผู้อำนวยการแสดงละครนั้นก็จะต้องไปเสาะแสวงตัวละครที่เยี่ยม และมีลักษณะครบตามบทต้องหาคนเขียนฉาก ทำฉาก คนชำนาญทางแสงและเสียง คนชำนาญทางการแต่งกาย และอื่น ๆ อีกมากมาย จำเป็นต้องเอาทรัพย์สินสมบัติไปเป็นประกัน เพื่อกู้เงินจากธนาคารมาใช้จ่ายระหว่างการฝึกซ้อม ซึ่งต้องกินเวลานานมาก และต้องจ่ายเงินให้ตัวละครซึ่งจะทำมาหากินอย่างอื่นไม่ได้ และจะต้องหาสถานที่แสดงกำหนดเวลาแสดงที่จะเรียกคนมาซื้อบัตรดูละครให้มากที่สุด และวางแผนปลีกย่อยอีกหลายชั้น เพราะการแสดงละครเป็นศิลปกรรมที่ต้องการสิ่งที่เรียกว่า ขบวนการหมู่พวกจะทำไปโดยลำพังคนสองคนไม่ได้เป็นอันขาด

ถ้าวางแผนการมีละครตามกำลัง โดยมากจะวางตามตัวละครที่หาได้ง่าย คุณเคยกันอยู่แล้วการจ่ายเงินไปล่วงหน้าจะช้าบ้าง เกินเลยกันบ้างก็ยอมทำได้ การแต่งบทหรือหาบทจะกระทำตามตัวที่มีอยู่เช่นมีนักแสดงเป็นหญิงชราแก่คนหนึ่ง

บทก็จะให้อาหญิงชราเป็นจุดสำคัญในเรื่อง ให้มีบทบาทมากกว่าตัวอื่น มีชายที่ไม่ค่อยมีสง่า ก็แต่งบทที่ไม่ต้องอาศัยความสง่าเป็นส่วนสำคัญที่เรื่องจะดำเนินไป ในเมื่อไม่ค่อยมีกำลังทรัพย์ก็ใช้ฉากแต่พอสถานประมาณ เครื่องแต่งกายก็ไม่หรูหราไม่หมดเปลือง อย่างนี้เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า การวางแผนงานแบบแรก ถ้าผู้อำนวยการมีกำลังทรัพย์ ง่ายกว่าการวางแผนหลัง การวางแผนงานที่จะให้ได้ผลดีพอสมควรตามกำลังที่มีอยู่นั้น บางทีก็ไม่ได้ผลเลย เพราะบังเอิญไปขาดอะไรเสียสักอย่างสองอย่าง ก็จะทำให้ละครที่แสดงใช้ไม่ได้ ทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียงของคณะละครทั้งคณะ ตามปรกติแล้ว คนในวงการแสดงก็ย่อมใช้วิธีมีขนิมิตคือดูกำลังของตน และเสียงในทางเงินบ้าง การนำละครออกแสดงเป็นงานเสียงเสมอ มากบ้างน้อยบ้าง คนที่ชำนาญที่สุดต้องขาดทุนย่อยยับก็มีมาแล้ว ซึ่งเทียบได้กับงานการศึกษา เพราะเป็นงานต้องการกำลังหลายชนิดหลายเหล่าประสานกัน และทำงานเพื่อผลที่แลเห็นไม่ได้ชัด คืออนาคตของผู้ที่รับการศึกษา และการวางแผนงานก็จำเป็นต้องทำอย่างวงกลมละครคือใช้สายกลาง

การวางแผนการศึกษาเทียบได้กับการวางแผนงานละครอีกด้านหนึ่งคือ การวางแผนทั้งสองอย่างนี้จะวางที่ละขั้นหาได้ไม่ต้องคำนึงถึงแผนใหญ่และส่วนปลีกย่อยไปพร้อม ๆ กัน ทั้งนี้มิได้หมายความว่าในการวางแผนการศึกษาจะต้องคำนึงไปถึงว่าจะใช้หนังสือเรียนเล่มไหนในชั้นอะไร แล้วจึงจะกำหนดแผนลงไปได้ แต่การศึกษากับชีวิตคนนั้นใกล้ชิดกันนัก การพิจารณาเรื่องเกี่ยวกับชีวิตคน จะต้องพิจารณาไปถึงขั้นที่มีความสำคัญแก่ชีวิต ซึ่งหมายถึงชีวิตของครู นักเรียน และผู้ปกครอง และคำนึงถึงกิจการที่เรียกว่าการศึกษานั้น มีที่ส่วนที่ด้าน

เพื่อให้บางท่านเข้าใจง่าย จะขอหยิบยกความเข้าใจผิดบางสิ่งบางอย่างที่ได้เกิดขึ้นและได้ทำให้มีความเสียหายมาแล้วขึ้นมากล่าวสักสองสามเรื่อง อาทิ ในประเทศไทยเราแต่เดิมมาเมื่อมีการวางแผนการศึกษาของชาติ เราก็ทำเป็นแผนผังหรือแผนภูมิเรียกชื่อใดชื่อหนึ่ง เช่น ศึกษาพฤษภ แล้วก็เขียนความมุ่งหมายอย่างกว้าง ๆ ไว้ เช่นให้เป็นผู้ที่เหมาะสมแก่สังคมประชาธิปไตย แต่ธรรมะที่จะนำไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยนั้นคืออะไรบ้าง ผู้ที่ดำเนินการศึกษาเข้าใจหรือไม่ เข้าใจเพียงไหน มีความจริงใจหรือไม่ ดังนั้นการเลือกเฟ้นผู้ที่จะดำเนินการศึกษาเพื่อให้เกิดผลตามความมุ่งหมายอันนี้ผู้วางแผนจึงจะเว้นไม่คำนึงถึงเสียไม่ได้ เพราะถ้าเปรียบกับการเล่นละคร ผู้วางแผน

คือผู้อำนวยการแสดงและผู้จัดการ (ในด้านธุรกิจ) ผู้ดำเนินการศึกษาคือตัวละคร ถ้าจะหวังให้เกิดสังคมประชาธิปไตย ผู้ดำเนินการศึกษาจะต้องเป็นผู้เข้าใจว่า มีธรรมชาติอะไรเกี่ยวข้องกับประชาธิปไตยบ้าง มีคุณค่าอะไรในวัฒนธรรมที่จะเป็นอุปสรรคหรือสิ่งสนับสนุนประชาธิปไตย มีพฤติกรรมของเอกัตบุคคลของครอบครัว ของสังคมอันใด ที่จะบั่นทอนหรือเป็นเครื่อง

บั่นทอน

อนึ่งผู้ดำเนินการศึกษานั้นก็มีหลายระดับ ตั้งแต่ผู้บริหารงานศึกษาของชาติผู้ช่วยในเชิงบริหาร คือผู้ที่ควบคุมกิจการต่าง ๆ (ควบคุมโดยไม่ชี้แจงไม่ได้) สมัยนี้ทางการศึกษาเรียกคนระดับนี้ว่า ผู้นิเทศ ผู้นิเทศก็มีหลายระดับ ระดับกระทรวง ระดับกรม ระดับจังหวัด ในโรงเรียนและนอกโรงเรียน การศึกษาเป็นกิจการที่สั่งให้เป็นไปยากที่สุด การสั่งเกือบไม่ทำให้เกิดผลเลย เพราะเมื่อสั่งไปแล้ว เกือบไม่มีทางจะรู้ได้ว่า ผู้ดำเนินการงานชั้นสำคัญที่สุด คือ ครู ทำตามสั่งหรือเปล่า ไม่มีทางรู้ได้ว่าทำอย่างไรที่จะให้นักเรียนเป็นสมาชิกอันเหมาะสมของสังคมประชาธิปไตย ในประเทศไทยเรา มักชอบร้องว่าให้เอาคุณค่าที่พึงประสงค์ใส่เข้าไปในหลักสูตร เช่นจะเข้าให้ถึงศาสนา ก็ให้เอาวิชาศาสนาใส่ในหลักสูตร การเอาวิชาใส่ในหลักสูตรนั้นง่ายมาก เขียนลงไปหลักสูตร ให้รัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการลงชื่อ ก็เรียกว่าได้มีวิชานั้นอยู่ในหลักสูตร เมื่อมีในหลักสูตรแล้วก็มี การสอบ มีการให้คะแนน มีการร้องอุทธรณ์ว่า คะแนนวิชานั้นวิชานั้นน้อยไป แต่แท้จริงการมีวิชา สมมุติว่ามีวิชาว่าด้วยประชาธิปไตยในหลักสูตร แล้วก็สอบ แล้วให้คะแนนสูงสุด นั่นเองเกือบไม่มีส่วนสัมพันธ์กันเลย การให้คะแนนสูงสุดนั่นเองก็ทำให้เกิดธรรมชาติที่ไม่นำไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยเสียแล้ว ผู้ดำเนินการศึกษาเข้าใจระเบียบวิธีสอนอันจะนำการศึกษาไปสู่จุดมุ่งหมายที่ว่าหรือไม่ นี่เป็นตัวอย่างย่อ ๆ อันเดียว

การคำนึงถึงตัวบุคคลที่จะดำเนินการศึกษาเป็นส่วนสำคัญใหญ่ยิ่งในการวางแผนงานการศึกษา เราจะไปเอาตัวบุคคลที่เหมาะสมมาจากไหน คำตอบทั่ว ๆ ไปของคนทั่ว ๆ ไปก็คือการฝึกหัดครู แต่ใครเล่าเป็นตัวบุคคลที่ดำเนินการงานชั้นการฝึกหัดครูและฝึกหัดครูนั้นฝึกให้เป็นอย่างไร เท่าที่เป็นมาแล้วด้วยเหตุที่ระบบบริหารราชการของเราถือเอา กรม เป็นหน่วยสำคัญของราชการ เมื่อจะยกย่องกิจการใด เราก็ตั้งกรมขึ้น เมื่อมีกรมแล้วคนของกรมไหนก็กรมนั้น จะโยกย้ายถ่ายเทด้วยความยากลำบาก เราจึงมีความนิยมที่จะให้คนที่ทำการฝึกหัดครู

ฝึกหัดครูกันเรื่อยไป โดยไม่เคยไปเป็นครูเสียก่อนเป็นจำนวนมาก คนที่เป็นครูชำนาญก็เก็บความชำนาญไว้จนเหนียวหนาย ไม่มีทางจะใช้ความชำนาญให้เกิดประโยชน์กว้างขวางขึ้นก็มากนักน้อย เรากล่าวกันว่า กรมหนึ่ง ๆ ต้องฝึกหัดคนของตัวเอง ที่กล่าวมานี้เป็นอุทาหรณ์ของคำกล่าวในตอนต้น ว่าวัฒนธรรมไทยของเราอยู่ในระดับใด ระบบความคิดนึกของเราไม่อาศัยหลักวิชา ไม่ค่อยอาศัยปัญญา เพราะเรื่องการให้คนที่ไม่เคยเป็นครูฝึกหัดครูนั้นเป็นเรื่องที่เห็นง่ายเหลือเกินว่าผลจะดีไม่ได้

ถ้าจะมีการวางแผนการศึกษาของชาติ เราจำเป็นต้องคำนึงถึงขั้นตัวบุคคลที่จะดำเนินการศึกษาดังได้กล่าวแล้ว ถ้าเราไม่มีบุคคลที่จะดำเนินให้เป็นไปตามความมุ่งหมาย ความมุ่งหมายก็จะอยู่ในแผนเอกสารเท่านั้น การฝึกหัดคนทุกระดับในการดำเนินกิจการเป็นสิ่งที่บริษัทการค้าใหญ่ ๆ ทั่วไปเข้าใจเป็นอย่างดี ในวงการทหารก็เข้าใจเพราะการทหารเกี่ยวกับความเป็นความตาย ในวงการแพทย์ก็เข้าใจเพราะเป็นเรื่องเกี่ยวกับความเป็นความตายเช่นกัน แต่ในวงการศึกษายังมีความเข้าใจน้อยมาก นี่คือระดับวัฒนธรรมของไทย เรื่องใดไม่ถึงเป็นถึงตายก็ไม่ต้องกระวีกระวาด รอไว้ก่อนได้ รอไว้ให้ภัยมาถึงประตูบ้าน จึงค่อยคิดขยับขยาย คุณค่าของชีวิตที่สำคัญของเราคือความสบาย เมื่อยังสบายอยู่ใจจะรีบร้อนเร่งห้วงเร่งกังวลในการวางแผนการศึกษาของชาติ เราต้องคำนึงถึงคุณค่าอันนี้ และคุณค่าอันอื่น เพราะคุณค่าของชีวิตเป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลประพฤติไปในทางที่ตนนิยม ดังได้กล่าวไว้แล้ว เราต้องพิจารณาไปถึงชีวิตของคน และต้องพิจารณาว่า คุณค่าใดในวัฒนธรรมของเรา เราจะธำรงรักษาไว้ คุณค่าใดเราจะปรับปรุงรักษาไว้ เพราะอะไร เพื่อเหตุใด ปรับปรุงทำไม ปรับปรุงให้เป็นอย่างไร เพื่อเหตุใด

ขอยกตัวอย่างในเรื่องคุณค่าอีกอันหนึ่งที่มีถูกมองข้ามไป และได้กล่าวถึงแล้วบ้างในเอกสารนี้ในวัฒนธรรมของเรา เข้าใจว่าเพราะอิทธิพลของพุทธศาสนาอย่างหนึ่ง ความอุดมสมบูรณ์ของพืชพรรณธัญญาหารอีกอย่างหนึ่ง เราไม่ค่อยรังเกียจคนต่างผิวต่างเพศ ยิ่งคนจีนแล้วเรามีความรู้สึกรังเกียจน้อยที่สุด นอกจากพวกที่คิดอิจฉาในความสำเร็จทางการค้าของเขา หรือได้ประสบกับการที่เขาถือคุณค่าทางพานิชยกรรมเหนือสิ่งใด จะต้องรีบกล่าวว่าคนจีนมิได้เห็นแก่เงินอย่างเดียว คุณค่าของพานิชยกรรมนั้นเป็นสิ่งที่ต้องศึกษากันให้ถี่ ไม่ใชการนิยมเงินเป็นพระเจ้าอย่างเดียวดังเช่นคนที่ไม่เคยเกี่ยวข้องกับการค้าเข้าใจ มีคนไทยบางคนที่ไม่เห็นแก่การค้าเข้าใจเช่นนั้น แล้วไปประพฤติ

ให้เห็นเป็นว่าตนเป็นเช่นนั้นในวงการค้า โดยลืมนึกถึงคุณค่าอื่น บางอย่าง ผลก็คือไม่มีใครค้าขายด้วย ก็ประสบความล้มเหลว ธรรมชาติของคนค้าขายนั้นมีหลายอย่างหลายประการ ความอดทน ความไม่ประมาท ความถี่ถ้วน ความกตัญญู การรู้จักเลี้ยงน้ำใจคน การพูดไพเราะ ธรรมชาติเหล่านี้มีในพระพุทธรูปศาสนาทั้งนั้น แต่เราละเลยเพราะเดิมมาเราไม่มีความจำเป็นต้องอบรม ถ้าจะวางแผนการศึกษาให้เน้นไปทางอาชีพศึกษา เราไม่คำนึงถึงธรรมชาติเหล่านี้ และคุณค่าของนักการค้าหาได้ไม่

ช่วงที่สาม เรื่องปลุกย่อยที่ทำให้เกิดผลเสียหายแก่การศึกษาเท่าที่เป็นมาแล้ว

ที่ใช้คำว่าปลุกย่อยนั้น ใช้เพื่อความสะดวก แท้จริงเรื่องที่จะกล่าวต่อไปนี้มีใช้เรื่อง “ย่อย” เลย การละเลยทำให้เกิดผลเสียที่ทำให้กระทบกระเทือนไปยังด้านต่าง ๆ ของการศึกษา ดังจะขอกกล่าวต่อไป

1. **อุปกรณ์การสอน** คำนี้ตามตัวแปลว่า เครื่องช่วยหรืออีกนัยหนึ่งก็คือ เครื่องมือนั่นเอง กิจการใดจะทำโดยอาศัยแต่ตัวคนและมือคนนั้น เป็นเรื่องที่ไม่มาจะต้องพูดกันอีกแล้ว ในสมัยนี้ แต่การศึกษาของเราได้ดำเนินมาโดยปราศจากอุปกรณ์หรือเครื่องมือที่เหมาะสมเป็นเวลานาน การที่เป็นมาเช่นนี้ก็เพราะเหตุมีระบบความนึกคิดตั้งที่ไว้ คือสิ่งใดยังไม่ถึงเป็นถึงตายแล้ว ก็ถือความสะดวกที่อยู่ใกล้ตายเป็นใหญ่ ปลอดภัยไว้ก่อน เพราะถ้าพยายามดิ้นรนที่จะให้ได้มาซึ่งสิ่งอันพึงประสงค์ เป็นเรื่องที่ต้องเสี่ยงความสะดวกสบาย อาจทำให้เพื่อนร่วมงานโกรธ อาจมีศัตรู อาจได้รับคำตำหนิตติเตียน อุปกรณ์การสอนนั้นมีหลายชนิด เริ่มตั้งแต่ห้องเรียน กระดานดำ ขอลูก ไปจนถึงปัจจุบันนี้เขามีวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ เครื่องอิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ แต่ในประเทศไทยเราเห็นความสำคัญน้อยมาก ดูเหมือนเราจะจะมีแต่อุปกรณ์เพียง 2 อย่าง คือกระดานดำ และขอลูกที่เราคิดว่าจำเป็นสำหรับโรงเรียน ยังมีโรงเรียนจำนวนมากที่ไม่มีห้องเรียนและแผนที่ ซึ่งเป็นอุปกรณ์สำคัญในการเรียนทุกวิชา เราสนใจน้อยที่สุด จะหาแผนที่ประเทศไทยของตนเองให้นักเรียนใช้เป็นงานยากเย็นเหลือหลาย มีอยู่แต่สำหรับผู้ใหญ่ใช้ และจำนวนจำกัด หนังสือเรียนนั้นแล้ว ก็มีความเห็นกัน ซึ่งแสดงออกทางหนังสือพิมพ์และทางอื่นว่าไม่ควรเปลี่ยนบ่อย ๆ แต่ในปัจจุบันนี้ แม้ตำราแพทย์ยังออกไม่ทันความรู้ที่โลกมี ถ้าตราบใดเรายังคิดว่าหนังสือไม่จำเป็นให้ครูสอนโดยใช้ขอลูกและกระดานดำ เราจะวางแผนการศึกษา

กันสักก็ครั้ง เปิดโรงเรียนขึ้นมากี่พันโรง ผลที่ได้รับนั้นก็หาใช่การศึกษาไม่ แต่ผลคือการมีโรงเรียน ในปัจจุบันนี้เรามีโรงเรียนมากมายในประเทศไทย แต่การศึกษามีน้อยเต็มที่ เราจะมัวเกี่ยวกันว่า คุณภาพก่อนหรือปริมาณก่อนนั้น เลยเวลาเสียแล้ว การศึกษาที่ไม่มีคุณภาพ หรือคุณภาพต่ำมาก จะนำไปสู่ความวุ่นวายหลายประการ ถ้าไม่สามารถให้ทั่วถึงแล้ว คนที่เขาไม่เรียกโรงเรียน ไม่บังควรไปบังคับเขาให้เขาได้รับครึ่ง ๆ กลาง ๆ ให้เกิดความผิดหวังและคับข้องใจอันมาแต่ความผิดหวัง

ทั้งนี้มิได้หมายความว่า โรงเรียนของเราจะต้องใช้อุปกรณ์การสอนทันสมัยที่สุด ผู้เขียนเอกสารนี้ไม่เห็นด้วยกับการใช้อุปกรณ์ที่ราคาแพงและไม่จำเป็น แต่จงใจจะเตือนว่า แม้จะมีแผนการศึกษาแห่งชาติที่ดีที่สุด แต่ขาดการวางแผนที่จะให้ครูมีอุปกรณ์การสอนที่ควรมีแล้ว แผนการศึกษานั้นจะไม่มีค่า ยิ่งไปกว่าเอกสารแผนหนึ่ง นอกจากนั้นจะต้องวางแผนไปถึงตัวบุคคลที่ทำให้เกิดมีอุปกรณ์การสอนขึ้นด้วย คนประเภทนี้ถ้าเรายังขาดอยู่ เราก็ต้องฝึกหัดขึ้น เราจำเป็นต้องมีหนังสือเรียนที่ใช้ได้เหมาะแก่หลักสูตรและความจำเป็นของหลักสูตร ต้องมีหนังสือคู่มือให้ครูเข้าใจหนังสือเรียนและวิธีใช้ ต้องมีแบบฝึกหัดและแบบทดสอบ ของเหล่านี้ประเภทอื่น ๆ มีมากจนครูเลือกไม่ถูก แต่ในประเทศไทยมีน้อยจนไม่รู้จะเลือกอย่างไร

2. **การใช้ผู้เชี่ยวชาญ** เมื่อกกล่าวถึงการผลิตอุปกรณ์การสอนก็จำเป็นกล่าวไปถึงผู้ที่ทำงานนี้ เราเคยใช้ผู้เชี่ยวชาญต่างประเทศมาฝึกหัดให้ครูไทยเขียนแบบเรียน โดยผู้เชี่ยวชาญเหล่านั้นมาอยู่ประเทศไทยเพียง 6 เดือน ดูเหมือนจะพูดได้ว่าออกจะถึงขั้นตลก เพราะยอมเป็นธรรมดาที่ผู้เชี่ยวชาญเหล่านั้นจะไม่รู้เรื่องชีวิตของไทยเพียงพอ ทั้งนี้ก็ต้องเน้นอีกว่า ผู้เขียนเอกสารไม่มีความรังเกียจผู้เชี่ยวชาญต่างประเทศแม้แต่น้อย แต่ใครจะขอร้องให้ประเทศไทยใช้คนเหล่านี้ให้ถูกทาง นอกจากผู้เชี่ยวชาญชาวต่างประเทศแล้ว คนไทยที่ไปศึกษาจากต่างประเทศก็ควรพิจารณาใช้ให้ถูกทางด้วย และใครขอร้องผู้ที่ได้ปริญญาสูง ๆ มาจากต่างประเทศว่า ประเทศไทยกับประเทศที่เรียกว่าก้าวหน้านั้น มีความผิดแผกจากกันหลายประการ เรามักชอบหรือจำเป็นพึ่งผู้เชี่ยวชาญและไปศึกษาจากต่างประเทศที่มีชนบประเพณีทางการศึกษาแตกต่างจากเราอย่างมากเสียด้วย เช่น ชนชาติที่พูดภาษาอังกฤษ พวกนี้เคยกับระบบที่ไม่ใช้อ่านอาจไปจากส่วนกลาง ระบบการศึกษาเป็นระบบที่ให้เสรีภาพมาก และวัฒนธรรมของเขาอาศัยการศึกษา การศึกษา (ไม่ใช่การเรียนเพื่อได้ประกาศนียบัตรไปรับเงินเดือน) เป็นคุณค่าสำคัญ

ในวัฒนธรรมของเขา หรืออาจกล่าวว่า ความใคร่รู้ใคร่เรียน เป็นคุณค่าสูงในวัฒนธรรมของเขา เขาดำเนินการศึกษาของเขา โดยอาศัยวัฒนธรรมนั้นเป็นรากฐาน ดังนั้นท่านที่ได้ปริญญาสูงๆ มาจากต่างประเทศ แทนที่จะรับมาแต่รูปแบบของเขา ควรจะนำคุณค่านั้นติดมาด้วย เมื่อกลับมาถึงประเทศของท่าน ก็มาจะพยายามเรียนพยายามรู้เรื่องระบบชีวิตระบบการบริหาร และอื่นๆ ของบ้านเมืองของท่านเสียก่อน ทั้งนี้ไม่เฉพาะเรื่องการผลิตอุปกรณ์การสอน แต่หมายถึงด้านอื่น ๆ ของการศึกษาด้วย

อาจมีคำถามขึ้นว่า ถ้าไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญต่างประเทศ และไม่ใช้ผู้มีปริญญาสูงจากต่างประเทศแล้ว ก็จะใช้ใครเล่า คำตอบก็คือ ใช้คนที่ใคร่รู้ใคร่เรียน ใครเสียสละเวลาและแรงงาน และใครเห็นความก้าวหน้า คนเหล่านี้น่าจะไปได้ไปศึกษาต่างประเทศเพราะการได้เห็นมากฟังมากทำให้เกิดความเข้าใจกว้างขวาง แต่คนเหล่านี้ควรทำความเข้าใจประเทศของตัวเอง

3. **การจัดระบบตัวบุคคลที่ดำเนินการศึกษา** ได้กล่าวแล้วว่า ผู้ดำเนินการศึกษามีหลายระดับ นับแต่ผู้บริหารชั้นสูง ไปจนถึงครูโรงเรียน ในการดำเนินการกิจการทุกอย่างการให้ค่าจ้างแรงงานกับการยกย่อง ย่อมให้ได้สัดส่วนกับคุณภาพของงานและความรับผิดชอบ คุณค่าที่สำคัญยิ่งในวัฒนธรรมไทยอันหนึ่งก็คือ การยกย่องจากทางราชการเราควรคำนึงถึงเรื่องนี้ในการวางแผนงานที่จะใช้ตัวบุคคลด้วย ผลต่างในการให้ค่าจ้างระหว่างขั้นสูงสุดกับขั้นต่ำสุดในประเทศหนึ่ง สหประชาชาติใช้เป็นเกณฑ์วัดความก้าวหน้าและล้ำหลังของประเทศหนึ่ง ๆ ผลต่างของประเทศไทยเป็นจำนวนที่สูงมากพอใช้ แต่เราคงไม่สามารถลดผลต่างลงมามากนัก เพราะภาวะทางเศรษฐกิจคงไม่อำนวย แต่ความยกย่องเราอาจแก้ไขได้บ้างกระมัง ปกติวิสัยของมนุษย์อดไม่ได้ที่จะเปรียบเทียบ และเมื่อเปรียบเทียบแล้วเห็นว่าคุณไม่ได้รับการยกย่องที่ได้สัดส่วนกับเพื่อนฝูงก็ย่อมเกิดความน้อยใจ ความรู้สึกนี้เป็นอันตรายแก่กิจการทุกชนิด กองทัพที่เสียกำลังใจย่อมไม่มีทางเอาชนะศัตรู ฉะนั้นดิฉันนั้น ผู้ดำเนินการศึกษาจะต้องได้รับการพิจารณาในเรื่องนี้ให้เหมาะสม เช่น ครูใหญ่โรงเรียนประถม เปรียบกับอาจารย์ปริญญาในโรงเรียนมัธยม อาจารย์ใหญ่โรงเรียนมัธยมเทียบกับอาจารย์ในโรงเรียนฝึกหัดครู หรือเทียบกับศึกษานิเทศก์ ปัจจุบันนี้เราใช้วิธีการที่ดีที่เหมาะสมแก่วิสัยของมนุษย์แล้วหรือ ในสมัยโบราณดูเหมือนจะมีความเข้าใจจิตใจมนุษย์ดี จะเห็นว่าทางราชการหลีกเลี่ยงการเปรียบเทียบกันมากที่สุด ตัวอย่าง ข้าราชการใกล้ชิด

พระองค์พระมหากษัตริย์ อาจไม่ต้องมีฝีมือเทียบเท่ากับข้าราชการที่อยู่ใกล้พระมเหศวร แต่ต้องมีคุณธรรมบางอย่างสูง เช่น ความซื่อสัตย์ ความจงรักภักดี ความนุมนวล ข้าราชการในพระองค์มีบรรดาศักดิ์แตกต่างไปจากข้าราชการประเภทอื่น จนไม่มีใครทราบว่าจะบรรดาศักดิ์สูงหรือต่ำกว่าบรรดาศักดิ์ใด เช่น เจ้าหมื่นไวยวรนาถ คนโดยมากก็รู้ว่าเป็นคนใกล้ชิดพระองค์เท่านั้น จะสูงหรือต่ำกว่าพระยาหรือไม่ และต่ำกว่าพระยาชั้นใดสูงกว่าพระยาชั้นใด จะมีแต่คนที่อยู่ในวงการแท้ ๆ ที่รู้ไม่ก็คนผู้ที่เป็นเชื้อพระวงศ์ มีบรรดาศักดิ์ต่างหาก เป็น หม่อม และมีราชทินนามบรรดาศักดิ์สูงหรือต่ำกว่าหลวงหรือพระอย่างไร มีคนทราบไม่กี่คน รู้แต่ว่าต่ำกว่าพระยาเพราะมักเลื่อนขึ้นเป็นพระยา แต่บางคนก็เลื่อนขึ้นเป็นพระก็มี ในปัจจุบันนี้ความเสียขวัญในเรื่องนี้มีอยู่ทั่วไป ถ้าทหารเสียขวัญ ถึงจะมีเสนาธิการที่ดีที่สุดอย่างไร ก็นำชัยชนะมาไม่ได้

4. **การศึกษานอกโรงเรียน** การศึกษาในโรงเรียนและนอกโรงเรียนต้องกระทำควบคู่กันไปโดยเฉพะสังคมที่กำลังพัฒนาอย่างประเทศไทย ถ้าการศึกษาสองประเภทนี้ไม่สอดคล้องได้จังหวะกัน จะมีการสูญเปล่ามากมาย ยกตัวอย่าง ถ้ามีการสอนในโรงเรียนให้นักเรียนรู้จักการสุขาภิบาล แต่ในหมู่บ้านที่นักเรียนอาศัยไม่มีการสุขาภิบาล การสอนนั้นก็จะไม่เกิดผลเลย อาจเกิดบ้าง แต่ช้ามาก คือมีนักเรียนบางคนที่ดีเด่นจำไว้ได้ จนกระทั่งเป็นผู้ใหญ่ แล้วจะทำตนเป็นผู้นำในทางนั้น การศึกษานอกโรงเรียนนี้อาจทำอย่างมีรูปแบบ คือตั้งโรงเรียนสอนผู้ใหญ่หรือทำตามโอกาส (incidental) โดยอาศัยการสื่อสารมวลชนเป็นส่วนใหญ่ ในประเทศที่ก้าวหน้าบางแห่งใช้เครื่องมือสื่อสารมวลชนให้การศึกษานอกโรงเรียนอย่างมีระบบ ในประเทศไทยเรานี้ เกือบทุกกระทรวงให้การศึกษานอกโรงเรียน ที่แลเห็นได้ชัดเห็นจะเป็นกระทรวงเกษตร แต่ไม่มีองค์การที่รวมกิจกรรมเหล่านี้ไว้ให้เป็นที่รู้กันว่าใครทำอะไรอยู่ที่ใด ในประเทศที่เรียกว่าก้าวหน้าทางการศึกษา ถือว่าการศึกษาในโรงเรียนจะสำเร็จมิได้ ถ้าการศึกษานอกโรงเรียนไม่มีการจัดระบบอย่างใดอย่างหนึ่งให้สอดคล้องกันไป ในประเทศไทยเรายังเข้าใจเรื่องนี้น้อยมาก เวลาที่มีคนไปดูการศึกษาตามประเทศต่าง ๆ ก็มักดูในโรงเรียน เช่น อาชีวศึกษา บางคนไม่เคยถามเรื่อง apprenticeship และการสอบเป็นช่าง หรือคนทำการค้า (tradesman's examinations) และไม่คอยถามไปถึงเรื่องสหบาลแรงงานต่าง ๆ เหล่านี้โยงกันทั้งสิ้น เป็นเรื่องซับซ้อนเกินที่จะกล่าวได้ในเอกสารนี้

ในการจบเอกสารนี้ ใครจะขอย้ำเรื่องจิตใจของมนุษย์ การจัดงานไม่ว่าชนิดใด ถ้าการวางแผนไม่เป็นไปโดยรู้จัก ประมาณ อย่างที่เรียกว่า มีมัตตัญญูตา การงานจะอากูล วุ่นวาย เช่น สมมุติจะเปิดมหาวิทยาลัยสักแห่งหนึ่ง ผู้ทำ โครงการลืมนึกเรื่องที่เราคนไทยมักทำงานล่าช้า จะเป็นด้วย เหตุใดก็ตาม เมื่อไม่คิดเพื่อความล่าช้าไปวางโครงการแน่นไป

และไม่ได้เตรียมใจคนที่ร่วมงานไว้ว่าบางส่วนจะล่าช้า พฤติ วิสัยมนุษย์จะทำให้เกิดความคับใจแค้นใจโดยไม่รู้ตัว และจะนำไปสู่ความเสียหาย ซึ่งจะนำไปสู่ความสูญเสียมากมาย เราควร เข้าใจวัฒนธรรมของเราในข้อนี้ ซึ่งหมายความว่ารู้จักตัวเอง รู้จักเพื่อนร่วมชาติ และเข้าใจธรรมชาติมนุษย์ ปราศจากความรู้ เหล่านี้การวางแผนงานไม่ว่าชนิดใด จะสำเร็จลุล่วงไปหาได้ไม่

แนวคิดในการปฏิรูประบบการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในมหาวิทยาลัย*

อาจารย์มยุรี สุขวิวัฒน์

ตอนที่สอง “ว่าด้วยเรื่องที่ควรคำนึงในการจัดระบบการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในมหาวิทยาลัย”

1. ความมุ่งหมายของการเรียนภาษาต่างประเทศ

ก่อนที่จะคิดปฏิรูประบบบริหารกิจการใด ๆ ก็ดี เราจำเป็นต้องหวนมาพิจารณาความมุ่งหมายในการดำเนินการนั้น ๆ เสียก่อน ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ ผู้บริหารมหาวิทยาลัย อาจารย์ผู้สอนและนักศึกษาผู้เรียน เข้าใจตรงกันหรือไม่ว่าการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในมหาวิทยาลัยนั้นมีวัตถุประสงค์อะไรบ้าง

เท่าที่ได้สำรวจความเห็นของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ผู้เขียนรวบรวมความมุ่งหมายของการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในมหาวิทยาลัยไทย เรียงลำดับตามความสำคัญไว้ดังนี้

1. เรียนเพื่อเป็นเครื่องมือสำหรับใช้ในการเสาะแสวงหา

ความรู้จากตำราและแหล่งวิชาการอื่น ๆ เพิ่มเติมจากแหล่งวิชาการที่มีบันทึกหรือรวบรวมไว้ในภาษาของตนเอง

2. เรียนเพื่อให้เกิดความถนัดความชำนาญในภาษาต่างประเทศนั้น ๆ เพื่อไปใช้ในการประกอบอาชีพต่อไป
3. เรียนเพื่อวัตถุประสงค์อย่างเดียวกับในข้อ 2 แต่ให้มีความสามารถสอนภาษาต่างประเทศนั้น ๆ ได้ด้วย
4. เรียนเพราะต้องการเรียน เพราะความอยากรู้ อยากเรียนสิ่งใหม่ ๆ มิได้เพื่อจะใช้เป็นเครื่องมือในการเสาะแสวงหาวิชาการอื่น ๆ หรือมิใช่เพื่อจะนำความรู้นั้นไปประกอบอาชีพในอนาคต

ถ้าจะสำรวจดูคณะต่าง ๆ ที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัยจะเห็นความมุ่งหมายในการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศคล้ายกันหรือแตกต่างกันอย่างไรได้ตามตารางข้างล่างนี้

คณะวิชาใหญ่ๆ ที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัย	ความมุ่งหมายในการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ				
	1	2	3	4	
วิทยาศาสตร์	✓				
แพทยศาสตร์	✓				
วิศวกรรมศาสตร์	✓				
สถาปัตยกรรมศาสตร์	✓				
สังคมศาสตร์	✓				
พาณิชยศาสตร์	✓	✓			
ครุศาสตร์ หรือศึกษาศาสตร์	✓	✓	✓		
อักษรศาสตร์หรือศิลปศาสตร์หรือมนุษยศาสตร์	✓	✓	✓	✓	

* เอกสารฉบับนี้คัดมาจากบทความเรื่อง “แนวคิดในการปฏิรูประบบการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในมหาวิทยาลัย” ของ นางมยุรี สุขวิวัฒน์ ตีพิมพ์ครั้งแรกในวารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ 2 เล่มที่ 1 มิถุนายน - ตุลาคม 2515

ถ้าผู้เกี่ยวข้องกับการจัดระบบการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศเข้าใจตรงกันว่า คณะวิชาต่าง ๆ ส่วนใหญ่ในมหาวิทยาลัยนั้น ต้องการให้นักศึกษารู้ภาษาต่างประเทศเพื่อเป็นเครื่องมือสำหรับใช้ในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ในวิชาต่าง ๆ ที่จัดในหลักสูตรของตน และมีบางคณะวิชานั้นที่มีความต้องการแตกต่างออกไปแล้ว การจัดระบบการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศทั้งมหาวิทยาลัยจะทำให้ได้ง่ายขึ้น ผู้บริหารมหาวิทยาลัยจะเข้าใจต่อไปได้ว่า โปรแกรมการสอนภาษาต่างประเทศในมหาวิทยาลัยนั้น จำเป็นจะต้องมีหลายโปรแกรม แต่ละโปรแกรมจะมีเป้าหมายต่างกัน แต่ละโปรแกรมจะใช้เวลาสอนต่างกันดังนี้เป็นต้น การที่จะจัดหลักสูตรภาษาต่างประเทศแบบเดียวให้ใช้ได้กับนิสิตนักศึกษาทุกคณะทุกแผนกวิชาจะไม่ได้ประโยชน์อย่างใดเลย และจะไม่ทำให้ผู้เรียนเดินไปสู่จุดหมายปลายทางที่ต้องการได้เลย

ความมุ่งหมายของผู้เรียนเป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งที่ทำให้การเรียนได้ผลหรือไม่ได้ผล ถ้าผู้เรียนรู้แน่นอนว่าเรียนภาษาต่างประเทศไปเพื่อวัตถุประสงค์อะไร ย่อมเต็มใจเรียนและเรียนได้ผลดีกว่าผู้ที่เรียนไปโดยไร้จุดหมาย ฉะนั้นในการจัดหลักสูตรการสอนภาษาต่างประเทศในมหาวิทยาลัย จะต้องคำนึงถึงความมุ่งหมายเป็นสำคัญ ความมุ่งหมายของหลักสูตรแต่ละหลักสูตรควรให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนให้มากที่สุด

2. ภาษาต่างประเทศที่จัดสอนในมหาวิทยาลัย

ถ้าพิจารณาภาษาต่าง ๆ ที่เป็นภาษานานาชาติ หรือภาษาที่มีคนพูดคนใช้กันมากทั่วโลกเรียงตามลำดับความสำคัญนั้นมีภาษาอังกฤษ ภาษาจีนกลาง (แมนดาริน) ภาษาฝรั่งเศส ภาษาญี่ปุ่น ภาษาดัตช์ และภาษาสเปน

ในมหาวิทยาลัยไทยทุกแห่ง สอนวิชาภาษาอังกฤษเป็นวิชาบังคับ (ยกเว้นหลักสูตรใหม่ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) ผู้บริหารมหาวิทยาลัยทุกแห่งเห็นพ้องตรงกันว่าการศึกษาในระดับอุดมศึกษานั้นต้องอาศัยภาษาอังกฤษเป็นเครื่องมือในการเสาะแสวงหาวิชาความรู้และวิทยาการใหม่ ๆ เพราะตำรากิตติ เอกสารการวิจัยกิตติ โดยเฉพาะในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ คณิตศาสตร์ แพทย์ศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์⁹ นั้นส่วนใหญ่เขียนเป็นภาษาอังกฤษ อาจารย์ผู้สอนวิชาต่าง ๆ

ในสาขาวิชาที่กล่าวมานี้มีความเห็นว่านักศึกษาไทยที่จะแสวงหาความรู้เพิ่มเติม ต้องอาศัยการค้นคว้าในห้องสมุดซึ่งเต็มไปด้วยตำราและเอกสารภาษาอังกฤษ จำเป็นต้องได้รับการฝึกฝนให้มีความสามารถใช้ภาษาอังกฤษเป็นอย่างดี นอกจากนี้นักวิชาการในมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่มีความเห็นว่าภาษาอังกฤษมีความสำคัญในการติดต่อเผยแพร่ความรู้และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างนักวิชาการทั่วโลกอีกด้วย

ส่วนความเห็นหรือทรรศนะคติของนักศึกษาในเรื่องการเรียนภาษาอังกฤษหรือภาษาต่างประเทศอื่น ๆ นั้น ยังไม่มีผู้ใดทำการสำรวจหรือประมวลไว้ ณ ที่ใด

ผู้เขียนบทความนี้จะไม่กล่าวถึงความสำคัญของภาษาอังกฤษเหนือกว่าต่างประเทศอื่น ๆ เพียงแต่มีความเห็นว่าถ้ามหาวิทยาลัยใดจะจัดสอนภาษาต่างประเทศใด ๆ ก็ตามควรพิจารณาว่าจะจัดสอนเพื่อความมุ่งหมายข้อใดในบรรดาความมุ่งหมายทั้ง 4 ประการ ผู้จัดหลักสูตรการศึกษาของมหาวิทยาลัยควรจะคำนึงถึงความจำเป็น ความต้องการของผู้เรียน ความพร้อมของผู้สอนในการที่จะกำหนดให้นักศึกษาในคณะวิชาใดเรียนภาษาต่างประเทศก็ภาษา ภาษาใดควรเรียนเป็นวิชาบังคับ ภาษาใดควรเรียนเป็นวิชาเลือก และถ้าจะบังคับให้นักศึกษาเรียนภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาปัจจุบันของยุโรป (อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน สเปน) ไม่ควรจะให้เรียนภาษาต่างประเทศที่สองก่อนที่นักศึกษาจะได้ทักษะขั้นพื้นฐานของภาษาต่างประเทศแรกอย่างมีประสิทธิภาพเป็นอันขาด เพราะจะทำให้เกิดสับสนลำบากกับผู้สอนมากขึ้นไปอีก

3. เวลาเรียน

เวลาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากในการจัดหลักสูตรการสอนภาษาต่างประเทศ เราขอยอมรับแล้วว่าเด็กที่เรียนภาษาของตนเองได้คล่องนั้น เพราะมี**เวลาเรียนตลอดชีวิต** แล้วโอกาสได้ใช้ภาษานั้น**ตลอดเวลา** ส่วนการเรียนภาษาต่างประเทศย่อมมีเวลาจำกัด ในเรื่องนี้ก็มีผู้เข้าใจสับสนอยู่บางคนมีความเห็นว่าถ้าใครเรียนภาษาต่างประเทศนานปี จะเก่งกว่าหรือรู้มากกว่าผู้ที่เรียนน้อยปี การนับเวลาเรียนเป็นจำนวนปีนั้นไม่พอ เราจะต้องวิเคราะห์ให้ละเอียดว่ามีชั่วโมงเรียนมากน้อยเท่าใด ชั่วโมงเรียนกับความเข้มข้นของระยะเวลาเรียน

⁹ รายงานของคณะกรรมการสำรวจสภาพการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในมหาวิทยาลัยไทย (ภาษาอังกฤษ) โดยศูนย์ภาษาอังกฤษของโครงการพัฒนามหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ, 2512

ต่างหากที่ควรนำมาพิจารณาในการวางหลักสูตรการสอนภาษาต่างประเทศ ในปัจจุบันนี้ นักวิจัยทางภาษาศาสตร์และผู้เชี่ยวชาญทางการสอนภาษาต่างประเทศมีความเห็นพ้องกันแล้วว่า การเรียนภาษาต่างประเทศที่จะได้ผลดีและเร็วขึ้นต้องใช้ เวลาเรียนแต่ละวันหลาย ๆ ชั่วโมง และต้องเรียนต่อเนื่องกันไป ชั่วโมงต่อวันหนึ่ง ตั้งแต่ 3 หรือ 6 เดือนขึ้นไปถึง 1 ปี ทั้งนี้ต้องแล้วแต่เป้าหมายของผู้เรียนจะสูงหรือต่ำแค่ไหน การเรียนภาษาต่างประเทศหลาย ๆ ปี (10-12) แต่มีชั่วโมงเรียน เพียง 2-3 ชั่วโมงต่อสัปดาห์นั้น จะไม่ค่อยได้ผลดีเท่าใดนัก ถ้าไม่มีการเสริมการเรียนนอกหลักสูตร อย่างไรก็ตาม เวลาเรียน ก็ไม่ได้เป็นองค์ประกอบอย่างเดียวที่กำหนดแน่นอนว่าจะสอน หรือเรียนภาษาต่างประเทศได้ผลดีหรือไม่ดีอย่างไร จะต้องคำนึง ถึงองค์ประกอบอื่น ๆ ด้วย เช่นวิธีสอน บทเรียนที่ใช้ ครูผู้สอน และแรงจูงใจของผู้เรียน

ผู้เขียนขอเสนองานเขียนของผู้ที่ผ่านการเรียนภาษาอังกฤษมาเป็นเวลา 8 ปี เป็นตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า เวลาเรียน หรือจำนวนปีนั้นมีได้พิสูจน์ให้เห็นว่าผู้เรียนจะรู้ภาษาอังกฤษ ได้ดีเสมอไป

Which do you think is more useful, a boat or a bicycle?

I think useful a bicycle is more a boat. Because I useful with a bicycle since I am a girl, but I no useful a boat. I can't play a boat because my mother afraid water until everyday I no useful a boat. I useful a bicycle is more a boat. When I am a girl. My brother teacher bicycle to me until I useful it. I love bicycle very much. Sometime my brother will teach useful boat to me but I am afraid water. Although it a big boat but I am afraid it. I can't useful it. I useful a bicycle more a boat.

แต่จะดูในแง่การสื่อความหมายแล้ว เรื่องความเรื่องนี้ ก็ใช้ได้ โดยเฉพาะสำหรับคนไทยด้วยกัน แต่ถ้าจะดูว่าการเรียน ภาษาอังกฤษมาถึง 8 ปี แล้วเขียนประโยคภาษาอังกฤษแบบนี้ ก็น่าจะพิจารณาดูให้ดีกว่าเป็นข้อบกพร่องของใคร

4. ทักษะทางภาษา

ผู้ที่มีหน้าที่จัดระบบการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ จะต้องคำนึงถึงทักษะด้านต่าง ๆ ทางภาษา คือ ฟัง พูด อ่าน และเขียน ในการตั้งเป้าหมายของหลักสูตร ความมุ่งหมาย ในหลักสูตรภาษาต่างประเทศ ควรจะมีเป้าหมายที่แน่นอนว่า หลักสูตรใดสอนเพื่อต้องการให้นักศึกษาพูดได้อย่างเดียว หลักสูตรใดสอนเพื่อต้องการให้นักศึกษาอ่านได้อย่างเดียว หลักสูตรใดต้องการเน้นทั้งความสามารถในการพูด อ่าน และเขียนภาษาต่างประเทศนั้น นักศึกษาในมหาวิทยาลัยไทยทุกคน จะต้องรู้ภาษาต่างประเทศให้ดีทั้ง 4 ด้านหรือไม่

การเน้นทักษะใดทักษะหนึ่งนั้นมีความสำคัญต่อการเรียน ภาษาต่างประเทศมาก บางคนเรียนภาษาต่างประเทศเพื่อจะ ไว้พูดอย่างเดียว ไม่ต้องการอ่านและเขียนก็อาจพูดได้ดีถ้าเรียน ถูกวิธีและได้ฝึกฝนทักษะด้านนั้นอยู่เสมอ บางคนเรียนเพื่อ ต้องการอ่านได้เท่านั้น ก็ไม่ควรใช้เวลาไปในการฝึกหัดพูด แต่ควรฝึกฝนการอ่านให้มากที่สุดเพื่ออ่านได้คล่องและรวดเร็ว ส่วนการเรียนเขียนนั้นเป็นเรื่องที่ฝึกได้ยากมากในภาษา ต่างประเทศ ผู้ที่สามารถเขียนได้จะต้องอ่านให้ได้ก่อนและจะต้อง เป็นผู้อ่านมาก ได้เห็นคำศัพท์มาก ได้เห็นตัวอย่างประโยคมาก ได้ฝึกฝนเขียนอยู่เสมอ และข้อสำคัญที่สุดจะต้องมีเรื่องที่จะ เขียนได้ด้วย ฉะนั้นการสอนทักษะภาษาแต่ละด้านจึงต้องการ เวลาฝึกฝนต่างกัน ต้องการแบบฝึกหัดต่างกัน ต้องมีเทคนิค และกลวิธีสอนที่ไม่เหมือนกัน ถ้าผู้จัดหลักสูตรตั้งเป้าหมาย ไว้สูงเสียแล้ว ผู้เรียนก็จะไม่สามารถขึ้นถึงเป้าหมายนั้นได้ การเขียนหลักสูตรจึงควรคำนึงถึงข้อเท็จจริงในการเรียนรู้ ภาษาต่างประเทศ สภาพการเรียนตามความเป็นจริง ความรู้ พื้นฐานและความต้องการของผู้เรียนด้วย

ตอนที่สาม “ว่าด้วยข้อเสนอแนะในการปฏิรูประบบการเรียน การสอนภาษาต่างประเทศ”

ข้อเสนอแนะในการปฏิรูปในการสอนภาษาต่างประเทศ (โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ) โครงการระยะยาว¹¹

(1) ต้องเปลี่ยนนโยบายการสอนภาษาอังกฤษในระดับ โรงเรียน ถ้าจะปฏิรูประบบการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ ในมหาวิทยาลัย เพราะการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษา

¹¹ บุญเหลือ เทพสุวรรณ, มยุรี สุขวิวัฒน์ และ Richard B. Noss: Proposals for Improvement of English Instruction in Thailand, (พิมพ์โรเนียว), เอกสารของศูนย์ภาษาอังกฤษ โครงการพัฒนามหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ, มกราคม 1, 2514

ในระดับอุดมศึกษานั้นย่อมกระทบกระเทือนระบบการเรียนการสอนในระดับที่ต่ำลงมาด้วย ในกรณีการสอนภาษาอังกฤษแก่เด็กไทย ย่อมเป็นที่ประจักษ์ชัดแล้วว่า การที่เราไม่มีนโยบายเรื่องภาษาที่แน่นอน ไม่มีวัตถุประสงค์ที่บังเฉพาะ ไม่ปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ ผลของการสอนภาษาอังกฤษเป็นวิชาบังคับตั้งแต่ชั้นประถมปลายจนถึงระดับอุดมศึกษาจึงไม่เป็นที่น่าพอใจอย่างยิ่ง เป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณของรัฐ เปลืองแรงงาน และเวลาของทั้งผู้สอนและผู้เรียน

(2) ถ้านโยบายเปลี่ยนได้ โดยไม่สอนภาษาอังกฤษเป็นวิชาบังคับในระดับประถมปลายและมัธยมต้น โรงเรียนใดที่มีกำลังครูพอพร้อมที่จะสอนได้ อาจจัดสอนภาษาอังกฤษเป็นการเรียนพิเศษ ไม่รวมอยู่ในหลักสูตรการเรียนทั่วไป

(3) ถ้ารัฐบาลเห็นความสำคัญของภาษาอังกฤษในด้านที่เป็นเครื่องมือสำหรับศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา ก็อาจจัดสอนเป็นวิชาบังคับในระดับมัธยมปลายได้ เพราะนักเรียนที่อยู่ในระดับนี้ส่วนใหญ่มีเจตนาที่จะศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยหรือในสถาบันอาชีพชั้นสูงอยู่แล้ว แต่การจัดระบบการสอนควรทำแบบเข้มข้น คือเรียนวันละ 4-5 ชั่วโมงต่อเนื่องกันไปช่วงกำหนดระยะเวลาหนึ่ง เพื่อให้มีทักษะขั้นพื้นฐาน¹² เป็นปีกแผ่นไม่ต้องย้อนมาเรียนใหม่เมื่อขึ้นไปอยู่ในมหาวิทยาลัย

อนึ่ง การที่จัดระบบการสอนภาษาแบบนี้ได้ จะต้องแน่ใจว่านักเรียนมีความรู้ในวิชาหลักที่สำคัญ ๆ เป็นอย่างดี เช่น ภาษาไทย ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์

ข้อเสนอแนะในการปฏิรูปการสอนภาษาต่างประเทศ (โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ) โครงการระยะสั้น

ถ้ายังไม่มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายการสอนภาษาอังกฤษในระดับประถมและระดับมัธยมแล้ว มหาวิทยาลัยจะต้องยอมรับความจริงว่า ความรู้พื้นฐานของนักศึกษาส่วนใหญ่ที่เข้ามหาวิทยาลัยได้จะไม่เท่ากัน และมีความรู้พื้นฐานอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างต่ำ ไม่เพียงพอที่จะใช้เป็นเครื่องมือในการเสาะแสวงหาความรู้ในด้านอื่น ๆ ได้ ฉะนั้นผู้เขียนจึงใคร่เสนอโครงการปฏิรูปอย่างกว้าง ๆ

การแก้ไขปรับปรุงการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยนั้น มิใช่เพียงแต่จะกำหนดนโยบายใหม่ วางหลักสูตรใหม่ เปลี่ยนแปลง

ระบบการจัดงาน หรือจัดรูปแบบคณะวิชาหรือแผนกวิชาเสียใหม่เท่านั้น จำเป็นต้องมีทัศนคติใหม่ของคนที่เกี่ยวข้องด้วย ดังที่ทราบกันดีแล้วว่าการทำการใด ๆ นั้นจะมี ระบบ ที่ดีอย่างเดียวย่อมไม่บังเกิดผลสมบูรณ์ ถ้าจะมีการปฏิรูประบบ ก็ต้องมีการปฏิรูปความคิดและทัศนคติของ คน ที่ทำงาน ใน ระบบ นั้น ๆ ด้วย ในเรื่องการจัดระบบการเรียน การสอน ภาษาต่างประเทศก็เช่นเดียวกัน ผู้เขียนคิดว่าจำเป็นต้องมีการปฏิรูประบบความคิดของบุคคลที่เกี่ยวข้องอยู่ 3 ฝ่าย คือ

1) **ผู้บริหารมหาวิทยาลัย** อันเป็นตัวจักรใหญ่ที่ทำงานของมหาวิทยาลัยดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพสูง ควรปฏิรูปทัศนคติบางประการที่เป็นอุปสรรคสำคัญในการปรับปรุงระบบการเรียนการสอน เช่น การยึดถือสภาพการณ์ในอดีตเป็นใหญ่ ไม่ยอมรับรู้สภาพการณ์ในปัจจุบันในเรื่องการเรียน ภาษาต่างประเทศ (โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ) นั้น ผู้บริหารบางท่านจะยึดว่าวิธีจัดการเรียนการสอนที่ใช้ได้เป็นผลดีในสมัย 30-40 ปีที่แล้ว เป็นวิธีที่ควรปฏิบัติในยุคนี้ด้วย โดยไม่คำนึงถึงจำนวนนักเรียน คุณภาพของครูผู้สอน ตลอดจนความมุ่งหมายของวิชาที่เรียนแทนที่จะยอมรับสภาพการณ์ในปัจจุบัน และส่งเสริมสนับสนุนให้มีการศึกษาวิเคราะห์หาข้อมูลเพื่อนำมาประกอบในการพิจารณาเปลี่ยนแปลงหลักสูตร หรือจัดระบบการเรียนการสอนใหม่

ในทางตรงกันข้าม ผู้บริหารบางท่านจะตื่นตัวกับเทคนิควิทยาการใหม่ ๆ ที่ใช้ได้ผลดีในต่างประเทศเสียจนไม่คำนึงถึงงบประมาณ ค่าใช้จ่าย ค่าซ่อมแซม ตลอดจนผู้ใช้ว่าได้ศึกษาวิธีใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ เหล่านั้นได้ดีหรือไม่เพียงใดในการศึกษานั้น เราต้องการผู้บริหารที่ตื่นตัวอยู่เสมอ ต้องการผู้บริหารที่สดับรับฟังความคิดเห็นของนักวิชาการ พร้อมทั้งจะเปลี่ยนแปลงแก้ไขระบบเดิมโดยอาศัยเหตุและข้อมูลที่ได้วิเคราะห์อย่างดีแล้วเป็นหลัก

2) **ผู้สอน**

ผู้สอน เป็นตัวกุญแจสำคัญที่สุดในการปรับปรุงระบบการเรียนการสอน ผู้สอนหรืออาจารย์ในมหาวิทยาลัยนั้น จะต้องปรับปรุงคุณภาพตัวเองอยู่เสมอ โดยไม่ต้องรอคำสั่งจากผู้ใด ครูผู้สอนภาษาต่างประเทศในมหาวิทยาลัยไทยนั้น ส่วนใหญ่ได้รับการศึกษามาในด้านอักษรศาสตร์ ไม่ค่อยสนใจ

¹² "ทักษะขั้นพื้นฐาน" ในที่นี้หมายถึง สามารถฟังคำสั่งง่าย ๆ ได้ ตอบคำถามสั้น ๆ ได้ พูดภาษาอังกฤษ (ด้วยสำเนียงไทย) ให้ฝรั่ง (ที่เคยชินกับสำเนียงคนไทย) ฟังเข้าใจ สามารถเขียนประโยคที่ไม่สลับซับซ้อนได้ถูกไวยากรณ์

ด้านวิทยาศาสตร์หรือสังคมศาสตร์ เมื่อต้องมาสอนภาษาต่างประเทศ (ที่ต้องใช้เป็นเครื่องมือสำหรับศึกษาวิชาการแขนงอื่น เช่นภาษาอังกฤษ) ในมหาวิทยาลัยที่มีผู้เรียนที่ต้องใช้ภาษาในแขนงวิชาด้านวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์เป็นส่วนใหญ่ ควรจะสนใจภาษาต่างประเทศ ในด้านผู้เรียนจะต้องไปใช้ให้มากขึ้น ครูผู้สอนภาษาจึงควรต้องปรับปรุงภาษาที่ตนจะต้องสอนให้ทันกาลอยู่เสมอ การปรับปรุงนั้นไม่จำเป็นต้องไปศึกษาต่อต่างประเทศเสมอไป แต่ควรทำได้จากการอ่านหนังสือประเภทต่าง ๆ ศึกษาจากเพื่อนอาจารย์ที่สอนวิชาอื่น ๆ ภายในมหาวิทยาลัยหรือต่างมหาวิทยาลัย จากการฟังประชุมหรืออภิปรายต่าง ๆ เป็นต้น จากความสังเกตของผู้เขียน ครูผู้สอนภาษาในมหาวิทยาลัยนั้นถ้าเทียบกับครูผู้สอนวิชาอื่น ๆ แล้ว ดูจะมีความกระตือรือร้นน้อยมากที่จะศึกษาหาความรู้จากการอ่าน การฟัง และการประชุมกับเพื่อนนักวิชาการด้วยกัน

ส่วนผู้สอนวิชาอื่น ๆ ในมหาวิทยาลัยนั้น ก็ควรจะเปลี่ยนทัศนคติในการใช้ภาษาต่างประเทศบางอย่าง และควรใช้ภาษาต่างประเทศอย่างประหยัดในการบรรยายคำสอน ถึงแม้ว่าในบางกรณีจำเป็นจะต้องอาศัยศัพท์วิชาการหรือศัพท์เทคนิคของฝรั่งอยู่ แต่ควรจะพยายามคิดหาคำไทยขึ้นเองบ้าง มิฉะนั้นภาษาไทยจะเป็นภาษาที่ไม่เจริญเท่าเทียมกับความเจริญของวิชาการต่าง ๆ ในยุคปัจจุบันได้ และก่อนที่จะให้นักศึกษาของท่านไปค้นคว้าจากตำราฝรั่งนั้น ท่านผู้สอนเหล่านั้นควรจะสำรวจให้ได้ว่าได้มองข้ามหนังสืออ้างอิงที่เขียนเป็นภาษาไทยเล่มใดไปบ้างหรือไม่ ผู้เขียนมิได้หมายความว่าท่านค้นคว้าจากตำราฝรั่งเป็นของไม่พึงกระทำ แต่ควรจะชี้ให้นักศึกษาของท่านเห็นว่า ในเรื่องนั้นเรื่องนี้หนังสือเก่าหรือวัสดุอ้างอิงที่คนไทยเขียนไว้แล้ว ถ้าจะศึกษาให้แจ่มแจ้งดีก็ควรจะอ่านให้มากที่สุดเท่าที่จะสามารถทำได้

3) ผู้เรียน

ผู้เรียนที่เข้ามาศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย ควรจะรู้ดีแล้วว่าตัวเองมีความมุ่งหมายอย่างไร มีความต้องการอะไรบ้าง และควรจะเรียนรู้ข้อเท็จจริงบางประการเกี่ยวกับการเรียนภาษาต่างประเทศเช่นควรรู้ว่า การเรียนภาษาต่างประเทศนั้นเป็นการเรียนทักษะ ต้องฝึกฝนมากจนเกิดความถนัด ความชำนาญ และถ้าจะให้ความชำนาญไม่ถดถอยลง ก็ต้องใช้ภาษาต่างประเทศนั้นอยู่เสมอ การใช้ภาษาต่างประเทศนั้นถ้าจำกัดอยู่ภายในห้องเรียนก็จะได้ผลน้อยมาก แต่นักศึกษาก็ควรจะ

เห็นใจที่มหาวิทยาลัยไม่อาจจัดกิจกรรมเรียนภาษานอกหลักสูตรได้เพียงพอกับความต้องการของนักศึกษา เนื่องจากกำลังคนและกำลังเงินมีจำกัด ฉะนั้นผู้เรียนที่ต้องการเก่งในเรื่องภาษาจึงต้องขวนขวายฝึกฝนนอกห้องเรียนให้เกิดความชำนาญมากขึ้น

อนึ่ง นักศึกษาควรรักษาวินัยในการเรียนอย่างเคร่งครัด การขาดเรียนบ่อย ๆ และการเข้าชั้นเรียนไม่ตรงเวลานั้นเป็นอุปสรรคที่สำคัญมาก โดยเฉพาะชั้นเรียนภาษาแบบเข้มข้นซึ่งใช้ระยะเวลาสั้นแต่ต้องการให้ผู้เรียนมีเวลาเรียนต่อเนื่องกัน เพื่อเสริมสร้างทักษะทางภาษาให้เป็นปึกแผ่นได้ในระยะเวลาที่กำหนดไว้

ในบทความนี้ผู้เขียนเพียงแต่เสนอแนวคิดอย่างกว้าง ๆ ในการปฏิรูประบบการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในมหาวิทยาลัยไทยเท่านั้น ถ้าจะลงมือปฏิบัติกันจริง ๆ แล้วจะต้องอาศัยการศึกษาจากข้อมูลต่าง ๆ อีกหลายด้าน และจะต้องพิจารณาถึงระบบการจัดหลักสูตรส่วนรวมของมหาวิทยาลัยอีกด้วย

ก่อนจบบทความนี้ผู้เขียนได้นึกถึงข้อความตอนหนึ่งในพระบรมราโชวาท ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรมหาวิทยาลัยศิลปากร เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2514 ซึ่งคนที่อยู่ในวงการศึกษามหาวิทยาลัยควรจะยึดเป็นแนวทางปฏิบัติได้อย่างดี จึงใคร่ขออัญเชิญมาไว้ ณ ที่นี้ด้วย

“การวางโครงการใด ๆ ที่จะให้ได้ผลสมบูรณ์ จะต้องอาศัยเหตุผลที่หนักแน่นเป็นพื้นฐาน ต้องจัดวางรูปขึ้นด้วยความละเอียดรอบคอบ แล้วต้องดำเนินการอย่างจริงจังโดยขมกเข้มขัน ข้อสำคัญที่ควรคำนึงถึงอย่างยิ่งนั้น ได้แก่ความจริงที่ว่าการทำงานใหญ่ ๆ ทุกอย่างต้องการเวลามากกว่าจะสำเร็จ ผู้ที่เริ่มโครงการอาจไม่ทันทำให้สำเร็จโดยตลอดด้วยตัวเองก็ได้ ต้องมีผู้อื่นรับทำต่อไป ดังนั้น ไม่ควรยกเอาเรื่องใครเป็นผู้เริ่มงานใครเป็นผู้รับช่วงงานขึ้นเป็นข้อสำคัญนัก จะต้องถือผลสำเร็จที่จะเกิดจากงานเป็นใหญ่ยิ่งกว่าสิ่งอื่น จึงใคร่ขอให้ทุกคนทั้งผู้บริหาร คณาจารย์ นักศึกษา และบัณฑิตผู้สำเร็จการศึกษาแล้วร่วมมือกันในกิจการของมหาวิทยาลัยอย่างใกล้ชิด โดยช่วยกันคิดช่วยกันทำ ด้วยวิธีการเช่นนี้ผลประโยชน์ส่วนรวมของมหาวิทยาลัยก็จะบังเกิดขึ้นเพราะงานต่าง ๆ ดำเนินไปได้โดยไม่ติดขัด”

อาจารย์มยุรี สุขวิวัฒน์

อาจารย์มยุรี สุขวิวัฒน์ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และปริญญาตรีเกียรตินิยม สาขาอักษรศาสตร์จากมหาวิทยาลัย Nottingham ประเทศอังกฤษ และระดับปริญญาโท สาขาวรรณคดีอเมริกัน จากมหาวิทยาลัย Indiana สหรัฐอเมริกา เคยดำรงตำแหน่งหัวหน้าภาควิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร และผู้อำนวยการสถาบันศูนย์ภาษาอังกฤษ ทบวงมหาวิทยาลัย (The Central Institute of English Language (CIEL) และเคยเป็นที่ปรึกษาด้านวิชาการของสาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ความจริงกับความฝันเกี่ยวกับการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทย

อาจารย์มยุรี สุขวิวัฒน์

ก่อนที่จะกล่าวถึงเรื่องต่าง ๆ ต่อไปนี้ขอทำ ความเข้าใจก่อนว่า ความจริงในที่นี้ย่อมเป็นความจริง ตาม ธรรมดาโลก ที่เรียกว่า สมมุติสัจจะ จะให้เที่ยงแท้แน่นอน เหมือนอริยสัจจะนั้นไม่ได้ ความจริงในโลกย่อมมีความไม่จริงบ้าง เจือปนอยู่ด้วยไม่มากก็น้อย ส่วนความฝันนั้นก็เช่นกัน ความฝัน ก็ย่อมมีความจริงแท้เจือปนอยู่ ประกอบกับความหลง ความฝัน บางครั้งก็เป็น อุดมคติ บางคราวก็ประกอบขึ้นจากความมกมาย

ภาษาเป็นเครื่องมือสื่อสารของมนุษย์ เป็นสมบัติที่เป็น เอกกลางของมนุษย์ สัตว์ชนิดอื่นถึงจะมีภาษา แต่ก็ใช้เป็น เครื่องมือสื่อสารไม่ได้เท่าเทียมที่มนุษย์ใช้ ภาษาเป็นเครื่องมือที่ มนุษย์สร้างขึ้น และเป็นเครื่องมือที่มนุษย์เกือบทุกคนมีส่วน ในการสร้าง และใช้ร่วมกัน มิใช่เครื่องมือที่นักปราชญ์สร้าง เหมือนเครื่องมืออื่น ๆ เครื่องมือที่ใช้ร่วมกันมากคนย่อมแปรสภาพ ได้ง่าย อาจสึกกร่อนไป แล้วก็มิได้คิดปรับปรุงให้คงทนยิ่งขึ้น ให้ใช้ได้ง่ายขึ้น มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น แต่เครื่องมืออื่น ๆ นั้น คนฉลาดเป็นคนคิดให้คนทั่วไปใช้ ส่วนภาษาเป็นเครื่องมือที่ เกือบทุกคนมีส่วนสร้าง ดังนั้นภาษาจึงมีลักษณะที่แปลกจาก เครื่องมืออย่างอื่น คือ จะมีลักษณะที่ตามตรรกวิทยาไป ระยะเวลาหนึ่ง แล้วก็สูญเสยลักษณะตามตรรกวิทยา หรือเหตุผล ของผู้มีปัญญาจะเกิดลักษณะที่ผู้ไม่มีปัญญา หรือผู้ไม่รู้ทัน เหตุการณ์ หรือผู้ไม่รู้ว่าตนเองต้องการของตนเอง ปรับปรุงใช้ขึ้นไปตามสะดวก ทุกภาษาจึงมีลักษณะที่ไม่สมเหตุ สมผลระคนปนอยู่กับลักษณะที่เข้าหลักเกณฑ์ ผู้ที่รู้ธรรมชาติ ของภาษาดังกล่าวมานี้มีน้อยคน คนโดยมากจะคิดว่า ภาษาที่ ตนใช้เป็นภาษาที่ถูก ถ้าคนอื่นใช้แตกต่างไป คนอื่นเป็นผู้ใช้ผิด

ยิ่งเราคุ่นกับสิ่งใดมากเท่าใด เรายิ่งไม่รู้เท่าทันสิ่งนั้นมาก เท่านั้น นอกเสียจากว่าเราจะมิสติ แล้วรู้จักใช้ปัญญาพิจารณา ส่วนสัดต่าง ๆ สติ คู่กับ ปัญญา ในเรื่องภาษานี้มีนักปราชญ์ จำนวนหนึ่งค้นพบว่า ธรรมชาติของภาษามีลักษณะที่มีหลักเกณฑ์

ระคนปนอยู่กับความไม่มีหลักเกณฑ์ดังกล่าว จึงเกิดการวิจัย ลักษณะของภาษา เป็นวิทยาการเรียกว่า วิชาภาษาศาสตร์ เมื่อนักภาษาศาสตร์บอกกล่าวความจริงในเรื่องภาษา มนุษย์ ทุกคนใช้ภาษาได้ดีอยู่แล้ว (หรือคิดว่าดี) ก็ย่อมไม่เชื่อตามที่ นักภาษาศาสตร์บอกเล่า และไม่คอยเอาใจใส่ฟังสิ่งที่บอกเล่า เพราะภาษาเป็นสิ่งที่ตนคุ้นเคยอยู่

ภาษาที่เราใช้มาตั้งแต่เริ่มฟังเริ่มพูดได้ ที่เรียกว่า ภาษาแม่ เราคิดว่าเรารู้ดีที่สุดยิ่งกว่าผู้หนึ่งผู้ใดที่ไม่ได้ใช้ภาษานั้นมา อย่างเรา นักวิจัยเรื่องภาษาจะบอกเราอย่างไร เราก็ไม่คอย เอาใจใส่ ภาษาที่เราเรียนที่หลังก็เช่นเดียวกัน เมื่อเราสามารถ ใช้ได้แล้ว เราคุ่นกับหลักเกณฑ์อย่างไร เราก็ยึดมั่นในความเชื่อ เช่นนั้น เราไม่คอยเอาใจใส่ฟังเรื่องราวต่อไป

ที่เราทำเช่นนั้น สำหรับตัวเราเองก็เป็นการเพียงพอ แต่ถ้าเราจะสอนผู้อื่นเช่น เราเป็นครูสอนภาษาไทยแก่เด็กไทย หรือเป็นครูสอนภาษาอังกฤษแก่เด็กไทย ถ้าเราไม่รู้ว่ภาษาไทย ก็ดี ภาษาอังกฤษก็ดี มีลักษณะเข้ากับตรรกวิทยาเพียงใด ไม่เข้าเพียงใด เราก็เรียกร้องเอาสิ่งที่ไม่ตรงกับสภาพความจริง เพราะเราได้ฝันไปเสียแล้ว ฝันไปกับความคุ้นเคยของเรา ฝันไป กับความเชื่อที่เรายึดไว้ และเราย่อมประพฤติปฏิบัติไปตาม ความเชื่อของเรา เหมือนกับคนที่เชื่อถือไสยศาสตร์ ยึดมั่นว่า น้ำมนต์หลวงพ่อดังนั้นองค์นี้ศักดิ์สิทธิ์เสียแล้ว ถึงแม้แพทย์ สมัยปัจจุบันจะแนะนำให้ไปผ่าตัดสักก็ครั้งก็ยอมเปลี่ยนใจ ทำตามไม่ได้ หรือเพียงแต่ให้เปลี่ยนหมอบ ให้ฉีดยาแทนการพ่น น้ำมนต์ ก็ยอมไม่ได้

ความฝันเกี่ยวกับธรรมชาติของภาษาเป็นความฝันอันหนึ่ง ยังมีความฝันเกี่ยวกับการเรียน และความฝันเกี่ยวกับการสอน ซึ่งย่อมโยงไปถึงหลักการกำหนดหลักสูตร วัสดุและอุปกรณ์ การสอน ไปจนถึงวิธีการประเมินผลการเรียน หรือที่เรา เรียกว่า การสอบไล่ ด้วย

ความผันเกี่ยวกับการเรียนการสอนนั้น มักเกิดมาจากความเคยชิน ถ้าเราเคยเรียนตามวิธีการเช่นนั้นเช่นนี้แล้วได้รับความสำเร็จ เราย่อมยกย่องวิธีการนั้น ๆ และถ้าหากเราเป็นครูสอนภาษาต่อไปเราก็นิยมการสอนแบบที่เราเคยเรียนสำเร็จมา **ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องนี้ที่สำคัญก็คือ ครูอาจารย์ โดยเฉพาะในมหาวิทยาลัย มักเป็นผู้ได้รับความสำเร็จในการเรียน ย่อมไม่เข้าใจปัญหาของผู้ที่ได้รับความยากลำบากในการเรียน** เมื่อรับหน้าที่เป็นครู พบว่าผู้เรียนบางคน ไม่สามารถรับความรู้และไม่เกิดความสามารถดังที่ตนได้เคยได้รับ ก็มักจะฟันฟันกันว่าผู้เรียนเป็นผู้โง่เง่า เบาทัญญา เบาทักษะ และเอาอื่นอีกหลายอย่าง ผู้เรียนเองก็เกิดพิศวงในความเบาต่าง ๆ ของตนเกิดความไม่แน่ใจในความสามารถของตน เกิดท้อใจ ยิ่งเรียนไม่ได้ ไม่รู้จะโทษใคร เกิดความผันของผู้เรียนขึ้นมา แต่มัววันหนึ่งผู้เรียนตื่นจากความผันพบความจริงว่า ความผิดอยู่ที่ผู้สอนก็เกิดความขัดแย้งกันขึ้นรุนแรง แต่แล้วก็ฟันต่อไปว่า สิ่งทีควรโทษคืออย่างนั้นอย่างนี้

ความจริงนั้นคือ ทั้งผู้เรียนผู้สอน ไม่เข้าใจธรรมชาติของการเรียนรู้ (จิตวิทยาการเรียนรู้) แล้วยังมีผู้ฟันต่อไป คือผู้ที่รู้ธรรมชาติการเรียนรู้ทั่ว ๆ ไป ฟันว่าการเรียนรู้ภาษานั้น เหมือนกับการเรียนรู้วิชาหรือสิ่งที่เรียนอย่างอื่น ไม่รู้ว่าการเรียนภาษามีลักษณะเฉพาะ ยิ่งการเรียนรู้ภาษาที่ไม่ใช่ภาษาแม่ยิ่งมีความขัดแย้งในตัวเอง ผู้เรียนภาษาต่างประเทศจะต้องต่อสู้กับตนเอง ไม่ยอมให้ธรรมชาติการเรียนรู้ทั่วไป ดึงเอาความเชื่อหรือศรัทธาไปเสียจนสิ้น ผู้ที่จะเรียนภาษาต่างประเทศต้องทนเบื้อ ทนซ้ำ ทนฟันความเคยชินของตนเอง ต้องข่มความกระดากความอาย ต้องยินยอมทำตามเจ้าของภาษา ยอมเป็นศิษย์เจ้าของภาษาที่เป็นเด็ก ยอมเรียนรู้สิ่งที่ขัดกับตรรกวิทยา และยอมอะไรอีกหลายอย่าง

ความผันเกี่ยวกับการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศนั้น ไม่เฉพาะแต่ผู้ที่ไม่ได้เรียนวิชาการสอน หรือวิชาครู (ซึ่งกว้างกว่าวิชาการสอน เพราะการเป็นครูต้องทำอะไรหลายอย่างนอกเหนือการสอนโดยตรง) แม้ผู้เคยเรียนวิชาครูหรือวิชาการสอนทั่วไป (General Method of Teaching) ก็ผัน เพราะการเรียนภาษาต่างประเทศขัดแย้งกับการเรียนทั่ว ๆ ไป ดังกล่าวไว้ย่อ ๆ แล้ว แม้การเรียนภาษาของตนเอง หรือภาษาแม่ ก็ขัดแย้งกับการเรียนรู้ทั่ว ๆ ไป ขออธิบายเพียงย่อ ๆ ว่า การเรียนรู้ทั่วไปแบ่งออกเป็น เรียนรู้ข้อความจริง เรียนทักษะ เรียนทัศนคติ (รวมไปถึงค่านิยม) ทักษะนั้นมักกล่าวถึงทักษะทางกาย

(การช่าง การฝีมือ การกีฬา ฯลฯ) และกล่าวทางสมองบ้าง เช่น การคิดเลข แต่การเรียนรู้ทางภาษา เป็นการเรียนรู้ทุกชนิดผสมผสานกัน จึงเป็นการเรียนรู้ที่ซับซ้อนมาก

บางคราว ผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับวิธีการสอนภาษาของตนเอง ฟัน แล้วเข้ามาแนะนำในเรื่องการสอนภาษาต่างประเทศก็มีอีกชั้นหนึ่ง และกลับกันก็มี

สรุปก็คือ ถ้าจะสอนภาษาต่างประเทศ ต้องพยายามเข้าใจธรรมชาติการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศอย่างแท้จริง

เฉพาะในประเทศไทย มีความผันในแบบต่าง ๆ เช่น ฟันว่าผู้ที่เรียนไม่ค่อยได้ดี ควรใช้เวลาเรียนน้อยกว่าผู้ที่เรียนได้ดี ซึ่งน่าตกใจมาก

เฉพาะระดับมหาวิทยาลัย ฟันว่า นิสิตนักศึกษาเรียนภาษาต่างประเทศมาจากโรงเรียนมัธยมเพียงพอแล้ว ให้เรียนอีกนิดหน่อยก็คงจะพอรักษาตัวรอดไปได้ แต่ไม่แน่ว่า การรักษาตัวรอดนี้รอดแคไหนในมหาวิทยาลัยหลายแห่ง เมื่อดูจากรายงานการสำรวจหลายครั้งที่ได้ทำกันมา (A Report to The University Development Commission from The English Language Programme Committee 1968) จะพบว่า มีอาจารย์ชั้นผู้ใหญ่ คิดฟันให้นิสิตนักศึกษาอ่านตำราภาษาอังกฤษ ตามวิชาที่ตัวเรียนได้โดยไม่ได้พิเคราะห์ว่า นิสิตศึกษามาจากโรงเรียนมัธยมด้วยความรู้เพียงไหน จะก้าวหน้าขึ้นไปภายในเวลาที่มหาวิทยาลัยมักกำหนดให้เรียนภาษาอังกฤษ (4 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ เป็นเวลา 2 ปี) ได้เพียงไหน ฟันให้พูดได้ให้เขียนได้ บางคนฟันไปถึงให้ถกเถียงในเรื่องวิชาการได้ บางคนฟันให้ถกเถียงไปถึงว่าให้เข้าประชุมนานาชาติได้

ความจริงเกี่ยวกับนักเรียนระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย นั้นก็คือ (ปรากฏจากการสำรวจเช่นเดียวกัน) มาจากโรงเรียนมัธยมที่มีครูที่รู้ภาษาอังกฤษไม่เพียงพอ ครูไม่เข้าใจวิธีสอนที่ถูกต้อง อันทำให้เรียนได้ไม่ผิดพลาด และประหยัด ระบบการสอบไล่ทำให้ไม่สามารถคัดเลือกนักเรียนที่รู้ภาษาอังกฤษเข้ามาเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้หมายถึงการสอบไล่ตัวประโยคมัธยม และทั้งการสอบคัดเลือกเข้าเรียนในระดับอุดม เราใช้ระบบคะแนนรวม ทำให้คะแนนวิชาอื่นมากลบคะแนนภาษาอังกฤษ ทำให้แยกนักเรียนที่ดี และที่เรียนอ่อนออกจากกันได้น้อยมาก ในโรงเรียนมัธยม เวลาที่กำหนดให้เรียนภาษาอังกฤษน้อยและกระจัดกระจายไม่เป็นกลุ่มก้อน สำหรับนักเรียนบางหมู่ มีการสอนภาษายุโรปอีกภาษาหนึ่ง ทำให้เกิด

ความสับสน หมดเปลืองทั้งเวลาและแรงงาน ครั้นมาเข้าเรียนในระดับอุดม นักเรียนเฉพาะกลุ่ม (ที่เรียนอักษรศาสตร์) ก็ประสบหลักสูตรที่ให้เรียนวิชาภาษาต่างประเทศมาวิชา ในเมื่อยังไม่แม่นยำในภาษาต่างประเทศภาษาหนึ่งภาษาใดสักภาษาเดียว

ในบางคณะวิชา นักศึกษาไม่แลเห็นคุณค่าของวิชาภาษาอังกฤษ และเบื่อหน่ายวิธีการสอนที่ไม่ได้ผลมาจากโรงเรียนมัธยม นักศึกษาจึงเรียนภาษาอังกฤษอย่างฝืนใจ และก็ยังไม่ได้รับผลที่ควรได้รับต่อไป ความฝืนของสถาบันอุดมศึกษาจึงยังเป็นความฝืนต่อไปด้วย

เพื่อรวบรัด จะรีบกล่าวไปถึงความฝืนเกี่ยวกับการสอน ความฝืนในระดับอุดม โดยเฉพาะมหาวิทยาลัย ยังคงมีว่า ผู้มีความรู้เป็นอาจารย์สอนได้ ไม่ต้องฝึกหัดกลวิธีการสอนต่าง ๆ และเกี่ยวกับภาษาอังกฤษมักฝันว่า เจ้าของภาษาเป็นผู้รู้ภาษาอังกฤษ ควรสอนภาษาอังกฤษได้ และน่าจะสอนได้ดีกว่าอาจารย์คนไทย

แต่ก่อนนี้ ฝืนกันมากเรื่องอาจารย์ที่เป็นชาติอเมริกัน ย่อมสอนผิดจากอาจารย์ที่เป็นคนอังกฤษ แต่ปัจจุบันนี้ดูเหมือนจะไม่ค่อยเอาใจใส่เรื่องนี้มากนัก

ความจริงนั่นคือ อาจารย์ที่สอนได้ดี ไม่ว่าจะป็นวิชาใดคืออาจารย์ที่มีความรู้บวกกับความเข้าใจกลวิธีการสอน และความเมตตากรุณาที่มีต่อนักเรียน หรือจะเรียกว่า ความเข้าใจนักเรียน ก็ได้

และความจริงมีอยู่ว่า การสอนจะดำเนินไปได้ดี ก็โดยมีแผนงานที่ดี ซึ่งกินความไปถึงหลักสูตรการใช้วัสดุอุปกรณ์ การสอนที่เหมาะสม และการประเมินผลการเรียนที่ตรงกับวัตถุประสงค์ของแผนงานและไม่ลืมเรื่องการใช้บุคลากรที่เหมาะสมด้วย

บุคลากร ในสมัยที่กิจการทุกอย่างเป็นกิจการซับซ้อน และประสงค์ผลรวดเร็วและประสิทธิภาพสูง ต้องได้รับการฝึกอบรม ไม่เฉพาะแต่อาจารย์ที่สอนวิชาภาษาอังกฤษ อาจารย์วิชาอื่นก็ควรได้รับการฝึกอบรมวิธีสอน เพราะความจริงมีอยู่ว่า อาจารย์ในมหาวิทยาลัยจำนวนมาก ไม่รู้กลวิธีที่จะบรรยายหรือแนะนำการอ่าน การใช้ห้องสมุด การเขียนวิทยานิพนธ์ และไม่รู้กลวิธีที่จะทำให้นักศึกษาซักถาม หรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แก่กันและกัน และแม้กับอาจารย์

อาจารย์ที่สอนวิชาภาษาอังกฤษในมหาวิทยาลัย มักจะมีความรู้ภาษาอังกฤษในด้านมนุษยศาสตร์ แต่จำนวนมากสอน

นักศึกษาที่เรียนวิชาวิทยาศาสตร์แขนงต่าง ๆ และวิชาอื่น ๆ ที่มีการใช้ภาษา เฉพาะวิชาอาจารย์ที่สอนภาษาอังกฤษ ด้วยเหตุที่ขาดการอบรม และฝันว่าตนไม่จำเป็นต้องได้รับการอบรม ย่อมทำงานตามหน้าที่ไม่ได้ สถาบันต่าง ๆ ก็ฝันว่า ในการจ้างอาจารย์ไม่ต้องคำนึงถึงกลวิธีการสอน ยิ่งกว่านั้นคนที่ชำนาญวิชาหนึ่ง เช่น ประวัติศาสตร์ หรือคณิตศาสตร์ ยังจัดให้สอนภาษาอังกฤษ นอกจากจะทำให้การสอนภาษาอังกฤษไร้ผลแล้ว ยังทำให้เกิดการสูญเสียที่นาเสียหายอีกด้วย

โดยทั่วไปคนไทยถือคติว่า ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ไม่จำเป็นต้องชวนขบคิด ปล่อยไว้แล้วปัญหาอาจคลี่คลายไปเอง เราโชคดีมานานแล้ว เมื่อเกิดปัญหาขึ้นความคลี่คลายก็ตามมา โดยสภาพการณ์ภายนอกเข้าช่วย ซึ่งเราเรียกว่า พระสยามเทวาธิราช แต่สงสัยว่า คนเราจะโชคดีไปได้นานสักกี่ชั่วคน พระสยามเทวาธิราชท่านจะไม่ท้อใจ เลิกคลี่คลายปัญหาให้คนที่ไม่ยอมขบคิดอะไรของตนเอง ตามที่ท่านเคยทำเรื่องมาภายในอายุของเราที่พบปะวิสาสะกันอยู่ทุกวัน ๆ นี้สักวันหนึ่งหรือ

ข้อเสนอแนะ

ในการสัมมนาครั้งนี้ คงจะมีข้อเสนอแนะออกมาหลายข้อ แต่เพื่อไม่ให้หลงลืมข้อสำคัญ ขอเสนอต่อสถาบันอุดมศึกษาดังต่อไปนี้

1. ควรกำหนดนโยบายที่ตรงกับสภาพความจริง
2. ควรเปลี่ยนระบบการสอบคัดเลือก ด้วยเหตุที่ว่าถ้าเห็นว่าภาษาอังกฤษมีความสำคัญจริง ก็ต้องพิจารณาว่า นักศึกษาจะเรียนภาษาอังกฤษได้ตามความต้องการของสถาบันหรือไม่ การใช้คะแนนรวมไม่ทำให้กำหนดการเรียนการสอนให้ตรงกับสภาพความจริงได้
3. ถ้าจะรับนักศึกษาโดยไม่คำนึงถึงความสามารถในวิชาภาษาอังกฤษ ก็ควรเปลี่ยนหลักการที่บังคับให้ทุกคนเรียนอย่างที่ทำในปัจจุบันนี้ ให้ภาษาอังกฤษเป็นวิชาเลือก
4. ควรสอนนักศึกษาตามความสามารถของนักศึกษา ไม่สอนตามชั้น ตามปีที่เข้าสถาบัน เช่น ไม่สอนตามปีที่ 1 หรือปีที่ 2 แต่อาจกำหนดมาตรฐานสำหรับจะสอบไล่ครั้งสุดท้ายว่าจะต้องรู้เท่านั้นเท่านั้น
5. การที่จะทำได้ตามข้อเสนอที่ 4 จะต้องต้องมีแบบทดสอบที่เชื่อถือได้ ซึ่งอาจสร้างขึ้นได้ไม่ยากเกินไปสำหรับผู้ที่ยังเรียนวิธีการ แต่ไม่ควรใช้ผู้ที่มิได้เรียนมาโดยเด็ดขาด

(การทดสอบทักษะทางภาษามีกลวิธีต่างหากจากการทดสอบวิชาอื่น แม้ผู้ที่เรียนระเบียบการทดสอบทั่วไป ก็อาศัยไม่ได้ ต้องใช้ผู้ที่เข้าใจกลวิธีการวิเคราะห์ภาษา และผู้ที่เข้าใจการวัดผลการเรียนร่วมมือกัน

การทดสอบทักษะ กับการทดสอบความรู้ ใช้กลวิธีเดียวกันไม่ได้ เปรียบเหมือนจะทดสอบการทำงานในห้องปฏิบัติการ กับทดสอบทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ด้วยวิธีเดียวกันย่อมไม่ได้)

6. สถาบันอุดมศึกษาที่มีการสอนวิชาคล้ายคลึงกัน ควรมีการร่วมมือกันสร้างแบบทดสอบและวัสดุการสอนสำหรับใช้ร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อประหยัดแรงงานและเพื่อให้เกิดประสิทธิผลเป็นที่รับรองด้วยกันระหว่างสถาบัน

7. ควรพิจารณาการเรียนการสอนภาษาไทย จัดให้มีการฝึกอบรมอาจารย์ทำวัสดุการสอน และทำความเข้าใจในเรื่องการทดสอบ ควรมีการสอนภาษาไทยที่ช่วยให้มีการเรียนรู้ที่เหมาะสมแก่วิชาที่นักศึกษาเรียน ทั้งนี้หมายถึงนักศึกษาทุกแขนงวิชา ไม่เฉพาะนักศึกษาที่เรียนภาษา เพราะสมรรถภาพในการใช้ภาษาของตนเอง และการใช้ภาษาต่างประเทศในระดับอุดมศึกษา มีความสัมพันธ์แนบสนิท อาทิ การคิดเพื่อถก การคิดวิจารณ์ การลำดับความคิด การแยกแยะข้อเท็จจริงออกจากข้อคิดเห็น วิธีการอ่านหนังสือต่างชนิด ฯลฯ

อาจารย์บุษรี สุขวิวัฒน์

อาจารย์บุษรี สุขวิวัฒน์ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และปริญญาตรีเกียรตินิยม สาขาอักษรศาสตร์จากมหาวิทยาลัย Nottingham ประเทศอังกฤษ และระดับปริญญาโท สาขาวรรณคดีอเมริกัน จากมหาวิทยาลัย Indiana สหรัฐอเมริกา เคยดำรงตำแหน่งหัวหน้าภาควิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร และผู้อำนวยการสถาบันศูนย์ภาษาอังกฤษ ทบวงมหาวิทยาลัย (The Central Institute of English Language (CIEL) และเคยเป็นที่ปรึกษาด้านวิชาการของสาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช